

Coperta AL- SZATMARY

OTILIA CAZIMIR

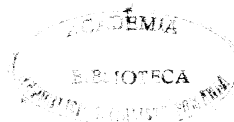
SCRIERI ÎN PROZĂ

(Vol. I)

Studiu introductiv
de
CONST. CIOPRAGA

JUNIMEA
1971

STUDIU INTRODUCŢIV

Pină la 1900, literatura feminină română stă exclusiv sub semnul amatorismului, marile vocaţii createoare lipsind. Nimic important nu e de reţinut din secolul lui Eminescu şi Caragiale. În primii ani ai secolului al XX-lea tentaţia literaturii cîştigă teren, lotul scriitoarelor mărindu-se. Totuşi, *Revista noastră*, publicaţia Constanţei Hodoş (soţia lui Ion Gorun), nu marchează nici un reviriment. O promisiune era înzestrata Alice Călugăru. Expatriată de tînră, n-a putut da însă pagini pe măsura talentului. Nu *Viorelele* fragile din 1905, ci scrierile din *Viaţa românească*, admirate de Ibrăileanu, îi păstrează memoria. Cu poezia ei de „şoapte”, Elena Farago deschide în 1906 seria unor prezenţe literare de durată. Scrisul nu mai apare ca un diletantism superior, deşi excepţii există. Din trei debutante la *Viaţa românească* (tipărită întii în 1913) numai Hortensia Papadat-Bengescu se înscrie în rîndul valorilor de prima mărime, în timp ce Constanţa Marino-Moscu, autoarea *Amintirilor Caterinei State*, şi Lucia Mantu, prozatoarea *Miniaturilor*, se manifestă cu intermitenţă. Paralel cu Otilia Cazimir, debutantă la *Viaţa românească* în 1912, se afirmă în etapa interbelică Clăudia Millian, Alice Soare, Ticu Archip, Henriette-Yvoanne Stahl, Lucia Demetrius, Agatha Grigorescu-Bacovia şi altele.

Debutul Otiliei Cazimir se produce într-un moment în care „generaţia lui 1880”, reprezentată de Dimitrie Anghel, Octavian Goga, G. Bacovia, Ion Minulescu şi ceilalţi, făcuse proba înzestrării ei. Volumele lor, ca şi răzletele lui Tudor Arghezi, consemnau după dispariţia vechilor maestri existenţa unui climat deschis inovaţiei. Între tradiţie şi înnoire avantajele erau de partea celei din urmă. Mai tînră decît autorii de volume, Otilia

Cazimir aparține generației lui Ionel Teodoreanu și Demostene Botez, cu toții născuți în 1894, contemporani cu Lucian Blaga, Ion Barbu, Ion Pillat, Ion Vinea, Adrian Maniu. Primele pagini ale Otiliei Cazimir sînt anterioare debutului Teodorenilor (cu care copilărise în același cartier). Pe atunci, autoarea *Fluturilor de noapte* se numea Alexandra Gavrilesco. Travestirea în Otilia Cazimir o datorează lui G. Ibrăileanu și Mihail Sadoveanu. Dar pseudonimul ales de aceștia a fost primit cu rezerve.

Contactul cu gruparea *Vieții românești* reprezintă mai mult decît o etapă biografică: factorul decisiv al unei cariere. Pasiunea pentru frumos a scriitoarei se îmbină de la început cu interesul pentru oameni. Cultul expresiei clare prinde temei în lumina exemplelor clasice. La Iași atmosfera *Vieții românești* polarizează toate spiritele alese, dar Otilia Cazimir nu îndrăznește să frecventeze confraternitatea scriitorilor vîrstnici. Îi urmează însă în vacanțe în priveliștile ozonate de la Mănăstirea Neamțu, sau la Agapia și Văratec, unde nocturnul Ibrăileanu își alege, pe rînd, reședința estivală. Tînărul G. Topîrceanu, prietenul poetei, putea fi întîlnit tot acolo. Amprenta acestui „*Port-Royal*” moldovenesc se reflectă în toată opera Otiliei Cazimir, imprimîndu-i o notă de distincție și umanism.

I

Confirmînd pronosticul făcut de Ibrăileanu, Otilia Cazimir devine o figură proeminentă a literaturii dintre cele două războaie mondiale, în 1937 primind consacrarea deplină: „Marele premiu național pentru poezie”. Substanța volumelor de versuri *Lumini și umbre* (1923) și *Fluturi de noapte* (1927) e similară. În fond, al doilea volum reia, lărgind și nuanțînd, acordurile celui dintîi. În amîndouă sînt evocate momente ale zilei și nopții, „lumini”, „umbre”, pădurea, ploile, efectele de lună. Melancolia alternează cu scînteierea epigramatică. Unui intermezzo jovial, cu poezie de vacanță (*Licurici*), îi urmează un cîntec grav: *Cîntec de comoară* (1936). Două teme permanente, natura și dragostea, alcătuiesc unitatea structurală a volumelor de pînă acum, reprezentînd rezultatul a două decenii de creație. Totul e biografie transfigurată, un șirag de *Reculegeri între zi și noapte*. Titlul poemului concis din volumul *Fluturi de noapte* caracterizează o atitudine în fața vieții.

La Otilia Cazimir, descripția fuzionează intim cu evocarea și mirajul, încît obiectele și priveliștile apar în cele din urmă transfigurate de o fantezie activă. Scurgerea anotimpurilor sugerează prin paralelism trecerea vieții, la început fără note grave. Prioritate are, în anii tineretii, un anumit senzualism sănătos în fața lucrurilor, senzualism ce se confundă cu satisfacția de a trăi în soarele primăverii sau de a peregrina sub „reci portaluri ninse”. Mișcarea perpetuă din natură e generoasă și tonică. „Viața caldă-n ierburi lungi palpită / Și dornică se-mparte deopotrivă / În fași cu scoarta aspră și masivă, / Ca și-n plăpîndul fir de măr găurită” (*În pădure*). Impresiile plastice se întregesc sistematic cu senzații olfactive și sonore, într-o viziune îmbibată de vitalitate. Într-un *Martie* transparent se găsec reunite toate mijloacele de sugestie ale poetei, peisajul vibrînd multiplu. Iată, întîi, trăsături cromatice figurînd un cadru: meri albaștri, mlădițe verzi, corole albe, iarbă crudă, mare de lumină. În aerul pur „se-nalță, greu, parfumul de zambile”. Intervine o senzație de mișcare: „...săgetătorul zbor de rîndunică” înscrie zigzaguri repezi. Alteori emoția e supravegheată; acum tensiunea lirică urcă subit. Sub imperiul frumuseții care atinge sublimul, omul se confundă cu universul.

„Mi-e sufletul împrăștiat în toată firea...
Subt ochii umezi care-mi caută privirea,
Se-mbată ca o floare pe tulpină
De rouă, de parfum și de lumină.”

În versurile talentatei Alice Călugăru, colaboratoare din depărtări a *Vieții românești*, Otilia Cazimir (care-i dedică poemul *Podoabe*) remarcă o acuitate senzorială mergînd pînă la frenezie. Elanurile variate cereau, pentru a fi tălmăcite exact, o imagistică frustă. Prin contrast, autoarea *Fluturilor de noapte* își arată simpatia pentru altfel de „podoabe”: candoare sentimentală, reverie calmă, puritate. Propriul ei univers poetic prinde contur într-o autocaracterizare semnificativă:

„Azi am visat c-atît sînt de bogată,
Că aș putea s-adun în mîini viața toată:
Miresmele grădinilor sub soare,
Furtunile cînd vin, tulburătoare.
Lumina lunii-n falduri de pădure
Și ploile molatice și sure,

*S-adun cîntînd, în calde nestemate,
Culorile și cîntecele toate..."*

Printr-o alchimie tainică, natura ia înfățișări caleidoscopice. Lumina modifică percepția, înlesnind mirajul: „Castanii nu mai au culoare și stînjeneii nu mai au contur” (*Între flori*). Toamna, tîrziu, întruchipări fantastice, ca în viziunile lui Dimitrie Anghel, creează momente coregrafice de cea mai deplină grație:

*„Fetele Toamnei în rochii de brumă albastră,
Vin să se legene-n zori — și doar vîntul le-aude”.*

(Palinodie).

Emanții silvestre pătrund pînă în cetate. Din „codrii Bir-novei”, căruțele transportă „mireasmă proaspătă și tare de pă-dure” (*Ruini*). Un coș cu fructe reprezintă un miracol căzut în banal. Ceea ce pentru ochiul comun e o *Natură moartă*, pentru poeta naturii constituie un moment de mirare:

*„În poiana neagră umbrele-și adună
Nopți reci, suflate cu argint de lună.
În nuci, veninul soarelui de vară
Și-a strîns pariumul umed și amar,
Iar struguri străvezii, cu boabe grele,
Au adunat poleiul fin din stele...”*

Două colocvii poetice, unul între flori (*Colocviu vegetal*), altul între ființe mărunte (*Colocviu pe lună*), sînt în creația Otiliei Cazimir echivalentul rapsodiilor lui G. Topîrceanu, ca și acestea remarcabile prin vioiciunea dialogului și replica spirituală. În aceeași categorie intră și poemul *Sfîrșit de vară*, cu mișcarea sprintenă a florilor bătute de vînt. Ochii măriți în fața universului caută cu gingășie viețuitoare diverse, de la măcăleandru pînă la melc și cîrțiță. Duduia Lizuca din *Dumbrava minunată* a lui Sadoveanu trece, încîntată de toate, și prin pajiștile Otiliei Cazimir. Realitatea nutrește sistematic fantezia.

Dacă în arta feminină miniatura constituie o prelungire a dantelării și lucrului de mîna, la Otilia Cazimir interesul pentru lucrurile minuscule se împletește cu nostalgia necunoscutului. Poezia ei de aspect intim nu e o colecție de mătăsuri, de gobelinuri și figurine, ci o bucurie a cămărilor cu fructe, emanație de arome solare. Prin ferestrele deschise larg pătrund antenele naturii.

Tulburarea întiului fior de iubire și melancoliile maturității duc tot spre natură. Otilia Cazimir nu are vocația misterului, nici a miturilor tenebroase, iar aprehensiunea morții se des-tramă în fața unui pom înflorit. Grădina cu flori și crîngul sînt destinate să dea impuls iubirii, dar și euforiei de a trăi. La Otilia Cazimir nu vibrează atît bucuria dragostei, cît mai ales *dorul* de dragoste; mai puțin emoția intensă, cît *nostalgia* fericirii. Dialogurile imagineare cu cel așteptat sînt, de fapt, monologuri impregnate de melancolie: „Aștept răspunsuri care n-or să fie, / La întrebări — pe care nu le-am pus...”. Discreția și duioșia merg paralel; insistențele sînt delicate, imputările demne. Găteala naturii și a casei în cinstea celui dorit se repetă într-o dulce monotonie. Cuvintele sînt comparabile cu ornamentele vechilor scoarțe românești; din flori stilizate și ritmuri decorative rezultă o poveste în culori, fermecătoare pentru ochi, odihnitoare pentru spirit. Accentele depresive, izolarea în tristețe, uitatele disperări trecute se topecs pînă la urmă într-o sinteză fără note tragice.

Stăpînirea emoției permite apariția unui zîmbet ironic. Sub titlul *Lumini și umbre* sînt adunate vreo trezeci de catrene, multe din ele epigramatice, cu ecouri din Heine. „Imposibil ca aceste epigrame să nu-ți amintească de Heine, scria G. Ibrăileanu. Și totuși, în genul lor, ele nu au comun cu *Cartea cîntecelor* decît ascuțimea de sentiment, neprevăzutul expresiei incisive și scurtîimea — mult mai accentuată.”¹ Se face în ele exegeză sentimentală:

*„Ești rău. Dar cînd aud c-o spune altul,
Mă uit în jos și strîng din pumni, să tac:
Că numai eu, în toată lumea asta,
Am dreptul să te cert... și să te-mpac!”.*

*

*„De azi încolo, n-o să-l mai iubesc...
Dar cînd îi văd privirile păgîne
Și zîmbetul copilăresc,
Mă jur că n-o să-l mai iubesc — de miine!”.*

Alteori tristețea e vizibilă de departe, ca în litaniiile din *Cîntec de comoară*. Pașii duși spre „cîmîtirul vechi și părăsit / În care toate crucile-au murit” (*Lumină pe livezi*). Falcicii brazii, acum

¹ *Studii literare*, 1930, p. 120.

„bătrâni și resemnați, încep să moară” (*Toamnă pe șes*). Ceața inundă somnul „adânc și vegetal” (*Convalescență*). Volumul de *Poezii* din 1939, apărut după moartea lui G. Topîrceanu, e franc pesimist, pătruns de anxietate. „În locul unde m-am oprit, / Nu-i nici apus, nici răsărit”... (*Singurătate*). Cîteva poeme excelente vehiculează simboluri. Un tînăr olar iubește „o fată cu trupul fugar”. *Ulcica albastră de lut*, simbol al artei, reprezintă în linia ei grațioasă profilul ființei iubite.

„Din dragostea lor de pripas,
Din tînărul suflet durut,
Pe lume atît a rămas:
Ulcica albastră de lut”...

Cînd poeta iese din propria-i durere, n-o face decît spre a observa tristeți străine. Moartea unui om „crescut la întîmplare”, așa „cum cresc copiii de sărac”, solicită compasiune (*Biografie*). Peste un „tîrg străin și fără nume” flutură sărăcia (*Tîrg străin*).

Drama războiului vine însă ca un șoc puternic, făcînd ca sufletul rănit să se deschidă larg în afară. Sentimentalismul umănit de pînă atunci se istovise în așteptări neîmplinite; realitățile negre ale războiului care au însă mai mult decît negare: luptă împotriva răului. Sub semnul frămîntărilor sociale ce aveau să deschidă o altă eră, se schițează începutul unei atitudini noi, active. Un simbol al vieții pașnice — mama legănîndu-și pruncul — e opus urgiei războiului. Singurătății i se opune ideea solidarității din lapidarul *Indemn*:

„Nu-i vreme de odihnă, de uitare...
Prietene necunoscut din depărtare,
Deschide-ți sufletul, deschideți-l
Cum se deschid corole roșii în april.
Nu simți ce proaspătă-i năvala vîntului
Ce cald zvicnește inima pămîntului?”.

Calea spre regenerarea morală era deschisă. A fost un proces psihologic necesar, complex desigur, de adeziune activă la o altă filozofie a istoriei. Scriitoarea de la Iași se alătură prezentului socialist împreună cu Mihail Sadoveanu, cu Tudor Arghezi, cu Camil Petrescu, cu Demostene Botez, cu ceilalți. Arcușul repudiază accentele elegiace din trecut. „Dac-am învățat din noi să cînt, / Nu mai uit, și viața iar mă-mbie”... (*Bucurie*).

Sugestia vieții concrete și proiecția concomitentă în mirific, iată calități care fac din Otilia Cazimir o reprezentantă clasică a literaturii pentru copii. Fluturi, flori, figuri de basm sînt în același timp aproape și în legendă. În concordanță cu psihologia copilăriei, autoarea admirabilei *Baba Iarna intră-n sat* (1954) are în vedere împlinirea jocului — manifestare primordială — cu educația. Potrivit orizontului vârstei, asistăm la diminuarea intenționată a cosmosului pînă la dimensiunile unui univers-machetă. Simplificarea detaliilor scoate în relief trăsături tipologice distinctive. Că scriitoarea de la Iași a dăruit literaturii de acest gen pagini de toată frumusețea, o învederează tirajele imense și traduceri în alte limbi. Vibrantă, cuceritoare, Otilia Cazimir nu poate lipsi din nici o antologie a literaturii pentru copii.

Se poate spune că farmecul artei sale în general ține de sinceritate și simplitate. De la G. Topîrceanu („profesorul meu de literatură”) poeta a beneficiat — după propria mărturisire — de exemplul cizelării atente. Limbajul ei frapează cînd prin precizia desenului, cînd prin varietate metaforică. Buratecii sînt „smaralde încrustate în irunziș” (*În crîng*); măcăleandru pare „un bulgăre mic de cenușă”; un graur, în ulmi, e „o floare rară, galbenă și vie” (*În pădure*). În versul de o acuratețe clasică, totdeauna cuvîntul acopere exact ideea. La rîndul lui, sentimentul e supravegheat cu discreție, fapt ce asigură conciziunea, vorbirea scurtă. Feminitatea Otiliei Cazimir se învederează cu precădere în percepția acută a universului sensibil. Feminine sînt trăsături ca finețea gustului, intuiția psihologică și aplecarea către policromie. Un nor e prins în „horbotă subțire”. Un zîmbet evocă „o jucărie de cristal”. Aripile unui fluture sînt „stropite cu rubin”. Strugurii sînt „ciorchine galbene de chilimbar”. Cînd pictura trece în primul plan, preciziunea desenului frapează atenția prin relieffarea trăsăturii esențiale. Iată *Piriul*:

„Zvîrlugi subțiri alunecă pe tînd
Și păstrăvi din colioanele de prund —
Pumnale de argint — se-niig în apă”.

Sau vuietul *Toamnei*:

„Trece vîntul prin copacii goi
Și azvîrle cu castane-n noi.”

Cînd accentul cade pe revelația unui sentiment, limbajul plastic cedează pasul elementelor muzicale, difuze. Revăzute în imaginație, lucrurile clare de odinioară devin fumurii, amintind aburul oglinzilor vechi. Iubirea „se risipește ca un fum” (*Zădărnice*); iarna trece prin „fumurii portaluri” (*Ianuarie*).

G. Ibrăileanu se apropia de opera Otiliei Cazimir în postura unui „*cercetător curios de psihologie*”. Hotărît, lirica sa reflectă laturi tipice ale sufletului feminin, avînd un sunet propriu demn de stimă.

II

Tablouri și fapte de viață specifice poeziei Otiliei Cazimir apar în tratare analoagă în proză. *Carnetul unei doctorese* înregistrează suferințe obscure, drame din *Intuneric*, frecvente în vechea lume rurală. *Grădina cu amintiri* e un muzeu cu un sector floricol și unul zoologic. O aeriană *Viziune* din *Lumini și umbre*, cu aluzii la Sărmanul Dionis, e reluată într-o schiță psihologică: *Efect de lună*. Vestitorul din *Cîntec de comoară* e frate bun cu *Colindătorul* încolțit de lupi în lunca Mirceștilor din volumul *Din Intuneric*. Copilul sărman Hani din schița *Cîntec de leagăn* (*Grădina cu amintiri*) poate fi regăsit ca într-o oglindă magică în poemul elegiac *E primăvară iar* (*Poezii*).

Vocația învederată a prozatoarei e schița, un moment sufletec sau o semnificație etică formînd suportul unei relatări succinte. Fragmente ale vieții cotidiene devin secvențe ale unui documentar substanțial, adesea tragic. Un volum se intitulează (aproape ca la Agîrbiceanu) *Din Intuneric*, însumînd „fapte și întâmplări adevărate din carnetul unei doctorese” (1927). Sînt pagini memorialistice, ușor stilizate, în genul celor pe care *Viața românească* le publica la rubrica *Documente omenеști*. Otilia Cazimir a locuit cîteva luni la Mircești, unde *doctorița* era sora ei, încît nota de autenticitate e incontestabilă. Nu o dată realitățile evocate sugerează analogii cu însemnările medicului de plasă George Ulteru, observator lucid al satului muntean din aceeași epocă interbelică.

În ambianța spitalului de la Mircești sau a satelor de pe valea Siretului apare în prim plan o lume sărmană, încovoiată de ignoranță și boală. Imaginea satului idilic din *Pasteluri* revine în subtext ca o ironie amară. Tablou lîngă tablou, toate reprezintă o galerie a suferinței și resemnării. O bătrînă aduce la spital un

nepot orfan, mușcat de cîine turbat, prea tîrziu pentru a fi salvat (*Intuneric*). Un tînar cu frumoasă înfățișare de atlet a fost ucis probabil de vreun soț ofensat (*O confruntare*). În gospodăria celui mai înstărit sătean dintr-o așezare de pe Siret e o promiscuitate înspăimîntătoare. „În spațiul îngust dintre cuptor și perete, pe două lăvițe puse cap la cap, dormiseră, într-o învălmășeală de țoale și de cojoace, un fecior însurat de două săptămîni, nevasta lui, baba cu cei doi copii ai Rujei, o fetișcană de paisprezece ani și încă doi băieți. Opt suflete, printre care doi tineri însurați...” (*În palatele lui Moș Ghercă*). Un țaran brutal, care „a stat și la gros”, își persecută soția muribundă, conviețuind sub ochii ei cu nepoata adusă „să fie de-un ajutor în casă” (*Neam rău*). Plecat la Roman să deprindă cizmăria, un alt țaran se apropie de o femeie „măruntică și neagră”, maltratîndu-și soția. Dar de spaima unui „certificat medical”, omul revine acasă. „Iaca, aista-i *certificatul*... Ți l-am adus înapoi, duduiță, că poate mai vine la mată și altă năcăjită ca mine și i-l dai și ei...”. Hașabagiul Neculai Vataavu, suspectat că a luat de la boier „tașca cu tirgueli și cu parale”, e zdrobit în bătaie. Țaranul taciturn, care „vorbea cu boii mai mult decît cu nevasta și copiii”, se spînzură, dar jandarmul Dumitraș conchide simplu: „Un sifilitic și un pelagros... Ce să te aștepți de la unul ca dînsul?... Că doar nu era să-l chem la secție, pentru un prăpădit ca dînsul, pe conu Octăvel, om învătăț și purtat prin străinătăți...” (*S-o spînzurat tătucu!*). Bătrînul Ciuntu zace tocmai „în timpul trebii, cînd îi nevoia mai mare”, dar refuză ferm să fie internat. „Doar n-am trăit o viață de om în casa *me* ca să mor *prin spitaluri*, cum ar *vra* «unii»... Argumentele lui nu suportă replică: „Să lăsați la păcatele cu doftorița voastră cu *tăt!* Că doar n-am mîncat ceapa cioarei să mă dau acuma, la bătrînețe, pe mîna *copchiilor!* Ce poate să știe una ca asta? Macar dac-ar hi mai chipoasă, cum îi domnișoara moașa, lată-n *chept* și-n *chicior*... Da' așa... Îți bagă țumburușu cela de *steclă* subsuoară și gata: te-o lecuit!” (*Drum de seară*). Vara, spitalul nu are trecere: „Doar duminica de mai vin cîțiva flăcăi cu capetele sparte, cîteva babe cu «vătămătură» și cîțiva copii cu gilci. Încolo, oamenii au de muncit la cîmp, n-au vreme de zăcut” (*Străinul*). Se perindă apoi primari, jandarmi, mici slujbași; diferențiați de ceilalți prin limbajul pretențios. Pentru consultația dată domnișoarei Ernestina, mama acesteia, soția hangiuului de la Spinoasă, înțelege să plătească proporțional cu gravi-

tatea bolii. „Două găște? Pentru ce două găște?... Două găște dădeam dacă era tifos. Da' pentru niște gilci să dau eu două găște?... Pentru a'ita lucru ajunge și o păreche de boboci!“ (La hanul lui Valmă).

Prozatoarea excelează în caracterizarea sufletului elementar, de care se apropie cu interes. O frântură de dialog, o vorbă oarecare, un gest sînt de ajuns pentru a pune în valoare viața interioară. Aduși să informeze autoritățile cu privire la identitatea unui călător căzut din tren, niște țărani reacționează divers. Unul îl deplînge, recunoscînd în el un frate; altul „izbucnește într-un chiot de nestăpînită și crudă bucurie: «Nu-i el, nu-i Manole! Seamănă cu el, da-i altul!»“ (Străinul). Pelagrosul Mangu e un *poverello* de o inocență desăvîrșită, cultivînd compasiunea pentru ființele fragile din juru-i. Nevasta l-a părăsit de mult, fugind cu altul. Revederea întîmplătoare la Iași, în învălmășeala unui incendiu, îl descumpănește. „În puhoiul acela de oameni care se zdrobeau și urlau, n-am putut să mă apropiu de ea. Și nici nu mă uitam la femeie, mă uitam la copil. Am vrut să strig și n-am putut, mi se încheștasera fălcile. Pe urmă, copilul o întors fața spre mine, peste umărul mă-sii. Și atunci am văzut că era mititel, cu părul cum îi cînepa și cu ochii albaștri... Nu era băietul meu, era a' celuilalt... M-o luat cu ameteală și am rămas încremenit în drum, de erau să mă calce în picioare caii pom-pierilor“ (Mangu).

În *Grădina cu amintiri* (1929) proza de notație concisă impresionează prin sinceritate și lirism. Ochiul pătrunde în întimitatea lucrurilor, restituindu-ne apoi impresiile cu prospețimea care definește sufletul copiilor. De aici, „o poezie ce vine din acea mare albă de poezie veșnică a mirărilor și prezumțiilor, a risului și lacrimilor, a exaltărilor și deznădejdelor“, cum, judicios, o descria Perpessicius în *Mențiuni critice, III*. Elementele afective sînt potențate prin reflecție. Acolo unde alții nu văd decît faptul divers, Otilia Cazimir descopere relații și înțelesuri nebănuite. Raportată la lumea necuvîntătoarelor, ca la Emil Gîrleanu, observația sfîrșește în scînteieri de psihologie animală pline de farmec. Într-un cuvînt, scriitoarea are antene fine, pe măsura investigațiilor ei. Despre Cochetă, „găină pestriță și rotundă“, care-și poartă „cu grație capul cucuiat“, stăpîna are păreri proaste, neputînd s-o vadă în postura de cloșcă. Dar instinctul matern e mai tare, găina devenind mamă. „Din cînd în cînd, în-

torcea ouăle, delicat. Apoi rămînea nemișcată, cu pleoapele lăsate, visînd. Părea că simte, cu emoție și cu reculegere, cum se înfiripă sub ea viața nouă din taină și din necunoscut“ (*Patriarhală*). Frenesia cărăbușilor, primăvara, e o simbolizare a dorului de viață. „Cărăbușii vin acum din toate părțile deodată, tot mai mulți: o ploaie orizontală cu coji de alune. Dau buzna în hîziit, se anină prin frunziș și se izbesc, orbește, de obstacole. Cîte unul trece în zbor drept și susținut, fără să se încurce în firele drumului zăpăcit al celorlalți. Și vin mereu, trec străvezii prin dreptul ferestrelor luminate, se caută, se feresc, se găsesc și cad pe jos, foșnind în umbră. Tot văzduhul, toată noaptea e a lor. Murmurul cald și uscat al zborului lor fără număr, e tot atît de larg și de nestăvilit ca și foșnetul vîntului în frunzișul toamnei ori ca și cîntecul dezghețului în martie“... (*Viața*).

Lumea infantilă interesează mai mult sub latura gravă. Ca în portretele lui Tonitza, ochii copiilor exprimă o psihologie, și Otilia Cazimir citește în suflete. Un orfan și un cîine devin prezențe simbolice, existența lor urmînd un paralelism tragic. „Cîinele se ține în pas cu el, ridicînd mereu botul negru și umed spre nasul roșu al băiatului, parcă vrea să-l întrebă ceva. Cîinele are ochi buni și cumînți de copil, copilul are ochi bănuitori și triști de cîine bătut“ (*Vînt de toamnă*). Alt orfan, Hani, din *Cîntec de leagăn*, lincezește cuprins de tristețe precoce. „Ochii de cerneală violetă, trași sub tîmple ca ai lui tată-său, au privirea ușor piezișă, de parcă vor să vadă lucrurile de două ori“. O seriozitate nepotrivită cu vîrsta caracterizează existența acestor dezmoșteniți, sărmani fără copilărie. Inocența și drama se împletesc, jocurile au fost uitate. Argățel la curte, Tache intenționează să cumpere o „casîncă“ pentru mamă-sa și tutun pentru concubinul acesteia, dar mama, aprigă, vrea să-i ia toată simbria. Un dialog cu fiul proprietarului relevă admirabil un moment psihologic cu răsfrîngerii semnificative:

— Și... ce-ai să faci *mata* cu atîtea parale? întrebă Puiu, fără să-și dea seama că l-a ridicat pe Tache cu o treaptă mai sus.

Tache cel mititel numără pe degete:

— Întăi și-ntăi, îmi ieu o păreche de bocanci cu ținte... pe urmă o casîncă pentru mămuca, s-o îmbun, pe urmă o drîmbă... Am socotit eu. Și-mi mai rămîne și de-un pac de *tiutiun* pentru tată-meu ist' de-acum, să nu mai deie asa de îndesat.

Gîndul că Tache minîncă bătaie de la tată-său «ist' de-acu» îl coboară dintr-o dată la locul lui de totdeauna.

— Și, zi, te bate rău? întrebă Puiu, fără chef.

— Mai rău decît tăji...

Apoi, amărit, întrebă și el:

— Da' mata, dom' Puiu, cîți tați ai avut pîn-acuma?

Sprîncenele băiețelului se ridică pe frunte și parcă se frîng de la mijloc, ca două bețișoare cafenii.

— Unul... Că parcă se poate să ai mai mulți?

Tache rîde tacticos, ca un om bătrîn care știe multe.

— Se poate, cum să nu se poată? Iaca, eu am avut pîn-acuma *trei*. Da' ist' de-acu ustură al dracului. Bea la crîșmă și pe urmă dă și-n mine, dă și-n mămuca...

— Cum, o bate pe mama ta? Și ea nu-și face geamantanul să plece la bunica? Că mama așa face cînd se supără pe tata...

Tache cel mititel ridică dintr-un umăr.

— Apoi... mămuca nu-i cu cununie..." (*Om cu năcazuri*).

Cînd observația se concentrează asupra personajelor mature, apare umorul. O țărancă admiră în vitrina unui fotograf imaginea impunătoare a unui bandit. Insistența soțului, care stăruie să plece, o irită: „Femeia a ridicat coșul de jos, s-a mai uitat o dată lung, de-aproape, la fotografia banditului, și-a oftat: „Iaca vin... stîrchitură!” (*Prestigiu*). Episoade citadine, ca în schițele lui I. A. Bassarabescu, respiră ironie. Deși ofilită, o văduvă speră să cîștige interesul unui locotenent „mai așezat și mai cuminte decît toți chiriașii pe care i-a avut de la moartea bărbatului ei pînă acum”. Dar fata din casă o informează că ofițerul s-a întors cu „una... cu jachetă de blană și cu rochița pînă deasupra genunchilor. Cică i-i soră. Da i-i soră, cum i-s soră eu! Cum o intrat în odaie, cum l-o sărutat! Gîndesc că-i una de cele...” (*Miraj*). Tînărul Lică, fante de mahala, vrea să se răzbune pe fata lui Bacalu, care se mărită. „Ce te uiți așa la mine, domnule? Eu mă duc la nuntă ei, înțelegi? Așa, de-al dracului! Că doar mi-o fost logodnică. Cu mine-o trăit o iarnă ș-o primăvară — înțelegi? Am să mă duc. Ș-am să-i fac cu ochiul ș-am să-i spun: Felicitările mele, domnișoară Maricico... — i-am zis bine, hai? Felicitările mele... Îți mai aduci aminte?... Și-am să-i fac cu ochiul, știe ea”... (*Logodnicul*). Dar nu lipsește nici gingășia. Schița *Trandafirii* amintește pasiunea pentru flori a lui Brătescu-Voinesti, căruia îi e și dedicată evocarea. Bătrînul solitar din

Trandafirii e un Pană Trăsnea adorator maniac al rozelor pentru care și-a jertfit dragostea. „Trebuie să găsim ceva ca să nu-i mai doară pe trandafiri cînd îi altoim. Nu te uita așa la mine. Îi doare. Îi doare, cum ne doare și pe noi cuțitu-n carne. Eu am simțit asta. Și de multe ori m-am gîndit că dacă aș avea simțurile oleacă mai fine, aș auzi cum bate mai iute și mai liniștit inima lor de lemn”... (*Trandafirii*).

Peste episoadele reunite sub titlul romantic *În tîrgușorul dintre vii...* (1939) suflă melancolia. Sînt, cum ne previne subtitlul, „fragmente de roman”, rămase în stadiul primelor contururi, — microromane. Ca documente psihologice, le preferăm așa, în forma confesiunii spontane, căci e lesne de presupus că fiecare din ele reprezintă o experiență de viață, legîndu-se de biografia cuiva din apropiere sau chiar de aceea a autoarei. Nostalgia fericirii le unifică într-un fascicol. Specificul Otiliei Cazimir, ca prozatoare, e participarea la dramele abia bănuite ale altora; toate firele trec astfel prin propria-i sensibilitate. Încălzită de temperamentul său liric, anecdota dobîndește un timbru afectiv, modelîndu-se în spiritul unei compasiuni tandre. Acesta e semnul personalității scriitoarei. Așa cum gravitatea din privirile Virginiei Woolf se strămută în structura intimă a personajelor ei, Otilia Cazimir rămîne mereu în apele poeziei.

În „*tîrgușorul dintre vii*” se încrucișează fizionomii morale de acum o jumătate de veac, poate mai demult. Întîmplările descind parcă din cartoanele unui Turgheniev sentimental, observator al provinciei noastre. Lucrurile au o patină de vechime, ușor desuetă; privirile n-au cunoscut încă trepidația orașului tentacular. Încercările sufletești nu se condensează în situații tari. Eroilor le convine șoapta, reflecția interioară. Nu sîntem departe de lecțiile de „*bienséance*” din vremea bunicelor noastre. Efect literar: personajele de tipul nefericitei Puica se înfășoară în mister, nu au reacții violente, caracterizîndu-se nu prin vigoare, ci printr-un minus de vitalitate.

Dramele tăcute sînt însă interesante tocmai prin mutism. În „*tîrgușorul dintre vii*” destrămarea unei familii ia forme stranii, răul transmițîndu-se de la o generație la alta. Un tînăr descendent din răzeși, „frumos, dezghețat și cu oleacă de carte” (învățase seminarul ca să se facă popă) e „însurat mai mult cu sila cu o fată de boier cam nebumă”. Într-o zi oamenii găsesc femeia în

pădure, dezbrăcată, cu tîmpla despicață de secure. Morbul suflesc nu dispăre. Urmașa ei, Ana, duce cu sine povara unei eredități tulburi, pe care căsătoria cu jovialul Paul Coman n-o poate înlătura. Din sanatoriile din străinătate, Ana trimite cărți poștale ilustrate, „cu niște munți, cu niște brazi și cu niște case ascuțite”. Dezechilibrul persistă, melancolia fiind constantă. În timp ce Paul Coman se întoarce într-o seară, umplînd casa „cu ris, cu parfum și cu lumină”, Ana se stinge cu capul răzimat pe speteaza fotoliului. Însăpămintată, Puica, fiica ei, caută sprijin. Dar în grajd, observă „legănîndu-se în văzduh botforii bunicului spînzurat de-o grindă”. E un fel de fatalitate antică, fără adîncimea tragediei lui Eschil, dar cu o notă de mister și mai ales de tristețe respirînd de pretutindeni. S-ar părea că lucrurile urmează un curs predestinat.

Destinul tinerei Puica e solitudinea continuă, amplificată prin reflecție. Nici mamei nu-i zisese „mamă”, nici tatălui „tată”. Afinitățile etice cu acesta din urmă, îmbătrînit și „umilit de bătrînețea lui”, sînt ca și inexistente. Mai pregnantă e legătura cu lucrurile, martore ale trecutului. O călătorie de la moșie la oraș, integrarea în ambianța casei de acolo puteau aduce un suflu nou. Dar sufletul tinerei femei nu e capabil de o ruptură. „Trăiește așa de parcă doarme... Prea mult stau singură și prea mi-e îmbîcșit capul cu romane. Asta-i. N-am nici o prietenă”... În conformația ei psihică ceva funcționează defectuos. Puica e o soră neștiută a lui Nory Baldwin, bastarda lucidă și rece din romanul *Hallipilor* al Hortensiei Papadat-Bengescu. La București fusese internă la călugărițe. „Din cînd în cînd, venea s-o scoată, duminica, Paul Coman. O ducea la cinematograful, o purta prin cofetării. Și seara o lăsa la poarta școlii, încărcată cu pachete, amețită, fericită”. Moșierul Paul Coman are similitudini cu moșierul Baldwin: „Era așa de frumos, și de tînăr, și de vesel! Toată lumea se uita la el. La ea nu se uita nimeni”.

Dar singurătatea implică interiorizare. Puica trăiește intens în planul amintirilor, retrospectiv, acceptînd claustrarea într-o cameră invizibilă. Din trecut, rememorează cite o idilă naivă: iubirea imposibilă a elevei interne pentru un poet adulat de femei cu experiență și alte iluzii specifice vîrstei. În existența tinerei de douăzeci și opt de ani, care-și recapitulează trecutul, criza erotică ocupă un loc întins. Fuga timpului devine o problemă, iar Puica raționează în felul unei eroine balzaciene, ale cărei farnece exercită ultimele atracții. „De ce nu m-ar iubi băiatul ăsta? Așa

stîngaci și timid, cum știu să iubească băieții mici... Mîine, sau peste o săptămînă, i-aș arunca o scrisorică: «vino deseară». Și l-aș primi pe din dos, pe unde vine iubitul Tincuței”. Prezența lui Serafim, orfan sămman crescut în casa moșierului, o tulbură. Serafim e student, iar vara „face pe secretarul lui Paul Coman”. Cel puțin pentru moment, luciditatea intră în umbră. O scenă în pivnița casei de la oraș e urmărită cu finețe psihologică, relevînd încordarea intimă: „Serafim vine în urma ei, privind-o greu, aproape încruntat: curba grațioasă a cefeii, linia moale a spatelui, mișcarea soldurilor, lină... Parcă ar fi goală sub rochie... Ce-o fi avînd azi?

— O să-ți fie frig.

Puica prinde din zbor vorba care o înțeapă dulce: *să-ți...* Răspunde, cu pleoapele apăsate de altă greutate decît a luminii:

— Nu-i nimic. Îmi dai haina ta”.

Pudicitatea femeii intră în luptă cu chemarea simțurilor.

„Aici e întuneric. Nimeni n-o vede, nimeni n-o știe...”

— Domnișoară Ana... A strigat-o încet, parcă se teme să nu-l mai audă și altcineva. Și i-a spus pe nume — pe numele pe care nu i l-a mai rostit nimeni de cînd a murit bunicul. Numele ei, numele mamei... Ce i-a venit lui Serafim? — Ana...

Ana: numele ei de femeie. De ce i-l spune? Și cu ce drept? Ar vrea să-ntîndă mîna spre gîtul lui, să-i aplece spre ea gura cu dinții scurți și tari; să-și simtă numele pe gura lui. — Ana!

Aproape a țipat. Și palma lui întinsă a dibuit ceafa ei goală, și a rămas acolo, caldă și grea, gata să se tragă înapoi, gata să apese, mîngîietoare”.

Tot în lumina eroticeii, celelalte „fragmente de roman” reflectă situații mai puțin dramatice. Un student în medicină, neexperimentat, nu are curajul să facă unei colege declarația de dragoste pe care o rostește în gînd. La despărțirea pentru vacanța de iarnă, e hotărît să-i ofere doi trandafiri, semn al pasiunii. „N-o să-i spună nimic. O să-i dea trandafirii, și atât”. Dar iubirii spirituale i se suprapune ironic amorul fiziologic, înlesnit de o colegă practică și vulgară, care „poartă pantofi bărbătești cu tocuri late”, „vorbește tare și întrebuițează un vocabular înflorit...” (*Doi trandafiri*). O adolescentă, liceană, e confidenta iubirii imaginare a unei colege pentru un tînăr misterios. „El e palid și visător ca Sărmanul Dionis”. Fantezia înfrumusețează mirajul. Colega nu știe

cum îl cheamă. „Știe doar că stă departe, într-o casă veche cu cerdac de lemn risipit, cu tencuiala căzută — o casă părăsită în mijlocul unei ogrăzi cu urzici, cu brusturi și cu tufe de soc. Acolo, o luminiță arde pînă noaptea tîrziu la o fereastră... Sărmanul Dionis nu poate să stea în centru, într-o casă cu etaj, cu lumină electrică și cu fața la stradă...” (*Sărmanul Dionis*). Fiica văduvei Sara e o Hăia Sanis mai evoluată. Domnișoara Mina nu apare decît rar în prăvălia săracă a mamei. „Mina se poartă cu șorț negru și guleraș alb, ca o școlăriță. Are ochi umezi și-un suris firav și dulce, ca o așoară de caramel topit. Nu se uită la clienți”. Cînd fata fuge de acasă, abandonînd pe Natansohn de la bancă (logodnicul), văduva izbucnește într-o lamentație patetică. „Mina!... Mai bine-o duceam la Păcurari pe Mina, și stam la pămînt opt zile și la un an îi puneam piatră la cap, decît așa o rușine (...) O fugit, domn căpitan! O fugit c-un golan, cu băietu lui Butunoi de la percepție, c-o haimana, domnu sublocotenent, c-un creștin. Și Sami vine să logodească...” (*Aventura*). O călugăriță tînără are o idilă cu Teodor, văcarul minăstirii. Impulsurile erotice reprimite sub asprimea canoanelor se convertesc în obsesii. Tatianeii se pare că arhanghelul de pe iconostas „stă neclintit și o privește cu îndărătnicie”. Un călugăr are aceeași obsesie, ajungînd la vedenii: „Nu mai îndrăznea să-și ridice fruntea spre icoane, pentrucă oriunde se uita, chipul Evgheniei îi înflorea cu îndărătnicie înaintea ochilor”. Călugărul Gherasie merge spre păcat, atras de farmecele Axiniei. Între interdicție și dorință, legea mare a naturii își spune cuvîntul: „... în umbră pădurii”, viața „mișuna pretutindeni viața obscură și largă, de-a pururi nouă, neîngrădită de nici o prăvălă”...

Dar cel mai caracteristic volum de proză e *A murii Luchi* (1942), film al vîrstei în care realul se confundă cu fabulosul într-o atmosferă mirifică. Instantanee colorate, de o intensă prospețime psihologică, reconstituie, prin alăturare, momente autobiografice legate de vîrsta celor mai vechi amintiri. Cele trei părți ale volumului — *Casa de la poartă*, *Casa de la țară*, *Casa cu cerdac* — marchează etape ale tranziției de la trăirea inconștientă, difuză, la existența lucidă. Cînd „s-a făcut ieșeancă”, Otilia Cazimir nu avea decît patru ani. În 1898 părinții se instalează definitiv la Iași, într-o casă cu grădiniță de flori, pe o stradă liniștită, nu departe de vechiul Beilic. Decorul vegetal și calmul cartierului — cu bisericile domnești Zlataust, Barnovschi și Barboi — erau favorabile reveriei.

Cîteva „aventuri” se desfășoară în cadrul romantic din ulița Zlataust, a copilăriei Teodorenilor. Margareta și Icuță, frați mai mari, sînt protagoniștii principalelor amintiri.

Imaginația ingenuă se complăce într-o lume de basm. Liccul la care învață Icuță e „cea mai mare școală din lume. O școală cu așteia trepte la intrare, că nimeni nu le știe numărul. Am încercat să le socotesc, dar nu mi-au ajuns numerele. Am întreat și pe tata. Nici el nu știe. Numai Margareta zice că-s douăzeci și trei, dar ea spune așa ca să ne facă în ciudă lui Icuță și mie”... (*Bastonachi*). Toate fenomenele au o explicație fantezistă. Ploaia „cu piatră” e un joc ciudat: „...mîncă ingerii cireșe hultoane și scuișă simburii pe cerdac la conu Neculai!” Sonoritatea străină a unui cuvînt devine obsedantă: „*Paralelipiped*... strașnic cuvînt! Asta trebuie să fi avînd putere, nu glumă! Nu mai pot sta locului. Ce-nseamnă *paralelipiped*?” Cîte contacte cu ambianța de la țară — așteia momente psihologice revelatoare. Pentru cei din micul clan, Luchi e sau *mincinoasă* (cînd fantazează liber), sau *proastă* (cînd nu înțelege ceea ce alții pricep). E vîrsta prefacerilor psihice repezi, cînd simțurile iau contact cu lumea concretă. Curiozitatea de a ști nu încetează nici o clipă. Cîte zăbrele are cerdacul casei? „Fiecare dintre zăbrele e o cucoană mititică, strînsă tare-n corset, fără cap, fără mîini și fără picioare. Nu știu cîte-s. Le număr, cîte zece, cîte zece — și nu le mai isprăvesc de numărat. «Îs cincizeci și șapte, cu cea groasă din colț cu tot», zice Margareta. «Cincizeci și șapte de milioane?» întreb eu. «Ești o proastă!» «Că-s proastă, știu. Toată lumea mi-o spune de dimineață pînă seara. Dar tot nu știu cîte cucoane sînt la cerdacul nostru»...” (*Haimana*).

Psihologia e încifrată în fapte, ca în amintirile lui Creangă sau în primul volum al *Medelenilor* lui Teodoreanu. Nimic mai natural, așadar, decît abundența anecdotică. Sprintara Margareta e un fel de Olguță cu reacții prompte, iar Luchi — o Monică în miniatură, mai naivă decît echivalentul ei din *La Medeleni*. Pentru Luchi existența e un miracol cotidian, încît o călătorie pe furis pînă la apa Moldovei, o plimbare cu tramvaiul sau un spectacol de circ reprezintă un proces de adaptare la viață. În psihologia vîrstei bucuria de a exista e totodată satisfacție de a cunoaște. În această vacanță perpetuă copilul învață o lecție neîntreruptă, care se numește cunoștința cu mediul. Sub impulsul basmelor, Luchi are viziuni: un șanț „de-un lat de mînă se preface în rîu turbat cu apă blestemată”. O incursiune cu cîinele în „pădurea de brusturi” devine un act temerar: „Lîngă mine, Cotarla se face că nu-i pasă. Culege

muște din zbor și le mestecă, clempănind. O chem aproape și finem sfat. Mă înțelege. Bate colbul cu coada și latră fără glas, să n-audă vrăjmașii. Pe urmă se ridică, încet... Acu-i acu! Închid ochii și mi-i astup cu pumnii, pînă mă dor. Dacă-ș vedea, pe loc m-aș prefăce în stană de piatră. Și aș rămînea acolo mii de ani, și m-aș uita cum îmbătrînesc și cum mor toți ai mei. și n-aș putea să plîng măcar : cum să plîng, dacă-s stană de piatră?...

Într-o zi o să sosească Făt-Frumos, să mă stropească cu apă vie... Dar dacă seacă pînă atunci fîntîna cea bună, cum a secat fîntîna din ograda bisericii? Ori se-mpiedică Făt-Frumos și sparge ulciorul, ori uită, ori rătăcește drumul? Cîte nu se pot întîmpla! N-am văzut eu în fața unei școli, lingă Mitropolie, un domn alb, de piatră, care stă pe un scaun alb, de piatră, și citește într-o carte, tot de piatră — și nimeni nu mai poate face nimic?

Nu văd ce se-ntîmplă dincolo de noaptea dureroasă a ochilor mei. Nu văd, dar știu : Cotarla se dă de trei ori peste cap și se prefăce în bălăuroaică. Zboară peste apele urite care se-nalță s-o înghită și, într-o clipă, îi face pe vrăjmași una cu pămîntul. Apoi își ia din nou înfățișarea ei de toate zilele și mă așteaptă pe mal prinzînd muște, că, adică, nu s-a întîmplat nimic... (*La joacă*).

Procesul de defantasticizare constituie un triumf lent al realității asupra fabulosului. La sfîrșitul aventurii, în locul decorului imaginar apare un mic tablou banal : un șanț „secat ca prin farmec, pe fundul căruia se usucă coji de cartofi și felii de lămîie din ceai”. Iar ciinele, care nu se angajează în raționamente, „își caută cu dinții un purice prin blană”. Tranziția de la basm la realitate, de la viața de familie la cea de școală provoacă un fel de criză. Copila care se botezase singură Luchi și era „fericită” se acomodează penibil cu uniforma școlii. „Lui Casian Alexandra i-e milă de Luchi. (...) Dar Luchi nu mai este nicăieri. Luchi a murit. În locul ei, o școlăriță cuminte clipește mărunțel și-si înghite lacrimile, care au pentru întîia oară un gust de cenușă”...

Din juxtapunerea figurilor și obiectelor rezultă o atmosferă fermecător vetustă. Vizualitatea se întregește cu impresii olfactive persistente. În casa bunicilor „miroase așa de frumos a nu știu ce, cum nu mai miroase nicăieri pe lume”. Straietele bunicii „miroase dulce a flori uscate”. Șalul mamei „miroase cald a ceai cu rom”. Detaliile tablourilor în care apar figuri de epocă învederează un puternic colorit local. Dar „moldovenismul” sentimental din literatura Otiliei Cazimir nu e un fenomen izolat, fiind caracteristic evocărilor lui Mihail Sadoveanu, romanelor lui Ionel Teodoreanu și

miniaturilor Luciei Mantu. Scene din ambianța satului natal de la confluența Siretului cu Moldova, din Iașul de la sfîrșitul veacului trecut sau din lumea tăcută a minăstirilor se înscriu într-un climat cu tenie specifice.

De la Negruzzi pînă la Anghel și Sadoveanu, scriitorii moldoveni au pasiunea evocării, aplecîndu-se fie asupra trecutului istoric, fie asupra propriei biografii. Precum la Sadoveanu, la autoarea *Fluturilor de noapte* amintirea și prietenia sînt termeni cu rezonanță specială. Selenarul Ibrăileanu continuă să fie și dincolo de normînt „domnul Ibrăileanu”. Volubilă și nefericită, Constanța Marino-Moscu nu poate fi în posteritate decît familiara „Madam Tolstoi”, cum îi spusese o dată G. Topîrceanu. „Cei morți” rămîn pentru Otilia Cazimir prezențe invizibile, într-o ipostază pur spirituală. Personalitatea scriitoarei, evocînd fantome, se estompează sau prinde relief, după necesitățile scenice dictate de moment. Cîteodată *prietenii* proiectați pe ecranul amintirii se mișcă, se agită, reîntînd pe un plan obiectiv. Scriitoarea îi prinde în reflector, urmărindu-i cu grijă. Altădată cei dispăruți intră într-un con de umbră; naratoarea abandonează camera de luat vederi pentru a da curs reveriei.

Ceea ce cucerește ca metodă e diversitatea perspectivelor, aspect determinat de simpatia rezervată fiecărui *prieten*. Prin urmare, „domnul Ibrăileanu nu e personajul cotidian, profesorul, criticul, redactorul *Vieții românești*; nu e nici „cugetătorul nocturn” (cum îl definea în scrisori Hortensia Papadat-Bengescu), nici reflexivul cu priviri enigmatice din *Privind viața*, ci interlocutorul plin de farmec din momentele de intimitate. Acest Ibrăileanu mai puțin cunoscut e doctorul Emil Codrescu din *Adela*, trecînd fantomatic prin peisajul ondulat al Băltăteștilor. E prietenul stîmrat, amabilul dispensator de calificative romantice („Agnia — Otilia — Brunchilda”), amatorul de noutăți, încîntat să descopere în faptul divers de fiecare zi însăși *viața*. „Că asta e *viața*, Otilia — Cunegunda. Restul nu-i decît literatură...” Nici Mihail Sadoveanu, „conu Mihai”, nu e contemplativul statuar cu imensă pălărie neagră, ci (înconjurat de G. Topîrceanu, Demostene Botez și ceilalți), om al naturii, vînătorul, călătorul „cel mai vesel și mai fericit”, ori statornicul prieten al poetului *Baladelor vesele și triste*. Cît despre G. Topîrceanu, umoristul incită curiozitatea în felul lui: înconjurat de „pisici, peruși, sticleți, canari”, încercînd pistoale sau învățînd mînuirea bumerangului. Dar amintirea lui G. Topîrceanu,

exigentul „profesor de literatură”, se reconstituie din zeci de ipostaze cu valoare de mici documente psihologice.

Între scriitoare și prietenii ei, convocați la taifas, se stabilește o consonanță trainică, traducând afinități electivă. Fizionomiile prind viață prin racordarea unor momente sufletești de o „desăvârșită autenticitate”. În locul portretului clasic găsim detalii sugestive, apte să se fixeze în memorie. Lui Tudor Argezi (cu care n-a discutat decât o dată) îi scrie în stil arghezian: „Pentru banchetul de după concert, am comandat semințe de heliantă de la Cornul Caprei în coșulețe de răchită, cupe de șampanie din degetare de ghindă — și o batistă de mătasă, cât o foiță Job, pentru lacrima despărțirii. (...) Nu m-am luat după vorba matale, atunci, și n-am plecat din târgul meu «cufundat în chirilice», cum îi spuneai. (...) Eu rămân aici, Coco, în târgul meu, pe cutia mea cu rezonanțe vechi și adânci”. Meticulosul Mihai Codreanu, tip cerebral, e sfîșiat de îndoieli: „Ce zici de virgula asta? Nu-i așa că, plasată după rimă, modifică imediat sensul?”... Replicile și atitudinile specifice sonetistului atrag privirile, încît din câteva trășături prinde viață modelul. De mult timp lipsit de vedere, Mihai Codreanu („bătrînul mag”) duce o existență interiorizată de reflexiv. Trandafirii pe care i-i oferă o tînără admiratoare constituie un pretext de cugetare. „Asta dovedește din partea dumitale o rară și delicată sensibilitate: pentru un om care nu vede, numai florile albe au culoare”. Imaginea „bătrînului mag”, una din cele mai expresive, lasă o trenă de melancolie.

Amintirile Otiliei Cazimir continuă galeria fantomelor lui Dimitrie Anghel, prietenii scriitoarei fiind-ne însă mai apropiați. În casa lui I. I. Mironescu — autor al admirabilului *Tulie Radu Teacă* — Panait Istrati, „hamanaua de pe vremuri a ulițelor brăilene, își cînta și-și dănuia cîntecul copilăriei”, povestea Neranțulei. Dacă nu venea la Iași, Constanța Marino-Moscu impresiona ca epistolieră desăvârșită. „Era prea inteligentă și prea lucidă ca să nu-și dea seama” că e „o foarte mare și originală artistă a genului epistolar”. La Otilia Cazimir amintirea implică luciditate și afecțiune. În asocierea ingenioasă a faptelor, în împletirea de entuziasm și umor se remarcă un condei inteligent, apt să sesizeze nuanțele. De regretat e că galeria prietenilor scriitorilor cuprinde numai câteva profiluri.

Evocatoare în descendența naratorilor moldoveni, a căror tradiție o urmează împreună cu Luția Mantu și Constanța Marino-Moscu, Otilia Cazimir are timbrul său propriu, vizibil în realismul

psihologic, ca și în alternanța de la liric la epic. De subliniat, de asemenea, arta instantaneului, uneori încheiat cu cîte o poantă. Înregistrate dintr-un unghi potrivit, scenele cu oameni și necuvîntătoare vorbesc, sînt vii. Pictoriță animalieră, autoarea *Grădinii cu amintiri* vizează totodată relieful stărilor interioare. Perpessicius observa că „vignetele lui Girleanu au un caracter decorativ și uneori de fabulă”, în timp ce schițele Otiliei Cazimir „sînt apeluri la tainele cele mari și neînțelese din sufletele necuvîntătoarelor”. Sînt „pagini care trec dincolo de limitele stricte ale cazurilor. Un nesilit simbolism le animă și le încălzește” (*Mențiuni critice*, IV, p. 95). Vibrația psihologică le apropie de Brătescu-Voinești.

III

Pentru ca fizionomia scriitoarei să fie completă, să nu uităm activitatea publicistică. Retrospectiva ia astfel înfățișare de triptic. Feminismul, în sensul campaniei pentru emanciparea socială și culturală a femeii, a găsit în Otilia Cazimir o militantă perseverentă. Tendința unor colege de a-și însuși un limbaj viril nu se bucură de aprobare, după cum nu e agreată nici „feminitatea” stilului la unii poeți. Sub pseudonimul Alexandra Casian, Otilia Cazimir întretine în *Insemnări literare* (1919) rubrica *Insemnări feminine*. Sub pseudonimul Magda colaborează la același sector la ziarul *Lumea* (1923). La rubrica *Feminine* publică în *Lumea—bazar săptămînal* (1924—1926) articole variate: *O lucrătoare poetă, Politica nefastă pentru femei?, Femeia în literatură, Femeile în gospodăria publică, Șezători literare pentru femei, Marcel Prévost misoghin*. Preocupări de aceeași natură cuprind articolele din *Adevărul literar și artistic*: „Femme” de Madeleine Marx (6 iulie 1925), *Femeia și poezia patriotică* (13 iulie 1925) și altele, semnate Ofelia sau Dona Sol. În cîteva *Insemnări feminine* din *Viața românească* se ocupă de *Modernități* (1926, nr. 12), iar în *Țara noastră*, de *Evoluția profesionalistelor* (febr. 1927). Alte *Feminine* apar în *Bilete de papagal* (1928, nr. 14). Ca susținătoare a femeilor de talent, se referă la Agatha Bîrsescu și Aglae Pruteanu, combătînd pe Victor Margueritte, Fr. de Miomandre și alți detractori ai femeii.

La cincizeci și cinci de ani de la primele strofe publicate în *Viața românească*, la Iași, condeii Otiliei Cazimir s-a oprit pentru totdeauna. Creatoarea care a vegheat mii de nopți deasupra paginilor manuscrise a fost nu numai o conștiință artistică exemplară, ci și un suflet mare. Viața nu i-a fost scutită de zbucium, dar oamenilor le-a dăruit numai lumină. A încurajat talente felurite, făcînd-

du-le să se manifeste cu un ceas mai devreme. Din psihologia vechii grupări a *Vieții românești* a păstrat cu grijă dragostea pentru oameni și năzuința de a le sluji. După deceniile de muncă tenace, în care a văzut o datorie a vieții, scriitoarea de la Iași își ia locul cuvenit la *Masa umbrelor*, lângă C. Ibrăileanu, M. Sadoveanu, Mihai Codreanu, G. Topîrceanu, D. D. Pătrășcanu, Constanța Marino-Moscu, Ionel Teodoreanu și ceilalți, intrați în legendă sau dispăruți iluștri

CONST. CIOPRAGA

ÎNTUNERIC

(Din carnetul unei doctorese)

CUVÎNT ÎNAINTE

Cartea aceasta nu e o carte nouă. Am scris-o, cu dragoste și cu tot avîntul tinereții, acum douăzeci și opt de ani, în 1928.

Și totuși, nu e o carte veche, deoarece întâmplările pe care le povestesc sînt adevărate, iar adevărul nu îmbătrînește niciodată.

Din vechea culegere am lăsat la o parte trei povestiri, care erau străine de atmosfera generală a cărții, înlocuindu-le cu alte trei, scrise mult mai tîrziu. Și, cum vremea n-a trecut fără folos pentru mine, cum, an după an, n-am încetat de a învăța să scriu — așa cum învăț și astăzi — le-am revizuit pe toate, fără să schimb nimic din cuprinsul lor, ci căutînd doar să le subliniez semnificația, supunîndu-le unui aspru și riguros control stilistic.

„Doctorița de la Mircești” nu sînt eu. Doctorița de la Mircești a fost sora mea, care astăzi nu mai este. Am trăit mult alături de ea, acolo, pe valea Siretului, și am cunoscut de aproape oamenii de acolo. Am colindat satele de moldoveni și de ciangăi, am intrat în „Palatele lui Moș Ghercă”, am gustat din vinul și din vorba colorată a domnului Valmă, am stat la sfat cu Mangu și m-am uitat și eu, în rînd cu ceilalți, la străinul lepădat de tren în păpușoaiile din marginea satului.

Cînd a plecat „doctorița” din Mircești, au dus-o pînă la gară cete de copii, de femei și de bărbați de prin toate satele, scăpați de la moarte prin grija ei devotată și răbdătoare, plină de adîncă dragoste de oameni. Femeile plîngeau :

— Se duce mila noastră...

Memoriei acestei modeste doctorese de țară, în același timp eroină și mucenică a muncii, închin cu smerită dragoste și admirație această carte, pe care i-o datoresc.

OTILIA CAZIMIR

mai, 1956

ÎNTUNERIC

Îi văd de cum intră pe poarta spitalului : ea, femeie trecută și împrăștiată, cu polcuță strîmtă, cu catrință veche și cu ghetе mari pe picioarele goale, uscate și scorjite. Are fața mică și arsă, iar gura dusă înăuntru i-e așa de strînsă, de parcă i-a încrețit-o cineva cu acul. Și bătrînica asta umilită duce de mîna un băiat nălțuț, îmbrăcat curat, cu surtuțel nou și cu pălărie de pai proaspăt ieșită din atelierul de lucru manual al școlii. Băiatul merge supus, ridicîndu-și spre soare fața rotundă și plină dar fără pic de sînge în obraji.

— Stai, mătușă. Stați...

Bătrîna se lasă pe banca din cerdac. Băiatul i se așează cuminte alături, zîmbind aiurea. Ochii lui aurii, cu gene de fată, răsfrînte, cu pupilele peste măsură de largi și cu albul întreșut de vinișoare roșii și crețe, au o privire străină și ciudată. Bătrîna îi ia pălăria de pe cap, i-o șterge pe dinăuntru cu capătul broboadei și o pune cu grijă lîngă ea, pe bancă.

— E împletită de mînuțele lui, duduia...

Și ochii ei mici și spălăciți se împinzesc de lacrimi. Pe fruntea băiatului pălăria a lăsat o dungă purpurie. Și de la rădăcina părului încep să se adune și să se rostogolească boabe mărunte de nădușeală.

— E al dumatăle, mătușă ?

Bătrîna își înfige în ochii mei privirea tulbure și grea :

— Da' de unde, duduia, mi-i nepot, nepot de fată. N-avea nici trei anișori cînd o rămas singurel pe lume... L-am crescut eu, numa Dumnezeu știe cum. Da'

se cheamă că am avut o bucurie la năcazurile și la sărăcia mea, că tare-o mai fost cuminte, duduiță, și mult o mai fost cu durere și cu priință pentru bătrînețele mele cele chinuite... Ș-acu, iaca...

Băiatul și-a înălțat deodată capul și a întors urechea spre livadă, de parcă dintr-acolo, din iarba înspicată, ar veni numai pentru el un zvon tainic și dulce. Pe urmă colțurile gurii i s-au zbatut ca de o durere și a rămas din nou încremenit, ca pe altă lume.

Pe sub cerdac trece Ileana gardianca, cu un braț de rufe umede adunate de pe frînghie.

— Cu ce veste-poveste pe la noi, mătușică? Iaca și „părintelul“! Săru'mîna, părintele!

Și, rîzînd, femeia intră în spălătorie.

Băiatul se uită în urma ei, și un surîs nedeslușit îi ridică, o clipă, colțurile gurii. Bătrîna oftează.

— Așa-i zice tot satul, duduiță: părintelu... Că el o gătit școala anul ista ș-o ieșit *primiandu-ntăi*. Domnu profesor zicea să se mai ducă pe la dumnealui, să-i mai arăte la carte, ca să-l bage la toamnă la școala normală. Da' Gheorghită i-o spus dintru început că el nu vrea să se facă *domn*, că el popă vrea să se facă. Ș-acuma părintele, de cite ori îl întilnește, îi zice: „Bre, Gheorghită, fă-te mai repede popă, zice, că iaca, îmbătrînesc, și-mi trebuie ajutor tînăr“...

Și o lumină de mîndrie clipește, parcă, în ochii tulburi ai bătrînei.

— Și ce are băiatul?

— Apoi să vezi mata, duduiță... Întăi și-ntăi l-o luat cu ameteală. Asta s-o-ntîmplat în ziua de Simpetru, cînd s-o împărțit *primiile*... Eu nu m-am putut duce, că i-am făcut lui surtuțel nou, și pe mine m-am lăsat, și nu mi-o venit să ies, așa, între gospodari... Și numa ce-l văd că vine, galbăn de parcă-i supsesse. Ducă-se pe pustii toț sîngele din obrăjori. Apoi de-atunci mi s-o pus mie cuțitul drept inimă, duduiță... Da' el, de colo: „Nu-i nimica, bătrînico, am ameuțit olecuță și mi-o trecut“...

Și din ziua aceea nu i s-o mai întors sîngele-n obraz. Domnu profesor mi-o spus să nu-l mai las

să-nvețe. Da' el de-a doua zi o și luat la frămîntat pustia ceea de carte! Numai zice că nu pricepe mai nimica și că-l doare capul. Și iaca, acum nici nu mai poate merge singurel pe drum, că merge cit merge, și deodată o ia hăitiș. Dacă nu l-aș ținea eu de mînă, ar da în șanț... Și tace. Tace, duduiță, ceasuri la șir. Zice că nu mai poate de cap. Noaptea se învîrte în așternut și nu doarme. Și dacă doarme, apoi suspină și scheaună prin somn ca o sălbătăciune, ducă-se pe pustii...

— Și de mîncat, minîncă?

— Da' de unde! Nici nu minîncă și nici nu bea ca oamenii. Zice că-i vine lehamite de la inimă. Îi mai cumpăr eu cite-un covrigel, cite olecuță de lapte... Acu nici lapte nu mai vrea. Ieri am tăiat un pușor și i-am făcut un borș dres cu ou și cu smîntînă, cum știu eu că-i place lui. Da' parcă o pus gura pe el? Să ierți mata, numai cît l-o vînturat cu lingura, și i s-o și aplecat. Zicea că-l strînge de gît... Eu gîndesc, duduiță, că tot din deochi i se trage. Că de-atunci, de la *primii*, i-o venit...

Mă apropii de băiat. Se uită la mine cu ochi mari și triști. Fruntea i-e rece, mîinile umede și înțepenite.

— Ce te doare, Gheorghită?

Își duce mîna la frunte, pe urmă la gît. Mestecă în silă, clipind apăsător și des. Se vede bine că face încercări dureroase să se dezmeticească, să înțeleagă.

Bătrîna îl mîngîie pe umăr, cu sfială:

— Spune duduiței ce te doare... Spune-i, măicu-liță.

Pe obrazul copilului se rătăcește un zîmbet stînje-nit și dulce.

— Capul... Doare și huieste... huieste...

Își flutură mîna pe dinaintea ochilor cu un fel de mînie, ca și cum ar alunga o gînganie supărătoare. Pe urmă zice încet, cu glas moale și bun:

— Bătrînica se sparie... da' nu-i nimica, are să-mi treacă el mie...

Simt că-mi tremură mîna pe mîna lui. Niciodată n-au fost în sat atîția cîini turbați ca în primăvara și în vara aceea.

Îl mîngîie pe frunte.

— Are să-ți treacă, Gheorghită, are să-ți treacă... Copilul rămîne cu ochii duși, absent, cu zîmbetul mort uitat pe obrazul palid și chinuit de tresăriri scurte.

O iau pe bătrîna la o parte :

— Mătușă, n-ați avut cumva pe-acasă vreun cîine bolnav ?

Se uită la mine cu nedumerire, ca și cum aș întreba-o un lucru cu totul străin de gîndurile ei, și-mi răspunde cam peste umăr, de mîntuială :

— Apoi am avut noi unul... o murit acu vreo trei săptămîni. Da' n-o fost bolnav, o murit de os. Pesemne-c-o fost săm_n rău, duduia...

Și cu greu, vorbă cu vorbă, scot de la bătrîna toată povestea, pînă la mărturisirea din urmă.

Băiatul căpătase de la domnișoara părintelui doi cățeluși albi : unul era alb peste tot, celălalt avea o pată cafenie pe pîntece. Dormea cu ei, își împărțea cu ei bucățica de pîine și-i învăța să sară, ca la circ. Pînă cînd într-o zi, unul din ei s-a îmbolnăvit.

— Și să vezi mata din ce, duduia... Îmi trimisese cumnată-mea niște pește, că fusese fecioru-său la baltă și adusese mai mult. Am făcut și borș, și fript cu saramură. Și i s-o pus' unuia dintre căței un os de pește în gît. Nu mînca, nu bea, numa atita, că-i curgeau balele și se tăvălea în bătătură... Apoi ce s-o mai necăjit Gheorghită cu el, și cu degetele, cu bețișorul, să-i scoată osul din gît! Degeaba! Era înfipt adînc, — pesemne că din asta i s-o tras și moartea. L-am găsit țeapăn, dimineața, tocmai în fundul grădinii. Gheorghită o plîns cît o plîns și pe urmă s-o dus la școală. Acolo, prin băieți, o aflat și domnu profesor de cățel și, nici una, nici două, mi-o trimis vorbă să-l duc pe Gheorghită la Eș, la spital, c-o fost turbată jigodia...

Cînd am auzit eu de una ca asta, mi s-o făcut negru înaintea ochilor! Trei cloște pe ouă, dintre care una gata să ciocnească, purcei mititei... Cum să le las tâte-n pămînt și s-o pornesc pe drumuri, așa, de poamana dracului? Doar cățelul nu fusese turbat, duduia, murise de os... cunosc și eu atita lucru! C-așa-i domnu profesor, prăpăstios : n-o trimes-o pe Ileana

lui Iftodi la Eș, de-o făcut-o ciur, sărăcuța? Atita era de potricălită, duduia, că nu găseai locșor neîmpuns pe pîntecutul ei nici cît ai pune degetul! Și parcă în toamnă nu tot o murit fata de anghină?...

Am stat eu și m-am gîndit în fel și chip și m-am mai sfătuit și cu băietul... Și a doua zi, cînd trecea domnu pe la poartă, o ieșit Gheorghită pe prispă cu celălalt cățel. „Da' parcă ziceați că o murit cățelul?” întrebă dumnealui. „Da' de unde, zic, așa s-o spăriet Gheorghită. I-am scos osul din gît, și iaca...”. Dumnealui m-o crezut și m-o lăsat în plata Sfîntului. Parcă de unde putea să știe că era alt cățel?...

Și uitînd o clipă, de hazul întîmplării de atunci, amarul ei de acum, bătrîna ride cu viclenie. Pe urmă iar începe să se caine, cu mîna la gură :

— Apoi acuma, la mata ni-i toată nădejdea, duduia. Poate că i-ei da și lui niște prafuri din cele de care i-ai dat cumnată-mii cînd o zăcut de brîncă, să-l lese ameteala, că rău se mai canonește băietul bunicăi!

Din ochii stinși, lacrimi tulburi îi lunecă și se pierd în mîneca polcuței. Și, în fața acestei dureri umilite și neștiutoare, mînia mi se risipește. Îi spun domol, cu inima strînsă :

— Eu nu-i pot face nimic, mătușă. Trebuie să-l duci numaidecît la Iași. Trebuia să-l duci de-atunci, de cînd ți-a spus domnul profesor. Acuma... încearcă și dumneata...

Bătrîna ridică spre mine o căutătură sticloasă și înghețată. Își trage broboada peste frunte și rămîne așa, incremenită. Pe urmă își ferește într-o parte obrazul pămîntiu și zice îndesat, cu încăpăținare și cu un fel de ciudă :

— Da' de ce să-l duc, păcatele mele, că doar cățelul n-o fost turbat? O murit de os. Mîncase pește. Parcă domnu profesor ce știe? Dumnealui îi tinerel... Cunosc și eu atita lucru, că doar n-am îmbătrînit de florile cucului! Cîinele, dacă-i turbat, mușcă. Aista nici nu s-o răpezit măcar...

Cu greu o fac să înțeleagă, că, oricum tot trebuie să plece. Îi scriu în grabă toate îndreptările. Băiatul rămîne la mine pînă se duce ea să-și adune lucrșoara-

rele pentru drum și să-și lase gospodăria în seama cumnatei.

S-a întors curînd. Aduce subsuoară o legăturică înodată într-un ștergar de cînepă și un sumăieș pentru băiat. S-a gătit și ea: a încălțat ciorapi groși, de lînă, sub ghetete mari.

Vine gîfîind, neliniștită, nerăbdătoare.

— Eu gîndesc c-a fi unsprece, duduiță. Mi-i să nu prăpădim *trinu*...

Se apropie de băiat și-l mîngîie pe creștet cu mîna uscată și aspră, vorbindu-i încet, cu glas tremurat, pe care încearcă să-l facă ușor și vesel:

— Mergem la Eș, Gheorghită. Mergi cu bătrînica... Ș-avem să ne ducem amîndoi să vedem școala cea de popi, unde-ai să intri și tu la toamnă...

Băiatul răspunde cînd și cînd cite o vorbă, ca prin somn. Stă aplecat asupra-și: acolo, în adîncul minții și al trupului, se petrece ceva neînțeles, ceva străin, de la care nu-și poate lua gîndul. Numai glasul umilit al bătrînei mai trezește cite o scurtă licărire de înțelegere în ochii lui mari. Dar peste o clipă privirea i se întoarce iarăși înăuntru, fixă și goală.

— Hai, Gheorghită, cu bunica...

— Hai, bătrînică...

Mă uit după ei. Se duc încet, stirnind sub pași lor rotocoale mici de colb, care se culcă îndată la loc, pe șosea. Bătrîna, mai împutînată parcă și mai umilită, călăuzește pașii șovăielnici ai nepotului, ca pe vremea cînd îl învăța să meargă. Și în larga întindere a cîmpurilor dogorite, sub soarele necruțător al amiezii, ei singuri își poartă durerea lor fără leac.

Și eu știu că la capătul acestui drum cea mai crîncenă dintre morți își așteaptă prada plăpîndă. Știu că

bătrîna se va întoarce curînd, pe același drum bătut de soare — dar singură. Va intra, izbindu-și greu pumnii în tîmple, în căsuța săracă și pustie — și nu va ști niciodată, în întunericul ei, vina care-i apasă umerii bicisnici.

Rămîn încă multă vreme sprijinită de stîlpul cerdacului, cu ochii de-a lungul șoselei, unde se pierd, prietore cireși sălbatici, bunica și nepotul. Rămîn cu sufletul greu și frînt și cu părerea de rău că n-am dreptul să-i strig îndărăt și să le spun că drumul li-e zadarnic...

O CONFRUNTARE

Zbirniit de motor, aproape, pe șosea.

Țipînd alarmate, cîteva giște trec drumul măturîndu-l cu aripile. În urma lor rămîne ninsoare leneșă de fulgi. Și în aceeași clipă, un automobil subțirel și cenușiu, cu bot ascuțit de oțel, se oprește în fața spitalului.

Procurorul m-a anunțat la telefon, de cu noapte, că vine să mă ia la o autopsie și că e foarte grăbit. Procurorul e totdeauna foarte grăbit.

Înalt și voinic, tăiat în linii precise și în unghiuri drepte, cucoanele din oraș au hotărit că e cel mai frumos bărbat de prin partea locului. Are o figură regulată, ochi negri, în care se aprînd și se sting scăpărări viclene de lumină și — mai ales — o barbă impozantă, dreptunghiulară, ușor buclată și cu reflexe arămii. Sîntem în relații de serviciu foarte cordiale. Dar, cu toate că slujba ne apropie mereu și ne poartă, alături, pe drumuri desfundate de ploi sau poleite cu soare, prin case peste care a trecut vîntul negru al crimei și unde ochii morților ne cuprind în aceeași privire tulbure și sticloasă, între noi nu se poate lega nici un fel de prietenie. Și asta numai din pricină că procurorul poartă mustăți lungi, înălțate vertical de-o parte și de alta a nasului, apoi întoarse asupra lor ca doi covrigei de zahăr ars. La supărare, mustățile procurorului se zbirlesc, își strică rotocoalele simetrice și-l fac pe stăpînul lor să semene cu un motan negru în defensivă. Iar cînd procurorul e vesel, ele se ridică și iau forme diferite, ca ale împăratului din poveste, care rîdea cu o mustață și plîngea cu cealaltă.

Plecăm. Automobilul sparge, suierînd, vîntul potrivit. Cu gulerul blăniței ridicat, cu căciula îndesată pînă peste ochi, procurorul îmi explică nu știu ce. Nu aud nimic. Îmi vîjiiie pe la urechi pinza înghețată și subțire a vîntului de toamnă. Făpturile și căruțele pe lingă care trecem par înfipte în drum, cu picioarele și cu roțile prinse în colbul vîscos muțat de negura nopții, ca muștele pe o fișie de hîrtie cu clei.

În jurul nostru, dimineața de toamnă, colorată aprins, clatină valuri de aur străveziu.

Intrăm în sat, în mers potolit. Șoseaua pare ostentată de-atîta alergătură. Satul, așezat pe un clin de deal, e împărțit în două: de o parte, în vale, ungruii, cu bisericuța lor de lemn, afumată și strîmbă; de cealaltă, moldovenii, cu biserica nouă de pe culme, albă și subțire ca un crin înalt de toamnă.

Casele s-au pregătit de iarnă. Acoperișurile putrede s-au cîrpit cu paie proaspete și cu șindrila nouă. Pe păreții coșcoviți de soare, lipitura încă udă înseamnă linii încîlcite: uneori litere ciudate, alteori contururi cunoscute de hărți.

După noaptea cu brumă groasă, copacii și-au răsturnat deodată cununile galbene și roșii. Sub ei, copiii se joacă stîrnind cu picioarele goale, delaolaltă, colb și frunziș umed. Într-o ogradă, un zarzăr încăpățînat își ține pe crengi toată frunza galbenă, ca un coș rotund încărcat cu lămii. Nucii întind ici și colo palme uscate, să aibă în ce suna furtuna. Iar la o răscruce, deasupra unei fîntîni părăsite, un stejar tînăr stă singur împotriva vîntului, arămiu și drept, foșnind și zbătîndu-se pe loc de parcă se luptă cu un dușman nevăzut.

Pe la porți ne întîmpină femeii cu broboadele desfăcute și ploduri desculțe și somnoroase, în cămeșoaie lungi și slobode. O fețișoară bălaie, strînsă ca o femeie în catrința mamă-sii, se înfinge cu îndrăzneală în marginea drumului și-mi aruncă un ascuțit și familiar „săru' mîna”.

Întrebăm pe un băietan cu căciula dintr-o oaie unde e mortul de aseară. Băietanul ne măsoară speriat cu ochii lui albicioși. Parcă nu înțelege. Într-un tîrziu,

dumirit, întinde într-o direcție vagă o mină neagră, cu degetele rășchirate :

— Poi, acolo, la moș Panainte... O luați pe hudița la stînga, pe urmă la dreapta, tot într-o-ntinsoare...

— Bine, dar după ce o să-l cunoaștem noi pe moș Panainte al tău, flăcăule?

— Poi, are-o babă chioară și-un ciine șchiop.

Pornim în căutarea lui moș Panainte, cel cu baba chioară și cu ciinele șchiop. Pe hudița din stînga, îngustă și plină de gropi, găinile și purceii gospodarilor ne primesc protestînd cu indignare. La capătul uliței din dreapta descoperim, într-o poartă, o grămadă de babe — unguroaice cu obrazuri tăbăcite și crestăte, cu ochi iscoditori și cu colaci de lemn pe sub broboadele de pînză groasă. La apropierea noastră, se risipesc și se mistuie toate, de parcă intră în pămînt. Nu rămîne decît o femeie tînără, o moldoveancă, așezată pe marginea drumului, lingă podeț: stă cu picioarele în șanț, cu mîinile subpuse și cu ochii în jos. Trecem pe lingă ea — nu-și ridică ochii. Aripa mașinii o atinge din treacăt — nu se dă la o parte. De sub tulpanul negru tras peste frunte, nu i se vede decît bărbia tînără, ușor adusă în sus.

Mașina se oprește cu totul în poartă. Un ciine șchiop și lățos sare la noi lătrînd urît, cînd prea subțire, cînd prea gros. O babă chioară, îmbodolită ca în miezul iernii, iese de nu știu unde, ia ciinele de ceafă și-l trage, luptîndu-se în parte cu el, într-un cotlon. Am nimerit.

Moș Panainte, rumen și întins la obraz ca un flăcău, deschide larg poarta de nuiele.

— Aici e mortul, moșule?

— Aici, duduiță. C-așa i-o fost dat, să moară la ușa mea, ca un ciine... Știe Dumnezeu ce pacate-a *hi* avut...

Coborîm. Moșneagul o ia înainte peste bătătura plină de paie, să ne arate, printre stoguri zbîrlite de strujeni, drumul spre șură.

În șopron ne așteaptă agentul sanitar și Iordache, jandarmul. Alături, întins pe o scîndură săltată de la pămînt pe doi butuci, odihnește sub o pătură veche de

lînă un trup omenesc. La capul lui, o grămăgioară de ceară topită arată că acolo, pe lutul bătătorit, au ars peste noapte lumînările priveghiului.

Mai la o parte, în umbră, pe vatra de lut, arde, sub ceaunașul cocoțat pe pirostria înalte, foc pîrîtor de găteje. Lingă vatră, o măsuță joasă și o strachină acoperită cu sita. Un pușor pestriț, cu gitul gol, roșu ca mărgeanul și parcă străveziu în bătaia flăcărilor, sare pe masă și începe să ciugulească făina împrăștiată, ciocănind mărunt și des în scîndură. Parcă toacă.

— Miș, cobaia dracului! face Iordache. Apoi, placid, își reia poziția respectuoasă în fața autorității.

Procurorul își scoate blănița și-și schimbă căciula cu o caschetă în pătrățele, pe care o ținea sub braț. E în elegant costum de sport, cu mînușile pe mîini.

— Unde-i șeful de post?

Iordache îi răspunde, țepăn la înfățișare, dar domol și fără grabă la vorbă:

— Apoi, nu-i... Gindea c-a să veniți după masă. Îi dus la Miclăușeni c-o cercetare pentru o scroafă de zice c-o intrat în bostanii cumătru-său și-o împușcat-o.

— Cine zice că a intrat?

— Scroafa.

— Și cine a împușcat-o?

— Cumătru-său. Zice că înadins a băgat-o în bostani, că...

Mustățile procurorului o iau, una în sus, spre ochi, cealaltă piezis, spre ureche.

— Bine, lasă... Trebuie să facem autopsia. Unde-i inculpatul?

— La secție, un' să fie?

— Du-te și adu-l aici pentru confruntare. Pas alergător!

Întorcîndu-se apoi spre ogradă, strigă, mai mult pentru mine decît pentru șofer:

— Să fii gata, *Alfons*, că nu stăm mult:

„Alfons” stă pe scara mașinii și fumează din lulea. Prizărit și vinăt de slab, are obrazul numai cît un pumn, trăsăturile veșnic în mișcare și ochii îndrăzneți și vicioși.

Îmi pun halatul și minușile de cauciuc. Procurorul se așează pe scăunașul cu trei picioare, de mesteacat mămăliga, își scoate cascheta și, după ce caută zadarnic un loc potrivit s-o pună, își împodobește cu ea genunchiul drept. Scoate apoi din buzunarul de la piept un carnețel de piele cu monogramă și un creion de argint.

Agentul sanitar se învîrte fără rost în jurul meu, cu părul și obrazul ca ieșite de soare și cu un fel de gravitate deplasată în mișcările miinilor prea mari pentru trupul lui sfrijit. În sfîrșit, ridică pătura ce-nușie.

De sub pătură se ivește fața de cretă a unui bărbat tînăr, cu fruntea înaltă, cu nasul subțire și drept, cu gura întredeschisă, neagră de singe. Barba crescută peste noapte îi pune pe obraji umbre albastrii. Iar la colțul ochiului închis, o picătură de ceară sleită pare o lacrimă înghețată.

În fundul șurii, la vatra de lut, baba cea chioară ia cu lingura sare dintr-un hîrb și o presară în apa de mămăligă...

*

— Cuțit cu două tăișuri, evident... Fără îndoială, baionetă... între omoplați. Strașnică lovitură! Ar fi ucis un bou! Cel care-a dat a dat cu sete... Și zici că s-au găsit urme de singe de le fîntină pînă aici? Curios... O lovitură ca asta ucide pe loc. Ce viață tenace au unii! E drept că avea și o conformație excepțională. Ce pectorali! Și totuși, subțire-n mijloc ca o fată... Asta pledează pentru crima pasională. Ce să mai scriu? Nimic? *Tant mieux. Vous savez*, sînt cam grăbit. Mă așteaptă prefectorița la dejun, și știi cum e cucoana Numuca! Îmi trimiți raportul prin poștă? Minunat...

Agentul sanitar închide trusa și trage pătura peste mort. Mirosul de formol îmi înțepă ochii. Procurorul îmi filfiie pe sub nas o batistă de mătase brodată, parfumată violent. Baba îmi aduce din ceaunul de pe foc o căniță cu apă fierbinte, sărată și cu ușoară spumă de făină pe deasupra:

— Poate că vă spălați...

S-a întors și Iordache, minînd înaintea lui un om scund și cu umerii înguști, fără căciulă, cu obrazul ca pămîntul și cu ochii vineți ca porumbrelele crude. În urma lor vine, călcînd legănat, moș Panainte.

Jovial, Iordache face prezentările:

— Iaca, măi Mihai, dumnealui îi domnu procuror de la Roman. Și omu ista, domnule procuror, îi Mihai Cireș, de zic unii că l-o ucis pe Niculiță Bungu, da' el zice că nu-i adevărat. O avut ei amîndoi un proces... ș-o mai avut ș-o *daravelă* pentru fimee...

Mihai Cireș s-a sprijinit de stîlpul șurii. Se uită în pămînt și oftează.

Procurorul îl măsoară făcînd ochii mici: parcă se uită la el printr-o lunetă. Apoi se întoarce spre mine și-mi spune pe franțuzește, sîsiînd ușor din virful limbii:

— *Je parie que ce n'est pas un assassin... Je m'y connais, moi! Et puis...* unul ca ăsta e capabil de o lovitură de maestru ca aceea?... Imposibil!

Procurorul are mania concluziilor premature și definitive, mai ales cînd e grăbit. Întreabă grav, dar fără asprime:

— Cum te cheamă?

Omul răsuțește în miini o căciulă închipuită. Înghite un nod amar și-și saltă sumanul pe-un umăr.

— Îmi zice Mihai Cireș. Îs gospodar...

— Pe ucis îl cunoști?

— Îl cunosc. Îi din unguri. M-am *giudecat* cu el pentru niște pămînt. Mi l-o luat cu hapca. O *giurat* strîmb, și el și ungurii lui...

— Și altceva n-ai mai avut cu dînsul?

Omul se cam codește, apoi răspunde în silă:

— Apoi, n-am avut... L-am prins eu odată, la vreme de noapte, pe lîngă poartă. Mă întorceam de la ogor... Și ne-am împuns oleacă, cu vorba și cu țapoai-iele... Da' altă *نینیكا* n-o fost...

— Ce-ai făcut ieri?

— Ieri am fost la lemne, domnule procuror. M-am întors noaptea. Nevasta dormea. M-am culcat și eu. Și hăt după miezu nopții vine domnu șef și mă scoală

și-mi spune cum că în desară l-aș fi tăiet pe Niculiță la fântină... Da' eu la ceasul acela eram pe luncă, poate să spuie și pădurarul... Numa cît, nimenea nu mă crede. S-o adunat toți unгурii și toate unгурoaicele lor ș-o început a striga că eu is ucigașul, că altul n-are cine. Iar domnu șef face cu ochiul și se răstește la mine și zice cum zic ei...

— Omul icnește, își freacă obrazii cu palmele aspre și adaugă, mai încet :

— Nici *fimeia* nu mă crede...

Procurorul își trece greutatea trupului de pe un picior pe altul, se apropie de mort, întinde mîna, dar se răzgîndește :

— Domnule agent, zice, descopere-l dumneata... Îi cunoști, Mihai Cireș?

Prin pleoapele străvezii, ochii mortului își arată luminile concave și vinete. Parcă se uită țintă în sus, cu nepăsare.

Mihai Cireș se apleacă asupra lui, fără să se tulbure.

— Cum să nu-l cunosc? El îi, Niculiță Bungu, Dumnezeu să-l ierte de pacate! M-o calicit și m-o rușint. Da' nu l-am ucis eu.

Peste fața de cretă s-a tras iarăși învelitoarea ponoșită.

— Bine, Mihai Cireș, o să vedem noi... Acuma am ceva de vorbit cu moș Panainte.

Moșneagul se uită la noi cu ochii lui mititei și neastîmpărați. Nici nu așteaptă să fie întreat.

— Poate că vreți să știți, domnule procuror și dudușă dragă, cum s-o *timplat* cu mortul? Apoi, iaca: Asară, după ce am închis vitele, m-am pus să mestec mămăliga, că baba îi bicisnică, ș-o lasă cu gogoloți. Și deodată aud că latră ciinele ca la urs. Era întuneric de să-ți dai singur cu degetele în ochi, nu alta. Ascult eu — parcă geme cineva în drum. Baba, surdă, că nu, c-așa mi se năzare mie. Ies în poartă — și-l găsesc pe băietanu ista cu fața la pămînt. Mai sufla... Baba, că să-l las acolo, să nu *pat* ceva. Da' pe mine nu m-o lasat inima. M-am stropsit la babă și l-am tras amîndoi sub șopron. Era vînat, săracul, icnea, și la colțurile gurii îi tremurau două ațisoare de sînge...

M-am dus cu fuga la secție și la *fermelie*. Da' cînd m-am întors cu domnu șef și domnu *argent*, creștinul murise și baba îi ținea lumînarea, și tremura, și se-nchina...

Agentul incuviințează cu capul și cu amîndouă mîinile. Iordache ascultă senin și zîmbitor. Mustața i se adună deasupra buzei, mică și aspră ca o perioară de dinți.

— Și n-are pe nimeni? Părinți, rude?

— N-are, că-i *vinitic*. Au să-l eie unгурii lui ș-au să-l îngroape.

— Nu e însurat?

Moș Panainte se uită peste umăr la Mihai Cireș. Omul privește în foc și parcă nu aude.

— Nu, că n-avea nevoie... Dacă se însura, avea o nevastă. Da' așa, avea vreo șapte...

Dinspre poartă vine încet femeia pe care am văzut-o pe marginea drumului. Vine călcînd ca prin somn. De pe scara mașinii, Alfons îi șoptește ceva, boțindu-și fața într-un ris obraznic și cu înțeles. Femeia nu-l aude. Își ridică o clipă ochii spre noi, dar nu ne vede: poate pentru că intră din lumina de afară, poate pentru că nu mai știe să vadă. E tot atît de albă ca și mortul de sub învelitoare, și are ochii verzi ca frunza nucului, cercuiți cu negru. Scoate de subsuoară o mîna și o întinde spre mort, cu frică, dar și cu un fel de bucurie parcă. Și-o trage însă îndărăt și o stringe sub cotul celeilalte.

Iordache mă informează :

— Asta-i nevasta lui Mihai Cireș. Îi din unгурi, ca și Niculiță... Așa face de cînd s-o luminat. Degeaba o întrebă, că nu-ți răspunde. O *intirugat-o* și domnu șef, și tot degeaba. Ridică din umeri și clatină din cap că adică nu știe, n-o văzut... Și nici macar nu plinge. Vine așa pînă lingă mort, pe urmă se duce și se așează pe marginea sușalii... Ce-o fi în sufletul ei, numai Dumnezeu știe. Da eu gîndesc că tot n-o fost lucru curat cu dînsa și cu Niculiță Bungu și că s-o *izaltat* de inimă ră...

Iordache zîmbește, de parcă mi-ar fi povestit cine știe ce întîmplare veselă. Apoi se trage liniștit către

vatră și-și aprinde de la cărbuni o țigară groasă, galbenă și cu ghionturi. Dar își aduce aminte că se află în fața autorității și o stinge, cu vădită părere de rău, între arătător și degetul cel mare.

Mihai Cireș se apropie de nevastă. Ceva din do- goarea focului îi stăruie încă în ochi. Întreabă :

— Ce cauți tu aici, *fimee* ?

Femeia tresare și își ridică cotul în dreptul obrazului, ca și cum s-ar feri de o lovitură. Nu răspunde. Omul urmează, îmblinzit :

— Du-te acasă, du-te... Du-te și cată de *copchii* și de vite. Că n-a trece mult și m-oi întoarce și eu...

Femeia stă ca de piatră. Omul rămâne lângă ea, umăr la umăr. Și amândoi parcă vin de departe, de la drum lung, osteniți de moarte și fără să înțeleagă ce se petrece cu ei. Aceeași negură le îngreueie privirile turburi.

În fundul șopronului, lângă vatră, moș Panainte mestecă mămăliga, peste care baba presară ploaie rumenă de făină. Din drum răzbate zvon întăritat de glasuri. Ciinele cel șchiop mîrîie în cotlonul lui. Un copil desculț, mînjit pînă-n urechi cu poamă neagră, se apropie pe furis de mașină și strînge para de cauciuc la urechea lui Alfons, care dormitează, placid, cu luleaua stinsă în colțul gurii.

La sunetul trompei, un gînsac vînat iese din umbra unui stog și pornește ca tras de ață, cu pliscul galben paralel cu pămîntul, cu ochii albaștri cercuiți cu roșu, sîsîind prelung și iritat.

Plecăm. Procurorul se uită la ceas satisfăcut : o să ajungă la timp, și cucoana Nunuca, prefectorița, n-o să aibă motiv de supărare.

De prin curți vine miros acru de borș cu buruiene. Femeile își strigă plodurile la mîncare cu glasuri mînioase.

Mă uit în urmă. Iordache și „aristatu“ au luat-o la dreapta, spre post. Din țigara lui Iordache iese fum ca dintr-un horn. Resemnată, cu capul în piept, cu mîinile subpuse, se depărtează și nevasta lui Mihai Cireș : se duce acasă, la copiii și la vitele ei.

Fără îndoială că baba cea chioară a răsturnat mămăliga pe măsuța scundă, și amîndoi bătrînii mîncă tacticos, cu spatele la mort. Ciinele cel șchiop s-a așezat cuminte pe coadă și-și așteaptă porția, iar cocose-lul, mai îndrăzneț, întinde gîtul gol și ciugulește cite o fărămitură de brînză de pe marginea mesei.

Numai Niculiță Bungu e singur. Și numai el știe cine l-a ucis și de ce l-a ucis. În ochii lui, cu luminile vinete și concave sub pleoape străvezii, poate că mai stăruie încă imaginea ucigașului. Dar în ochii aceia nimeni nu mai poate citi : nici procurorul, cu gîndul la cucoana Nunuca, nici domnul Dumitraș, care a hotărît o dată pentru totdeauna că ucigașul e Mihai Cireș, și nimeni altul, nici femeia cu ochii ca frunza nucului, nici eu...

Și mortul rămîne singur. Singur acum, sub pătura ponosită, singur miîne, sub cerul care se va clătina deasupra lui cînd îl vor duce ungurii la groapă, — singur apoi, și pentru totdeauna, în întunericul greu al pămîntului.

ÎN PALATELE LUI MOȘ GHERCĂ

Ianuarie.

M-am trezit cu sufletul ușor. În spital am găsit rînduială și voie bună. Cei din urmă scarlatinoși intră în convalescență. Prietenul meu Mihăiță, un pui de om cu obrăjorii supși, cu ochii adinși sub fruntea prea înaltă și cu părul înclăsat de-atita zăcere, mi-a prins mîna în mînuța lui caldă, dar fără febră, m-a tras spre el și mi-a șoptit, ca o taină între noi doi :

— Știi, *dotoliță*? O fugit buba din gît!...

*

Cum să ies din spital, în fața ușii aștepta o sanie mare, gospodărească, cu doi căluți suri. Rezemat de sanie stătea un bărbat tinăr, cu obrăjii peste măsură de roșii și, sub nas, cu două mustăcioare negre, subțiri ca două sprîncene. Era Giurgi, ginerele lui moș Ghercă din Răchiteni, unul din cei mai cuprinși unguri din sat.

— Ce este, Giurgi?

Omul a tresărit, și-a scos căciula și a început s-o frămînte în mîini.

— Apoi, duduia, v-aș ruga să veniți pînă la noi, că-mi moare Ruja... O scutură frigurile.

Nu știu cînd m-am îmbrăcat. În sanie, Giurgi mi-a pus peste genunchi o blană de capră, cu miros tare și iute. L-am întrebat :

— Spune drept, Giurgi : numai friguri are Ruja?

— Numai, duduia, ce alta să mai aibă? Că pînă a face, mai este vreme...

În văzduhul înghețat, răsuflarea fierbinte îi năvălea pe gură ca fumul din hogoag. Și mirosea cumplit a băutură.

— Și de supărare, pesemne, ai făcut popas la hanul lui Agapie?

Fără să se întoarcă, Giurgi îmi răspunde obidit :

— Apoi numa așa mai prinde omul ia oleacă de coraj, duduia. Că altfel...

*

Am pornit. Căluții se dovedeau vrednici. Lunecam ușor și lin. În capul satului aștepta, făcîndu-ne semne, făptura masculină a domnișoarei moașe, ca o sperietoare neagră pe albul drumului. Căluții s-au oprit, smucind sania.

— Nu vă supărați, doamnă doctor... m-o chemat o femeie din Răchiteni. L-am văzut pe domnu Giurgi trecînd și v-am așteptat. Poate mă luați și pe mine în sanie...

— Suie, domnișoară.

Domnișoara moașă e înaltă și lată în umeri. Poartă căciulă brumărie, palton de șiac blănit cu miel și calcă îndesat, ca un jandarm. Singurele note feminine în îmbrăcămintea ei sînt, între marginea paltonului și bocanci, ciorapii albi de lînă groasă, împlețiți în andrele, — colțunii, cum le zice ea.

Am ieșit din sat. Întinderea netedă și sclipitoare se pierdea, ștearsă, în fumul depărtărilor. Dulce și subțirel, cîntecul clopoțelilor părea că vine de departe și aleargă să ne-ajungă din urmă. Lunca Siretului se apropia, tot mai albă. Am lunecat ușor, ca în vis, pe sub bolțile înalte, grele de promoroacă. Stăteau incremenite, fără să-și scuture peste noi șiragurile de mărgele subțiri.

Am trecut Siretul pe gheață. Apa era moartă, undeva, în adînc, sub cărările bățătorite. Numai copitele cailor sunau altfel decît pe drum. Și în curînd am început a desluși, risipite în cîmp, ochiuri vinete de heleșteie cu gheața măturată de vînt. În fund, sub deal, se înălțau suluri albastre și neclintite de fum. Ne apropiam. Giurgi mîna, mocnit. Domnișoara moașă ați-

pise. Numai la hopuri deschidea ochii speriați în lumină și zîmbea o clipă într-aiurea.

Am intrat, cu larmă cumplită de ciini, în Răchiteni — sat de ceangăi ca atitea altele din ținutul Romanului, cu uliți drepte și case curățele.

— Iaca și palatele lui moș Ghercă...

Am trecut huruind adînc peste un podeț, și am intrat, pe sub streșina grea a porții, în ograda largă, unde stăpîneau două case gemene cu cerdac. Pe ușa uneia din ele s-au repezit o babă și un dulău. Dulăul zăpăia, baba țipa.

— Moare, Giurgi! Dă fuga, că moare.

Nici nu știu cînd am intrat în casă. În tindă, reze-mat de părete, moș Ghercă se legăna cu deznădejde înainte și înapoi. Parcă se închina. Din ochii lui osteniți lacrimile alunecau la vale pe două jghiaburi lucii pînă-n mustățile albe, îngălbenite de tutun.

— Scap-o, duduică! Scap-o, că ți-a fi pomană...

În odaia plină de babe, bolnava zăcea leșinată, cu lumînarea aprinsă la cap și, pe piept, cu un crucifix de lemn afumat. Era fum, era zăpușeală și duhnea greu...

— Moș Ghercă, dacă vrei să scape Ruja, dă babele afară și deschide fereastra.

Babele se căinau cu glasuri ascuțite. Moșneagul parcă nu înțelegea ce-i spun. Dar Giurgi era lîngă mine.

— Așa?... Apoi lasă, că dau eu o roată-n babe, să mă pomenească.

Ruja avea o față dulce și mică de madonă blondă. Pe fruntea palidă, sprîncenele subțiri erau arcuite sus, a mirare parcă. S-a trezit din leșin și a deschis ochii albaștri și plini de resemnare.

Am căutat-o și m-am îngrozit. Copilul era mort în ea de cel puțin două zile: intrase în putrefacție. Doar forcepsul ar mai fi putut, încă, să facă o minune... Altfel, moartea era acolo, în umbra cenușie a obrazului, în trăsăturile adincite și subțiate.

Am chemat pe moș Ghercă și pe baba lui, pe Giurgi și pe mamă-sa. Le-am spus adevărul. Nu mai aveam timp să-i cruț. Cele două babe au întors spre mine, la

fel de uluite, obrazurile pămîntii și crețe. Moșneagul a gemut și n-a zis nimic. Giurgi se trezise. S-a uitat lung la nevastă-sa, apoi a hotărît încruntat:

— Încearcă, duduică. Ei îs brătrîni, se tem... Eu nu mă tem. Nici Ruja nu se teme.

Bolnava a încercat să zîmbească, șoptind cu glas moale și alintat:

— Apoi, dac-a *si* să mor, tot am să mor... Dac-a *si* să scap, tot am să scap...

L-am muștrat pe Giurgi:

— De ce nu mi-ai spus de la început ce-i cu Ruja, să-mi fi luat ce-mi trebuie?

Omul a tăcut. Dar mamă-sa mi-a răspuns în locul lui:

— Apoi să vezi mata, duduică, i-o fost rușine... Treburi femeiești... ce să s-amestece el?

Giurgi a plecat călare îndărăt, la spital, să-mi aducă trusa cu instrumente. Ceasul acela de așteptare a fost înspăimîntător. Ruja leșina mereu. Și de cîte ori leșina, ieșeau ca din pămînt un stol de ungueroaice bătrîne, cu tulpane negre peste colacii de lemn din creștet, cu sumăieșe scurte, cu catrințe vârgate și ciuboșele de iuft, înalte în călcîie. Boceau într-un glas și aprindeau la căpătîiul bolnavei lumînările de ceară. Și toate se uitau urît la mine, vorbind încet și stropșit pe limba lor și aruncîndu-mi priviri ascuțite și dușmănoase. Se însera... Mi-a fost frică și am trimis după domnișoara moașa. A venit numaidecît, veselă și zgomotoasă de parcă o chemasem la vreo petrecere. Ruja ațipise. Mă uitam cum i se ridicau și i se coborau pe frunte sprîncenele subțiri și mă gîndeam că pînă într-un ceas poate să moară în miinile mele...

O dată, am simțit pe umăr o atingere ușoară. Am tresărit. Era mama Rujei.

— Duduică, da' dacă scapă fata, copilul tot moare?

— E mort gata, matusă, ce să mai moară?

— Da' dacă nu-i mort și moare nebotezat? Parcă ce poți mata să știi... Și-i pacat, duduică, mare pacat... Oare n-ar trebui să chemăm pe popa nostru să-l boteze? Suflet de creștin... O stropește pe Ruja cu aghiazmă, și gata...

În vremea asta, altă babă se apropiase de bolnavă și trăgea ceva de sub ea. M-am speriat.

— Ce faci acolo, mătușă?

Baba m-a privit întunecată, cu ochii verzi și răi.

— Apoi, scot așternutul de sub ea... că-i curat...

*

La nouă seara, Ruja era scăpată de orice primejdie.

De bucurie, Giurgi se îmbătase iar. Stătea afară pe cerdac, în ger, și cînta în gura mare. Iar cînd intra în casă, îi făcea cu ochiul, în glumă, domnișoarei moașe. Și domnișoara moașă rîdea și nu se supăra deloc.

Moș Ghercă a venit lîngă mine, zîmbind cu ochii încă grei de lacrimi.

— De-acu poate că-i mînca și mata oleacă, dudu-iță, că văd eu, nu mai poți. O făcut baba o *zamă* de găină. Să mîninci, dudu-iță... Mă uitam la mata cînd ai deschis ușa și ne-ai spus că-i gata. Erai mai galbănă decît Ruja și tremurai ca un pui de găină cînd îl tai... Da' domnișoara moașă — halal! *Corajoasă* și *chep-toasă* ca un jandarm...

Mi-am adus aminte că plecasem de acasă fără să mîninc nimic. Dar din odaia de alături venea, pe ușa deschisă, aprig concert de sorbituri: mînca tot neamul lui moș Ghercă, împreună cu domnișoara moașă. Țineau în mîna stîngă cîte o bucată mare de mămăligă tare ca piatra, iar cu dreapta aduceau lingura cu borș, de la strachină la gură, pe departe și cu ochii parcă. Unii sorbeau tot conținutul lingurii dintr-odată, scurt și sonor, alții cu încetul, cîte-o picătură, de parcă rupeau în lung o pînză nouă. După aceea mușcau din bulgărele de mămăligă și mestecau tacticos, fără grabă.

— Nu vii și mata, dudu-iță?

— Vin acuși... mîncați întii dumneavoastră...

Domnișoara moașă a terminat și vine, trecîndu-și pofcios vîrful limbii peste buzele unse:

— Strașnic borș, doamnă doctor! Merge drept la inimă, colo, acrișor și *chipărășel*... Și v-o oprit baba un picior de găină, mare și gras ca de curcan...

Mi-era foame. În odaia de-alături rămăsese numai baba lui moș Ghercă. Mă uitam la ea cum aduna de pe

masă lingurile și străchinile și așternea pe un colț un ștergar curat. Mămăliga, cită mai rămăsese pe fund, purta urme adînci de degete...

„Nu-i nimic, m-am gîndit. O să mîninc borșul gol”...

Baba a scos oala cu borș din vatră. Ajungea pînă la mine aburul cald cu miros de leuștean... A pus oala lîngă străchini și a început a pescui cu degetele prin ele: de ici un vîrfușor de aripă, de dincolo o bucățică de piele... Le lua și le dădea drumul în oală: i se părea, pesemne, că nu-mi păstrase destulă carne. A mai scurs și un pic de zeamă dintr-o strachină, oprind cu lingura fărimiturile de mămăligă, pe urmă m-a strigat:

— Pofțiți, dudu-iță, și ni-ți ierta... Ca la niște oameni de țară ce sîntem...

Simțeam cum mi se ridică un nod în gît. Îmi pierise foamea.

— Nu te supăra, mătușă, nu pot... Mi-e cam rău.

Am ieșit pe cerdac. Ninge domol, cu fulgi liniștiți și mari. Am luat de pe streșină un pumn de omăt proaspăt și am mușcat din el.

Giurgi ședea pe marginea cerdacului, cu picioarele spînzurate în afară, și vorbea cu dulăii. Noaptea era fumurie și blindă. Departe, cîinii lătrau întăritați, ca la lup.

— Ce zici, Giurgi? N-ar fi chip de plecat acasă?

Omul a început a rîde.

— Ba de plecat ar fi el chip, da de ajuns, nu prea... N-auzi mata, dudu-iță, cum latră cîinii la țarcul lui Arghir? Aista-i semn c-o ieșit *lupchii* din zăvoaie...

*

— Hai de te hodinește, dudu-iță, că de mîncat văd că n-ai vrut să mîninci nimica... Hai de te hodinește în palatele lui moș Ghercă. Ruja doarme și domnișoara moașă își cată-n cărți de dragoste. Iar Giurgi, cînd se-mbată, n-are somn: toată noaptea stă și asmuță cîinii. O rămas de pază și vreo două babe... Hai de te hodinește.

Am trecut cu moș Ghercă în cealaltă casă. Din tinda neagră am intrat într-o încăpere lungă, prinsă pe jumătate de un cuptor cit un bordei. În părete ardea o lampă chioară cu tăblie de tinichea. Pe vatră, foc viu de vreascuri.

— Mata îi dormi pe pat, duduia, iar eu m-oi ghemui pe laiță, să mai pun cite-un gătej pe foc. Că așa-s moșnegii, n-au somn...

Patul era curat, cu scoartă înflorită și cu pernă albă. Dar era așezat drept sub fereastră și simțeam cum se strecura pe sub cercevele o ață subțire și statornică de vînt. Iar pe prichici sclipeau stele de omăt.

— Da' un gît de coniac n-ai vrea mata să iei? Să mai prinzi la inimă. Că am o *stecă* nencepută.

Moșul a coborît sticla dintr-o firidă, i-a săltat dopul cu cuțitașul, i-a șters gura cu palma și mi-a întins-o. Am înghițit de două ori. Era bun, dar ardea cumplit.

M-am ghemuit pe pat îmbrăcată cu blana, cu căciulița pe cap, cu șosonii în picioare. Și am mai pus, pe deasupra, și vreo două scoarțe.

— Bine faci că te-nvălești, duduia. Mi se pare mie că trage *olecuță* de la geam...

Coniacul lui moș Ghercă îmi strecurase în trup un fior călduț și împăciuator. Am ațipit. Mi s-a părut, într-un rînd, că aud tropăit de picioare multe pe undeva, pe aproape. M-am gîndit că poate băgau în tindă vreun vițel crud... Și am adormit din nou, adînc.

*

Cînd m-am trezit, fereastra albastră nu lăsa să treacă de afară nici o zare de lumină. În jurul meu stăpînea miros tare de opinci ude și de cojoace noi. Moș Ghercă dormea. Trăgea aerul pe nas, tacticos, și-l repezea afară pe la colțul gurii, pîciind ca din lulea: pîc... pîc... pîc...

Și două glasuri subțirele și îngemănate cereau ritmic și monoton, foarte aproape de mine:

— Chi-tan!... Chi-tan!... Chi-tan!...

Din cotlonul de după cuptor a ieșit o umbră. Vreascurile au trosnit, frînte de genunchi, și flăcările au tresărit rumenind odaia. Și atunci, în lumina jucăușă a focului, am văzut-o pe baba lui moș Ghercă, în catrință și în cămașă, coborînd de pe poliță o turtă mare de mălai. A frînt din ea două bucăți cit palma și s-a mistuit cu ele după cuptor. Glasurile plîngătoare au amuțit, amîndouă deodată.

După aceea s-a pornit, în întuneric, foșnet lung de oameni care se stîrnesc din culcuș. Am auzit șoapte. Cineva a tușit. În lumina focului din vatră s-a arătat întii un băietan. S-a așezat pe scăuneș, și-a legat opincile și a plecat. După el a ieșit o femeie tînără, cu cozi negre și grele. Și-a potrivit pe creștet colacul de lemn, s-a îmbrodit peste el cu tulpanul și s-a dus. Au ieșit apoi din cotlon, unul cite unul, un bărbat tînăr, o fată bălaie și un flăcăuș. Toți și-au legat opincile în fața focului și au plecat, fără zgomot.

M-am ridicat într-un colț, nedumerită: de unde izvora tot norodul acela?...

Moș Ghercă se trezise și se trăsese lîngă vatră, rîzînd pe înfundate.

— Te-ai spăriet, duduia? Iaca, ies și ei cum ies iepurii și găinile din pălăria neamțului la iarmaroc la Roman... Și poate că nu ți-s de ajuns? Dacă vrei, îți mai scot trei. Da' mai mulți să nu-mi ceri, că nu am de unde-ți da!

Ieși atunci în lumină și baba lui moș Ghercă, cu doi copii bălani. Le puse și lor opincuțele și-i porni afară, în noapte. Bătrînul mă lămuri:

— Aiștia îs băieții Rujei. Îi duce la mă-sa... Așa-i la noi, duduia: vara ne împrăștiem care încotro, da' iarna ne ghemuim grămadă în cotlon, că-i mai cald...

Întunericul se subția. M-am ridicat și m-am uitat în „cotlon”. Acolo, în spațiul îngust dintre cuptor și părete, pe două lavițe puse cap la cap, dormiseră într-o învălmășeală de țoale și de cojoace un fecior însuraț de două săptămîni, nevasta lui, baba cu cei doi copii ai Rujei, o fetișcană de paisprezece ani și

încă doi băieți. Opt suflete, printre care doi tineri însurăți...

*

Cînd am ieșit din palatele lui moș Ghercă, Giurgi înhăma căluții la sanie și cînta. Prinsese la „coraj” de dimineață.

Nu mai ninge. Văzduhul era limpede și înghețat. Dar eu le vedeam toate ca printr-o perdea fumurie și tremurătoare. Moș Ghercă trase aerul în piept adînc, cu plăcere :

— Îi tare, duduică... Parcă-i rachiu de cel bun...

M-am dus să văd ce face Ruja. Am găsit-o săltată între perne. În obraji îi înfloriseră peste noapte două pete ușor trandafirii. Cei doi băieți bălani se jucau cuminți lingă ea, pe pat.

Cînd m-a văzut, bolnava și-a ridicat sus sprîncenele și a băgat sub pătură mîna în care ținea un picior de găină din zama de aseară : porția mea.

— De ce-o lăsați să minince ? Vreți să facă iarăși temperatură ?

Am căutat-o din ochi pe domnișoara moașa. În odaia de alături, prăjindu-se la focul din vatră, mîncea dintr-o strachină lapte crud cu mămăligă caldă.

Baba lui moș Ghercă s-a uitat la mine cu nedumerire și, parcă, ușor disprețuitoare :

— Lasă, duduică, că nu-i *ninica*... Las' să minince, biata fată, să mai prindă la inimă... I-am da pe urmă ș-un păhăruț de vin din cel vechi, să se ridice mai repede, c-o așteaptă *copchiii*. Mata ești tînără... Las', că știm noi, iștia bătrîni, ce facem !

*

Sfîrșit de mai. E ziua mea.

În fața scării s-a oprit un docăraș de țară, tras de doi căluți suri. Și din docăraș coboară o femeie tînără și bălaie, cu colac înalt sub ștergarul de borangic, cu ochii foarte albaștri și cu sprîncenele subțiri arcuite sus pe frunte. Aduce în brațe un curcan alb, o legăturică cu un boț de unt și cîteva buchețele de lăcrămioare, legate cu ață roșie.

— Nu mă mai cunoști, duduică ? Eu îs Ruja lui Giurgi de la Heleșteni...

Așează darurile pe cerdac. Curcanul stă îmbufnat, cu pliscul în pămînt și cu moțul albastru căzut moale într-o parte. Femeia se uită la mine alintat :

— De ce nu vrei să le iei, duduică ? Doar ți le-am adus de ziua matală... Ia-le, că altfel mă mîinii !

O întreb de sănătate. Sub cerdac, lingă căluții cei suri, Giurgi zîmbește cu viclenie, uitîndu-se aiurea. Ruja își lasă genele lungi peste lumina albastră a ochilor și se înroșește :

— Apoi, dac-a da Dumnezeu să *sim* sănătoși, pînă-n toamnă mai are moș Ghercă un nepot...

VINOVATA

Pe drumul vătuit cu pulbere fierbinte, docarul se apleacă simțitor înspre partea domnului Tudose, subchirurgul. Și doar domnul Tudose e atit de mărunțel și de străveziu, încit, de cum îl vezi, îți face impresia că trebuie să fie și imponderabil.

Subchirurgul păstrează între mine și el o distanță respectuoasă, ceea ce îl face să stea incomod, pe jumătate în aer, dincolo de perna docarului. Duce pe genunchi trusa și halatul alb făcut sul, iar în mina din afară ține cu nesfârșite precauții, departe de aripa trăsorii, o basma roșie legată cruciș, plină cu făină de păpuși.

De obicei, cînd vorbește, domnul Tudose își însoțește debitul cu gesturi largi și solemne, nepotrivite cu făptura lui alcătuită din unghiuri ascuțite în permanentă mișcare. Dar astăzi, în mina stîngă ține basmaua, iar cu dreapta e nevoit să-și cumpănească în fiecare clipă echilibrul nesigur. De aceea își completează gesturile mereu întrerupte încrețindu-și fruntea, oțărindu-și obrazul și zbîrlindu-și mustățile gălbui, cu firul gros cit paiul de mătură.

— Eu, doamnă doctor, n-am obicei să mă pronunț pînă ce nu mă conving... Eu cred că băietu o fost înădușit cu perna. Altfel, de ce l-o ascuns?... Acum, că nu se mai poate cunoaște nimica, asta-i altă vorbă. Ce să mai cunoști la un pumn de osișoare ca de pui de găină?... Ticăloasă muiere!

De indignare, fruntea îngustă a subchirurgului s-a încrețit așa de tare, încit pălăria de pai răscopt e gata să-și proptească marginea de ciotul nasului.

— Ticăloasă muiere!... Eu cred că un bărbat, cit ar fi el de ticălos, tot n-ar putea să ucidă o ginganie ca asta, care țipă și nu vrea să moară... Să mă ierțați, doamnă doctor, dar dacă stai și te gîndești, tot muierile is mai ticăloase decit bărbații... Cel puțin așa e convingerea mea.

Un hop neprevăzut ne face să sărim și să ne așezăm la loc mai de sus și mai îndesat decit ne-ar fi voia. Fața cătrănită a misoghinului se întoarce spre legăturică. O aduce pînă în dreptul ochilor și o pipăie pe dedesubt, cu îngrijorare.

— Nu cred să se fi spart... șoptește, ca să-și facă singur curaj.

Intrăm în sat, prin umbra nucilor cu frunza cenușie de colb. Ogrăzile sint pustii. Pe la porți ori pe prispe dormitează ciini fără treabă și bătrîni nevolnici. La fîntină se joacă în treacă o droaie de copii desculți, cu fețele pîrlite și cu părul alburii, de cîlți. De pe tăpșan se ridică în picioare o fetiță. Cămașa scurtă în față și lungă la spate mai mult îi dezgolește decit îi acopere trupul ars de soare. Își duce deasupra ochilor palma făcută căuș și ne privește nemișcată, cu adincă seriozitate.

În după-amiaza asta de vară, adevărații stăpîni ai satului sint cocoșii. Roșii ca arama, pestriți, negri sau aurii, cu creste victorioase sau rebegite, pîtenați voinicește sau abia lepădați de cloșcă, prin poieți, pe garduri sau în mijlocul drumului, toți cîntă neobosiți, cu glasuri felurite și prelungi.

După o clipă de cugetare, domnul Tudose își drege glasul de parcă vrea să cînte și el.

— Cîntă cucoșii... are să ploaie, zice el sentențios.

Ne oprim. O prăjină lungă și strîmbă, legată de un par, clatină în vîrf o zdreanță decolorată. În ograda bătătorită a postului de jandarmi nu se vede nici urmă de vietate. Doar sus, pe streșină, doi hulubi frizați pozează, ciugulindu-și gulerele cu gesturi delicate.

Ușa pridvorului se deschide pe jumătate, și o femeie somnoroasă, cu bluza roșie deschisă pe pieptul uscat și cu picioarele goale, se uită la noi clipind cu nemulțumire. Apoi ușa se închide și imediat se aude, în spatele casei, un glas arțăgos:

— Vasile!... Măi Vasile! Da' mai lasă dracului motanii, că iaca o venit doftorița...

De dincolo de gardul de nuiele se aude un mormăit și foșnet de buruieni răscolite. Și fără veste, domnul Hudici, șeful de post, se aruncă peste pîrleaz cu ușurința unei mingi bine umflate și se apropie de noi în mers legănat. Ține într-o mână o pușcă de vînătoare cu cucoșele ridicate, iar cu palma celeilalte își mîngîie, ca de obicei, creștetul cu păr scurt și țepos ca peria.

Căluțul meu l-a recunoscut de departe. A ridicat un colț de buză și a nechezat dulce, prieteneste. Domnul Hudici trage docarul sub șopron, scoate de nu știu unde un săcușor cu ovăz și-i șoptește calului ceva, trăgîndu-l de urechi. Iar calul își scutură capul slobozit din căpăstru și-i răspunde ușor și vesel.

Domnul Hudici se întoarce, în sfîrșit, spre mine:

— Mă iertați, doamnă doctor, dar pe ziua de azi îs singur la gospodăria ogrăzii. Că nevasta, ca nevasta: cu ale ei. Iar pe „băieți” i-am trimis peste deal, după niște iarbă...

Șeful de post e virit pe jumătate în cizmele mari de iuft, iar cealaltă jumătate e peste măsură de strînsă în tunica de doc, pe care drumurile lungi pe vremuri vrăjmașe și-au însemnat trecerea cu sudoare, cu colbul șoselelor și cu apa ploilor.

— Cu ce vă pot servi, doamnă doctor?

Printr-o veche înțelegere, care-l măgulește cu deosebire, domnul Tudose răspunde în locul meu, la persoana întii plurală:

— Apoi, venim de la Tupilați, unde am procedat la autopsia copilului celui. Și am venit să facem raportul, ca să-l înaintezi dumneata mîine judecătorului de instrucție, o dată cu inculpata. Că domnul procuror

era tare grăbit și n-o mai avut cînd aștepta: s-o suit în mașinuță și s-o tot dus.

Domnul Hudici clatină din cap cu zîmbet și cu înțeles. Știe dumnealui că procurorul e totdeauna grăbit și mai știe, pesemne, și motivul pentru care e grăbit.

— Poftiți în cancelarie, doamnă doctor... Poate că doriți s-o vedeți și pe inculpată? O strig îndată. A dracului muiere — s-avem iertare, doamnă doctor. Icneste și strînge din dinți și nu spune nimica. Cum o-ntorci, cum o sucești — degeaba! Îți scapă printre degete ca zviruga. Pînă mai adineauri am interogato și eu, și nevastă-mea: lemn, na!

Și, cu degetul făcut ciocănel, șeful de post bate în stîlpul pridvorului. Apoi rămîne cu mîna ridicată, cu gîtul întins. Ochii lui roșietici, ca de hulub, urmăresc cu luare-aminte ceva care șerpuiește, nevăzut, printre bălăriile de dincolo de gard.

— Motanu!... Nici n-am întors bine spatele, și o și venit în cercetare la hulubărie. Că știe ce face, dihania asta ticăloasă, știe ca omul cel viclean! Îmi alege hulubii cei mai frumoși, anume ca să-mi facă sînge rău. Aseară am închis eu singur hulubăria, ușiță cu ușiță. Așa — zic — am să dorm și eu liniștit... Da' azi, cînd o deschid, cine credeți că-mi alunecă pe sub mîină, ca șarpele? Dușmanul! Și-n urma lui, numai labele și pliscurile de la trei hulubi, doi „gușați” și un „gulerat”. Pe unde-o intrat, nu m-ajunge capul. O fi fost acolo de cu seară și l-am închis eu, cu mîna mea?... Și ziceți, poate, că nu i-o ales? Ba i-o ales! Că altfel de ce-o trecut pe lîngă cei de optzeci de lei părechea și i-o mîncat pe cei de trei sute?... Hai?

Înfipt pe picioarele depărtate, domnul Hudici mă privește drept în ochi, de parcă-mi cere socoteală, răsțit, de isprăvile motanului.

În cancelarie e umbră și răcoare. Pe scîndurile date cu bradolină, tăpile de cauciuc ale domnului Tudose înseamnă grămăgioare de romburi cenușii. Sus, pe banda răsucită, aninată de lampă, cîteva muște s-au prins în sacîz. Una din ele, cu picioarele încleiate, dar cu aripile slobode, bîziiie deznădăjduit, prelungind la nesfîrșit o singură notă subțire. Pe masa de lemn stro-

pită cu cerneală violetă și roșie, se odihnesc, într-o supărătoare simetrie, teancuri de condici verzi.

Subchirurgul și-a lăsat în pridvor trusa și halatul și acum se învîrte prin cancelarie, căutînd un loc potrivit pentru legăturica lui. În sfîrșit, așează pălăria cu fundul în jos pe scîndura ferestrei și pune legăturica în pălărie.

— Da' ce umbli așa cu basmaua *aia*, domnule Tudose? Că doar n-ai fi avînd ouă! zice șeful de post.

Fața domnului Tudose se destinde, și un zîmbet lung și subțire i-o despică de la o ureche pînă la cealaltă.

— Ba chiar ouă am, domnule Hudici! Ouă de pichire. Le-o trimis nevasta pentru cucoana Aglaia, că i-o căzut o cloșcă și n-are pe ce-o pune. „Du-i-le — zice — și roag-o să-mi dea în schimb cîteva de rață leșească. Și vezi — zice — să nu strici vreunul, că-s paisprezece, și dacă rămîn treisprezece, apoi toate ies limpezi!” Bine — zic — am eu grijă: dacă stric, să stric mai multe, ca să nu rămîie treisprezece!

Domnul Hudici îmi pune la îndemîină călimara de tuci în chip de scoică și se trage mai la o parte, cu modestie, în timp ce subchirurgul deznoadă legăturica și scoate unul cîte unul, ștergîndu-le de făină cu mîneca și așezîndu-le frumos pe marginea ferestrei, oușoarele trandafirii și pistruiate.

În călimară, cerneala violetă e groasă ca o pastă. Penița din tocul lipicios își desface vîrfurile și lasă pe hîrtie două zgîrieturi parale. Cei doi vorbesc:

— Mare ticăloasă! zice subchirurgul, uitîndu-se, în zarea luminei, la un ou. Eu, unul, am convingerea că singură și-o ucis băietu. Că altfel, de ce l-ar fi ascuns? Spune și dumneata: de ce l-ar fi ascuns?

Domnul Hudici clatină din cap cu îndoială, întrebînd încet:

— Și doamna doctor ce zice?

Subchirurgul coboară glasul. Fără să-l vîd, îi bănuiesc ochii micșorați a dispreț și buza de jos scoasă înainte pe sub mustață:

— Dumneaei?... Ce poate să zică, dacă și dumneaei îi *damă*? Zice că nu se știe, că ar fi păcat... Dar convingerea mea este că...

Îmi recitesc raportul: scurt, precis, oarecum înciudat. Parcă mă cert cu cineva, parcă contrazic pe cineva. Și mă gîndesc că dacă l-aș fi scris acasă, pe îndelete, cu peniță bună și cu cerneală subțire, fără să aud concluziile pline de conștiința superiorității masculine ale subchirurgului, poate că aș mai fi stat la îndoială, poate că aș fi formulat unele reticențe, și femeia necunoscută ar fi ispășit, poate, un păcat pe care nu pot să știu dacă l-a făcut. Așa, o să fie achitată, și n-o să bănuiască niciodată că-și datorește libertatea „convingerilor” subchirurgului, ouălor de pichire ale nevetei lui și cernelei cleioase a domnului Hudici...

— Și acum, domnule șef, fii bun și cheamă inculpata.

— Îndată, doamnă doctor, îndată...

Domnul Hudici se sprijină cu palmele de prichiciul ferestrei, își trage răsufletul și zbiară cu strășnicie:

— Aglaie-ai? N-auzi, Aglaie? Trimite-o înapoi pe Anica! Apoi, domol, întorcîndu-se spre mine: Că n-o țin la arest. La urma urmei, poate că nici nu-i vinovată. N-am pășit eu o dată cu una, c-o babă? Zi-ceau oamenii c-ar fi otrăvit pe ginere-său. Și bag eu, cum e azi, baba la arest. Iar cînd mă duc a două zi, ce să vedeți? Se spinzurase baba peste noapte, cu birneața, de cuiul ferestrei! Și pe urmă s-o dovedit că n-avusese nici o vină, că ginere-său murise de *pleumonie*... De-atunci nu-mi mai încarc eu sufletul cu păcate. Dacă arestatu îi bărbat, îl pun la o treabă de bărbat: la lemne, la vite... Dacă-i femeie, o pun la o treabă de femeie. Pe asta a pus-o nevasta la scîrmanat pene. Își mai trece și ea din vreme, își mai ia gîndurile — și se cheamă că am și eu un folos. Numai cînd e vorba de un criminal dovedit, atunci nu mai merge. Atunci — la arest, și cu zăvoare pe ușă, și cu jandarmul în săliță!...

Pe scîndurile pridvorului se aude fișit de picioare desculțe.

— Iaca, vine.

În dreptunghiul de lumină al ușii se ivește, tăiată în negru, o făptură mărunță, cu umeri înguști, cu șolduri de copil. Domnul Hudici își drege glasul, se prop-

tește pe picioare crăcanat și autoritar — și parcă crește, din cizme, cu o palmă mai înalt.

— Închide ușa, că-i *corent*, și vină aici. Iaca, dumneaei e doamna doctor!

Fata rămîne lingă ușă, sprijinită de perete. Își ține brațele goale peste piept, cu coatele în palme. Părul castaniu, strîns în cozi lucii, i-e plin de fulgi, de parcă a trecut, venind, printr-un vârtej de ninsoare. Ochii cercuiți cu vînat cată în pămînt de sub bastonașele scurte și drepte ale sprîncenelor.

Ca să cîștige în autoritate, domnul Hudici începe să vorbească muntenește :

— Ascultă, fată. *Pă* dumneaei să nu încerci a o purta cu vorba, ca *pă* noi. Că dumneaei a văzut plodul ăla al tău și știe tot. D-aia e bine să spui drept că l-ai ucis singură.

Fără să-și înalțe capul, fata a ridicat din pămînt ochii verzui, de sticlă. Buza de jos, arcuită copilărește, îi tremură a plîns. Ne privește pe toți trei cu dușmănie și răspunde, repede, puțin peltic :

— Ce să spui? Nu l-am ucis eu. L-am făcut mort, că m-o bătut mămuca... M-o bătut amar în seara ceea...

Smucește dintr-un umăr, încăpățînată :

— L-am făcut mort, și gata.

De lingă ouăle de pichire, subchirurgul sare, otărit, cu mustățile amenințătoare și cu un fel de veselie dușmănoasă în ochi.

— Așa!?... L-ai făcut mort? Da' dacă l-ai făcut mort, atunci de ce l-ai ținut trei zile ascuns sub pat și pe urmă l-ai dus noaptea la Tupilați, de l-ai îngropat sub gunoiul din șura lui frate-tău? Hai? De ce?

Fata și-a lăsat capul pe un umăr și a răspuns încet — atît de încet, încît poate că numai eu am auzit-o.

— De *rușine*...

Șeful de post s-a dus să-mi scoată docarul de sub șopron. Am ieșit în pridvor. În cancelarie, subchirurgul a rămas singur cu fata. Prin ușa întredeschisă îl văd, tulburat dintr-odată, apropiindu-se de ea pieziș, cu un umăr înainte. Pe fața lui uscată și rea rătăcește un zîmbet stingherit. Face din ochi, cu prefăcută viclenie, și întrebă cu glas străin, sugrumat :

— Ia ascultă tu, Anică... Anicuță... Nu vrei... nu vrei să-mi spui și mie cu cine l-ai făcut?...

Fata a înțeles. Se ferește într-o parte, își ridică un cot în dreptul obrazului și pe celălalt în dreptul sinului și se strecoară pe ușă, cu ochii plini de spaimă și de plîns.

Subchirurgul a făcut popas la cucoana Aqlaia, să schimbe ouăle de pichire cu ouă de rață leșească. Apoi domnul Hudici s-a ploconit atît de adînc și de îndelung lingă scara docarului, de-am crezut că are de gînd să încremenească așa pentru totdeauna. Dar, încă înainte de a ieși noi pe poartă, s-a îndreptat scurt, a înhățat pușca rezemată de pridvor și a sărit peste pîrleaz în grădină, de unde zborul sfîrșitor al hulubilor îi vestise apropierea dușmanului.

Am plecat. În urma mea, pușca a bubuit adînc în bălării. De peste dealuri i-au răspuns, într-un tirziu, două bufnituri gemene. În clipa aceea, cu toată mila pentru „gușații” și „guleratii” domnului Hudici, am dorit cu asprime ca împușcătura să fi nimerit în gol. Și, răspunzînd gîndului meu, de peste gardul de nuiele a sărit în drum un motan roșu, costeliv. A rămas nemîșcat, ca de piatră, uitîndu-se îndărăt cu ochi sălbatici și speriați, apoi, dintr-un salt, s-a strecurat în cătina tăpșanului.

În largul cîmpului respir adînc miros de ierburi fierbinți și de grîne coapte. Între cerul încremenit și dealurile care parcă alunecă pe zare, văzduhul curge, viu, ca o apă cu valuri multe și sclipitoare.

Rup din treacăt un fir lung de sînziană. Strugurașul de aur își scutură pe genunchii mei cruciulițele subțiri. La marginea drumului, un mac și-a înălțat tulpina din buruiene. Stă o clipă atent — paznic plăpînd al finețelor unduitoare. Și fără veste, speriat, începe să bată din aripile de mătăasă purpurie și-și ia zborul, legănîndu-se, în patru părți deodată.

ÎN LUNCA MIRCEȘTILOR

De lângă fântina cu apă neliniștită, în care plopii își oglindesc frunzișul fără odihnă, un drum îngust, bătut mai mult cu piciorul, taie de-a curmezișul lunca Mirceștilor.

Doi cireși sălbatici, cu trunchiuri bătrîne și aspre, deschid, ca doi stâlpi de poartă, capătul drumeagului. Sus, în frunziș, se ceartă fără rost vrăbii proaste; din buchețelele de cireșe negre n-au rămas pe codițe decît simburii uscați.

Căluțul meu, rotund și cu coada ca o măturică, întoarce spre mine ochii cumiți și resemnați. Știe el că, pe aici, drumul e plin de gropi și că roțile docarului ar putea să se agațe în cioate. Dar tot atît de bine știe că orice împotrivire e de prisos. De aceea n-a uitat să se oprească, adineauri, în mijlocul podului de peste Siret, acolo pe unde oamenii cumiți trec cu mare grabă, ca să ne bată pe amîndoi vîntul iute al apei, să ne zbîrlească părul și să ne izbească în piept cu răcoarea lui aspră și curată. Dacă-i vorba de joacă...

Siretul a rămas în dreapta, închis între ziduri fumurii de sălcii. În drumul nostru, prin lunca ciopîrțită, ne întîmpină doar trunchiuri goale, tăiate neted aproape de pămînt, și buturugi strîmbe, închipuind, în umbra tufișurilor, făpturi pitice și colțuroase, cu brațe răsucite amenințător și cu cîte un nod în frunte. Tulpini de stejar, crescute prea înalte și subțiri de pe vremea cînd erau nevoite să-și facă loc spre soare prin frunzișul copacilor bătrîni, se leagănă în văzduh fără sprijin, se îndoie sub povara unei păsărele ori își

sprijină vîrfurile două cîte două, ușoare și aeriene arcuri de triumf.

Trecem pe sub ele, pe lângă tufișuri țepoase de porumbrele cu fructe crude, care-ți fac gura pungă numai cît te uiți la ele, și pe lângă măcieși încărcăți cu bobite rumene. Cînd și cînd, docarul se apleacă pe o parte, cu roata în cîte-o groapă, gata parcă să se răstoarne. Atunci căluțul întinde grumazul voinicește, mă scoate la loc sănătos, apoi întoarce spre mine botul cu nări tremurătoare.

— Iaca — zice el pe limba lui — te-am scos și din cumpăna asta...

Îl opresc, să mai răsufle. Înaintea noastră, cerul s-a răsturnat pînă-n fundul pămîntului în apa unui iaz neclintit, cu luciul de metal străveziu ca însuși văzduhul. Pe fața lui fără tremur plutesc talgere de frunze despicate, purtînd flori albe și galbene de nufăr. Sperioase și sălbatic, se trag spre mijlocul iazului, acolo unde nu ajunge mîna omului, și se desfac pînă în inimă, trimițînd în adînc rădăcini drepte și subțiri, printre care lîntița își răsucește tulpinele ca niște circei de poamă.

Peste iaz, dincolo de dunga albă a șoselei, cei din urmă supraviețuitori ai luncii se țin îmbrățișați, singuri sub cer: cei doi „frați dintr-o tulpină” ai lui Alecsandri, scutiți, printr-o tardivă rămășiță de muștrare de cuget, de insulta topoarelor. În jurul lor, butucii uriași, pe care nimeni nu i-a putut urni din loc, încep să capete, cu timpul, cenușul mort al pietrei. Stejarii aceștia vechi și singuratici, cu rădăcinile împletite în adînc și cu trunchiurile înfrățite în lumină, au o viață ciudată și tulburătoare. Frunzișul lor stufoș e veșnic răzvrătit. Chiar cînd nu bate vîntul, curentul Siretului, slobod de-a lungul văii, li se anină în crengi cu un susur lung, foșnind abia simțit, ca răsufierea trupurilor lor bătrîne.

Pornim, domol. Cărarea e năpădită de buruieni. Nu se aud nici pașii calului, nu se aude nici mersul docarului. Din iarba înaltă, cu spice despletite, de aur, rup din treacăt romanițe mari cu pernuțe galbene la mijloc, mazărice cu parfum ușor, trifoi înfioiat, cicori crestate și flori gingașe de inșor, peste care se leagănă fluturi mici de aceeași culoare, ca petale împrăștiate de vînt.

Și în umbra ierburilor de tot felul țirîie, neobosit și srient, cogașii sprinteni cu trup de colb.

De o parte și de alta a drumului încep să se arate ochiuri sclipitoare de bălți. Ici și colo, cîte o femeie pune cînepă la topit. Cu fustele ridicate sus, cu mînele sumese pînă-n umeri, intră în apa călduță, purtînd pe creștet povara moale a snopilor cenușii. O fetișcană de ungur, cu cozile cunună în jurul frunții, a descărcat cînepa din căruță, și acum își înhamă căluțul numai cît un vițel. A uitat să-și lase catrința peste genunchii subțiri, și cîntă, cu gîndul aiurea, încruntîndu-și sprîncenele :

Și ni-i dor... de bade-a neu...

Dintr-o tufă de mladă a sărit o pitulice cu codița răsfirată rotund, ca la curcani. Se depărtează, se întoarce, și iar se duce, ciripind cît un stol întreg de vrăbii. Opresc docărașul în drum. Cum să fac s-o țin, o clipă numai, în mîină, să-i simt sub pene trupul cît o alună și bătaia inimii cît o boabă de piper?...

De după tufe se aude glas răstit de bărbat :

— Taci... că te zvînt!

Printre crengi deslușesc făptura colțuroasă a lui Fanache, jandarmul din Scheia, cu capela turtită pe capul prea mare, cu tunica de postav albastru spălăcit, cu pantalonii umflați la șolduri și strînși în cizmele mari, încheiate cu șireturi. Obrajii aproape violeți i se revarsă peste gulerul înalt și strîmt al tunicii. Se uită țintă, cu un singur ochi, mic și tulbure — pe celălalt îl ține închis, încrîșîndu-și obrazul sub el și zbîrlindu-și mustața roșcată :

— Pă cine crezi tu, fă, că porți cu vorba? Hai?

Cu spinarea spre mine, în genunchi pe un snop de cînepă udă, stă o femeie, o ungueroaică. Nu-i văd decît trupul subțire strîns în briu, ștergarul înodat peste colacul de lemn și, de sub fusta roșie, tălpile goale, cu călcîie mici și rotunde ca de copil. În umărul ei s-a înfipt, ca o gheară, mîna păroasă și mare a jandarmului, cu degete scurte și boante. Omul așteaptă, amenințător. Femeia tace cu încăpăținare.

Întorc docarul, prin iarbă, într-acolo. De pe spinarea calului se ridică un roi de musculițe, ca niște scînteioare de lumină. La zgomotul roților, jandarmul se îndreaptă furios și congestionat. Își saltă pușca pe spate și-mi aruncă, tot cu un singur ochi, o căutătură vrăjmașă :

— Să trăiți, doamnă doctor.

— Încotro, Fanache?

Căluțul profită de noul popas și, întinzînd gîtul, culege delicat o cicoare.

— Apoi, la Mircești, cu un *răport*.

— Așa?... Dar ce s-a întîmplat?

Cu gîndul aiurea, jandarmul începe o poveste încîlcită cu un băietan — și îl înjură — cu un țigan fierar — și îl înjură — și cu o roată de furat — și o înjură și pe ea. Își sucește gîtul în gulerul care parcă-l strînge din ce în ce mai tare și tropăie din picioare cu neastîmpăr. Și dintr-odată se oprește, lăsîndu-și povestea neterminată :

— Apoi să mă iertați, doamnă doctor, is tare grăbit... că m-așteaptă domnu șef cu *răportu*...

Fanache o ia repede pe după tufiș, în timp ce căluțul întoarce spre mine botul, cu buza de sus răsfrintă peste lopățelele dinților : parcă-i pare bine de ceva și rîde.

Iar printre tufișuri, fusta roșie a fulgerat o clipă într-un luminiș. Apoi am văzut-o, departe, între femeile de pe malul bălții cu cînepă.

NEAM RĂU

Pământul înghețat duruie adânc sub roți de parcă trecem tot timpul peste un podeț fără sfârșit. Pe câmpul pîrlit de ger, ciori flămînde bat cu ciocul în bulgării suri. Tufe de ciulini, albastrii și ușoare, par rotogoale incremenite de fum.

De pe capră, Ion întoarce spre mine o jumătate de obraz încrețit de-a lungul unei cicatrici vechi.

— O-nghețat Moldova, duduia...

La răsărit, o pînză vînată de neguri se răsucesce pe loc, într-o unduire molatică și grea.

— Da' poate c-a ninge, că s-arată negură pe Dealu-Mărului. Își mușcă balaurul coada... Mata îl vezi? Aista-i sămn cum că vine omăt.

Ion are gust de vorbă. La o răscruce, întoarce spre mine obrazul cel teafăr — un obraz prelung și palid, de mucenic — și-mi arată cu coada biciuștii un sălaș omenesc cocoțat pe o culme. E o casă neîngrădită, fără urmă de copac primprejur, mai înaltă și mai îngustă decît s-ar cuveni și ușor aplecată pe o parte, ca bătută mereu de același vînt. Stă singuratică acolo sus, între zările slobode, ca un cuib de ciori sau ca un observator astronomic în miniatură.

— Acolo sălășluiește Vasile Bandur... adică mai mult nevastă-sa, că el nu dă pe-acasă decît noaptea, și asta numai cînd toți gospodarii din sat se-întîmplă să fie lîngă muierile lor... Neam rău, duduia... Unii zic că ar fi stat și la *gros*, pentru niște cai de furat ori pentru moarte de om, asta nu se știe. Și de întreat nu cutează

nimenea să-l întrebe, că îndată, îi sare țandăra și pune mîna pe ce nimerește.

La crucea drumului, între doi cireși sălbatici încărcați cu bulgări cenușii de vrăbii, așteaptă un om. Sumanul de pe el e ferfeniță, dar poartă cizme înalte, cu creți, iar pieptarul nou de piele are în dreptul inimii o floare cusută cu lînă roșie. Cînd ne vede, pornește sprinten spre noi.

— Aista-i Vasile Bandur... zice Ion rîzînd cu obrazul cel teafăr.

Omul se oprește lîngă trăsorică, mlădiindu-și trupul tînăr. Fața smolită i-e tăiată în două de mustățile drepte, puțin roșcate. Dar în părul arămiu îi joacă, la tîmple, colb de brumă.

— Drept că eu is Vasile Bandur, doamnă doctor. Vă sărut mîna. V-am văzut trecînd și v-aș ruga să vă abateți olecuță și pe la noi, că mi-i neavsta bolnavă. Nu-i departe, uite ici, la casa ceea fără gard.

— Da' bine, măi omule, tot nu ți-ai mai îngădit gospodăria? îl întrebă Ion.

Bandur rîde fără supărare, arătîndu-și dinții tari și colțuroși.

— Ce s-o mai îngădesc? Că-i bine și așa. Rîde lumea? Las-o să rîdă, că și eu rîd de ea. As-toamnă s-au abătut pe la noi niște negustori de prin părțile Ocnei, să cumpere brînză. Au oprit brișca în mijlocul satului și au început să cerceteze prin oameni care gospodar are mai multe oi. Iar oamenii, ca să rîdă de negustori, i-au îndreptat la mine:

„Este la noi unul Vasile Bandur, zice. Acela-i oier vestit”...

Și vin negustorii, și se uită la acareturile mele, și dau din cap cu mare îndoială. Iar unul mai tinerel, cu scurtă de piele roșie, de parcă-l jupuisese careva de viu, își ia inima-n dinți:

„Dumneata — zice — ești Vasile Bandur, cel cu oi multe? Poate ai ceva brînză de vînzare”... „Mi-ți ierta domniile-voastre — zic — că, iaca, brînza s-o tîmplat să n-am... Cît despre oi, slavă Domnului: cîte trec pe drum toate se scarpină de prispa mea!”

Ne apropiem de casă. Pe hogașul strîmb iese fum sărac. În ușa cu chenar pestriț așteaptă, cu mîna streșină la ochi, o femeie mărunță. Poartă polcuță roșie, fustă verde și tulpan galben.

— E nevasta dumitale? Nu pare bolnavă.

Omul se uită peste cîmpi.

— Asta nu mi-i nevastă... mi-i nepoată. Am adus-o, așa, să fie de-un ajutor la casă...

— Dar nevasta ce are?

— D-apoi cine-o mai știe ce are? răspunde omul întunecat. De doi ani gogește, nici nu trăiește, nici nu moare... vai de păcatele ei! Că nu se milostivește Dumnezeu într-un fel...

Am ajuns.

Un purcel țigănesc, negru și ogîrjit, guiță ascuțit lîngă prispă, de parcă-i pune careva cuțitul în gît.

Ușa dă de-a dreptul în odaie. Purcelul se repede printre picioarele noastre și se mistuie în cotlonul adînc de sub vatră, de unde se aud îndată, împăciuitoare, grohăieli materne.

În încăperea strîmtă, cu aer îmbicsit și vînat, miroase iute a fum de găteje. Nepoata cea cu polcuță roșie s-a ghemuit pe un scăueș, lîngă vatră. Stă cu mîinile în poală și-și poartă privirea pe lutul de pe jos. Nasul ei subțire parcă adulmecă ceva, iar în colțul gurii tinere i se pitește un zîmbet.

Lîngă perețele din fund, la adăpost, e un pat gol, acoperit cu un șal de tîrg. Pe o poliță, un ceain afumat, un arcuș și cîteva străchini știrbe. La geam, o mușcată roșie, abia înflorită, parcă se miră că e în locul acela, unde n-are nici un rost. Iar sub fereastră, în bătaia vîntului, pe o laiță îngustă și cu un ghem de boarfe drept pernă — bolnava.

— De ce o țineți aici? O trage și de la ușă, și de la geam...

Cu degetele mari vîrîte în buzunărașele pieptarului, gospodarul se uită în foc.

— Apoi, dac-om ține-o pe dînsa în pat, un'să doar-mă fata? zice el. Că vara mai dormim noi pe unde putem, da' după ce dă frigul...

Fata stă spăsită. Oftează de-i sună, ușurel și dulce, hurmuzul auriu de la gît. Bandur își întoarce ochii spre ea, întunecat deodată.

— Și tu, Gherghină, ce oftezi? Ce nu-ți ajunge?

Fata se ridică și se îndreaptă spre ușă, legănîndu-și soldurile înguste și pîntecul rotund.

— Of, trăsni-i-ar!...

De sub țolul tras pînă peste cap, doar răsufierea grăbită și șuierătoare și, în răstimpuri, un tremur al trupului ghemuit arată că acolo se trudește o biată vietate. Cîteva suvițe de păr vechi încîlcit și fără luciu ca părul morților, se deslușesc printre boarfe.

— Of, bātu-i-ar și nu i-ar mai răbda Dumnezeu sfîntul!

Bolnava își scoate de sub țol fruntea lustruită și ochii mari, arși de friguri. Se uită la fată, se uită la bărbat, apoi își îndreaptă spre mine privirea grea de ură neputincioasă:

— Ooof, duduia, of!

După aceea parcă se mai potolește și mă lasă s-o cercetez cu nepăsare.

În picioare, sprijinit de ușorul ușii și aplecat din șold spre fată, Vasile Bandur îi spune ceva într-o limbă repezită și aspră. Fata clatină din cap cu indoială, dar dintr-o dată risul pitit în colțul gurii se desprinde, limpede și tinăr.

— Of, plesni-le-ar luminițele ochilor să le plesnească!... oftează iarăși femeia.

Apoi tace, aducîndu-și în dreptul frunții brațul subțire și mucegăit: de lîngă ușă, cu trupul și cu zîmbetul aplecat încă asupra fetei, bărbatul s-a uitat tîntă la ea. La adăpostul brațului, femeia mai mormăie un blestem nedeslușit, apoi se întoarce cu fața la perete.

Ies, amețită, în aerul tare și bun de afară. Bandur vine în urma mea, închizînd ușa cu piciorul.

— Am vorbit cu Ilie Stănița să-mi împrumute căruța și calul, s-o ducem la spital...

Nu-l las să-și sfîrșească vorba.

— Nevasta dumitale nu mai are nevoie de spital. Nu mai are nevoie de nimic. Înțelegi?

Omul clipește mărunț, socotește nu știu ce în minte

și clatină din cap. Nu spune nimic. Apoi, îndemînic, mă ajută să mă urc în trăsuriică și-mi trage peste picioare blana de lup.

Plecăm.

În urma noastră, în bătătura neîngrădită, Gherghina s-a strecurat pe ușă ca o pisică. Bandur a întîmpinat-o, punîndu-i o mîină pe umăr, cu hotărîrea omului care-și ia în stăpînire un bun al lui. Și cum s-au întors amîndoi să se uite după trăsuriică, fata își lasă dintr-o dată polcuța roșie peste pieptarul înflorit al bărbatului țipînd ușurel și tremurat — plîngînd poate, sau poate rîzînd.

Ion întoarce capul și scuipă într-o parte, repetînd fără să știe blestemul femeii, care moare acolo, în fum iute de găteje, singură cu focul, cu mușcata din geam și cu purceii de sub vatră :

— Of, trăsni-i-ar Dumnezeu să-i trăsnească !

Mi-a căzut pe mîină o stea de sticlă. Abia i-am prins în ochi imaginea delicată, în șase colțuri, și s-a și topit. Un fulg înfoiat stă la îndoiială deasupra drumului. Apoi se hotărăște și o ia pieziș spre cîmp, legănîndu-se.

Negura de pe Dealu-Mărului a împînziț văzduhul. Miroase a omăt. Peste sat, ciorile se învăluie în tăcere aproape de pămînt. O vrabie trece prin ninsoarea leneșă și rară, venînd de nu știu unde și zorînd întins spre perdeaua de papură a baciului Ghivirigă, de parcă a trimis-o cineva să ducă acolo anume, cu mare grabă, o veste care nu îngăduie întîrziere.

COLINDĂ CU LUPI

De cînd s-a pus omătul, nu mai înnoptează nimeni pe drumul spitalului. Au început să umble lupii. Noaptea trecută au luat o oaie din tîrla lui Anton și au rupt o vită în curtea notarului.

De cum înserează, cîinii încep să dea ocol gardurilor, cu spinările încovoiate și zbirilite, tremurînd. Turcu, dulăul tărcaț, se oprește înaintea mea și mă privește țintă cu ochii lui negri și brumați. Apoi întoarce botul spre depărtări, își ciulește urechile într-acolo și scheaună. Îl mîngîi :

— Gardurile-s nalte, Turcule bătrîne, și în celea dihăniilor stă țarcul lui Anton, cu mioare fragede...

Dar Turcu ori nu m-a înțeles, ori nu m-a crezut. Și-a mișcat abia coada stufoasă, măturînd ușor omătul de pe scări, și a plecat din nou în cercetare, neliniștit, cu aerul omului care știe el ce știe...

Și în curînd, de departe, din luncile Siretului și din zăvoaiele Moldovei, topite în zări ca nestatornice alcătuirii de pîclă, se pornesc glasuri de lupi. Cei bătrîni urlă lung și jalnic, cu modulații neașteptate, aproape omenști, pe cînd cățelandrii latră scurt și aspru, cu un fel de nerăbdare : li-e foame, și tinerețea nu știe să aștepte...

De la fereastra mea, noaptea trecută, am văzut furișîndu-se, peste cîmpia albă cu budăie negre ca niște cratere stinse, umbre ușoare de fum, în salturi mari și liniștite.

Oamenii spitalului s-au învoit în sat. Am rămas numai cu Ileana și cu Petrea rîndașul.

Ileana e supărată că nu s-a dus și ea. Trîntește blidele în bucătărie și cîntă, de urît. Din cînd în cînd se oprește, apoi își reia cîntecul de departe, în neștire : în vremea asta a cîntat în gînd, fără glas.

În spital n-am decît șapte copii și o babă. Ceilalți bolnavi s-au vindecat ca prin minune înaintea sărbătorilor. De altfel, nici nu erau cine știe ce bolnavi : mai mult oameni necăjiți, trudiți și fără adăpost la vreme de iarnă. Indată după Crăciun au să se întoarcă și am să-i primesc...

Baba stă singură în odăița din capătul sălii, încinsă cu atîtea zdrențe peste mijlocul care-o doare, încît pare grasă, deși e subțire și uscată ca un chibrit. Are obrazul mucegăit, nasul lung și ochii verzui, foarte apropiați de rădăcina nasului. Toată ziua bombănește, nemulțumită. Și cum bărbia nu i se vede din broboadă, baba pare un gînsac cenușiu, gata să sară la bătaie.

Petrea s-a dus la copii. Stă lingă sobă, pune lemne pe foc și rîde. Risul lui nestins vine din întunericul minții, se răsfrînge în ochii încrucișați și tulburi și se încurcă în barba aspră și încilcită. În părul cărunt i-s prinse veșnic cîteva fire de fin : oricît ar fi de frig, Petrea doarme în podul grajdului.

Copiii se uită la el cu un fel de frică. Iepurii și „cucoanele” pe care încearcă să-i alcătuiască pe părete din umbre, răsucindu-și cu stîngăcie mîinile noduroase în dreptul lămpii, nu înveselesc pe nimeni. Numai Lina, fetița cu picioarele arse, zîmbește într-aiurea. Dar zîmbetul ei va trebui să se stingă curînd. Pentru ea nu mai este scăpare.

Bate dinspre munte vînt subțire și statornic. Zvonul satului nu ajunge pînă la noi : îngheață pe drum. Abia se vede, departe, o lumină galbuie și nemișcată, prin dreptul căreia nu trece nici o umbră, ca un ochi mort peste care nu mai coboară pleoapele.

Singurătatea e albă și sonoră. Pașii mei răsună pe omăt de parcă sub pămînt ar fi o hrubă, și scirțiiie ca mobila veche dintr-o casă părăsită.

De la mine și pînă la spital sînt numai douăzeci de pași. Întorc mereu capul, cu toate că ferestrele sînt

luminate, iar Turcu mă însoțește, liniștit acum, cu botul umed și rece lipit de mina mea.

Petrea se stîrnește, greoi, de lingă sobă.

— Ce mai veste, Petrea ?

— Poi, *ninica*, duduiță. Baba bodogănește dincolo, și eu stau cu băieții, să le mai țin de urît, săracii...

Și rîde, cu gura pînă la urechi. Rid și eu : cu Petrea, ca și cu Turcu, te înțelegi mai bine prin semne decît prin vorbe.

În patul de lingă ușă, o fetiță de ungur a așezat pe pernă săcușorul de hîrtie plin cu acadele, pe care i l-am adus azi-dimineață.

— *Duiță, uite-na ! Tăistuța me săde-n...*

Și rușinată de vorba pe care a scăpat-o fără voie, își acopere obrazul cu cotul, de nu i se mai vede decît creștetul bălan, unde se înnoadă, ca două coarne ascuțite, codițele cît degetul.

Mă uit pe fereastră, în noapte.

De-a lungul drumului se deslușește o lumină. O văd cum se apropie : acum zăbrelile gardului își întind și își adună, rînd pe rînd, umbrele pe omăt. Turcu latră, întăritat. De lingă sobă, Petrea își lungeste gîtul împletit din frînghii :

— Ia !... aista-i lupu !

Și pornește, călcînd hotărît cu opincile uriașe în care încap, pe lingă picioarele lui, toate zdrențele pe care le adună cît e vara de lungă.

Îl văd ieșind pe ușă cu capul gol, dar atît de zbîrlit, de parcă poartă o căciulă dintr-o oaie. Învîrte în mină furca de fier și se îndreaptă spre porți liniștit, fără frică și fără grabă.

În drum, felinarul călător luminează de jos în sus fața rumenă și spină a baciului Anton. În urmă, vine voinicește, Ștefan, feciorul baciului.

Îi chem în cancelarie.

— Ce este, Antoane ?

Omul își desface cojocul încăpător și scoate la iveală un pui de om, numai suman și căciulă.

— Apoi iaca, doamnă doctor, îți aduc o bucătică de colindător... Un colindător care nu se mai află, mititel, degerat și încolțit de dihanii. Da' mai mult spăriet

decît încolțit, c-am sărit noi cu țapoaiete... Am auzit răcnind și l-am găsit pe voinicu ista în *șușă*: lupanu ședea pe coadă și se uita la voinic, iar el țipa ca-n gură de șarpe. Dihania, cînd ne-o văzut, o rupt-o de fugă. Eu gîndesc că nici nu l-o ajuns cu colții...

Ștefan rîde, cîntînd într-o parte și strîngînd de nădejde dintr-un ochi.

— Ba eu socotesc că nici n-o fost lup acela. A *hi* fost vre-un ciîne din sat care s-o luat după băiet. Că *hiara* nu dă din coadă... Iar cînd am alungat-o, a luat-o drept prin mijlocul drumului, cătră sat... N-o fost lup de-aista cel ce-o sfîrtecat oaia noastră!

Colindătorul meu e înțepenit de frig și de frică. Tremură, cu ochii închiși, cu fălcile încleștate.

— Al cui o fi?

Baciul Anton ridică felinarul și-i potrivește lumînări-ca dinăuntru.

— D-apoi cine să-l mai știe? Că și colindătorii samănă între dinșii în seara asta, cum samănă *lupchii* la vreme de noapte...

Omul se codește puțin, apoi coboară glasul:

— Nu te-i supăra, doamnă doctor... da' poate că la cărțile matala nu scrie de spărietură... Am adus olecuță de păr de lup. Pune-o mata pe Ileana să-l afume, că alta nimica n-are flăcăul ista...

Și lasă pe masa din cancelarie, între o seringă și un stetoscop, un smoc de fire cenușii și aspre, legat cu ață roșie.

Baciul Anton are dreptate. Băiatul nu e încolțit pe nicăieri. E numai speriat. Am pus să-l culce în odaia babei și m-am dus la farmacie.

Cînd mă întorc, baba stă ghem în fața sobei, cu nasul în cărbuni, mormăind nu știu ce deasupra unei ulcele. Miroase a pîrlit, iar ața cea roșie e legată la capul patului. Mă fac că nu văd nimic.

Colindătorul meu, cu ochii deschiși acum, se uită rătăcit împrejur. Parcă se trudește să înțeleagă ce s-a întîmplat cu el, și nu poate. Pe scaunul de lîngă pat îi stau sumăieșul, căciula și, peste ele, o traistă vărgată.

Iar în traistă, o strachină cu „turte” înghețate și doi colăcei plini de cenușă.

Ce căuta colindătorul, cu darurile lui sărace, pe drumul pustiu pe unde numai lupii mai umblau la ceasul acela de noapte?

Răsufală egal și liniștit, gata parcă să ațipească. Baba îi pune în frunte un benghi de cenușă muiată în apa descîntată. Apoi îl învelește pînă sub bărbie, se uită la mine, se uită la sticluta cu doctorii pe care am adus-o și ridică dintr-un umăr:

— Descîntecu meu și păru de lup, duduia... Că nu te-i supăra mata, da' cu apa asta chioară ce i-ai adus-o s-ar *hi* prăpădit cu zile, saracu...

În odaia de alături, copiii au adormit. Numai Lina și-a ridicat în dreptul lămpii mîna străvezie, se uită la ea și-i zîmbește ca unei flori.

Dar dintr-odată, din odăița babei răzbate glas subțirei și curat, cîntînd ca sub o fereastră luminată:

Cu mustețile de in,

Florile dalbe,

Cu barba de ibrișin...

Copiii se trezesc, unul cite unul. Clipesc des, de parcă nu le vine a crede, și pe obraji li se răsfrînge, parcă, lumina focului din vatra de acasă.

Lina încearcă să se ridice, dar cade între perne.

— O venit, doamnă doctor — strigă ea — o venit Culiță a nostru de-acasă... Lasă-l să intre, doamnă doctor, lasă-l, c-o venit să mă colinde!

Abia acum înțeleg de ce s-a pornit, noaptea, pe drum cu primejdii, colindătorul cel mititel: speriat de lupi și de vedenii, a venit să-i aducă surioarei lui, cea cu picioarele arse, bucuria colindelor și a colăceilor celui din urmă Moș-Crăciun.

CONSULTAȚII GRATUITE

Domnișoara Aurora, învățătoarea cea nouă, a venit și astăzi cu lucrul la mine. O găsesc pe cerdac, aplecată peste coșulețul ei cu gheme de lână colorată.

— Ai venit demult?

Fata tresare, parcă se simte vinovată cu ceva. Își scutură părul tuns, arămiu și moale, clipește des și-și ridică în lumină fața rotundă, cu nasul foarte mic, cu gura sănătoasă și plină și cu ochii luminoși, în culoarea alunelor.

— Demult... dar n-am vrut să vă supăr. Mi-a spus Ileana că dormiți.

Astă-iarnă, domnișoara Aurora a fost bolnavă de scarlatină, cot la cot cu elevii ei. În nopțile cu febră își chema, cu glas scăzut și dureros, mama, pe care n-a cunoscut-o niciodată. Într-o noapte, târziu, când ploaia în două cu omăt izbea cu deznădejde în geamurile negre, când focul se stinsese în sobă, iar lampa mică pâlpiia sub abajurul ei de jurnal, i-am mîngîiat obrajii arși:

— Taci... taci... taci cu mama!

Fata a deschis ochii, fără să se mire, mi-a apucat mîna și a început să plîngă. Apoi, cu mîna mea sub obraz, a adormit suspinînd — împăcată.

De atunci, domnișoara Aurora brodează pe pînză subțire de casă tartaje de carnețele și rame de fotografii, pe care mi le oferă cu aerul de a-și cere iertare pentru niște daruri atît de neînsemnate.

Astăzi a venit cu un gherghef mic, pătrat, pe urzeala căruia alege un motiv delicat și migălos. După stă-

ruința cu care îmi cere părerea asupra culorilor, înțeleg că și perna asta e tot pentru mine.

Cobor glasul, cu prefăcută supărare:

— Ți-am spus, domnișoară Aurora, că nu mai primesc nimic de la dumneata!

Fata își ridică de pe gherghef alunele ochilor, în care lumina pune două bastonașe de aur, ca la pisici.

— Lasă, că așa ziceți dumneavoastră. Dar eu am să vă rog așa de frumos, încît, pînă la urmă, aveți să primiți și pernuța asta... Și pe urmă, nu mai fac!

Portița dinspre livadă scîrțîie ușor. Turcu își scutură lanțul, somnoros, apoi hămăie numai de două ori, de mîntuială. După aceea se trage mai la umbră și se culcă. Oaspetele nu e, pesemne, primejdios.

Domnișoara Aurora se apleacă peste cerdac și, bucurată că poate schimba vorba, anunță:

— Iaca și cucoana notărița!

Nevasta lui domnul Anton Ilieș, notarul, se arată la colțul casei, călcînd cu mîită luare-aminte pe fișia îngustă de umbră. E o femeie neobișnuit de înaltă, uscată, cu pielea de culoarea tabacului și cu părul spălăcit. Ochii verzui și foarte apropiați de rădăcina nasului au o căutătură piezișă. Înainte de a-ți vorbi, notărița ți se uită întîi la picioare, apoi pe deasupra capului și peste umeri. Și abia într-un târziu în față, cu privirea ei ciudată, care parcă scapătă.

E îmbrăcată în cenușiu și poartă pe cap o dantelă neagră, de zile mari. Urcă tacticos scările cerdacului și ne întinde, zîmbind blajin, o mîină lungă și osoasă, cu pielea încrețită. Se așează pe un scaun, mai la o parte, și începe să vorbească, moale, despre secetă și sărăcie.

Domnișoara Aurora se sucește cu neastîmpăr pe scăunelul ei, bătînd ușor cu vîrfurile pantofului alb, cam mare, în podea. De la o vreme, nu se mai poate stăpîni:

— Și... ce vînt te-aduce pe la noi, cucoană Adelă?

Notărița se uită o clipă, cu interes, la volănașele de pe rochia fetei, apoi la un punct în spațiu, deasupra capului ei.

— Apoi, chiar era să spun... *Dumnealui* e dus la Roman, cu vărsarea, de aceea am venit eu. Că lui Octavian, băiatul cel mijlociu, nu-i e tocmai bine. Are olecuță de căldură și-l doare în gât. Am vrut să-l aduc cu mine da' unde-o fost chip? Că-i sălbatic, doamnă doctor, de parcă-i crescut în pădure... Mult mai necăjesc eu cu plodurile iestea! *Dumnealui*, tot la cancelarie: habar n-are ce-i pe-acasă... Așa că am venit eu, doamnă doctor, să vă rog, dacă vreți și dacă nu vi-i peste mână, să poftiți pînă la noi. Mă tem să nu aibă scarlatină și să nu se umple și ceilalți.

Casa notarului e în celălalt cap al satului. Ca să ocolim șoseaua cu praf adînc și moale, luăm drumul prin grădini și pe margini de finețe. Domnișoara Aurora merge cu noi: băieții notarului sînt elevii ei, și un caz de scarlatină acum, la sfîrșitul anului, ar fi lucru grav, foarte grav...

Totuși, domnișoara Aurora pare neobișnuit de veselă. Calcă ușor, mlădiindu-și trupul rotunjour, sare pîrleazurile ca o pisică și o ia înaintea noastră, cu nasul mic în vînt, ca să culeagă din fineață margarete cît palma și maci de sînge viu. Notărița vine în urmă, dreaptă și gravă, călcînd fără zgomot. Numai rochia ei, peste măsură de lungă, foșnește uscat prin iarbă.

Din curtea notarului se înalță larmă cumplită de copii. Dar cînd ajungem în poartă, parcă intrăm la o casă pustie: plodurile s-au mistuit prin cotloane.

Pe cerdacul vechi doarme la soare un motan roș. Cîteva găini ciugulesc în ușa grajdului, iar sub cerdac, nevăzută, o cloșcă își strigă puii, alarmată.

— Poftiți în salon și iertați-mă... Mă duc să-l caut pe Octavian.

În „salon” e umbră și răcoare. În țesătura scoarței verzi așternute pe jos, o porumbiță de lînă trandafirie, mare cît o bivoliță, duce în plisc o floare albastră. Între ferestre, întinsă pe jurnale, se usucă floare de tei, de romaniță și de pojarniță. Miroase, nelămurit, a fîn cosit și a farmacie. În dunga unei raze tremură, o clipă, o molie. O prind, și nu-mi rămîne pe degete decît un pic de colb cenușiu.

Unul cite unul, lucrurile încep a se alege din umbră. Scaunele cu spătar înalt și canapelele îmbrăcate cu creton roșu stau cuminți, așezate sinetric de-a lungul păreților. Pe o policioară albă se înșiră cîteva fotografii, cîteva cărți poștale ilustrate și o mobilă pentru păpuși din imitație de bambus, cu picioarele descleiate. Oglinda îmi răsfrînge, din treacăt, o față străină, cu asimetrii bizare. Iar pe perețele din fund, între două fotografii de preoți, Maurul încrunțat își pleacă genunchiul în fața dogelui, în timp ce Desdemona, cu o privire bleagă, de vițelușă, își pipăie faldurile rochiei de catifea vișinie. Domnișoara Aurora mă oprește în fața tabloului încadrat în ramă lată, aurie.

— Știți, doamnă doctor, cu cine seamănă Otelo?... Uitați-vă bine. Cu Petrea Dorohoi!

Petrea Dorohoi, buhos, încrunțat și cam nătîng, e argatul spitalului.

Pe masa din mijloc, acoperită cu o dantelă groasă de lînă, o fructieră cu marginile crețe e plină cu cărți de vizită. Deasupra tuturora, pusă bine la vedere, stă cartea de vizită a prefectului, purtînd într-un colț, cu majuscule: S.F.P.Sf.S. și A.N....

Domnișoara Aurora deplasează cîteva scaune de la locul lor, întoarce cu fața în jos cartea de vizită a prefectului, apoi începe să se cerceteze cu interes în apa tulbure și cu ape schimbătoare a oglinzii.

— Intră, Octavian mamă, intră, puiule, că doar n-are să te mănînce nimenea... Intră, dobitocele, că acuși te altoiesc!

Împins de la spate, Octavian ajunge cam fără voie în mijlocul „salonului”. Aruncă spre noi o privire speriată și dă să se-ntoarcă. Dar în ușă veghează, dreaptă și severă, cucoana Adela. Băiatul își proptește bărbia în piept și rămîne așa, înfipt în creștetul porumbiței de pe covor.

Octavian e mărunțel, negru și slab, dar cu părul bălai. Mamă-sa l-a legat în jurul gîtului și peste fâlci cu o basma roșie, înnodată în creștet cu capetele ca două coarne. E îmbrăcat cu hainele de la Paști și are sandale noi în picioarele goale, pîrlite și zgîriate.

Cînd am dezlegat basmaua, s-au desfăcut din strînsore două urechi neașteptat de mari, de blegi și de roșii. Și fața lui Octavian și-a căpătat dintr-odată înfățișarea obișnuită, cam ciudată, de liliac.

— Cască gura... Zi: a...

Băiatul își increțește gura și își trece podul palmei pe sub nas, smîrcîind zgomotos. Cucoana Adela se repede la el, cu strășnicie:

— N-ai batistă, dobitocule? Unde ți-i batista?

Băiatul se uită la ea cam pe la coada ochiului și-i răspunde, gros și cam pe nas:

— Mi-o luat-o tataia... că n-avea.

În sfîrșit, Octavian se hotărăște să deschidă gura. Și o deschide așa de mare, încît îi pot vedea, tocmai în fundul gîtului, amigdalele ușor inflamate și omușorul tremurător și comic. Octavian a mîncat, pesemne, cireșe amare: buzele, limba și cerul gurii i-s vinete, ca la cîinii cei răi.

— Nu te speria, cucoană Adelă, că nu-i nimic. Octavian e puțin răcit, și atîta tot. Pune-i comprese cu spirt și trimite-l la mine, să-i dau niște prafuri.

Octavian iese ca din pușcă. Îl văd cum își aruncă pe cerdac hăinuța și sandalele și, numai în cămașă, desculț, sare din fugă gardul spre livadă. Se vede că au mai rămas, într-un vîrf de cireș, cîteva bobite negre și amare.

De după ușă se aud șoapte și risete înfundate. Parcă se pune la cale nu știu ce. Puțin încurcată, notărița stă în picioare, frecîndu-și mîinile uscate. Parcă vrea să spună ceva și nu știe cum să înceapă.

Domnișoara Aurora se ridică, netezindu-și volănașele rochiei.

— Mergem, doamnă doctor?...

În fața primejdiei, notărița își ia inima în dinți:

— Nu vă supărați, doamnă doctor, v-aș mai ruga ceva... Băiatul cel mare, Cezar... un spînzurat și-un rău! Și-o scrîntit mîna. I-o pus-o agentul la loc, da' tot i se umflă... Dacă ați vrea să vă uitați...

Cu o palmă mai înalt decît Octavian, dar tot atît de negru, de urecheat și de ursuz, Cezar intră fără

să-l cheme nimeni. Pesemne că își aștepta rîndul, după ușă.

În urma lui vine o sluguță încrucișată și murdară purtînd în brațe cea din urmă odraslă a domnului notar — o fetiță de șase luni, rotundă și vioaie, cu capul plin de cruste galbene.

— Asta-i fetița, Semiramida... Din ce i-or fi ieșit bubele, nu pricep. Că ceilalți n-o avut nici unul... Poate că i-eți da dumneavoastră vreo alifie, ceva, să i se usuce...

Soacra notăriței, o femeie de țară voinică și cu părul încă negru și lustruit, își face loc pe ușă, aducînd tablaua cu dulceață. Notărița se repede și-i ia tablaua din mîini, dojenind-o cu blindețe:

— Vai de mine, mamă, dumneata trebuia să aduci dulceața? Nu puteai să mă strigi? Doar știi că te dor șalele... Mai bine stai colea.

Femeia se așează icnind pe marginea scaunului pe care i-l întinde noră-sa, își potrivește în jurul ei fustele crețe și rămîne cu ochii duși, de parcă n-ar fi vorba despre ea. Notărița ne pune dinainte farfuriile cu șerbet amăriu și parfumat de cireșe.

— Poftiți, și ni-ți ferta... Ca la țară... Oare ce-o fi avînd biata mamă? O ia, așa, cu durere de șale și-i piere pofta de mîncare. Cînd o apucă, două-trei zile nu mai poate face nici o treabă. Stă și icnește, și eu nu-mi văd capul, singură la toate... I-am dat și ceai de pojarniță, și tot degeaba. Am trimis-o la dumneavoastră, da' dumneaei se teme de spital. Zice că nu vrea să moară ca o calică și ca o nevolnică, cum o murit preoteasa părintelui Costache... Eu zic c-ar trebui s-o frec cu ceva, ori poate să-i pun cîteva păhăruțe... Și parcă eu îs cine știe ce sănătoasă? Tot la două zile mă scutură frigurile și mă ține un junghi în spate... Dumnealui zice să bea vin de chinină. Da' parcă ce se pricepe dumnealui? Tot dumneavoastră dacă îi fi așa de bună să-mi spuneți ce să fac...

În sfîrșit, ne ridicăm. Notărița încearcă să ne mai oprească.

— Se poate să plecați așa? Stați să vă fac o cafea...
Avem și cacao...

Umbra streșinii s-a întins pînă în mijlocul ogrăzii. Motanul doarme pe cerdac, neclintit. Un pui golaș, cu cîteva tulleie înfipte în dinapoia rotundă și roșie ca un ou de Paști, se uită la el cu adîncă mirare, cînd cu un ochi, cînd cu celălalt. Iar pe prispa bucătăriei, o băbuță pămîntie își ține genunchii cu mîinile și se leagănă gemînd:

— Of-of-of!... Of-of-of!...

Notărița ne oprește în dreptul ei.

— Asta-i baba din ogradă. O țin mai mult de pomană... Și iaca, așa o apucă: geme, își freacă genunchii și nu scoate o vorbă. Eu zic că trebuie să fi avînd *rematizm*...

De sub broboada ieșită de soare, baba ne cuprinde pe toate trei în aceeași privire dușmănoasă.

— Poate că-i trimiteți și ei vreo unsoare, ceva, cînd or veni băieții după doctorii...

Pe poarta deschisă intră gîfiind un argățel desculț, cu capul gol și cu părul plin de scai. A întirziat peșeme și se grăbește. Mîna de la spate cu nuiua o vacă bălțată, slabă, cu părul lung și rar și cu coastele ieșite prin piele.

Domnișoara Aurora se încruntă, mă ia cu hotărîre de braț și mă scoate pe poartă, în drum.

— Stai, domnișoară Aurora! Ce-o să zică femeia? Nici nu ne-am luat rămas bun...

Dar domnișoara Aurora mă duce înainte mai mult pe sus. Ochii ei, îngustați de ris, se uită în urmă cu prefăcută spaimă:

— Lăsați... Nu vedeți ce vacă prăpădită are notărița? O clipă dacă mai stăm, vă cere și pentru ea o consultație gratuită!

STRĂINUL

În tot spitalul nu e decît un singur bolnav.

Vara, spitalul e aproape totdeauna gol. Doar duminica de mai vin cîteva flăcăi cu capetele sparte, cîteva babe cu „vătămătură” și cîteva copii cu gilci. Încolo, oamenii au de muncit la cîmp, n-au vreme de zăcut.

Bolnavul de acum, un moșneag convalescent după o peritonită, umblă singuratic de colo pînă colo, tîrîndu-și papucii și iscodind cu ochii prin toate ungherele. Toată ziua se ceartă cu Ion de la mîncare și mi se tînguie că-l lasă „păgînul” să moară de foame. Dar îndată ce-i dau a înțelege că ar cam fi timpul să se ducă acasă, începe să geamă, se culcă în pat și nu mînîncă nimic o zi încheiată, numai să nu-l trimit înapoi la sărăcia lui.

Am ieșit pe cerdac. E liniște și răcoare. Cerul albăstrui se clatină deasupra lanurilor coapte. O diră de piclă înseamnă departe, printre zăvoaie, drumul cotit al Siretului. În gară, o locomotivă, ca o caradașcă uriașă cu un singur corn, manevrează greoaie și astmatică. Și în urma ei, fumul rămîne nemîșcat de-a lungul șinelor lucii ca două ațîșoare de argint. Din păpușoi nu se ridică nici un foșnet. Numai bănuții plutelelor tremură, fără vînt, în lumină.

Din fundul ogrăzii, Turcu se repede scuturîndu-și lanțul. Latră de două ori, plictisit, apoi intră în căsuța lui verde. Iarba subțire de sub castani se mișcă, legă-nîndu-și spicele destrămate. Și o pichire gheboasă își înalță capul de șarpe, se uită în toate părțile, apoi repede

cu mirare un strigăt de alarmă. De după gardul de nuiele îi răspunde, gîlgîind, curcanul.

Mă aplec peste cerdac.

În poartă, sub merii pădureți cu fructe mici de humă, au poposit doi oameni cu o povară. Răsuflă adînc, ștergîndu-și cînd de un număr, cînd de altul, obrazii negri și asudați. Cel mai tînăr, cu fața boțită și întunecată, se uită în pămînt, de parcă a pierdut ceva în colbul drumului. Celălalt, un moșneguț spîn și cu ochii albaștri, cercetează cu luare-aminte ferestrele spitalului.

— Ce este ?

Oamenii se urnesc din loc cu greu. Duc între ei, culcat pe un suman, un om zdrobit, plin de sînge și tăvălit prin țărîină. O basma înroșită i s-a lipit de obraz, ca o mască. Nu geme, nu se mișcă. Numai degetele i se întind în tremur, de parcă vor să prindă ceva din văzduh. Și deasupra lui se învăluie în lumină, neostenit, un roi de musculițe cenușii.

— Ce s-a întîmplat?

Cel cu obrazul întunecat îmi răspunde :

— Ia, un român, doamnă doctor. L-o zvrilit *trinu* dincolo de Mircești, lîngă cantonul lui Groapă... Pacate...

Cobor în goană scările. Oamenii spitalului ies grămadă din bucătărie. Ileana n-a avut cînd să-și stingă rîsul de pe obrazul veșnic înflorit. Ion își suflecă mînele, încruntat. La o fereastră se arată și ochii de iscoadă ai moșneagului.

Ion trece un braț pe sub umerii rănitului, celălalt pe sub genunchi, îl saltă ușurel și-l poartă așa, ca pe un copil adormit, spre spital. În urma lui, cei doi străini pășesc tăcuți, cu capetele plecate, ca după mort.

În sala de pansamente, sub sticla dulapurilor, tășuri de oțel răsfrîng lumini ascuțite. Întins pe masă, rănitul zace în nesimțire. Bătrînul cel spîn îmi dă lămuriri, cu glas scăzut :

— O căzut din *ispres*, doamnă doctor. Din goana mare. Prășeam păpușoi lîngă linie, și numai ce ne-am pomenit cu el că se rostogolește la vale, pe prundiș. O dat cu capu-n stîlp. Îi zdrobit rău, săracu...

Dezlipesc încet basmaua însîngerată.

— Îl cunoașteți ? Cine-i ?

Omul cel tînăr îmi răspunde mocrnit :

— Apoi, cine-o fi și de unde-o fi, asta numai Cel-de-Sus știe... Ni l-a lepădat *trinu*-n păpușoi. Și noi am lasat sapa-n pămînt și am venit să-l aducem la *fermelie*. Un creștin și el, un băietan... Vai de mama care l-o făcut !

*

În odaia din fundul sălii, rănitul stă întins pe pat. Din pansamente, fața i se alege mică și palidă, cu ochii închiși, cu nasul subțiat, cu gura strînsă. Pe frunte i se prelinge o șuviță de păr roș, ca o șuviță de sînge. Și capul uriaș și alb, ca al unui om de omăt, se clatină fără odihnă pe pernă, de la un umăr la altul, cu mișcări egale și regulate de pendul.

În jurul trupului încremenit, Ion potrivește o pătură. Și mîinile lui aspre și puternice au mișcări îndeminate și moi, ca de femeie.

— Să rămii lîngă el, Ioane. Unde-i sînt hainele ?

— O rămas în *cănțalerie*.

— Ai trimis după șeful de post ?

— Trimis, doamnă doctor. Am trimis-o și pe Ileana lui Proci după niște lumînări. Măcar să moară creștinește...

În odaia largă, lumina pătrunde violent pe ferestre. E liniște. Doar o muscă mare, de un verde metalic, se izbește cu încăpăținare într-un ochi de geam.

Domnul Traian Dumitraș, șeful de post, vorbește mult și tare, risipind fără să aibă nevoie gesturi disproporționate și răsucindu-și mereu mustățile galbene, cuceri-toare. Cînd termină vorba, aruncă într-o parte căutătura ochiului stîng, de parcă face semn, cu familiaritate, unui însoțitor nevăzut.

Îl chem în cancelarie. Intră, călcînd îndesat și sigur. Și tot spitalul se umple de larmă.

— Săru'mîna cu respect, doamnă doctor ! Mi-o spus Timofti că m-ați chemat de urgență, că este un *caz*. Da' bine că mai dă Dumnezeu și pe la noi așa ceva, că-mi

făcea impresia că minînc de pomană pîinea statului... Chiar zicea Mărioara c-am început a mă îngrășa de-atîta inactivitate...

Îmi stăpînesc un zîmbet : știu bine că Mărioara domnului șef nu zice niciodată nimic.

Domnul Dumitraș intră imediat „în activitate”. Cercetează cu de-amănuntul hainele nenorocitului : cămașa, bocancii, pantalonii noi, șapca. Haina, mai veche, are în coate și pe șolduri lustrul hainelor de lucrător. Într-un buzunar, domnul șef a găsit o batistă curată, un ciump de creion chimic, un briceag știrb și 33 de lei. Încolo, nimic : nici o hîrtie, nici bilet de tren.

Domnul șef se plesnește cu dosul palmei peste frunte:

— Am înțeles !

— Ce ai înțeles, domnule Dumitraș ? Că eu nu înțeleg nimic.

— Ba e cît se poate de *sempļu*, doamnă doctor : mortul...

— Nu-i încă mort !

— Are să fie, hotărâște cu putere domnul șef. Apoi urmează, cu superioritate : Mortul, zic, e lucrător. Despre asta nici nu mai încape vorbă. Gîndesc că-i de la Calea Ferată, am eu, așa, semnalmentele mele... Acu, dacă-i un bolșevic sau un criminal, aflăm noi mai pe urmă. Vorba-i că s-o suit în tren fără bilet, de la Roman. Că dacă se suia mai de departe, îl prindea controlul... S-o suit, zic, de la Roman. Și cînd o văzut că s-apropie controlul, o sărit. *Semplu*. Am mai văzut noi d-astea... Rămîne acuma să-i stabilim *indentatea*...

— Asta e cam greu, domnule șef. Omul e străin, nu-l cunoaște nimeni și el nu poate vorbi...

— Nu poate vorbi ? Ei, aș ! O fi avînd dumnealui interes să nu vorbească, nu zic. Da' îl fac eu să-și dezlege limba. Las' pe mine, doamnă doctor !

În odaia rănitului se oprește lîngă pat, se proptește bine pe picioarele cam arcuite și răcnește, autoritar :

— Cine ești tu, mă ? Cum te cheamă ?

Cel care nu mai știe cine e și cum îl cheamă deschide ochii rătăciți, cu albul întretesut de vinîsoare roșii. Șeful de post își îndreaptă mustața, îmi face cu ochiul, apoi se apleacă peste obrazul nenorocitului :

— Cum te cheamă — hai ?

Atunci, fără veste, bolnavul își ridică amîndouă mîinile și se apucă de cap, încercînd să-și rupă pansamentele și să-și rîciie rana cu unghiile, deznădăjduit.

Domnul șef își pierde deodată tot cumpătul : se trage de-a-ndaratelea spre fereastră și mustățile îi cad, umilite.

Într-un tirziu, după ce capul omului de omăt și-a reluat mișcarea cuminte și uniformă, moșneagul cel cu peritonita crapă ușa și își vîră în odaie nasul ascuțit și ochii de iscoadă.

— Domnu Ion, cine-i muștiriul ?

Ion ridică din umeri. În locul lui răspunde, cu năduf, domnul Dumitraș :

— Dracu să-l știe ! Un venetic din toată lumea...

Moșneagul pășește în odaie, se uită lung la străin și zice :

— Aista-i Manole Chiper de la noi din Muncel. Il cunosc. Mai are încă doi frați acasă... Dumnezeu să-l ierte !

La ceasul cînd spitalul își lungeste pînă-n șosea umbra patrată, au intrat pe poartă frații lui Manole Chiper.

Cel mare, un flăcău cu părul roșu, se sprijină de un pădureț și strigă cu amar :

— Manole, măi frate Manole !

Cel mic, un băiețaș de vreo doisprezece ani, se uită împrejur cu ochii plîși și parcă nu înțelege nimic.

La căpătîiul rănitului arde, lipită de fierul patului, o luminărică de ceară. Flacăra neliniștită pune înșelătoare umbre de viață pe chipul încremenit.

Și dintr-odată, fratele cel mare izbucnește într-un chiot de nestăpînit și crudă bucurie :

— Nu-i el, nu-i Manole ! Seamănă cu el, da-i altul !

Însă băiețașul se frînge peste picioarele rănitului, suspinînd.

— Ba e bădița Manole... Îl cunosc eu!

Seara, am trecut pe la domnul Dumitraș, să-i văd copilul bolnav de friguri. M-a întîmpinat nevasta dumi-sale, cucoana Mărioara, cu zîmbetul ei de femeie anemică și umilită :

— Băluță e mai binișor, doamnă doctor. Dacă ați ști cum vă așteaptă...

Decebal are patru ani și își poartă ca pe o poreclă ironică numele de erou. Ca să-l alinte, cucoana Mărioara i-a zis *Băluță*. Și diminutivul acesta dulceag se potrivește de minune cu făptura prizărită și limfatică a copilului.

Într-adevăr, Băluță mă așteaptă. A obosit așteptîndu-mă. Îmi ia mîna în mîinile lui subțiri și fierbinți, își culcă obrazul în palma mea răcorită și adoarme numai-decît.

— Vai de mine, doamnă doctor! Tocmai acum, cînd trebuie să pice și dumnealui la masă! Că dacă o scădea ostropelul, se face foc... se sperie mamă-sa.

Caut s-o liniștesc :

— Nu-i nimic, cucoană Mărioară. Duceți-vă la masă. Eu stau cu băiețelul pînă s-o trezi, să-î pun termometrul.

Cucoana Mărioara protestează moale, de formă, apoi trece dincolo, lăsînd ușa deschisă. Aprinde lampa și pune farfuriile pe masă.

Sosește și „dumnealui”, roșu și asudat. Se află în adîncă nedumerire. A vorbit la telefon cu atelierul Căilor Ferate din Roman, unde lucrează Manole Chiper. Manole lipsește de la lucru și nici nu l-a văzut nimeni nici ieri, nici azi. Un băiat și o fată din Muncel, care prășesc în grădina părintelui, l-au recunoscut și ei pe rănit : e Manole Chiper. Nu mai încape nici o îndoială. Dar fratele cel mare se încapățînează :

— Nu-i Manole, zice. Cum să zic eu că-i el, dacă nu-i el?...

Din pricina asta, domnului Dumitraș nu-i tihnește nici ostropelul de pui, scăzut numai atît cît trebuie, nici vinul cel roșu, „cu draci”, pe care i l-a adus chiar acum, într-un clondir pîntecos, băiatul lui Agapie crișmarul.

Stau la masă în iatacul scund, prins pe trei sferturi de paturile verzi, cu tăblii înalte, acoperite cu lăicere roșii. Domnul Dumitraș vorbește cu gura plină și bate cu pumnul în mușamaua albastră cu floricele. În fața lui, cu mîinile subpuse, femeia uită de mîncare și-l ascultă, trecîndu-și din cînd în cînd virful limbii peste buzele albe. Privirea ochilor ei gălbui e umilită și moale.

— Aici este ceva la mijloc, Mărioară! zice domnul șef, înfigîndu-și furculița într-un picior de pui. Aici este un mister. Mă rog, este ori nu este limpede? Manole Chiper n-a fost azi la atelier. Manole Chiper o vrut să vie acasă. S-o suit în tren. Și trenul s-o nimerit să fie un expres, care nu oprește nici la Mircești, nici la Muncel. Cînd o ajuns lîngă cantonul lui Groapă, Manole Chiper o sărit, cu gîndul s-o eie de-a dreptul peste cîmp, spre casă... Este sau nu este, Mărioară?

Domnul șef a pus furculița jos și așteaptă răspunsul, cu pumnul ridicat deasupra mesei. Femeia îngîină cu sfială :

— Este... dacă zici dumneata.

Și, prudentă, ridică de pe masă lampa cu tăblie de alamă și o pune în cuiul din părete. În aceeași clipă, o lovitură de pumn face să cînte paharele. Ostropelul împrăstie stele grase și roșcate pe mușamaua albastră. Băluță tresare prin somn și suspină.

— Apoi dacă-i așa, de ce nu vrea individul să-l recunoască pe mort, hai? răcnește șeful, de parcă l-ar fi contrazis cineva. Fratele celălalt de ce l-o recunoscut, și el nu?... Și îmblînzindu-se deodată, se apleacă peste masă, spre femeie : Aici e mare taină, Mărioară, ascultă-mă pe mine. Ori îs criminali, ori îs bolșevici. Așa am scris și în raportul pe care l-am înaintat procurorului, cum că-i mare taină în *cazul* ăsta...

Pe cerdac se aud dupăînd pași grei. Tresar : o fi venit cineva după mine? Dar în ușă se arată Iordache jandarmul, cu zîmbetul lui de copil nevinovat.

— Ce-i, mă, ce intri așa ca-n grajd la tat-tu? se răstește la el domnul Dumitraș.

Iordache zîmbește înainte.

— Trăiți, dom'sef... *aristatu...* cică vra să vă spuie o vorbă.

— Aha, i-o fi venit mintea la cap!... Bravo, Iordache! Ia adă-l coala, la tata...

Fratele lui Manole Chiper intră, întunecat și îndărătnic.

— Ei! îl întâmpină șeful satisfăcut, aruncînd spre nevastă-sa căutătura ochiului stîng. Este sau nu este Manole Chiper?

— Dacă nu-i Manole, cum să zic că-i el? răspunde îndesat flăcăul.

— Da' frate-tu îi nebun?

— Frate-meu îi *copchil*, nu știe... Năcăjitul acela nu-i Manole, numa cît samănă cu el.

Domnul șef se ridică, împingînd scaunul în tăblia patului și zbîrlindu-și crunt mustățile.

— Mă, știi tu cum se cheamă ceea ce faci tu acum? Substituire de persoană, mă! Ș-ai să înfunzi pușcăria. Să fiu al dracului dacă n-ai s-o înfunzi!

Flăcăul oftează, cu ochii înnegurați. Oftează și Iordache de lîngă ușă.

— Ș-acuma, ce mai poștești de la mine? se răstește șeful.

Flăcăul nu poștește mare lucru. Se roagă de domnul șef să-l trimită cu jandarmul la Roman, ca să-l aducă la fața locului pe frate-său, pe Manole Chiper.

— Îl aduc. Că eu știu unde să-l găsesc, domnule șef. Are el, în spatele Episcopiei, o fată de la noi, una Lina a lui Costache Arghir... Dacă plecăm acum, mîine dimineață cu trenul de 5 sîntem înapoi cu Manole... Să se sfîrșească odată pacostea asta de pe capul nostru!

Domnul Dumitraș îl privește cu îndoială. Se răsucește pe scaun, își pocnește degetele, apoi se întoarce spre nevastă-sa :

— Tu ce zici, Mărioară? Să-l las?

Însă femeia știe, din lungă experiență, că nu trebuie să „zică” niciodată nimic.

— Dă... cum crezi dumneata, răspunde ea blajin.

— Bine, du-te, hotărăște domnul Dumitraș. Iaca, și Mărioara e de părere să te duci. Apoi se uită drept în ochii jandarmului, cu strășnicie: Bagă de seamă, Iordache! Individul e ca și arestat, înțelegi? Ai să pleci cu el cu personalul de 10 ș-ai să faci cercetare la domiciliu lui Manole Chiper, înțelegi? Și dacă Manole Chiper s-o scula din morți, apoi mîine dimineață ai să mi te înfățișezi aici cu amîndoi. Da' fii cu ochii în patru, Iordache, că, vorba Mărioarei, aici îi mare taină!

*

La căpătiul rănitului, fratele cel mic s-a tinguit toată noaptea.

— Bădiță Manole, deschide ochii... Uită-te la mine, bădiță...

Dar bădița Manole nu se uita la nimeni. Răsufla rar printre dinții încleștați, cu un fel de șuier neînterupt. Iar capul i se întorcea monoton pe pernă, de la stînga la dreapta și de la dreapta la stînga, cu aceeași mișcare înceată și dureroasă de pendul. Părea că măsoară, împărțindu-l în bucățele egale, timpul cît îl mai avea de trăit. Și lumînărelele de ceară i se mistuiau una după alta la căpății, fără să-i aducă izbăvirea.

În ziuă, i-am schimbat pansamentul. Ion a deschis ferestrele. Aerul viu al dimineții năvălește în odaie, amestecînd parfumul proaspăt al cîmpiilor cu mirosul dulceag al lumînărilor arse. O vrabie ciripește într-un castan, chemîndu-și puii de sub streșini. Jos în ogradă moșneagul se ceartă cu Ileana de la mîncare. Peste vorbele lui aspre și repezite se înalță, ușor, rîsul femeii.

Băiețașul și-a rezemat fruntea de fierul patului. Încerc să-l îmbun :

— Lasă, nu mai plînge... poate că nu-i Manole.

— Ba el îi! geme băiatul. Uite și semnul de la picior, de cînd l-o împuns buhaiul. I-o mai trecut, da' tot se mai cunoaște...

Din ogradă răzbește zvon de glasuri străine. Risul Ilenii se curmă, ca de o spaimă. Și pe cimentul sălii fișie cu grabă papucii moșneagului.

— Duduiță! Duduiță! Veniți fuga, că s-o întors mortul... ista... cum îi zice...

Dar pînă să-și descurce moșneagul vorba încîlcită, în ușă s-a ivit un străin, un flăcău nălțuț și subțire. Pe față îi rătăcește un zîmbet stingherit, iar pe frunte îi cade o șuviță de păr roșu, ca o șuviță de sînge. Își învîrte între degete șapca lustruită și parcă nu știe ce să spună.

Mă trag fără voie îndărăt și-mi aud glasul, ca pe un glas străin:

— Cine ești dumneata? Ce cauți?

— Eu îs Manole Chiper, doamnă doctor. M-o trimis la dumneavoastră domnu șef. Am la mine toate îndreptările cum că eu îs, nu altul.

În ușă s-au îmbulzit toți oamenii spitalului. Pînă și Petrea argatul a venit de la grajd, cu țăpoiul în mîină, și-și arată peste umărul Ilenii barba încîlcită și ochii lipsiți de înțelegere. Prietenii lui nedespărțiți, porcii, au rămas sub cerdac și-i strigă cu glasuri ascuțite și înfricoșate.

Băiețașul și-a ridicat fruntea de pe patul rănitului. Stă o vreme ca amețit, clipind din ochi, cu gura tremurînd între plîns și zîmbet.

— Bădiță Manole... Dumneata ești, bădiță?

Se apropie de el și îl pipăie, cu îndoială și cu un fel de frică mîngîietoare.

Luminărica de la căpățiiul rănitului pîlpîie, fără s-o fi atins nici o suflare. Flacăra ei se strînge numai cît un sîmbure roșu, apoi se lungeste, albă, dreaptă și nemîșcată. Rănitul deschide gura, parcă vrea să răcnească. Fața i se încrîncenă de o durere fără nume. Și dintr-odată se destinde, împăcată. Suspină ușor, așa cum suspină copiii prin somn. Capul îi rămîne aple-

cat pe un umăr și gura i se închide, zîmbind, pentru veșnica tăcere.

— S-a sfîrșit...

Băiețașul își duce mina la gură și începe să plîngă liniștit. Ion împreunează mîinile mortului peste pătura aspră, îndreaptă cu degetele flacăra luminării și își face cruce.

Aplecat asupra celui care nu trebuia să mai aibă niciodată nume, Manole Chiper se uită, ca într-o oglindă, în chipul împietrit. Apoi se trage spre ușă clătîindu-se, cu adîncă spaimă.

UN CERTIFICAT MEDICAL

Aseară a trecut peste valea Siretului un ropot de ploaie, scurt și înversunat. Și în dimineața asta, o perdea moale de aburi tremură deasupra luncilor. Cîmpia se clatină ca o apă, iar în văzduhul înalt sclipesc și pier nenumărate luminițe nestatornice.

De-atîta soare, toată lumea are ochii mici. Femeile își trag broboadele pînă pe sprîncene, iar copiii își pun mîinile pîrlite în dreptul frunții, să-și apere luminile ochilor.

În cerdac, pe banca din fața ușii, așteaptă o femeie. Stă acolo de cu noapte, nemișcată, cu fața întoarsă îndărătnic spre livadă. La zgomotul ușii, se ridică și se apropie șovăind, ținîndu-și cotul stîng în palma mîinii drepte. Înaltă și subțire, își poartă capul sus, cu bărbia ușor ridicată. Ochii mici și întunecați au o căutătură aspră, iar gura încrețită și fruntea adunată deasupra sprîncenelor îi dau un aer dușmănos și hotărît.

— Tu erai, Profiră? Ce s-a întîmplat?

— Eu, duduiță. M-o adus năcazurile... Am venit pentr-un *certificat*, că m-o zdrobit Mihai...

Pînă acum un an, Profira a fost gardiancă la spital. Era o fetișcană sprintenă, totdeauna pornită pe rîs.

Își ridică mînele. Brațele ei parcă-s de mozaic: albastre, purpurii, negre, vinete...

— Și așa-s *tătă*, duduiță dragă! De aceea am venit la mata, să-mi dai un *certificat*, precum că m-o zdrobit. Că eu de Mihai mă despart. Altfel nu se mai poate...

— Și de ce te-a bătut?

— Apoi, oamenii zic că și eu îs de vină, că-s prea amarnică și ră... Da' parcă ce știu oamenii! Că eu pentru agoniseala și pentru munca mea m-am zbatut și am chinuit... Și, să nu-mi uit vorba, astă-primăvară zice Mihai: „Eu mă duc, Firă, la Roman, la cizmăria lui Domnu David. Oi sta acolo o lună, două, pînă ce-oi deprinde bine meșteșugul, ș-apoi m-oi întoarce să lucrez pe seama mea, în sat. În vremea asta am să vin în fiecare sîmbătă. Tu să cauți de gospodărie și de vite, c-a trece el vremea ș-om ieși deasupra nevoii"... Și s-o dus. Sîmbăta dintăi venit acasă ș-o stat pînă luni dimineața, de l-am primit și l-am spălat. O venit și a doua sîmbătă. Alte două, nu. Întreb eu prin oameni — că mi-era c-a fi bolnav — și-mi spune unul: „Apoi, l-am văzut în piață, zice. Era cu o «duduie»”.

Am înghețat și uite-așa m-o săgetat prin inimă. Am înhămat calul la căruță și m-am dus la Roman, drept la domnul David. Era în deseară, într-o vineri. Îmi iese înainte cucoana.

— Mă rog — zic — aici lucrează unu Mihai Ghețu din Mircești?

— Aici — zice. Aici stă și cu odaia. Da' acumă îi dus' la țirguiele.

— Bine — zic. Am să-l aștept.

Și trag căruța în ogradă, deshăm calul și intru în casă.

— Da' dumneata cine ești? întrebă cucoana.

— Eu îs nevasta lui, îi răspund.

Atunci cucoana s-o uitat lung la mine. Am văzut eu că vrea să mai spuie ceva, da' n-o spus nimica.

Nu trece mult, și aud vorbă. Glas de muiere. Și pe ușă o intrat Mihai a meu, cu guler la gît și cu șapcă pe-o sprînceană. În urma lui, „duduia"... Era una mărunțică și neagră, cu ochii vineți și spărieți. Mihai țipa ca un turbat:

— Nevastă-mea? zice. Care nevastă? Că eu n-am nici o nevastă!

Eu am tăcut, duduia. De silă și de amar mi se pusese un nod în gât. Atunci o început a chiscui și dușmanca :

— Cine e femeia asta, *Mișule*. Să nu mă minți pă mine...

Auzi mata, duduia? Pe Mihai a meu îl chema acuma Mișu... Atunci am luat eu seama că-și pocise și mustățile, de parcă nu mai era el. N-am putut să scot o vorbă. Deschideam gura și o-nchideam la loc, ca puii cei de vrabie când cer mîncare. Parcă eram mută. Am ieșit afară. Era noapte. Cucoana lui domnu David s-o luat după mine :

— Unde pleci, femeie, noaptea la drum? Stai pînă mîine, să se dezmeticească. Nu vezi că-i beat?

Eu nici n-o auzeam. Am înhămat calul, i-am dat bici și am plecat. M-am trezit la vad, la Moldova. Am auzit cum izbea apa în roți și am simțit răcoare. Căluțul mergea cu fereală, pipăind prundul la fiecare pas. Era lună, duduia, și-n apă jucau o mulțime de stele... Și mie-mi venea să mă las, așa, pe la spatele căruței în apă... Numai de-atîta îmi părea rău: că nu le făcusem de petrecanie. Cînd îi *bat*, pe Mihai îl dovedesc ca pe-o muier. Iar de prizărita ceea nu era să mă tem: numa să-i fi pus odată mîna-n cozi, nici n-aveam ce face cu ea!

M-am întors acasă și mi-am adunat lucrșoarele. Și în ziuă am plecat la mama, la Muncel, cu căruța plină și cu vitele legate în urma căruței. Am lăsat casa cu ușile de părete, să sufle vîntul ca în casă pustie. Iar eu mergeam pe jos și mă țineam cu mîna de căruță, și nu simțeam nimica. Parcă eram de lemn. Cînd m-o văzut mămuca, o început să mă bocească :

— Cui ai lasat tu munculița ta, fată? Că toată vara ai cărat lut din rîpă, în rînd cu țiganii, ca să-ți ridici păreții. Cui lași tu casa ridicată cu mîinile tale?

Eu am lăsat-o să bocească și m-am culcat pe prispă. Am dormit pînă-n seară. Pe urmă am stat și m-am uitat cum dădea colțul în straturile mămucai... Că lăsasem și eu acasă straturi încolțite...

Într-un tîrziu, s-o întors și mămuca de la cîmp. Era spărietă. Îi spusese un om că-l întîlnise pe Mihai. Fusesse pe-acasă, și acu se lăuda că se duce la Roman să cumpere pistol și cuțit, să mă împuște și să mă taie, că l-am prădat... Eu nu m-am temut, duduia, că mie totuna mi-era... Și am stat așa, la mămuca, două luni încheiate. Numa că nu eram bună de nimica. Începeam cîte-o treabă și uitam s-o isprăvesc. Îmi zicea cîteodată mămuca :

— Ți-ai stricat capul, fată. Ție tot la Mihai ți-s gîndurile...

— Ba mi-i gîndul la straturile mele de-acasă, mămuca, că le-o fi înădușit buruiiana, și le plivesc ciorile și orătăniile megieșilor!

Și să nu-mi uit vorba, săptămîna trecută văd eu pe drum cărucioara lui domnu Agapie crișmarul. Dau să intru în casă, dar n-am cînd, că el m-o văzut și m-o strigat :

— Ce faci tu, Firă? zice. Pacat de tinerețile tale. Că tu stai la ușa mă-tii, și Mihai Ghețu și-o adus gospodină nouă în casa ta!

Domnul Agapie s-o dus în drumul lui. Eu am rămas în ogradă, rezemată de un vișin. Parcă-mi dăduse cineva un pumn în tîmplă. Pe urmă am ieșit pe poartă și-am luat-o de-a dreptul peste cîmp. Nici nu știu cînd am ajuns... Vai de casa mea, duduia! Nu mai pusese nimenea un pumn de lut ori un strop de var pe păreți. Casă pustie... Mița dormea pe prispă. Cînd m-o văzut, o fugit în pod. Numai ciinele o venit la mine și o început a scheuna și a se gudura de bucurie că m-am întors.

Gospodarii nu erau acasă. Cheia am găsit-o sub grindă, acolo unde-o puneam *noi*. N-am intrat în casă, m-am dus la straturile mele. Usturoiul crescuse mîndru și drept, ceapa își îndoia țevile și începea să ridice din loc în loc măciulii de floare. Am smuls din pămînt o ceapă. Era cît pumnul... Și atunci parcă s-o abătuț asupra mea ca un vînt rău. Am început să smulg straturile delaolaltă. Îmi umpleam brațele cu verdeață și mă duceam de-o dam pe apa gîrlei... Într-un

tîrziu iaca și soacră-mea. Cînd m-o văzut, s-o îngălbenit.

— Săru'mîna, i-am zis. Ce mai face nora dumitale cea nouă? Da' Mișu?...

Baba o început să se caine, cu mîna la gură:

— Ce te-ai apucat, Firă? Cu ce ți-s vinovate buruienile? Pacat, fată, pacat!

— Pacat o fi, da-i pacat de munca mea, nu de-a altora. Că eu am săpat, eu am semănat, eu am udat...

Baba se trăgea încetișor către poartă. Am înțeles eu unde bate.

— Să faci bine, mamă, să stai colea. Că de unde nu, eu tot la gîrlă mă duc, dar cu dumneata în brațe...

Baba, nevolnică, o tăcut. S-o așezat pe prispă și s-o uitat cum se duce pe gîrlă ceapa și usturoiul fecioru-său.

Cînd am isprăvit, m-am așezat și eu pe prispă, de ceea parte a ușii. Eram moartă de oboseală. Am stat așa, o vreme. Tăceam și eu, tăcea și baba. Și ne uitam amîndouă în pămînt. Pe urmă, s-o întors acasă și Mihai cu dușmanca. O trecut pe lîngă mine, o intrat în casă, iar o ieșit. Parcă voia să-mi spuie ceva, o vorbă bună. Da' cînd o dat cu ochii de straturile goale de parcă le rîmase porcii, s-o înnegrit la obraz, m-o luat de-o mînă și m-o zvîrlit în tindă. Eu nu ziceam nimic. Îl lăsăm să deie. Și de mult venin ce aveam la inimă, nici nu simțeam că mă doare. Parcă dădea într-un sac. Numai obrazul mi-l feream, să nu mă slujească... Într-un tîrziu am auzit-o pe soacră-mea:

— Las-o, Mihăiță mamă, c-a muri în mîinile tale!

O pâlise mila, *scorchia* dracului! Da' el nu m-o lăsat decît cînd n-o mai putut da. Atunci și-o aprins o țigară și s-o dus. Venetica se făcuse mititică într-un colț și nici nu sufla. După ce o plecat Mihai, o început și ea să se tînguie cătră babă:

— Vai, *mamaie*, zice, să-i punem nițel oțet pã spate, să nu moară în casa mea...

Eu am să mor, duduiță, și vorba asta a străinei n-am s-o uit! Auzi? Casa ei!... Atunci m-am ridicat într-un cot, de-acolo de jos, și am strigat:

— Casa ta, *stîrchitură*?... Mai zi o dată, că așa zdrobită cum îs, tot ies cu tine prin fereastră cînd mi-oi pune mîntea!

Peste noapte o venit mămuca, m-o pus într-o căruță și m-o dus la nașă-mea. Două zile m-o ținut în miez de pîine muiat în oțet. O adus-o și pe Ursuleasa, de mi-o descîntat și mi-o pus mîna la loc, că-mi sârise din umăr... Acuma nu mă mai doare nimica... Da îs tehuie, de parcă-s pe altă lume...

Și aș vrea să pornesc proces pentru casă, că pe locul meu îi făcută și cu mîinile mele îi ridicată. Am fost și la domnu avocat Pănoi, care mi-o spus că dacă vreau să port proces, trebuie întăi să mă despart. Altfel nu se poate. Și de aceea am venit, duduiță, să nu mă lași la o nevoie ca asta și să-mi dai *cirtificat*, negru pe alb, precum că m-o zdrobit...

Profira tace, cu ochii în pămînt și cu pumnii vîrțiți în obraji.

— Îți dau certificatul. Dar oare n-ar fi mai bine să te împaci cu Mihai? Văd că ți-e drag...

Femeia îmi aruncă o căutătură întunecată?

— Ira, duduiță, vorbești și mata ca mămuca și ca soacră-mea! Da' eu, de împăcat nu mă împac nici moartă. Să-și ieie venetica și să se ducă unde-o înțărcaț dracu *copchii*! Că el îi tîrgovăț acu, umblă cu guler la gît și cu șapcă, ba și-o tușinat și mustățile, de-l rîde satul... Ce-i mai trebuie lui gospodărie de țară? Să-și ieie venetica și să se ducă!

Septembrie.

De cîteva ori mi-am adus aminte de Profira și am tot vrut să întreb de ea. Pe urmă, am uitat.

În pragul ușii deschise mă așteaptă o femeie. Lumina o bate din spate și-i lasă obrazul în umbră.

— Ce vrei dumneata?

— Eu îs, duduiță, Profira lui Mihai Ghețu... Am venit să văd ce mai faci și ți-am adus și o păreche de pușori... știi, pentru *cirtificatul* acela...

Ieșim pe cerdac. Soarele de toamnă îi polejește fața împlinită. În ochii mici și negri joacă două scinteioare de lumină. Pe scară, un cocoșel alb cu creastă cuceritoare și o puică porumbacă și cucuiată, cu picioarele legate laolaltă, bat zadarnic din aripi. Apoi își proptesc pliscurile în scîndură și-și lasă pleoapele străvezii peste ochii resemnați.

— Li-i sete, duduță. Să-i duc la Ileana, să-i dezlege și să le dea apă... I-am spus eu lui Mihai să nu-i țină cu capul în jos!

— Nu trebuia, Profiră...

— Pentru *cirtificat*, duduiță.

— Dar dacă te-ai împăcat cu Mihai, la ce ți-a mai folosit certificatul?

Femeia râde cu viclenie.

— Cum să nu-mi folosească? Că doar de frica lui o umblat el să se-mpace. S-o temut că prăpădește și casa, și livada, și *tăt*... „O trimes-o pe venetică în lumea ei și s-o rugat de împăcăciune... Mai calcă el în străchini și acuma, nu zic, da' mai tac și eu, că doar n-am să-i iau capul pentru atîta lucru...

Profira scoate din sîn o basma și desface din ea, cu mare grijă, o hîrtie îngălbenită, păturită mărunțel și cu muchii roase.

— Iaca, aista-i *cirtificatul*... Ți l-am adus înapoi, duduță, că poate mai vine la mata și altă năcăjilă ca mine și i-l dai și ei... M-am socotit eu că de-acuma mie n-are să-mi mai trebuiască. Că dacă a da Dumnezeu, la primăvară avem și un băiet...

S-O SPÎNZURAT TĂTUCA!...

— S-o spînzurat tătucu!... s-o spînzurat tătucu!...

O fetiță, înfocolită într-o fustă de-a mă-sii lungă pînă-n pămînt, bate cu pumnii vineți în poarta spitalului.

— S-o spînzurat tătucu...

Fruntea, pe care nu i se vede nici urmă de sprîncene, i-e strînsă toată deasupra nasului cîrn și pistruiat. Tace o vreme, își trage răsufletul și iarăși se porneste:

— S-o spînzurat tătucu...

— Asta-i Saveta lui Vatavu, zis Ileana, de sub fe-reastră. O fi pălit-o Ducă-se pe pustii, că doar aseară l-am văzut pe tată-său bun teafăr!

Îmi arunc o haină peste halat, apuc din treacăt trusa și-l strig pe domnul Tudose, subchirurgul. Fetița cu fusta pînă-n călcîie s-a mistuit nu știu unde, printr-o spărtură de gard.

Ca să ajungem la gospodăria lui Vatavu, trebuie să ocolim pe după biserică. Domnul Tudose se ține de mine voinicește, cu toate că e atît de mic și de pri-zărit, de nici nu i se aud pașii pe drumul uscat ca toaca.

— Apoi v-am spus eu, doamnă doctor, că nu-i a bună! afirmă el cu tărie, deși nu-mi spusese nimic. Toată noaptea a urlat Turcu în fundul grădinii, iar nevastă-mea o visat mîță neagră... Înseamnă că trebuia să moară cineva. Nu sînt superstițios, Doamne ferește, dar asta e convingerea mea...

De câte ori se întâmpla vreun omor sau vreo moarte năprasnică, fie și peste șapte sate, Turcu urla și nevasta lui domnul Tudose visa miță neagră. Numai că dumnealui nu spunea niciodată nimic înainte de-a ajunge vestea la noi. Nu că ar fi superstițios. Doamne ferește, dar așa, ca să nu tragă a rău...

În curtea lui Vatavu, nici țipenie de om. Un cocoș cu gîtul gol și zbîrcit și cu picioare peste măsură de lungi bate din aripi pe prispă — face a oaspeți — iar un purcel cu jug iese din casă pe ușa dată de perete, grohăind cu indignare. Căutase și el pe cineva, pesemne, și nu găsisese pe nimeni.

Din spatele casei se aud glasuri înăbușite. Un ciine roș bătut în scai dă să se repeadă, clănțanește în vînt, dar se răzgîndește. Își lasă capul pe labele de dinainte și, închizînd ochii, începe să scheaune încetișor: parcă ar cînta.

— Iaca, ș-aista face a mort! zice domnul Tudose dînd din cap cu un fel de satisfacție. *Animăturile*, doamnă doctor, au și ele presentimente. Cel puțin asta-i convingerea mea...

Și, parcă anume ca să-i întărească această convingere, de undeva, de aproape, se pornește muget tremurat de vită bolnavă.

— Nu vă spuneam eu?!...

În livadă, cîțiva oameni stau aplecați asupra unui suman. Sub suman e Neculai Vatavu. La capul lui, o babă chioară potrivește o lumînărică strîmbă. Și flacăra neputincioasă se topește, străvezie, în lumina largă a dimineții.

Nevasta lui Vatavu stă mai la o parte, dreaptă, cu mîinile subpuse și cu gura strînsă. Nu plînge, nu se clintește și nu zice nimic. Lîngă fustele ei, în iarbă, un plod aproape gol gîngurește la soare. A plîns: pîrăușe ude au lăsat urme curate pe obrajii murdari. I-o fi fost foame. Dar a descoperit în iarbă o gîză verde și acum și-o arată singur cu degetul și ride...

Mă apropiu. Poate că nu e prea tîrziu.

— Nu te mai osteni, doamnă doctor, că-i mort ca toți morții... Cînd o dat nevastă-sa de el, era țeapăn. Singurică i-o tăiet frînghia, gîndea că poate mai suflă. Da' de unde! O căzut la pămînt ca un buștean. Nici nu i-am mai putut închide ochii — Ducă-se pe pustii!...

De o creangă a nukului atîrna încă o bucată de frînghie. Alături spînzura desprînsă de la subsuoară, o creangă mai subțire. Se vede că omul legase frînghia de creanga aceea, dar nu-l ținuse. Și atunci, cu răbdare și chibzuială, ca un om hotărît să-și ducă treaba la bun sfîrșit, a dezlegat frînghia și a legat-o de altă creangă, mai de nădejde...

Nu mai pot face nimic altceva decît să constat decesul.

Pe Neculai Vatavu îl cunoșteam. Aducea lemne la spital. Era un moldovean cumsecade, cam scump la vorbă și cu ochii cam întunecați. Își hrănea nevasta și copiii din căraușie. Avea și ceva păpușoi pe lîngă casă, și bostani pentru purcel. Dar pîinea lui erau carul și boii. Vorbea cu boii mai mult decît cu nevasta și copiii.

— Ce s-a întîmplat? De ce a făcut-o asta?...

Omul care vorbise înainte, un român cu mustața groasă, mă măsoară cu oarecare îndoială. Apoi își ia inima în dinți:

— Eu i-s cumnat, zice. Îs Manolache Rotaru, de la jîtărie. Cum s-ar zice, femeia mea și cu a lui Neculai îs surori...

— Și ce a fost cu el?

— Apoi, ceasul cel rău, doamnă doctor, ce să fie? Că i l-o scos așeară-n drum pe conu Octăvel, *administratoru*... Neculai se-n-torcea de la chețrărie, cărase prund. Și cînd să cîrmească la pod, aude din urmă mașina lui conu Octăvel. Venea dihania la vale ca o zăludă, pesemne c-o scăpase stăpînu-său din frîu. Neculai s-o ferit, ș-atunci mașina o fulgerat pe lîngă el, o scîrțîit amarnic și s-o culcat frumușel pe-o coastă în mijlocul *șușălii*. Cumnatul, Dumnezeu să-l ierte, o alergat să vadă ce și cum. Boierul n-avea nici pe dracu, numa cît nu putea ieși din cutiuța lui și tre-

mura ca varga. Neculai o pus umărul, o ridicat comedia pe roate și l-a scos pe conu Octăvel viu și nevătămat. Când s-o văzut la lumină, boierul i-o dat lui Neculai cinci sute de lei drept mulțumită ș-o luat-o la sănătoasa pe sușă, de-i scăpărau călcăile. Numai că-n vremea asta boii lui Neculai hartoise carul pe mal. Carul s-o farmat, un bou o scapat teafăr, da' celălalt s-o betegit. Nu-i pălit pe nicăieri, numa că nu pune gura pe fin și geme ca omul... Conu Octăvel o trimis patru oameni cu harabaua și cu Opărică, să-i ridice mașina din drum. O legat-o de coada harabalei și-o tîrîit-o așa, de-o avut ce rîde satul. Neculai o rămas acolo. Ni-o spus Maria lui Iftodi că fusese cu cînepa la baltă cu fie-sa Anica și l-o văzut. Era negru ca pămîntul, se uita cînd la car, cînd la bou, și ofta... Într-un tîrziu o venit Opărică să-l cheme la *administrație*. Și acolo s-o repezit conu Octăvel cu gura la dînsul. Că-și uitase în mașină tașca cu tîrguieli și cu parale, și nime altul decît Neculai n-ar fi putut s-o dosească... Opărică se bătea cu pumnii în piept și se jura că atunci cînd venise el, tașca nu mai era în mașină... Aestea le-am aflat aseară chiar din gura cumnată-meu, cînd se-ntorcea de la curte zdrobit și suduit... Pe urmă o adus boii acasă, da' de culcat nu s-o culcat. Nevasta l-o întreat unde-i carul.

„Apoi — zise l-am lăsat la chetrărie”...

Ș-o rămas pe prispă afară, lîngă boul cel beteag. După ce și-o potolit plodurile, iese iar nevasta și-l găsește dezlegînd frînghia boiler.

— Apoi, Ileană, eu mă duc, zice.

— Da' de mîncat, nu mîninci nimica? Îl întrebă femeia, că de multe ori pleca așa, în puterea nopții.

— Nu, lasă... Numai să ai tu grijă de copii, Ileană, că eu mă duc...

Om scuipe într-o parte, cu năduf:

— Și iaca, s-o dus!

Intoarce apoi o căutătură neagră spre curtea din vîrf dealului, cu ferestrele mari poleite de lumina dimineții.

— Da' se cheamă că s-o ales cu cinci sute le lei... I-am găsit în chimir. Bună pomană, doamnă doctor! Nici de-ngropăciune n-are să ne-ajungă...

În jurul mortului, oamenii tac. Unii se trag încetîșor spre poartă și se duc pe la treburile lor. În schimb încep a se aduna femeile. Vin spăsite, cu mîna la gură, cu ochii sfredelitori. Una începe a boci de la poartă. Dar cînd dă cu ochii de nevasta mortului, se oprește descumpănită.

Baba aprinde altă luminare. Și în liniștea care apasă, grea, peste livadă, copilul se pornește dintr-o dată să ridă, cine știe de ce, în timp ce dinspre iesle vine muget dulce și tremurat de vită bolnavă.

*

Intru la postul de jandarmi. Domnul șef fusese în cercetare înaintea mea, și acum, nădușit și roșu, se muncea să-și ticluiască „răportul”.

— Nu se poate, domnule Dumitraș! Înțelege că trebuie să dea socoteală cineva de nenorocirea asta. Neculai Vatavu era om cu scaun la cap...

În „canțelăria” unde bizăie toate muștele satului, domnul Traian Dumitraș stă în picioare, proptindu-și palmele late de sugativa verde a mesei. Mă privește cu un zîmbet îngăduitor, pe care, cu toată bunăvoința, nu și-l poate ascunde.

— Vă rog cu respect să mă iertați, doamnă doctor, dar ce putem noi face? Că de spînzurat, individul s-o spînzurat personal, nu l-o spînzurat nimenea! L-am chemat aici pe Opărică, l-am sucit, l-am învîrtit... El pune mîna-n foc că afară de mort nimenea nu putea să fure tașca lui conu Octăvel.

— Bine, dar l-au bătut!

— Vorbe, doamnă doctor! Cine era să-l bată? Vă gîndiți poate la *eschimozele* celea? Însă nu uitați că la prima încercare a căzut de sus... Eu, doamnă doctor, îl cunosc pe conu Octăvel de pe cînd era numai atitica și-l purta coana Ortansa cu rochiță... Iute la vorbă, cei drept, da' bun ca piinea cea caldă. Nu i-o dat omului cinci sute de lei că l-o scos din mașină? Zice cineva că

nu i-o dat? Nu zice. Apoi vedeți?... Cum zicea și Mărioara mea...

— Adică dumneata crezi că Neculai Vatavu s-a spînzurat, așa, de mare fericire?

Domnul Dumitraș își aruncă pieziș căutătura ochiului stîng. Mustățile i se zbîrlesc ca la motani și, dintr-o dată, parcă nu mai încape în tunică.

— Dumnezeu să-l ierte, doamnă doctor, dar cine-i e de vină? Un sifilitic și un pelagros... Ce să te-astepti de la unul ca dînsul?

Mă uit nedumerită la domnul șef. Vorbește cu o siguranță care mă descumpănește o clipă. Și totuși, Neculai Vatavu nu figurează în listele mele de la dispensar...

— Parcă ce știți mata, doamnă doctor! Că așa-săștia: se descîntă cu babe și se oblojesc cu buruieni... E simplu... Că doar nu era să-l chem la secție, pentru un prăpădit ca dînsul, pe conu Octăvel, om învățat și purtat prin străinătăți... Așa zice și Mărioara...

*

Ies de la „post”, umilită de neputința mea și apăsată de zădărnicia tuturor încercărilor mele.

La podeț mă întîlnesc cu cucoana Mărioara, nevasta domnului Dumitraș. Vine de la mort. Își șterge ochii cu colțul „fișiului” ei negru și se caină domol:

— Of, duduiță dragă, că tare amărită îi și viața asta! Săracu Neculai... D-apoi că și noi! Iaca desează-i lăsata-secului de postul Sîntămăriei... și mă crezi mata că n-am avut în casă un pumn de făină albă, să fac și eu un cozonăcel ori o plăcincioară ceva, să se bucure Băluță? A trebuit să împrumut de la coana preuteasa... Că tot zice dumnealui: „Lasă, Mărioară, că ne-om muta noi la oraș, și-i scăpa și tu la cinematograf”... Cînd o mai fi și asta!... Da' de Neculai, ce să spun, parcă mi se rupe inima... Numai că stau și mă gîndesc: cum de s-o îndurat el de nevastă și de copii? Mai cu seamă că-i dăduse conu Octăvel și cinci sute de lei bacșiș”...

O las pe cucoana Mărioara în mijlocul podețului, cu mîna la gură, nedumerită: „că doar îi dăduse conu Octăvel cinci sute de lei bacșiș”...

Cu toate că ceața nu s-a risipit de tot deasupra Siretului, începe să fie cald. Se aud cîntînd, departe, femeile care pun cînepa la topit. Iar într-o uliță dosnică, crainicul morții — fetița înfofolită în fusta mă-sii bate cu pumnii într-un gard. De cealaltă parte a gardului cîinii latră întăritați, dar glasul ei subțire și ascuțit se răsucesce, sfredel, peste larma zăvozilor:

— Bădiță Ștefane, s-o spînzurat tătucu... S-o spînzurat tătucu, bădiță Ștefane!

MANGU

În poarta spitalului se oprește un bărbat cărunt, înalt, slab și ușor adus din șale. E îmbrăcat curat, cu oarecare îngrijire chiar: bocancii i-s lustruiți, cămașa foarte albă, obrazul proaspăt bărbierit. Ridică spre cerdac, cu neliniște, o privire cercetătoare.

M-a zărit. Se apropie cu grabă și zice, simplu:

— Sărut mâna, duduia. Iaca, am venit.

— Bine-ai făcut, Mangule.

Mangu ride, ușurat. Apoi, liniștit, își pune căciula pe cap și o ia spre cancelarie, cu pasul hotărît al omului care știe ce are de făcut.

Peste o jumătate de ceas iese în ușă, în papuci și cu scufie albastră pe vârful capului. Peste halatul vărgat s-a încins cu brîul lui roșu, cu motocei:

— Ridă ei — zice, arătînd cu capul în urmă — da' eu nu pot fără brîu, că mă omoară șălele...

Apoi se uită lung spre livadă și cercetează cu luare-aminte ograda.

— Ham!

Clatină din cap nemulțumit, alege de sub șură un măturoi de nuiele, îl potrivește bine în coadă și se apucă de treabă. Pînă în seară, livada, grădina și ograda au altă față: parcă au întinerit.

*

Așa vine Mangu la spital, de două-trei ori pe an, de obicei în preajma sărbătorilor. Are o pelagră veche și, din timpul războiului, o boală incurabilă de rinichi.

În Miclăușeni lui stăpînește, singur-singurel, o casă curățică în mijocul unei livezi cu meri bătrîni și strîmbi. Cînd îl pălește dorul de ducă, se spală, se ferchezuieste, pune pe ușă un lacăt mare, bisericesc, și vine la spital. Oamenii din sat, care-i cunosc meteahna, îl întrebă rîzînd:

— Încotro, Mangule?

El le răspunde, clipind mărunț din ochii lui de un verde spălăcit, vîriți adînc sub frunte:

— Apoi, la spital... Mă duc să mă mai boieresc și eu, că mi s-o acrit sufletul de calicie.

Cînd vine Mangu, toată lumea se bucură. Ion își prelungește nesupărat popasurile vesele la hanul domnului Agapie, Ileana nu mai spală singură cimentul sălilor reci, iar bolnavii știu că are cine să le poarte de grijă.

Dimineața, Mangu se scoală tîrziu. Își înghite, fără să se încrunte, doctoriile amare, apoi stă așa, cu ochii pe jumătate închiși, cu miinile întinse peste cuvertură, fericit.

— Cum te simți, Mangule?

— Bine, duduia, care nu se mai află... O cafea ș-o țigară, și-s boier în lege!

*

Intru pe neașteptate la copii. Mangu stă, strîmb, pe marginea patului Sultănicăi. Înfășoară niște cirpe pe un băț și le coase, țînînd acul cu toate cinci degetele. Fetița ride. Din tot trupul ei mort, de paralică, viața i s-a adunat în obrazul mic și în ochii aurii și mari.

— Ce faci acolo, Mangule?

Mangu tresare, se înroșește și ascunde într-o clipă, în buzunarul încăpător al halatului, toate piesele compromițătoare.

— Eu?... Nimica, duduia. Voiam să-i fac Sultanei o *irecție*.

Și repede, cătînd pieziș, iese din odaie.

După plecarea lui, Sultănica scoate de sub pătură mîna cea sănătoasă — subțire, cu pielea străvezie sub

care se țes vinișoarele albastre — și-mi arată o păpușă :

— Duiță, vezi ? Moaca lu Mangu îde...

Într-adevăr, păpușa lui Mangu rîdea, cu ochii de mărgelă verzi, cu gura trasă cu creion roș, cu sprîncenele înălțate sus pe frunte și cu obrajii de cîrpă rumeniți cu cîrmîz.

Toate „moacele” lui Mangu sînt îmbrăcate cu fuste crețe, cu polcuțe strîmte, iar peste părul din mătase de păpușoi se poartă legate lipoveneste. Și toate rîd.

Îl găsesc pe Mangu dezgheocînd fasole la bucătărie.

— De ce rîd toate păpușile dumitale, Mangule ?

Mangu zîmbește și se uită aiurea, rușinat și măgulit în același timp.

— Apoi, destul îs necăjiți ei, săracii *copchii*... Măcar păpușile lor să se bucure...

Și de atunci, de cîte ori mă vede, Mangu se apropie de mine cu scufia în mîină :

— Ce te-aș ruga eu pe mata, duduia... Poate că mai găsești pe acasă vreo petică... Că puilul cel de ungur care-o intrat azi la salon n-are *moacă*, și vede la ceilalți, și i-e jăle...

*

Mangu mătură aleea. Netezește ușor nisipul cu mătușoiul, apoi culege gunoaiele cu mîina. Nu-i scapă nici un pai, nici o frunză, nici o pietricică.

— Ai fost la război, Mangule ?

— Fost, duduia... De-atunci am și rămas eu beteag. Eram *răzărivist* ș-am fost la băieți, la *răfugiați*.

Se sprijină în coada mătușoiului și se uită peste capul meu în zarea fumurie, primăvărată.

— Vorbeau muntenește, săracii, de parcă tocău din gură. Da' mie tare-mi mai era milă de ei... Copii nevinovați, duduia, copii fără părinți și fără vatră... Am ajuns noi odată, la vreme de seară, într-un sat de prin părțile Bacăului. Aveam *orden* să poposim acolo. Și era satul acela plin cu ostași ruși. Cărau apă pe la

case, tăiau lemne și roboteau prin bătătură, de parcă de-acolo erau de cînd lumea și acolo erau să rămîie. Iar nevestele stăteau pe la porți și ronțăiau zahăr, și se uitau cum trebăluiesc la casa lor gospodarii cei bălăi... Și pentru noi, prăpădiții, nu mai era nici un locușor.

Ne-am dus atunci la primărie. Și ne-o îngrămădit primarul într-o șandrama spartă, și ne-o dat fin de așternut pe scînduri... Era cu noi un băiet bolnav, unu Dumitru, zicea că-i de pe Olt. Îl scuturau frigurile și o striga pe maică-sa... Am aprins oleacă de foc și i-am făcut ceai. Da' el tremura înainte.

— Nene Mangule — zicea — eu am să mor în noaptea asta, și pe mămuca n-am s-o mai văd...

Ceilalți stăteau ghemuiți unu în altu, da' de dormit nu dormeau. Se uitau la foc și se gîndeau acasă. Că erau acolo, duduia, pe paiele acelea, feciorași de boier, deprinși să doarmă pe paturi moi, cu așternuturi albe și c-o mîină de mamă la căpătii...

Într-un tîrziu îl văd pe unul — îl chema Niță și era mititel și cu capul mare, de om bătrîn. Îl văd că-și scoate mîntăluța lui de școlar și o pune peste Dumitru.

— Mie nu mi-i frig, nene Mangule, zice. Eu îs voinic...

M-am uitat la el, în zarea focului. Te vedeai prin obrajii lui... Asta m-o rușinat, duduia. I-am dat hăinuța înapoi, m-am dezbrăcat de manta și l-am învălit pe Dumitru. Și cum l-am învălit, cum a adormit.

Și era o moină și o mișălie în noaptea aceea... Se plimba vîntul prin șandrama ca la el acasă. De la o vreme, focul s-o stins și n-am mai avut cu ce-l hrăni. Pe urmă o adormit și băieții și o început a suspina prin somn, așa cum țîriie noaptea-n cuib, în miez de vară, puilul cei de rîndunică...

M-am ghemuit și eu lîngă Dumitru, că eram ostenit rău. Mersesem toată ziua prin zloată, pe drumuri desfundate de artilerie. Și n-am simțit, prin somn, cum începe a pica peste mine din bagdadia spartă cîte-oleacă de ploaie. Cînd m-am trezit, parcă eram de lemn. Am stat, așa, pînă ce o venit domnu locotenent, care era mai mare peste noi, de m-o trimesu cu o căruță hodorogită la Bacău, la spital. Apoi din asta m-o și răs-

format... Mă gândesc câteodată, duduia, la băieții aceia... Ce s-o mai fi ales de ei, numa Dumnezeu știe... Că o fost în anul acela o toamnă amară ș-o iarnă cumplită, iar ei erau goluți și bicisnici, și nimenea n-avea pentru ei o milă de mamă... Când m-o ridicat dintre dînșii, unii o început a plînge... Era unu năltuț și subțire și cu niște ochișori albaștri care se minunau de toate celea... Îi zicea Puiu, că era odraslă de țirgoveji. Și tușea... Vai de sufletul mămuțeji lui! Că eu gândesc că de-ntors nu s-o mai întors el acasă, și nici locul unde-o rămas nu i l-o mai însămnat nimenea...

*

Mangu plivește un strat cu mărar. Mîna lui scorojită se afundă în peria deasă și verde și scoate de-acolo, din umbră, firisoare subțiri de buruiană. Cum le-o fi dibuind?...

— Da' tu ce cauți aici, dihania dracului?

Și Mangu ridică în lumină, cu două degete, un gândac urît, de tuci.

— Aista-i forfecar, duduia. Taie buruiana, de parcă o rătăzează cu foarfeca! Urîtă dihanie, și ră...

Gîndacul dă din picioare, speriat, pipăind văzduhul. Mangu îl aruncă în cărare. O clipă, talpa papucului stă, amenințătoare, deasupra gingăniei. Dar Mangu se apleacă, ridică gîndacul și-l aruncă peste gard, în șosea.

— Mi-e scîrbă să-lucid, duduia. Scrișnește urît... D-acu, cum i-o fi norocu. Poate că l-o zdrobi vreo vită ori o roată de căruță. Da' se cheamă cu nu l-am ucis eu...

Se așează pe călcîie și începe să cerceteze iarăși, cu luare-aminte, stratul cu mărar.

— De-aiștia o fost mulți într-o vară, la Eș... Rătezase florile prin grădini, de parcă-i tocmise eineva anume pentru treaba asta.

— Ai fost și la Iași, Mangule?

— Fost, cum nu. Demult... Năcazuri. Mă dusesem să-mi caut nevasta...

Nu știam că Mangu a avut gospodină și-mi pare rău că poate i-am stîrnit, fără să vreau, o durere veche.

Într-adevăr, oftează, mestecă un fir de mărar, îl scuipă, și ochii spălăciți i se întunecă, verzi.

— Că m-o pus dracu și pe mine de m-am însurat, duduia... Eram tînăr pe-atuncea și fără minte. Se pripășise pe la noi un lipovan pescar, ș-avea o fată. O chema Marușca. Era bălaie, și harnică și cuminte. Nu-i auzeai gura. Numa rîdea. Da' uneori i se tulburau ochii și se uita urît... Am luat-o și am trăit bine, și am avut și un băiet. Și cînd o fost să îplinească băietul doi ani, Marușca o fugit cu altul și o luat și băietul. Mă întreb și acuma: de ce l-o luat? Că nu se arăta să-i fie drag. Îl bătea, cît era de mititel, că zicea că-mi seamănă mie... O fugit toamna, cu un mocan care venise cu lînă la iarmaroc, la Roman. Am căutat-o am cercetat... Nu pentru muiere, pentru băiet. Am vîndut și un loc de casă, cheltuind banii pe drumuri. Doi ani de zile am fost ca nebun, duduia. Pe urmă, cu încetul, m-am potolit... Dac-a mai fi trăind, băietul ar fi să îplinească nouăsprezece ani la vară. Da' eu, la flăcăi de sama lui nu mă pot uita cu dragoste. Numai cînd văd copii cruzi mi se moaie inima... De aceea gîndesc c-o fi murit de mititel.

Mangu rupe în loc de buruiană un smoc întreg de mărar.

— Numai o dată mi s-o părut c-o văd pe Marușca... Eram podar la Eș, cam doi ani după ce fugise. „Pontu” meu era de la teatru și pînă-n Tîrgu-Cucului. Într-o dimineață, nici nu se luminase bine, mă apucasem să adun niște paie căzute dintr-un furgon. Și numai ce-l văd ieșind în stradă pe părintele Gociu. Era spăriet, își ținea poalele ridicate și-i ieșise codița din gulerul antereului.

— Ce faci, omule? se răstește el la mine.

— Săru' mîna părinte, zic. Mătur.

Și mă tot miram ce-o fi avînd părintele de se uită așa de urît la mine.

— Dar nu vezi, omul lui Dumnezeu, că arde școala?

Atunci m-am uitat și eu în sus. Și am văzut ieșind de după zidurile Goliei, un fum gros care se înalța drept, de parcă-l sorbea văzduhul. Și o flacăra albastră se arăta și se ascundea la una din ferestre... Am aruncat măturoidul cât colo și am fugit la teatru, să dau de veste. De-acolo a zbirniit telefonul și o venit pompierii. Da' pînă să vie ei, școala a ars. Noroc c-o scăpat mîndreța de biserică... S-o adunat acolo lume peste lume ca la foc. Și în învălmășeala aceea, văd eu o femeie, cu un copil în brațe. Se îngrămădea printre oameni, să vadă. Purta fustă creață, polcuță strîmtă și broboadă legată sub bărbie, lipovenește. În puhoiul acela de oameni care se zdrobeau și urlau, n-am putut să mă apropiu de ea. Și nici nu mă uitam la femeie, mă uitam la copil. Am vrut să strig și n-am putut, mi se încleștasera fălcile. Pe urmă, copilul o întors fața spre mine, peste umărul mă-sii. Și atunci am văzut că era mititel, cu părul cum îi cînepa și cu ochii albaștri... Nu era băietul meu, era a *celuilalt*... M-o luat cu ameteală și am rămas încremenit în drum, de erau să mă calce în picioare caii pompierilor. Un sergent m-o împins la o parte, m-o înjurat și m-o făcut bețiv. Pe Marușca n-am apucat s-o văd. Poate că nici nu era Marușca... Asta s-o tîmplat, duduiță, pe trotuarul străzii Golia, colț cu Armenească, acolo unde este o cutie mare de tablă, care huieste și geme cînd trece tramvaiul de parcă-i necuratul într-însa...

*

Mangu a pus pe fereastră, într-o oală de lut, cîteva crenguțe de „mîișori”: „ca să știe plodurile, săracele, că vin Paștele...”

E în toane bune azi. Aleargă, se frămîntă, vrea să facă toate treburile — și pe toate deodată. A coborît din pod vreo zece cutii goale de conserve, le-a netezit marginile, le-a opărit și le-a așezat cu gura în jos pe plita din bucătărie.

— Ce-s cutiile astea, Mangule?

Ileana iese din umbra cuptorului, roșie și minioasă.

— Scăpați-mă de nebunul ista, doamnă doctor! N-am chip să-mi caut de treabă de răul lui. Nu vedeți ce-i pe plita mea?

Mangu vine după mine și mă lămurește:

— Cutiile celea, duduiță, îmi trebuie mie... să fac în ele cozonăcei pentru băieți. Că dacă-i dai plodului o bucată de cozonac, se bucură și nu prea. Da' dacă-i dai unul întreg, cât de mititel, apoi tare se mai bucură...

Pe prichiciul ferestrei de la bucătărie, între tot felul de ulcele știrbe, Mangu înroșește ouă. Pe coaja fiecăruia migălește ceva cu o bucățică de ceară, apoi le dă drumul în ulcelele în care a fiert coajă de ceapă, surcele de „băcan”, flori de dedițel și scoarță de măr pădureț. Și cînd le scoate din zeama fierbinte și le pune la zbicit, pe coaja cărămizie, roșie, violetă sau galbenă rămîn, albe, o căruță, o floare, un scrînciob ori un cocoșel.

— Aista-i pentru Sultana... aista-i pentru Neculă-
ieș... aista, că-i mai mașcat, pentru doamna doctor...

*

S-a bărbierit, și-a lustruit bocancii cu funingine de pe fundul ceanului, s-a îmbrăcat cu hainele lui de acasă și a ieșit pe cerdac. Ține în mîna, departe de trup, lumînarea pentru înviere învelită într-o bucată de jurnal.

E liniște. O urmă de lumină stăruie încă peste întinderile pustii. Pe drum trece repede o fată desculță, mînînd cu nuielușa o vacă leneșă.

În livadă, copacii foșnesc scurt, de parcă-i scutură cineva. Și din vișini cad, legănîndu-se, petale ușoare și amărui.

Rezemat de stîlpul cerdacului, Mangu așteaptă și se gîndește. Poate la sărbătorile lui de demult, poate la Marușca lui cea bălaie...

Deodată ușa se deschide, și Ileana iese alergînd, cu capul gol, cu mîinile întinse: parcă vrea să prindă pe cineva.

— Moare Sultănica, doamnă doctor! Mangule, moare Sultănica!

La ceasul cînd clopotele din sat încep să cînte, întii ușor ca o părere, apoi adînc și trist, fetița a deschis ochii, înfiorată :

— Ia!

Apoi i-a închis, încet. Și pentru că nu știa că moare, a murit rîzînd.

Lîngă obrazul ei străveziu rîde, cu obrazul roșu și cu ochii de mărgele verzi, păpușa meșterită de Mangu. Rid amîndouă. Iar la capul lor, Mangu aprinde lumînarea lui de înviere.

Chemarea tremurată a clopotelor s-a stins în noapte, peste livezile albe. Și în liniștea care năvălește pe ferestrele deschise, Mangu își duce dintr-o dată pumnii la temple, se prăbușește la picioarele patului și începe să bocească cu glas, ca o muiere.

IDILA

— Țineți dreapta, doamnă doctor, că ne-nnămolim !
Pe drumul povîrnit, lupta cu glodul viscos e mai aprigă decît pe drumul drept. Galoșii se încheie în pămîntul moale și nu mai ies decît cu lut cu tot : ducem pe picioare, ca puricele din poveste, nu știu cîte ocale.

Deasupra noastră, pe cerul scund de să-l atingi cu mîna, se rostogolesc pachete uriașe de neguri, lăsînd uneori să se străvadă un disc de tinichea, cu luciul șters :

Soarele rotund și palid se străvede printre nori . . .

Am trecut pe lîngă casa poetului. În locul șandramei vechi de scînduri care-i adăpostea mormîntul, se ridică, se dărîmă, și nu se mai isprăvește de ridicat, ca în legenda Meșterului Manole, un mausoleu de cărămidă.

Drăgoi întoarce spre mine zîmbetul familiar și muștățile cu brumă de ploaie.

— Greu la deal, doamnă doctor . . .

— O să fie și mai greu la vale, Drăgoi.

Agentul sanitar stăpînește, de cînd îl știu, o pereche de cizme cu carîmbul pînă deasupra genunchilor, o pelearinuță de cauciuc din an în an tot mai verde și mai scurtă (Drăgoi îi retează cu foarfeca poalele veșnic destrămate) și o șapcă de piele cu urechi. Ce vîrstă ar putea să aibă agentul sanitar e greu de ghicit. În privința asta, fața lui lată și colțuroasă nu spune nimic. Dar ochii tineri și neastîmpărați i-s atît de străvezii,

încît ți se pare că dacă te-ai uita de aproape, ai vedea prin ei dincolo, ca prin două ferestruici ușor afumate.

— Iaca, ajungem, zice el. Casa e colea, pe stînga... Nu-s oameni săraci, da-s necăjiți. Pămînt au, că o adus nevasta de zestre și le-o mai dat și statul. Da' cine să-l muncească, dacă bărbatul bea, băieții is mărunței, iar nevasta, anul și copilul?...

Drăgoi tace și se gîndește. Nu se aude decît plescăitul cleios al cizmelor lui mari. Apoi încheie:

— Cea mare, Tinca... amarnică fată!

La capătul urcușului, ne închide drumul un gard de nuiele, negru de ploaie și pe jumătate risipit.

— Numai de-ar fi legat cîinele... O javră, nici să te uiți la el... da' are niște colți!

Drăgoi bate cu bățul în gard. De undeva, din negură, se desprinde o mogildeață udă: un băiețaș cu sumanul în cap.

— Mă Nică, mă! Legat-ai javra, precum ne-o fost vorba?

Băiețașul răspunde, scurt și serios:

— Legat.

Și se mistuie în negură, spre partea de unde vine muget înăbușit de vită flămîndă.

— Acasă-s gospodarii?...

— Casa e răsărită, cu prispă netedă și cu chenar pestriț în jurul ferestrelor. În ușă ne întîmpină un bărbat prizărit și bărbos, cu nasul ascuțit în culoarea mucegaiului. Se uită spre noi, dar privirea lui dibuitoare se oprește înaintea noastră, ca și cum acolo ar fi o perdea pe care n-o vede decît el. Vorbește moale, ca de mîntuială, gîndindu-se parcă la altceva.

— Sărut mina, doamnă doctor... Da' ce trebuia să vă supărați pe-o vreme ca asta pentru atîta lucru?

Drăgoi își șterge cu deosebită grijă, uitîndu-se în jos încrucișat, mustățile pline de apă.

— Apoi, așa i-am spus și eu, că nu era numaidcît nevoie să vie, da' dacă dumneaei o vrut... Că moașa-i plecată la Miclăușeni, la altă facere, și n-avea cine. De-acasă ne-am pornit cu docarul, însă n-am putut răzbi pînă aici ș-am luat-o la deal pe jos, ca vai de noi...

Din casă se aude scîncet de copil abia născut. Drăgoi întinde mustățile într-acolo, cu adîncă mirare:

— Da' ce, o și făcut?...

— Că doar n-avea să te-aștepte pe dumneata, domnule *argent*, și gospodarul strînge dintr-un ochi, înveselit. Cînd am văzut că nu-i chip, am chemat-o pe baba Bursuceasa, că-i meșteră și are mîna ușoară...

În odaie e cald, aer îmbîcsit și uleios. Pe vatră arde foc ca-n miezul iernii, pe prichici se usucă cîteva pelinci. Încolo, întuneric și fum. Flacăra bate în obrazul femeii culcate, fără să-i rumenească fața suptă și amărîtă.

Se saltă pe pernă. De sub broboadă îi lunecă pe umăr coada subțire și cărunță.

— Vai de mine, doamnă doctor, cum ne-ați găsit! Dacă știam că veniți, puneam să facă focul dincolo... De unde să știu una ca asta?... Tincă-ai, adă fuguța un scaun din odaia cea mare! Și lasă ușa deschisă, să mai intre oleacă de lumină.

Dar Tinca nu se arată. Glasul femeii se înăsprește:

— Tincă-ai, da' vină, fată, că nu te minîncă nime-nea!

Gospodarul bombănește nu știu ce în barbă, apoi se duce el după scaun. Îl fețuiește cu palma aspră și mi-l potrivește în fața focului.

Ceața a năvălit în tindă și s-a oprit în ușă de parcă nu știe ce să facă: să intre, să nu intre?... Oricum, odaia s-a mai luminat.

Lîngă femeie, pe învelitoarea aspră, noua odraslă a gospodarilor își încrețește mărunt fețișoara de postav roșu. Începe să scîncească, dar se răzgîndește și adoarme, înfășată într-o fustă veche de-a mame-sii. Ghemuit pe-un scăunaș, bărbatul se uită în foc, își încălzește palmele, cînd una, cînd cealaltă, și tace. Tace și Drăgoi, cu ochii țintă la ușa deschisă, răsucindu-se cu neastîmpăr în pelerinuța lui. Apoi, fără să se uite la noi, se trage pe nesimțite spre ușă și se strecoară în tindă.

Mă apropii de bolnavă. Într-adevăr, nu mai aveam ce căuta: baba Bursuceasa e meșteră. Deprinsă cu asemenea cumpene, peste două trei zile femeia o să iasă

prin ploaie și zlotă, la păsări și la vite. Trupul istovit de muncă și de sarcină o să se poarte, ca și pînă ieri, prin gospodăria întinsă, și nimeni n-o s-o întrebe dacă mai poate sau nu. Și, în timp ce plodurile mai mărișoare or să tragă mițele de coadă și or să înhame cățelul la scăunașul de mestecat mămăliga, singură în fundul patului, în covățica ei, ființa asta mică o să poată scînci de foame nesupărată, cît i-o cere inima.

Iar a început ploaia. Pe marginea streșinei se anină și se destramă o dantelă subțire de apă, întocmai ca „ploița” pe care o împletesc fetele pe marginea năframelor.

Gospodarul s-a dus să-mi aducă docarul din vale, pe un drum ocolit, pe care-l știe el. Rămîn singură cu nevasta. Ușa e închisă, focul se stinge și întunericul se împinzeste, vînat, prin unghere.

Tăcem amîndouă. Tăcerile acestea mocnite, în casele oamenilor necăjiți, aduc cu ele un fel de neliniște și de nemulțumire stingherită, cu atît mai stăruitoare cu cît se prelungesc mai mult.

Încerc să leg firul vorbei :

— Cîți copii aveți ?

— Aista-i al șaptelea, doamnă doctor... al șaptelea care trăiește, că pe trei i-o strîns Dumnezeu.

Femeia oftează :

— Și-i fată!...

Apoi începe să vorbească repede, cu un fel de întări-tare. Lîngă ea, ghemul de cîrpe se foiește în fusta veche, ca și cum ar înțelege despre ce e vorba.

— Că parcă-i un făcut de-o vreme încoace, tâte ne ies pe dos! Ieri ne-o fătat vaca un vițel mort, un bouț de mai mare dragul, și azi ne-o mai blagoslovit Dumnezeu cu o gură flămîndă la casă, că n-aveam destule... Drept să vă spun, doamnă doctor, am ajuns de mi-i și rușine de oameni... femeie bătrînă și tot cu plod la sîn! Da' parcă omul meu vrea să știe de asta?...

Ușa scîrție a iscoadă, și prin deschizătură își vîră nasul o fetiță cu obrazul încruntat și bătrîn. Dar cum dă cu ochii de miné, se trage speriată înapoi.

— Nici de treabă nu-mi pot căta de răul plodurilor... Că numai nacazuri am de pe urma lor. Cei mari

tot o mai fost cum o mai fost. Da' iști mititei care de care îi mai bicisnic. Iaca, asta, Profira : are ducă-se pe pustii. De trei ori am hărăpsit-o pînă acuma, și tot degeaba...

Codița subțire și cărunță a femeii trece repede de pe un umăr pe celălalt.

— Și n-am macar cu cine să schimb și eu o vorbă de înțeles, doamnă doctor... Că romănu ista a meu, las' că be, dar parcă, Doamne iartă-mă, nici nu-i în tâte mințile de-o vreme încoace. Unde-i chip să mă mai cain și eu de una, de alta, ca orice femeie la bărbatu ei ? Iaca, Tincă merge pe nouăsprezece ani, se cheamă că ar trebui s-o căpătuim... Da cum încep, el se burzuluiește, își ia căciula și coboară la crîșma lui domnul Agapie, că-i dă de băut pe datorie...

Tace, ridică puțin capul și ascultă.

— Parcă s-aude ceva... A ci venit el cu trăsura... Tincă!

Nu răspunde nimeni. Undeva, în vreun cotlon dosnic, se aude larmă înfundată, bufnituri și rîsete de copii.

— Tincă!... Tincă-ăi!

Fata nu se arată. Ies în tindă, să mă uit. Nu se vede nimeni. Drăgoi parcă a intrat și el în pămînt. S-o fi dus cu gospodarul, după docar, și vor fi făcut amîndoi popas la domnul Agapie ?

Prin ropotul ploii se deslușește un foșnet uscat și șoapte... Deschid ușa odăii de peste tindă, „odaia cea mare”. Ferestrele-s astupate, nu se vede nimic. Miroase a busuioc, a mere și a ceapă — mai ales a ceapă. Fără veste, cineva se desprinde din întuneric și se furișează pe lîngă mine, ca o pisică. Iese, lăsînd ușa deschisă : o fată. Cu încetul, lucrurile din odaie încep să se aleagă în umbră. Pe masa din mijloc se coc mere iernatice. Aninate de păreți, șiraguri de ardei roșii cu lustru de mărgean. Lăzi vechi, o covată cu lînă scărmanată, un sul de rogojini... În fundul odăii, un morman de cartofi, iar alături un maldăr înalt și înfoiat de ceapă. Și de acolo se descurcă, foșnind, două cizme uriașe.

— Ce s-a întîmplat, Drăgoi ?

Agentul a izbutit să se ridice, gîfiind. E peste măsură de roșu, se uită împrejur speriat, iar mustățile i-s strîmbe, desperecheate parcă. Pentru întîia oară obrazul

lui mi se arată gol, fără pojghița zîmbetului : și parcă e altul.

Nu se grăbește să-mi răspundă. Nici nu e nevoie, îmi aruncă pe sub sprîncene o căutătură nouă, scurtă și dușmănoasă : peste ferestruicile ochilor i s-au lăsat obloanele grele, plumburii. Mă grăbesc să ies în tindă, la lumină. În urma mea, Drăgoi își culege din ceapă pelerinuta mototolită și începe s-o scuture cu de-amănuntul, ca să-și facă de lucru.

Ne pregătim de plecare. Plouă, ploaie de toamnă cu picături subțiri și dese, care se împinzesc pieziș.

Drăgoi vorbește tare și gros, cînd cu gospodarul, cînd cu calul, cînd cu un personaj nevăzut, pe care se arată a fi grozav de supărat. Cercetează cu exagerată luare-aminte cătărămile hamurilor și șuruburile docarului, ca și cum am porni la drum lung și cu primejdii și el ar fi singurul răspunzător. Și cum se învîrte în jurul docarului dînd din mîini cu gesturi largi și inutile, pelerina i se desfășoară ca două aripi de cauciuc, făcîndu-l să semene cu un liliac uriaș, rătăcit în ploaie.

Plecăm. Podețul vuitește sub roți, înăbușit și moale. Agentul se așează mai bine pe locul lui, stîrnind din pelerină miros iute și înțepător de ceapă. Iar în urma noastră, gospodarul închide poarta pe dinafară, scuipe, apoi o ia de-a dreptul prin bălți spre crișma lui domnul Agapie.

LA HANUL LUI VALMĂ

Plouă de o săptămîină, plouă mărunț, cenușiu, nesfîrșit.

Astăzi am pus să se facă focul în spital. Bolnavii care se pot ridica din pat s-au îngrămădit în jurul sobelor, ca în jurul unor prieteni sosiți pe neașteptate, de la drum lung, într-un ceas de durere și de deznădejde.

Am făcut focul și în odaia mea. Și în după-amiaza cu lumina scăzută au început să joace pe luciul mobilelor, deschizînd pe suprafețe mici perspective adînci și misterioase, lumini galbene, vesele și pîlpîitoare. Mi-am tras un scaun în fața sobei și am luat din raft o carte de demult. Zile ca acea de astăzi cheamă din uitare prietenia cărților vechi și cunoscute, a cărților pe care le părăsim în zilele cu soare și lumină multă.

Ileana își vîră pe ușă fața rotundă, aburită de ploaie. Burnița de afară i-a încărunțit părul scăpat de sub broboadă.

— O venit un vătăjel, duduiță. Zice că o strigat la telefon domnul Valmă și v-o rugat să vă duceți *midiat*, că-i bolnavă tare domnișoara Ernestina.

*

Picioarele calului alunecă și fug în toate părțile pe șoseaua moale. Căluțul își descleie la fiecare pas, cu silă, copitele din noroiul lipicios și trage voinicește, cu capul în piept, cu trupul întins oblic înainte. Din cînd în cînd, întoarce spre Ion, peste spinarea aburită,

căutătura ochilor resemnați. Parcă spune: „Ce să facem? Nu-i nimeni bucuros, dar dacă trebuie“...

Lăsăm în urmă satul cu gardurile posomorite și umflate, cu acoperișurile de stuh grele de apă, gata parcă să se prăbușească sub propria lor povară. Cîmpia largă și pustie se strînge în jurul nostru, aducînd doar la cîțiva pași hotarele cenușii de negură. Poate că-i e frică și ei sub bolta scundă și amenințătoare.

Trecem fără zgomot peste pod. — parcă mergem pe pîslă. De dedesubt apa nu se vede. Aceeași piclă plutește și sub noi, și deasupra noastră. Norii își anină scama în virful cireșilor sălbatici, care-și poartă încă, cu încăpăținare, frunzișul demult mort.

Pe mantaua mea, ploaia bate fără odihnă. Încerc să potrivesc un cîntec pe măsura ploii, dar nu merge: mereu își schimbă ritmul. Cu sumanul ud, cu un sac pe cap drept glugă, Ion tace, mocnit. Doar din cînd în cînd, la cîte un hop, cuprinde în aceeași înjurătură cumplită și șoseaua, și calul, și pe domnul Valmă, și pe domnișoara Ernestina, și pe mama dumisale...

Hanul domnului Isidor Valdman — mai scurt și mai pe înțelesul tuturor: al lui domnu Valmă — e așezat la o răscruce de drumuri, aproape de Spinoasa. În zilele înșorite de toamnă, pe acolo trec și acolo poposesc hărăbăliile grele încărcate cu sfeclă, în drum spre fabrica de zahăr, carele și camioanele cu grîne în drum spre gară și căruțele țărănești spre moară sau spre tîrg.

Domnul Valdman e totdeauna vesel, că are vinuri într-ales, pastramă de vacă, fragedă și pipărată, și trăs-cău tare, de-ți sare căciula din cap. Ba mai ține în prăvălie, în ciuda cucoanei Sara, slănină afumată și cîrnați de porc, cu mirodenii multe.

Domnul Isidor a avut o copilărie cu totul neobișnuită. Orfan de mic, s-a pripășit în Spinoasa, unde a crescut de-a valma cu băieții din sat. A purtat cămașă largă de cînepă, ițărași strîmți și, peste părul cîrlionțat, cu ape cărămizii, căciulă grea de oaie în toiul verii. Iar în picioare n-a purtat nimic. A păscut vitele la cîmp cu băieții de seama lui, a dormit în iarba udă de rouă și a gonit, pe deșelate, caii slobozi pe imaș. A

învățat să cioplească fluiere, să cînte de inimă albastră și a pătruns adînc în toate tainele dialectului moldovenesc.

În ziua cînd i-au dat neamurile de urmă și au venit, cu mare alarmă, să-l ia la tîrg, la Buhuși, Isidor a țipat, s-a trîntit la pămînt, dînd din mîini și din picioare, și a umblat trei zile fugar prin zăvoaiele Moldovei, nemîncat și cu cămașa ruptă.

Pînă la urmă l-au prins, l-au dus la tîrg, l-au spălat, l-au îmbrăcat „ca oamenii” și l-au pus la învățătură. Cînd a împlinit șaptesprezece ani, l-au logodit cu verișoara Sara, care era mai mare decît el și grozav de grasă. Iar peste doi ani l-au însurat și i-au luat cu chirie, drept zestre, hanul de la Spinoasa.

Lui domnul Isidor îi place să povestească despre cei dintîi ani ai lui petrecuți la oraș.

— Eu pînă la zece ani nu văzusem rabin. Iar ce știam despre el de la băieții mei mai bine n-aș fi știut. Și cînd am dat cu ochii de el, așa de urît și de întunecat s-o uitat la mine, că toată noaptea n-am dormit, ș-am stat și m-am întrebat în mintea mea cea proastă: oare ce rău i-am făcut eu, fără să știu, omului aceluia?... Iar cînd m-o dat neamurile la havră și am început a bucheri cărțile sfinte în rînd cu copiii de tîrg, mititei și slăbănogi, mi se părea că-s buhaiul popii Isaia cînd scapă între vițel... Și unde mă încurcam mai tare, scăpam cîte-o vorbă din cele ce învățasem pe lunca Siretului, de se cutremura belferul și i se zburleau per-ciunii la urechi de indignare...

Azi, domnul Valmă e un bărbat înalt și uscat, cam adus din mijloc, cu creștetul lustruit și cu cîteva suvițe de păr cărunt după urechi și la ceafă. Se poartă ras și își tunde scurt mustățile, — poate anume ca să-și descopere zîmbetul bun și îmbietor. Și se așează bucuros la masa drumeților, să le țină de urît. Mulți din gospodării de azi, tovarășii lui de demult, îi spun încă la un pahar cu vin, ca pe vremuri: „Măi Zidore, măi”.

Pentru acest lucru, și pentru multe altele, domnul David Abramovici, hangiul din Belcești, persoană gravă și foarte congestionată, vorbește cu dispreț despre hangiul din Spinoasa:

— Valdman?... Un bețiv și un stricat. Nici român, nici jidan. Nici la popă nu se duce, nici la rabin. Dracul să-l ia. Dacă n-ar fi nevastă-sa așa o femeie cu scaun la cap, nimica nu s-ar alege de capul lui.

*

Domnul Valdman mă așteaptă sub streășina largă a hanului. Ochii mici, sub genele roșcate, îi umblă în toate părțile, ca de obicei, numai zîmbetul abia îi mai pîlpîie. Parcă stă la îndoială, parcă te întrebă: „Oare să rid ori să nu rid? Dumneata ce zici?“...

În odaia cea mare a hanului mă întîmpină, cu gesturi disproporționate și deznădăjduite, cucoana Sara:

— Vai, doamnă doctoriță, tare-i bolnavă Ernica noastră. Vai, numai de n-ar avea tifos, să-i cadă părul. Așa un păr...

Cucoana Sara e grasă, dar fără linii curbe. Șoldurile mari și grele, care i se clatină în mers, par tăiate pe muchii, iar trupul întreg, ca de aluat, e mărginit de suprafețe plane incheiate între ele fără moliciune.

Intru în odaia din față, întunecoasă și caldă. Miroase a tutun și a umezeală. În timp ce-mi scot haina, cucoana Sara mută fără rost scaunele din jurul mesei și parcă nu găsește un loc potrivit pentru chibritelnița de porțelan în chip de castel medieval. Apoi se lovește peste șolduri cu palmele mici și rotunde și ridică spre plafon ochii în lacrimi, ca și cum acolo, în grinzile afumate, ar sta toată nădejdea ei.

— Vai, numai tifos să nu fie, doamnă doctoriță... Că am avut eu un nepot — așa un băiat frumos și voinic. Cînd intra pe ușa de la bucătărie, trebuia să-l împîngă cineva de la spate ca să încapă... Era de-acuma contabil la Iași. Și s-o scaldat într-o duminică la Ungheni, și o răcit, și din răceală l-o dat în tifos — și gata. Așa un băiat... D-apoi Ernica noastră, care-i numai cît un pușor de găină, nu-i fie de deochi?...

Domnul Isidor o lasă să vorbească. Știe el, pesemne, că orice întrerupere e de prisos. Se uită doar la ea cu un fel de nedumerire, de parcă în clipa asta ar vedea pentru întîia oară gușa moale, părul spălăcit și rar și gura

cu colțurile aduse în jos. Dar îndată ce femeia tace, o ia de după umeri și o împinge spre ușă:

— Ascultă, Sara, du-te la bucătărie și caută-ți de treabă, n-o mai ameți pe doamna doctor cu bocetele tale. Și spune-i lui Toader să prindă o pereche de giște din cele albe și să le pună la trăsucă... Apoi adăugă, cu glasul scăzut și înduioșat: Du-te, Sara, du-te... Ai să vezi că n-are să fie nimica. Du-te, să nu te vadă Ernica plîngînd...

În odăița de alături, mai luminoasă și mai încăpătoare, domnișoara Ernestina mă așteaptă ridicată între perne, pe un pat îngust de tablă verde. Pe masă, într-o căniță de sticlă, se scutură două dumițrițe ruginite. Aerul închis miroase înțepător a oțet de trandafir.

Legată la frunte cu o batistă albă, de sub care scapă bucle întunecate cu ape arămii, ușor rumenită în obraji și cu ochii pe jumătate închiși, domnișoara Ernestina pare mai mult obosită și alintată decît bolnavă.

Domnul Isidor se învîrte prin odaie, ridicînd mereu dintr-un umăr. Apoi își face de lucru pe afară.

Mă așez pe marginea patului. Domnișoara Ernestina zîmbește dulce, înveselită. E îmbrăcată într-o cămașă de noapte cu plastronul din cerculețe, strîmtă la mînci și scurtă, purtînd pe piept urma unei monograme brodată cu arnici roșu și descusută de curînd: E împletit strîmb cu un V. Cămașa asta de noapte, scoasă din ladă fără îndoială în vederea vizitei mele, trebuie să fi fost „lucrul” domnișoarei Ernestina în clasa a patra primară.

Bolnava are un trup împlinit, de adolescentă precoce, cu pielea netedă și subțire în culoarea fildeşului. Ca s-o ascult la piept, o salt puțin, răscolind pernele mari de puf. Și de sub perne încep să alerge în toate părțile, speriate, gînganii mici și rotunde, ca niște picături de singe încheșat.

Degeaba s-a alarmat cucoana Sara. Domnișoara Ernestina n-are tifos. N-are nimic. A răcit și i-a trecut. Peste cîteva zile o să se îmbrace cu rochia cea nouă și o să se ducă la Roman cu trăsura, într-o seară cînd cîntă muzica militară în grădina din centru.

Cucoana Sara începe să umble prin casă, neașteptat de sprintenă. Aduce și-mi pune dinainte, pe o tabla roșie, o chisea uriașă cu dulceață de cireșe amare. O muscă întirziată se plimbă pe marginea chiselei, apoi, imprudentă, își moaie piciorușele în zeama liliachie. Rămîne o clipă nedumerită, fără să înțeleagă ce s-a petrecut cu ea, și dintr-o dată începe să biziie deznădăduit, de parcă cere ajutor.

Cucoana Sara o ia cu două degete, o aruncă jos, apasă deasupra ei talpa tîrlicelui mare de pîslă și își sterge de șold degetele încleiate.

— Da' poftiți, doamnă doctoriță...

Iau cu virful linguriței, cît mai departe de locul accidentului, două bobite negre cu pielea zbîrcită și o picătură de sirop subțire. Și port mult timp prin gură bobitele amare, pînă mă hotărîsc să le înghit întregi, ca pe niște pilule.

— Sau poate că doriți o cafeluță? O cafeluță fierbinte face bine la drum...

Domnul Isidor sare de pe scaun, înveselit :

— Ia mai las-o în pace pe doamna doctor cu cafeluța ta. Că eu am să-i dau, ca să se încălzească și să prindă la inimă, un păhăruț de vin din care știu eu. Și după aceea, poate să-și iasă și lupii în drum, lasă dacă are să-și fie frică.

Rămîn cu domnișoara Ernestina, dar îmi aduc aminte că am niște aspirină în buzunarul paltonului și trec în odaia de alături, s-o aduc. De acolo, prin ușă, aud în bucătăria hanului glasul cucoanei Sara.

— Toadere !... Toadere !...

Un lepăit de opinci ude și un mormăit ca de dulău îmi arată că Toader nu era departe.

— Toadere, prinde fuga doi boboci din cei vineți și pune-i la trăsura doctoriței.

Răspunsul vine tîrziu, gros și ursuz :

— Doi boboci?... Da' parcă ziceai să prind două gîște... Ce dracu vrei să faci doctorița cu stîrchiturile celea de boboci ?

Cucoana Sara își subție glasul. O văd, de parcă ușa ar fi străvezie, înălțîndu-și cu indignare brațele scurte spre grinzile înnegrite de fum :

— Taci din gură, măi prostule, că te-aude... Ce, ești nebun ? Două gîște ? Pentru ce două gîște?... Două gîște dădeam dacă era tifos. Da, pentru niște gîlci să dau două gîște?... Pentru atîta lucru ajunge și o păreche de boboci.

Pe Toader îl știu de cînd a stat la mine în spital, cu două coaste rupte într-o încăierare, la horă. E lung, și deșirat, cu părul roșcat, cu urechile mari și ascuțite și cu ochii verzi foarte apropiați de rădăcina nasului subțire. Pînă și gura lui, ieșită înainte, aduce cu un bot de vulpe. Se poartă îmbrăcat ca la tîrg, dar nu-și lasă nici briul cu motocei și nici opincile.

Cînd să ne urcăm în trăsura, Toader iese de sub sopron cu un paner de papură, din care-și scot gîturile lungi două gîște albe. Aruncă o căutătură iute spre cucoana Sara și, în timp ce potrivește panerul la picioarele lui Ion, mormăie pe sub nas :

— Iac-așa !... Că de nu eram noi, domnul Valmă și cu mine, vă boierea hangioaica cu două mortăciuni de boboci vineți, să-i sufli de slabi, și mai multe nu !

*

Plecăm spre casă.

Ion fluieră un cîntec de dragoste și, din cînd în cînd, oftează : s-a înfruptat și el, pesemne, din vinul lui domnul Valmă.

Plouă mereu. Picla rece, închegată din picături nevăzute, leagă cerul vînat de pămîntul negru. Dar picla asta plutitoare și moale nu mai are nimic amenințator. Dimpotrivă, mi se pare că rostul ei e să învăluie, să ocrotească și să adoarmă, cu aripile ei destrămate, pămîntul înspăimîntat de presimțirea iernii.

Ion își aruncă sacul de pe cap și rămîne cu pletele goale în ploaie. Într-adevăr, vinul lui domnul Valmă face minuni.

Iar din panerul de papură, gîștele cele albe își întind gîturile de omăt și ciugulesc nesupărate, cu pliscurile lor portocalii și zimțuite, opincile lui Ion.

„SĂMNUL MAICII MĂGDĂLINA”

Din văgăuna dintre munți, minăstirea își înalță în soare fruntea albă a clopotniței. Ațișoare de aur se încurcă printre spițele crucii. Peste chilii stăruie încă umbră verzuie și rece. Tăiat pe culmi de ferăstrăul brazilor, cerul dimineții e de un albastru sălbatic, fără nuanțe și fără strălucire, ca de piatră.

De sus, din păduri, pîrîul vine în salturi, zvîcnind tinerește. Mai încolo, spre vale, susură și foșnește domol, de zici că-i altul, mai cuminte. Dar aici, la Cotul-Stîncii, apa mincinoasă parcă stă pe loc. Prin luciul ei albăstrui se văd pietricelele din fund, netezite îndelung de mîngîierea moale și neostenită a undelor, tremurul firelor delicate de iarba-apei și fulgerarea subțire a peștișorilor pestriți ca niște pui de șarpe.

Din cînd în cînd, salcia aruncă de sus o foiță ascuțită de cositor. Frunza coboară liniștit, întorcîndu-se în aer cînd pe-o parte, cînd pe alta. Dar cum atinge apa, începe să se răsucescă și să se zbată ca o zvîrlugă.

— Bună 'neața!

O „soră” mititică a răsărit ca din pămînt la marginea pădurii. N-am auzit-o nici cînd a venit, nici pe unde. E îmbrăcată cu polcuță de șiac călugăresc și cu fustă mohorită, lungă pînă-n pămînt. Broboada, trasă bătrînește pe frunte, pune streșină de umbră peste obrazul ei îngust.

— M' tale ești doftorița?... Te-am căutat pe-acasă. Mi-o spus maica Praxia c-ai plecat cu noaptea-n cap pe pîrau la deal, chip ca să prinzi pește...

Rîde, arătînd colțișori albi sub arcul subțire al buzei de sus. Și ochii verzui, stropiți cu rugină ca dosul frunzelor de ferigă, se uită iute la uneltele mele de pescuit părăsite în iarbă.

— Mie-mi zice Saveta... sora Saveta. Și m-o trimis măicuța-bătrîna să te poftesc la noi, că cică moare... Iar meșteșugurile aiestea ale matala, cu care văd că nu faci nici o ispravă, le poți lăsa în nodul sălciei, că nu ți le ia nimenea. Noi prindem „fîțele” cu mina, nu cu cîrligu...

Plecăm pe o ulicioară strîmbă, cu urcușuri și hîrtoape, printre zaplazuri înalte, negre și morocănoase. Chiliile stau tot cu spatele la drum. Doar cîte-un prun se uită curios peste gard cu ochii vineți ai fructelor și cîte-o floarea-soarelui se sprijină cu bărbia de scinduri, să privească în uliță, la lume.

Sora Saveta merge înaintea mea. Picioarele nu i se văd. Dar în praful drumului rămîn, țesute des, urme mititele de tîrlici.

— Cîți ani ai, soră?

— Paisp'ce. Măicuța-bătrîna mi-i bunică. Mai am patru ani, și intru în stăpînirea casei... A casei din vale, unde stă, vara, boierul cel de la Piatra. Bunica nu vrea să steie în vale, că-i schivnică. Da' eu, după ce-a muri 'mneaei, nu stau singurică-n deal să mă omori, că mă tem. Cînd bate vîntul, i-așa ne clatină cu chilie cu tot, și noaptea trosnește în pod și-n tindă... Eu mă tem.

Un zaplaz pe jumătate risipit ne închide calea. Poarta stă mai încolo, zadarnic ferecată.

— O luăm prin gard, că-i mai de-a dreptul...

Chilia e agățată de coasta dealului. Dacă n-ar lega-o cătina de ripă, și dacă n-ar propti-o mărul pădureț din față, s-ar rostogoli la vale ca o jucărie stricată. Aco-perișul de șindrîlă, mîncat de ploi ca o ciupercă viermănoasă, s-a lăsat strîmb peste ochii cîrpiți ai feres-trucilor.

O capră roșie iese din buruiene clatinîndu-și bărbuța, mirată.

— Asta-i Rujița, zice sora Saveta netezind-o pe frunte — Rujița mamei...

Căprița o ia înainte pe cărare, legănându-și urciorul greu al ugerului. Parcă vrea să ne arate drumul. Pe urmă se oprește, se dă la o parte, politicoasă, și ne face un semn cu bărbuța. Sora Saveta râde.

— Știi mata ce zice acu Rujița? Zice așa: iaca, asta-i chilia. Pînă aici v-am adus eu, da' de aici mai duceți-vă și singurele, că eu am treabă devale, în dudău...

O pisică cenușie își trece umbra ușoară peste albul păretelui. Sare pe scară și se mistuie — umbră în umbră — pe gura podului.

— Îi zice Luța... mă lămurește Saveta. Îi tare spări-oasă și ră. Uite ce-mi face.

Și, ridicîndu-și mîneca aspră, îmi arată pe brațul alb și neașteptat de rotund trei urme tighelate cafeniu de ghearele Luței.

Intrăm. În încăperea cu ferestrele bătute în cuie, în aerul cald și atît de îmbîcsit încît parcă-l înghiți în loc să-l respiri, miroase acru a oțet de trandafir, și sălcu, abia simțit, a sală de autopsie. Pe patul din fund, o călugăriță îmbrăcată ca pentru biserică numără mătânii mari de fildeș — din același fildeș din care i-s făcute și mîinile.

— Bună dimineața, măicuță. Unde-i bolnava?

— Domnul!... mă blagoslovește maica, cu glas limpede și în același timp învăluit, artificial parcă, așa cum e glasul ecoului în pădure. Eu sînt... Vino mata mai aproape, și ai să vezi că eu sînt.

O călugăriță scurtă și groasă își vîră pe ușă jumătate de trup și ne împunge, pe rînd, cu sfredelul ochilor. Întreabă, răstit:

— Da' eu ce să mai fac, maică Măgdălină?

Din fundul patului, măicuța îi răspunde dulce, ca de departe:

— Dumneata să te duci la biserică, maică Raisie. Îți mulțumesc pentru osteneală... Du-te, maică Raisie, că eu încă nu mor. Mai am olecuță de treabă, ș-apoi oi muri... Iar tu, Savetă, dă mîncare la pui și vezi dacă Rujița are apă curată. Și să nu te-ntorci pînă nu te-oi chema eu. Auzi?

Cu o mișcare scurtă, fata și-a împins spre creștet broboada mohorîtă. Pe fruntea încăpățînată i-au căzut două șuvițe de păr ca arama. Și cum stă cu bărbia ascuțită în piept și cu părul în ochi, parcă-i căprița cea roșie.

Încep să mă deprind cu umbra domoală a chiliei. Măicuța-bătrînă are surisul altor ani. Dar fruntea lucie și ochii cu pleoapele cafenii, uscate și subțiri arată că moartea e pe-aproape.

— Ce te doare, măicuță?

— Nimica nu mă doare, doamnă doctor... M-o durut, dar acuma s-o isprăvit...

Gura i se strînge, amară. Și, cum stă cu ochii închiși, parcă-i moartă. Doar mîinile neliniștite numără boabele de fildeș, repede, tot mai repede, ca și cum s-ar teme că n-or să aibă timp să le numere pe toate.

— Nu, nu mă mai doare... Și nu ca să-mi dai leacuri te-am pofțit în schimmicia mea, ci pentru altăceva. Că eu am „rac”, doamnă doctor. Mi-o mîncat tot pieptul, și umărul stîng mi l-o mîncat. Acuma s-apropie de inimă. Îl simt... Și știu că nu mai este nimica de făcut. Că am fost și eu oleacă de doftoroaie pe vremea războiului, în spital la Piatra. Așa că dinspre partea asta totuna mi-i. M-o oblojit maicile în legea lor, care cum s-o priceput. Le-am lăsat să facă ce-o vrut, și am îndurat toate pentru izbăvirea păcatelor mele cele multe și grele. Mi-o adus Raisia raci din iazul părintelui Ghedeon, de la sfînta Mănăstire a Neamțului, și i-o pisat de vii, cu sare, în piuliță de alamă, și mi i-o pus de-a dreptul pe rană. Două săptămîni i-am ținut, doamnă doctor, de mi s-o otrăvit sufletul de durere... Iar maica Frăsîna mi-o pus o jumătate de arici spintecat, că cică „trage”, de-am gîndit că mor de scîrbă și de usturime... Da' acuma s-o milostivit Dumnezeu cu mine și mi-o trimes *sămn*. Eu am să mor de Sîntă Maria mică, la opt ale lunii septembrie... Nu te uita așa la mine. Am să închid ochii în zi blagoslovită, și asta-i mare mîngîiere pentru sufletul meu.

Măicuța tace, să-și mai adune puterile. Pe negrul covorului de pe pat s-a rătăcit un strop de soare. Îl adun în palmă. E călduț și viu — parcă-i și greu...

— Da, am avut *sămn*... Asta s-o întîmplat alaltăieri cînd cu ploaia cea mare. Stăteam cu ochii deschiși și

mă uitam cum curgea apa pe geamuri. Mă durea amar-nic... Și deodată, n-am mai simțit durere. Și parcă nici nu mai eram aici, eram devale, la Cotu-Stîncii. Și nu eram eu, păcătoasa de acum, ci Măgdălina cea din tinereță... Era în ziua de Sîntă Mărie, cu soare și cu clopote. Iar cînd o tăcut și clopotele cele mari și cele de la Adormire, o rămas să bată numai clopotul cel știrb de la Bogoslov. Bătea dogit, a mort. Atunci o trecut peste fața apei un pescăruș, M-am uitat după el. Pe urmă o venit, dibuind cu bățul pietrele de pe mal, maica Anghelina cea oarbă. Am întreat-o: Oare de ce bate-a mort clopotul cel știrb din dealul Bogoslovului, maică Anghelină?" Iar maica Anghelina s-o uitat la mine cu ochii ei cocliți și s-o minunat: „Apoi cum de nu știi? O murit maica Măgdălina schivnica, Dumnezeu s-o ierte"... Și să nu crezi mata, doamnă doctor, că-n vremea asta dormeam. Stăteam cu ochii deschiși, mă uitam cum plouă și ascultam ce vorbeau Raisia și Saveta, care dezghiocau păpușoi în tindă...

Călugărița oftează domol.

— Acuma se cheamă că știu... Și de aceea te-am și pofțit pe mata. Nu pentru leacuri, că de leacuri nu mai am nevoie. Da' să te uiți la mine, să mă ascuți și să-mi dai înscris precum că-s în toate mințile. Atîta te rog. L-am pofțit și pe judecătorul cel mare din Tîrgu-Neamțului. Pentru fată, pentru Saveta... Că eu am avut multe de tras în viața mea, doamnă doctor. Acuma le-am isprăvit pe toate. În tinerețele mele, am avut și eu o furtună: o venit și o trecut. Și eu am rămas singură cu fata. Nu cu asta, cu ceilaltă Lisavetă, mama acesteia. Am venit aici, la călugărie, unde am aflat liniște și alinare. Nu eram săracă. Fata creștea. N-am vrut s-o călugăresc cu sila. Era frumoasă... Și într-o vară o plecat. S-o dus în lume. Am întreat, am cercetat — degeaba. Atunci mi-o venit, așa, ca o dușmănie. Am lăsat Raisiei casa cea mare din vale și prisaca, printr-un înscris. Iar eu am pus de mi-o dres chilia asta din livadă. Și cînd o fost toate gata, mi s-o întors și Lisaveta... Dar nu vie. Mi-o adus-o moartă oameni străini, din tîrgul Bacăului, că așa lăsase ea rugămintele: „Să mă duceți la mămuța"... Iar după raclă venea sin-

gurică fata asta, prizărită, sălbatică și cu părul roș. Avea patru ani. A cui o fi, numa Dumnezeu știe. Da' se cheamă că mi-i nepoată...

Sub cerdac, Saveta strigă puii, alintat.

— Am crescut-o, urmează măicuța după ce a stat și a ascultat-o. Am crescut-o cum am putut, în amărăciunea și-n singurătatea mea. Fata e cam încăpățînată și are uneori o smucitură din umăr care nu-mi place. Dar e bună la inimă și mi-i dragă, că atîta mai am din toate cîte le-am avut. Și pînă acuma zilele ei n-o știut ce e bucuria. Că eu îs schivnică. Cu chinurile trupului am plătit și bucuriile mele din tinereță, și bucuriile Lisavetei celei moarte, și pe acelea, neimplinite, ale fetei acesteia cu părul roș... Iar după ce s-o îndurat Cel-de-Sus și mi-o dat sămn de izbăvire am tresărit și m-am gîndit: cui rămîne copila? Pot eu s-o las în seama Raisiei, care numai pe ochii cată pe departe, cu înconjur, dar cu vorba lovește de-a dreptul?...

„De aceea te-am pofțit și pe mata, doamnă doctor, și l-am pofțit, cu scrisoare, și pe omul legii. Să fac testament, așa cum se cuvine, ca să-i rămîie fetei și casa din vale, și prisaca, și livada, cu tot ce-i în ele. I-o-i lăsa și Raisiei ceva, pentru osteneală... Numai că trebuie să mă grăbesc, că poimîne e Sîntă-Măria și mi se împlinește vacul... De aceea te rog să-mi dai mata un înscris cum că-s în toate mințile, măcar că-s mîncată de boală și de amărăciuni...

*

Am plecat. Sora Saveta și Rujița îmi țin de urît la drum. Căprița merge înainte călcînd măsurat și din cînd în cînd ne face semn, cu bărbuța, cum că nu mai este mult. Sora Saveta se uită în pămînt și tace.

Cînd trecem pe sub zaplazul cu floarea-soarelui, lîngă tipsia bălaie zvîcnește obrazul mare și întunecat al Raisiei. Ne împunge o clipă cu ochii ei vineți și răi, apoi se trage la adăpost. Saveta smucește dintr-un umăr:

— Ai văzut-o șpioana? După ce-a închide ochii măicuța-bătrînă, asta are să ne mînințe zilele și Rujiței, și Luței, și mie... Gîndea c-a să-i rămîie și casa

din vale, și prisaca, și *tăt*? S-aștepte! Nu te uita că-s mărunțică, da' am eu ac de cojocul ei, boaita dracului!

Rujița se întoarce și încuviințează cu seriozitate: e de-aceeași părere cu stăpînă-sa. Apoi se oprește. Se oprește și sora Saveta, cu mîna pe grumazul caprei, în umbra zaplazurilor mohorite.

Mînăstirea sclipește în soare. Toată umbra s-a ghemuit sub pădure, de unde pîndește, vînătă și vicleană ca ochii maicii Raisia.

La Cotul-Stîncii îmi găsesc în nodul sălciei uneltele mele de pescuit — „meșteșugurile”, cum le zice Saveta.

Un pescăruș cu pieptar de argint trece peste apa neclintită a pirăului. Mă uit după el — și în clipa aceea o văd pe maica Anghelina cea oarbă. Vine din susul apei, pipăind cu bățul pietrele de pe mal, și trece prîvindu-mă cu ochii ei morți, de cocleală, ca în *sămnul* maicii Măgdălina...

Și cum clopotul cel știrb din dealul Bogoslovului începe să bată într-o dungă, a mort, mă ghemuiesc cu spaimă, amețită, lîngă trunchiul sălciei.

Dar din pădure zvicnește, în trosnet de crengi uscate, o vacă bălțată cu coada birzoi, ca apucată de streche. Iar în urma ei iese și Toader, văcarul, aruncînd după ea ciomagul lui cel noduros și blestemînd cu năduf:

— Ho, boala dracului, mîncă-te-ar *lupchii*!

DRUM DE SEARĂ

Iarba cu firul cît vîrfurile acului îndulcește abia, cu umbră verzuie și caldă, cafeniul aspru al cîmpiilor de șiac. Sub deal, pilcure de omăt vechi se pîtesc tot mai aproape de pămînt. Între zările de abur, apropiate și nesigure, sub cerul adînc și încremenit, sîntem iarăși singuri ca de-atîtea ori, căluțul meu și cu mine.

Las hăturile în voie și întind mîinile, să prind în ele vîntul călduț, de primăvară. Căluțul își schimbă pasul după plac. Uneori se oprește, se uită în jos pieziș pe sub ochelarii lui patrați și ridică o copită, de parcă se teme să nu strivească o gînganie abia ieșită în soarele primăverii. Apoi își scutură cu veselie coama ca peria și pornește grăbit, să cîștige timpul pierdut.

De departe vine, apropiindu-se de noi, vuiet greu de fierărie. Și la cotitura drumului ne întîmpină, hurducîndu-se cumplit, o haraba verde, ferecată, smucită de un cal bălțat și șchiop.

Omul oprește harabaua și sare, sprinten, în drum. E lat în umeri, cu capul mare, cu picioarele scurte, dar cu opincuțele numai cît palma.

— Vă sărut mîna, doamnă doctor. Eu îs Panaita Ciuntu, de la Muncel... Tocmai veneam la dumneavoastră. Poate că îți fi bună să vă ostemiți pînă la noi.

— Ți-e bolnav vreun copil?

— Nu, doamnă doctor, mulțămesc lui Dumnezeu, băieții mi-s teferi. Moșneagu-i bolnav...

— Ce are?

— Da' parcă cine Doamne iartă-mă îl mai știe ce are? Gogeste de la Blagoveștenii. Cică-l ustură vătă-mătura... Tocmai acu, în toiul trebii, când îi nevoia mai mare. Că așa nimerește uneori Necuratul, parcă într-adins! Toată iarna n-o avut când să zacă...

— Bine, Panaite, să mergem.

O luă pe drumul neted și stropit de ploaie, eu înainte, Panaite Ciuntu în urma mea. Harabaua cea verde vuieste amarnic, și zgomotul răsună în cutia ei de scinduri ca într-un piept de vioară. Căluțul meu întoarce capul cu mirare, să vadă ce furtună se ține după noi.

Omul răcnește tare, ca să-l aud:

— L-o mai apucat așa... Da' pe-atunci trăia baba Ursuleasa din Cotu-Vameșului, Dumnezeu s-o ierte, că tare mai era meșteră. Îl descînta de vătămătură și-i dădea să beie dintr-un șip cu niște buruieni zăcute în rachiul de cel bun... Și în două-trei zile se îndrepta moșneagul.

Încep să se arate casele satului, găsite de primăvară: albăstrii și încrestate ca ouăle de Paști.

În poarta jităriei, un câine roș ne privește cu nepăsare, fără să latre. Pe cărarea zbucită, alături cu șoseaua, două ploduri desculte, un băiat și o fată, se iau la întrecere cu noi. Fata rămîne curînd în urmă, cu picioarele încurcate în fusta prea lungă. Băiatul aleargă cu coatele lipite de trup și cu bărbia în piept, ca un căluț. Se ține bine o vreme, cu toate că am dat bici calului, pînă-i iese în cale un podeț. Atunci se împiedică, se așterne la pămînt pe palme și rămîne așa, cu obrazul aburit de plîns și de nedumerire.

Prin ogrăzi, femeile aleargă grăbite între case și cuptoarele mari de lut, cît niște bordeie. Miroase pînă în drum a cozonac cald și a lapte muls de curînd. În ușa pestriță a unei cuhnii iese o fată cu mînecele cămășii suflecate pînă la umeri și plină de aluat pînă peste coate. Se uită la noi, apoi își ridică o mîna în sus și își trece, cu un gest de piscică alintată, obrazul aprins de-a lungul brațului rotund.

— Aici, doamnă doctor.

În ogradă se zbenguiesc o droaie de copii. Sînt și mai mîtitei, și mai mărișori, și mai spălăciți și mai smoliți — de tot soiul. Panaite sare din haraba, și într-o clipă toată gloata se mistuie prin șuri, pe după coșere și pe sub grajduri, ca grămăjoarele de pui prin buruieni cînd se arată hultanul.

Un cățelandru se zbate în lanț, înecîndu-se și tușînd. Și din șură iese o femeie trîgînd de funie un vițeluş roșcat, cu muguri de cornițe pe fruntea îndărătnică.

— Asta-i femeia me, zice apăsător Panaite Ciuntu.

Nevasta are ochii vineți și iuți, dar obrazul ostenit. Vorbește moale, ștergîndu-și mereu colțurile gurii cu degetul mare și cu arătătorul mîinii stîngi, de parcă vorba dulceagă îi înclieie buzele. Nu se uită la om de-a dreptul, ci cu ocol și de jos în sus, ca pe sub o streșină.

— Ia, năcazuri, doamnă doctor. În postul mare ne-o pierit o *giuncă*, și acuma s-o betegit moșneagul... Că parcă-i un făcut să nu ne tihnească și nouă sărbătorile, ca la ceilalți creștini!

Și dintr-odată, fără nici o legătură, se întoarce spre omul ei cu alt glas, înăbușit și rău, și cu altă căutătură:

— O fost și cumnatu Vangheli. Zice că dacă moare moșneagul, s-așine și Stroe la pămînt...

Omul mestecă între dinți o înjurătură, dar nu-i dă drumul. Scuipe și tace.

Trecem prin tînda unde se aud, din umbră, foșnet de păsări aciuat și țîrit dulce de pui. În odaie e aproape întuneric. Cele patru ochiuri vinete ale feres-truicii lasă o lumină rară. Sub grinzile joase stăruie iz greu de gaz, de lulea rece și de cojoc. Femeia aprinde lampa. Flacăra pilpiie, ridică un colț și începe să toarcă un fir subțire de fumingine. Sub pat, o cloșcă trezită din somn cîrîie supărată.

— Nu vă apropiați, doamnă doctor, că ciupește!...

Moșneagul stă întins pe spate, pe mîndirul vechi. Își întoarce spre mine, cu silă, fruntea lucie și barba încilcîită și-mi răspunde scurt, de mîntuială. Îi simt sub degetele mele mîna fierbinte și dușmănoasă. După zăbrelele uscate ale coastelor, inima îi bate pripit și

inegal, ca o vietate străină și speriată. Și în timp ce îi ciocănesc pieptul care sună a gol, moșneagul mă privește stăruitor, ca un fel de curiozitate amestecată cu batjocură. Sub privirea aceea tulbure și neclintită mă simt stingherită, mă simt de prisos.

— Mai bine mi l-ați aduce la spital... aici e greu...

Cu o sprinteneală nebănuită în trupul care parcă scirțile din toate încheieturile, moșneagul se ridică și se așează pe marginea patului, lăsînd să-i spînzure picioarele de iască, pe care nici cloșoa nu i le ciupește. Se uită cînd la mine, cînd la noră-sa, cuprinzîndu-ne pe amîndouă în aceeași căutătură neagră și bănuitoare. Zice îndesat, cu răsufierea tăiată de durere:

— Doar n-am trăit o viață de om în casa me ca să mor *pin șpitaluri*, cum ar vna „unii”... Că de-a *hi* să mai trăiesc, apoi să se știe că aici am să trăiesc. Iar de-a *hi* să mor, aici am să mor, nu la *șpital*, ca un calic și ca un nevolnic!...

Ieșim pe prispă, în inserarea ușoară. Femeia și-a dus mina dreaptă la obraz, și-a sprijinit cotul în palma stîngă și a început să mi se caine:

— Îi rău, doamnă doctor, tare-i hain și rău. Cu nimica nu-i mai poți intra în voie. Dacă-l iei mai cu domolul, zice că te pui bine cu el pentru pustia ceea de pămînt... iar dacă-l iei mai regegior, te suduie și te blastămă și strigă că ești păgîn...

În casă, Panaite Ciuntu caută să-l împace pe bătrîn:

— Lasă, tată, ce te mai amărăști și dumneata... Că doar n-avem să te scoatem cu sila din casă!

Moșneagul bombănește nu știu ce, întăritat, apoi tușește.

— Lasă... că am s-o rog eu pe doctoriță să-ți deie niște *pravuri*, ca să-ți mai contenească tusea...

Dar glasul moșneagului tresare, uscat și rău:

— Ba să vă cătați de treabă și să mă lăsați la păcatele cu doftorița voastră cu *tăt!* Că doar n-am mîncat ceapa cioarei să mă dau acuma, la bătrînețe, pe mina *copchiilor!* Ce poate să știe una ca asta? Macar dac-ar hi mai chipoasă, cum îi domnișoara moașa, lată-n *chept*

și-n *chicior*... Da' așa... Îți bagă țumburușu ceta de *stecă* subsuoară, și gata: te-o lecuit! N-ai văzut cum m-o întors și m-o sucit, pe mine, om bătrîn, de-aș putea să-i *hiu* bunic? A *hi* învățat ea carte de-a lor, de la țîrg, nu zic... Da' ori cu aceea, ori fără aceea... Ehei, săraca baba Ursuleasa!

Am plecat, prin împînzirea viorie a serii. Satul rămîne în urmă, cu abureala caldă de cozonac și cu agonia cicălitoare a moșneagului.

În largul cîmpiilor, soarele tăiat în două de linia zării înfige tășuri neclintite în tîpsile de sînge ale bălților. Departe, Ceahlăul se desprinde, străveziu, din apusul de aramă. În lunca ciuntită începe să se simtă miros de floare, iar într-un tufiș, cu crengi de fum, o pasăre nevăzută cheamă prelung și grav.

Se aude tocînd de denie. Din satul din care am plecat, din cel spre care mă îndrept, nu știu. Poate din amîndouă. Și sunetele uscate se întîlnesc în văzduh, se ciocnesc și cad, mărunțele, peste mine. Mă uit în sus, ca și cum aș putea să le văd. Deasupra capului tresare o stea. Clipesc — și în clipa următoare n-o mai pot găsi: s-o fi topit, scînteie de omăt, în apa adîncă a cerului.

Vine apoi glas rar de clopot, revărsînd în tăcerea largă sunete egale, ușoare și fără ecou, ca niște balo-nașe de cristal subțire.

ÎN TÎRGUȘORUL DINTRE VII...

Fragmente de roman

ÎN TÎRGUȘORUL DINTRE VII...

Văzut de sus, de pe Măgura, târgușorul dintre vii are forma unui diez : tăind cu dungile lor albe verzele compact al grădinilor, două străzi paralele îl despică și se întîlnesc, pieziș, cu alte două. Rombul din mijloc e grădina publică. Acolo sclipește în soare smaraldul tulbure al iazului. Pe apa leșietică și grea, în barca spoită cu catran ca o gondolă funerară, s-au plimbat în nopțile cu lună toate dragostele târgului. Casele scunde se pitesc în umbra copacilor. Numai două acoperișuri își înalță în lumină crestele stacojii de țiglă : cazarma și casa lui Paul Coman.

Capetele străzilor, prelungite la început în șosele, se distramă apoi în drumușoare din ce în ce mai înguste printre viile albastre. Și pînă în fundul depărtărilor, cățarate pe coline, risipite pe văi, nu vezi decît podgorii crețe de culoarea pietrei vinete. Numai unul din drumuri, dincolo de gara cît o cutie de chibrituri, se aruncă spre văi, purtînd pe spate două ațișoare de oțel. De-a lungul lor urcă și coboară de două ori pe zi un pui de locomotivă cîrm și răgușit, care trage după el, icnind, un vagonaș galben, dezechilibrat și sonor. E o cale ferată particulară, care leagă colțul acesta de țară cu „lumea”. Tot anul trenul-jucărie se țese fără rost de-a lungul peisajului coclit, printre mările de lut de pe care-l privesc, cu prietenie, popîndocii. Numai toamna locomotiva mititică urnește la drum voinicește, pe vagoane descoperite, poloboace noi de stejar. Atunci, în urma trenului care se mișcă

încet și solemn, ca o procesiune, rămîne parfum tare și amețitor de vin.

*

Trenul a intrat în gară, legănîndu-se. Locomotiva a încremenit, după ce-a mai pufnit o dată pe nas, supărată, un firicel de fum. Vagonul se clatină, căutîndu-și echilibrul.

La ferestruica zăbreliată ca un geam de pușcărie, se arată o pălărioară verde. Obrazul albăstrit de brici al șefului de gară se luminează de zîmbet:

— Sărut mîna, domnișoară, Puica. Bine-ați venit...

În haină băiețească de drum, cu părul strîns sub pălărioara verde, călătoreea pare o școlăriță care se întoarce acasă în vacanță. Dar cînd iese din umbra vagonului în soarele aprig, pleoapele-i brune încep să clipească mărunț, ostenite.

— Sărut mîna... ați mai venit la oraș?... Singurică?...

Fata răspunde privind aiurea:

— Singură.

— Și cuconu Paul ce face? E sănătos?

Dintr-odată, domnișoara Puica pare grăbită:

— Sănătos, mulțumesc. A rămas la moșie.

Și repede, cu un semn scurt din cap, intră în umbra sălii, spre ieșire.

La fereastra din capătul gării, o mîna albă și grăsuță a dat perdeaua la o parte. O femeie blondă, cu părul creț, cercetează iute peronul. Nu e nimeni. Un călător trece linia, spre vii, ducînd pe umăr un geamantan vechi, din care răzbește gîtul unei sticle. Sub pompa de apă, mecanicul se spală pufnind pe nas. Din grădinița de dîndos îi răspunde, cu veselie, curcanul.

Fără sfială, femeia își apleacă peste privaz umerii goi:

— Nicule...

Șeful se întoarce, cu șapca în mîna.

— Ce, tot nu dormi?

— Nu pot, e cald... Cine-a venit cu trenul?

— Fata lui Paul Coman și Bercovici de la Răzoare. Femeia cascadează, răstîgnînd în lumină brațe albe și lenese. Întreabă, închizînd ochii:

— Tu nu vii, Nicule? E cald, mi-e urt...

Omul o privește tulbure. Vrea s-o ia spre ușa imbrobodită cu zorele. Dar drumul pe acolo i se pare prea lung. Și sprinten, încalecă fereastra. Rîsul femeii se rupe fără veste. O mîna dibuitoare potrivește perdeaua, să nu se vadă de-afară.

Puica s-a întors cu un om, să-și ia geamantanul. A văzut. S-a oprit în ușă și a rămas acolo, privind cu ochii mari și goi cum se clatină din ce în ce mai potolît, faldurii perdelei.

*

În odaia turcească de pe vremuri, Lina ridică storiile. Năvălește de afară parfum greu de petunii dogo-rite.

— Ș-o să stați mult la tîrg, duduîță?

În mijlocul odăii, Puica își netezește tîmplele fierbinți. Răcoarea casei îi face bine.

— Nu știu. Poate... am să văd...

— Vine și boierul?

— Nu. Poate... Nu cred...

Femeia o privește cu mirare. În lumină, chipul feței e strîns și amar.

— Baia-i caldă, duduîță. Și dacă vrei mata, o chem pe Tincuța să-ți desfacă bagajul. Că poate ai ceva de cusut, ori de călcat...

Puica uitase de Tincuța, fata urîțică și neagră cu ochii de pomușoară crudă.

— Ce-ți face Tincuța, Lino?

Femeia își caută de lucru prin odaie. Oftează. Răspunde tîrziu:

— Ia, mă amărăște. O logodesc. Năcazuri...

Puica s-a lăsat într-un cot pe divan. Se simte liniștită, în siguranță. Covorul turcesc, cu desenul în cîrlionți, pernele cu motoceli rupte de pisici, măsuța cu picioare negre, subțiri și multe ca un păianjen de aba-

nos — toate-i sînt prietene. Zîmbește, și buza de jos, mai plină, îi rămîne puțin într-o parte :

— O logodești pe Tincuța? Și asta se cheamă năcaz?

Lina își strînge mîinile sub șorț, a sfat :

— Poi ce altă decît năcaz și amărăciune, duduîță dragă? C-o cerea băietu lui Cociu, de la *căntălărie*, băiet bun și cuminte și cu olecuță de stare... Da' ea nici s-audă de una ca asta!

— Și cu cine se logodește acum?

— Cu Mitruț, cel cu chioșcul din grădina publică... de umblă cu pantaloni ca niște fuste și c-o zambilică de surtuc de parcă i-o dat-o careva pe scăldat, un caraghios, ș-un calic, și-un rău... Da' ce putere am eu, sarac'n de mine? Plînge și zice că i-i drag. Și dacă i-i drag — s-o isprăvit!

*

După-amiaza de august își desfășoară peste vie splendoarea ei liniștită; nimic din cochetăria delicată a primăverii, nimic, încă, din exuberanța deznădăjduită a toamnei.

Pe valea cimitirului, în verdele îmbeșugat al ierbii, pietrele funerare par jucării albe scăpate din poala unui copil de uriaș. Cimitirul săracilor, cu crucile lui de lemn muced, e dincolo, după perdeaua de sălcii a pîrăului. Aici, locul e vesel și liniștit. Bogații tîrgului au adoptat pentru morții lor, dintr-un sentiment de pioasă umilință, un fel de uniformă: o placă dreptunghiulară de marmoră cu o cruce la căpătii. Atîta doar că marmora unora, ieftină, se macină și se sfarmă; pe cînd a altora, scumpă și dură, cu vinișoare trandafirii și albastre, rămîne parcă vie, ca o epidermă sub care circulă veșnic, caldă, viața fără de sfîrșit.

Puica împrăstie la căpătiiul mormîntului mănunchiul de trandafiri albi. Apoi se așază pe-un colț al marmorei și privește cu ochii seci peste întinsurile suflăte cu soare dulce.

„Ana Coman, de douăzeci și șapte ani”.

Suride trist: mama ei e mai tînără cu un an decît ea.

Morții nu îmbătrînesc. Și ceva din tinerețea lor încremenită rămîne și în noi: față de ei, sufletele noastre nu se mai schimbă. Bătrîni în pragul morții păstrează încă, pentru bunicii rămași mai tineri decît ei, sentimente fragede și sfioase de copii.

Puica își aduce amînte de femeia bălaie și palidă, care știa să ocupe așa de puțin loc în viața celorlalți. Cum îi era glasul? Nu mai știe. Știe numai cum îi erau ochii: lungi și trași spre tîmple. În luminile lor de chihlimbar întunecat, sclipeau gîndăcei mărunți de aur.

Primăvara, Ana Coman pleca singură în străinătate. Peste cîteva zile, Puica primea o carte poștală ilustrată, cu niște munți, cu niște brazi și cu niște case ascuțite. Una din ele era însemnată cu o cruciuliță: acolo ședea mama. Toamna, Ana Coman se întorcea acasă. Ghemuită lîngă sobă, învelită toată în șalul mare cu pătrățele, lăsa focul să-i puie viața înșelătoare pe obraji. Se uita în același loc, tăcută, serioasă. În inserările fără sfîrșit, Puica rămînea uitată pe-o canapea, ori la fereastră. Cînd nu se mai vedea nimic afară, începea să-i fie frică. Femeia de la foc părea o umbră, gata să se risipească: în locul ei ar fi rămas o grămăjoară de scrum... Fetița își simțea trupul amortînd cu încetul. Îi era foame. Îi era frig. Încerca zadarnic cîte-o mișcare timidă, ca să atragă atenția mamei. Într-un tîrziu, o striga:

— Ana...

Nu-i zicea „mamă”. Nici tatii nu-i zicea „tată”.

Femeia de la foc nu întorcea capul, nu răspundea. Atunci fetița se strecura pe ușă și, de-a lungul sălii negre, lipindu-se de ziduri ca o pisică, se ducea în odaia bunicului.

Acolo era lumină și fum de tutun. Bătrînul citea o gazetă, ori răsfoia o carte veche, un ceaslov cu litere ca niște gize presate între file. Purta un căpăcel de catifea neagră peste chelie, și-n picioare, totdeauna, botfori înalți.

Fecior de răzeși, frumos, dezghețat și cu oleacă de carte — învățase seminarul ca să se facă popă — în-

surat mai mult cu sila cu o fată de boier cam nebună, omul acesta de două lucruri nu se putuse dezbăra pînă la bătrînețe: de botforii înalți și de obiceiul de a spune socrului său, ori de cîte ori și ori cu cine ar fi vorbit de el „boierul”.

Pe bunica Serafima, fata „boierului”, Puica n-o apucase. Murise tînără, de moarte năprasnică. Era o poveste pe care slugile bătrîne o spuneau celor tinere cu palma la gură și clătînd din cap. Bunica Serafima fusese găsită în pădure, dezbrăcată, cu tîmpla despicată de secure. A fost arestat un țigan, un fierar, unul Iordan, tînăr și mîndru ca un pui de prinț. Dar după ce a stat un ceas întreg zăvorît într-o cămară cu boierul cel bătrîn a fost lăsat slobod. Și nu i s-a mai auzit de nume.

Cînd intra fetița în odaie, bunicul o întrebă puțin pe nas, ca un popă ce era să fie:

— Ce-i cu mata, Ninițo?

Și-și răspundea singur, coborînd glasul:

— Ți-e foame, văd eu că alta nu-i...

Îi punea pe marginea mesei o farfurioară cu peltea de gutui și un covrig cu susan. Pe urmă întrebă, fără zîmbet:

— Și Ana ce face?

Fetița răspundea cu gura plină:

— Stă.

— Da... stă și tace, stă și-l așteaptă...

Pe urmă, bunicul tăcea și el. Dar tăcerea din odaia bunicului era vie și caldă, nu încremenită ca cea de dincolo. Se putea răsufila slobod și adînc, se putea rîde, se puteau întoarce filele unei cărți...

Intr-un tîrziu, se făcea lumină în toată casa. Paul Coman intra cu toți cîinii după el. Și parcă intra pe toate ușile deodată. Puțin sfioasă, Puica îl săruta, lipindu-și gura încleiată de obrazul lui sănătos, neted și rece. Paul Coman o lua la subsuoară, ca pe un pachet, și striga rizînd:

— Unde ești, Ana? Ai adormit? Ni-e foame, fetefi și mie.

Ana Coman intra în lumină clipind des ca după somn. Rîdea și ea — și parcă se știa că rîde.

Dar într-o seară, cînd Paul Coman a umplut casa cu rîs, cu parfum de cîmp și cu lumină, Ana nu i-a mai ieșit înainte. Murise, cu capul răzimat de speteaza fotoliului, cu mîinile cumînți încruciușate pe genunchi. Pe gură îi încremenise un suris sărac, și-n ochii deschiși i se stînseseră toți gîndăceii de aur.

A doua zi, fără să înțeleagă bine ce s-a întîmplat, Puica s-a dus în odaia bunicului. Îi era foame. Nu l-a găsit. Ca să-și facă de lucru, a intrat în grajd, să vadă caii. Și deodată a zărit deasupra ei, legănîndu-se în văzduh, botforii bunicului spînzurat de-o grîndă.

De atunci sînt douăzeci de ani.

— Sărăcuța...

Dar supărată pe ea singură, Puicăi i se pare că înduioșarea ei e mai sarbădă ca de obicei — ca un desen copiat cu o hîrtie chimică prea îndelung întrebuințată.

— Oare nu mai sufăr?

S-a ridicat și s-a dus mai încolo, să aprindă o luminare la căpătîiul bunicului. Pe piatra sură, o caradașcă cu lustru — majusculă sărită din ceaslovul de demult al bătrînului — s-a ridicat amenințătoare, înălțînd spre cer o scară mică, cu spițele rupte.

Cu mîinile sub cap, cu trupul întins de-odoare, Puica încearcă să nu se gîndească la nimic.

— Acum două zile...

Pentru a cîta oară îi vin în minte toate? Și de ce?

Era la moșie. Se culcase devreme, mai devreme decît de obicei și mai veselă. Ieșise pe terasă, strînsă în hăinuța de călărie, cu cozile slobode pe umeri, întrebăse:

— Unde-i tata?

Și-atunci l-a zărit. Venea călare dinspre sat. Se credea singur. Venea la pas, aplecat în șoa, cu umerii căzuți, cu obrazul amar. Nu-l văzuse niciodată așa. Tris-

tețea ostentivă a gurii, fruntea grea : un bătrîn, un biet bătrîn... Și-a simțit inima ghemuindu-se de milă.

— Săracul tata !...

Dar, pe deasupra gardului, Paul Coman o zărise. Și omul care-a dat buzna în ogradă, aplecîndu-se mlădios pe sub streășina porții, era altul, tînăr, sprinten — cel de fiecare zi.

Puica și-a scuturat fruntea :

— Vedenii !

Și a rîs soarelui.

Au plecat amîndoi călare. Deasupra grîului umed juca pînă sclipitoare de aburi. Au trecut prin vad și-au intrat în pădure. Era răcoare. Drumul îngust îi apropia. Paul Coman se uita la ea, apăsător :

— Ce trup curios ai tu, Puica ! Încheieturi solide și fine : ești de rasă.

Deprinsă cu el, Puica a rîs. Vorbea de ea ca de un cal.

— Mulțumesc, tată : sînt doar proprietatea dumin-tale...

Dar Paul Coman nu rîdea. Colțul drept al gurii îi tresărea scurt, ca atunci cînd se apropiau supărările lui fulgerătoare și brutale.

— În definitiv, cîți ani ai tu, Puica ?

Fata s-a silit să rîdă.

— Ai uitat, tată ?

— N-am și eu dreptul să uit?... Înțelegi, îmi con-vine...

Parcă voia să glumească. Dar glasul îi era aspru, și albastrul ochilor dușmănos.

Puica l-a întrebat, neîndemînică :

— Ce ai ?

Îi era frică și nu știa de ce.

Paul Coman a rămas în urmă.

— N-am nimic... Pînă acum nu mi-a venit în min-te că ar fi trebuit să te mărit.

Și dintr-odată a întrebat cu alt glas — cu glasul omului bătrîn și umilit de bătrînețea lui, pe care-l zărise, o clipă, dimineața :

— Cel puțin... cel puțin nu iubești pe nimeni — tu ?

— Nu...

O tăcere turbure a căzut între ei. Călăreau alături, fără să se uite unul la altul. În jurul lor foșnea dulce pădurea. Fiecăruia-i venea să dea bici calului și s-o ia, nebun, înainte. Dar s-au stăpînit. Și s-au întors fără să mai schimbe o vorbă.

Acasă, Puica s-a urcat în odaia ei. A trimis răspuns că nu se simte bine. Nimeni n-a venit s-o întrebe ce o doare.

S-a făcut seară, pe urmă noapte. A adormit.

Cînd s-a trezit, vîntul aducea pe geamul deschis miros de țărînă udă. Plouase. Era tîrziu.

S-a ridicat dintr-odată, neliniștită. Și-a adus aminte că nu încuiase ușa, ca de obicei. Și i se părea că nu e singură : de cealaltă parte era, într-adevăr, cineva.

— O fi Blak?...

S-a apropiat tiptil să asculte, sprijinindu-se cu pal-mele și cu genunchii de ușa rece. Dincolo o mîină mîngiia ușurel lemnul, întirziînd pe minier, fără să-l apese. Clipele treceau — poveri. Cu ce să le măsoare, cum să le numere ? Inima-i bătea adînc și greu. Și i se părea că dincolo de ușă bate altă inimă, o dată cu a ei.

Pe urmă nu s-a mai auzit nimic. O scîndură a tros-nit în celălalt capăt al sălii. Și iar a fost liniște.

În ogradă, sub șopron, ardea încă mocnit focul la care oamenii își făcuseră mămăliga de seară.

Jos, în odaia lui Paul Coman s-a aprins lumina. Pe urmă s-a deschis, violent, ușa. Lumina s-a răsturnat afară, lămurind un colț de terasă udă și prundișul lus-truit de ploaie.

— Olecica !

De sub șopron s-a desprins în bătaia focului trupul subțire al fetei de lipovan. Prundișul ud a foșnit sub picioarele ei goale. Puica o vedea de sus. Cîți ani or fi trecut de cînd a găsit-o în colbul drumului, scîncind ca un pisoi lepădat ?

— Olecica...

Fata se oprise în ușă. Rochița albastră îi era des-cinsă, broboada căzută pe spate. Codițele-i stăteau spe-riate în creștet și ochii spălăciți clipeau somnoroși.

— M-ați strigat ?

— Da. Apă rece.

Fata s-a mirat.

— Apă rece? Este, în șipul cel mare...

Și a trecut pragul. Ușa s-a închis în urma ei. S-a făcut întuneric. Nu s-a mai auzit nimic.

Puica a privit multă vreme în noapte. Focul de sub sopron s-a stins. Vântul s-a potolit. Se auzea, departe, zvonul pirăului umflat de ploaie. Într-un târziu au început a se desluși, prin întunericul subțiat, linii și forme. Atunci au cântat cocoșii. Cel dinții a cântat, răgușit, cocoșelul cel american :

— Ca o muzicuță! s-a pomenit rîzînd Puica.

Îi era frig. A închis fereastra, s-a învelit în șalul mare cu pătrățele și, dreaptă în scaun, cu ochii deschisi, a așteptat fără grabă să se facă ziuă.

S-a coborît la cafea, ca de obicei. Paul Coman i-a zîmbit cu zîmbetul de totdeauna. Doar cele două lini-oare de pe buza de jos arătau că-și mușcase gura, așteptînd-o. Și Puica s-a simțit umilită de obrazii ei supti în fața încreșterii brutale și inconștiente a omului cu tîmplele cărunte. O clipă s-a îndoit de toate.

Olecica aducea laptele. Mergea atentă, cu capul plecat. Puica o aștepta, cu nădejde și cu frică. Cînd a trecut pe lîngă stăpîn, Olecica a ridicat din pămînt o căutătură dreaptă și lucitoare, iar la colțul gurii i-a pîlpiit dulce, risul.

Puica a văzut. Și, fără să se fi gîndit mai de înainte, a zis, liniștită :

— Trebuie să plec în oraș.

Paul Coman nu s-a mirat.

— Cum vrei tu, în definitiv, poate că ai dreptate, patru luni aici la țară, numai cu mine... Te-i fi plictisit.

— Nu m-am plictisit.

Fără să ție seamă de întreruperea ei, Paul Coman a întrebato simplu :

— Să te duc eu cu mașina ?

Drumul spre oraș taie de-a lungul pădurea de stejari... Puica a răspuns repede, mințind cu o grabă de care s-a simțit îndată umilită :

— Nu, mulțumesc... mă duc cu trenul. Am și spus lui Serafim să mă ducă la gară.

— Cum vrei tu... În definitiv...

Paul Coman și-a aprins țigara, a aruncat chibritul peste fereastră, în stratul cu verbine, cu gestul de fiecare zi.

— Și cît crezi că ai să stai acolo ?

Puica a tresărit. Așa păreau toate ca în fiecare zi. Paul Coman a ris cu risul lui întreg și sănătos, de totdeauna :

— Nu te speria. Înțeleg, ești stăpînă pe tine să faci ce vrei... Întrebam și eu, așa... Poate să-mi fie urît singur. Dacă te chem, vii ?

— Poate că vin și fără să mă chemi, a răspuns Puica, rîzînd și ea.

Nu-i mai era frică deloc. Simțea acum că ea e mai tare.

Cînd a fost să se urce în docar, Paul Coman, s-a aplecat, i-a ridicat marginea pălărioarei verzi și, delicat, a sărutat-o pe frunte.

Ca totdeauna...

*

De pe terasă se vede pînă-n fund strada dreaptă, bătută de soare. Acolo, în adînc, viile întunecate par nori grei, încărcăți cu furtună.

Casa, cuib de răcoare în văzduhul fierbinte, își culcă încet umbra pe trotuar.

Lina e dusă la bulgari, după zarzavat. Bucătarul doarme pe prispă, jumătate-n umbră, jumătate-n soare. Și Tincuța...

Puica a văzut-o deschizînd pe furiș ușa de la sub-sol. Era cu picioarele goale în papuci, și haina de pe ea, subțire, era desfăcută de sus pînă jos. A făcut un semn. Portița de dîndos s-a izbit, scăpată de o mîină prea atentă. De pe terasă, Puica a zărit doar spatele aplecat al omului care se strecura pe lîngă zid. Avea ceafa roșie, pantaloni largi ca niște fuste, și o zambalică de surtuc numai pînă-n brîu. „Un caraghios ș-un calic”, vorba

Linei. Dar fetei i-e drag. „Și dacă i-e drag — s-o isprăvit“...

Puica își adună cozile în creștet. Așa-s de calde pe gât, așa-s de grele pe umeri...

„Și dacă i-e drag, s-o isprăvit!“.

Se încruntă: „Azi trebuie să mă hotărâsc și eu într-un fel“...

De câte zile își spune așa, supărată pe lenea fără rost care-i destramă și-i amortțește gândurile? Trăiește, așa, de parcă doarme.

„Odată și odată, tot trebuie“...

Dar dacă toate n-au fost decît închipuiri de-ale ei?

„Prea mult stau singură și prea mi-e îmbicsit capul cu romane. Asta-i. N-am nici o prietenă“...

Nici Paul Coman n-are prieteni. Și el stă singur. Numai că nu citește romane.

„Îi seamănă!“ își spune Puica. Și-i pare bine că-i seamănă. „În definitiv“...

Rîde: s-a deprins să-și înceapă gândurile cu „în definitiv“, cum își începe vorba Paul Coman.

Își mută scaunul mai la umbră. Soarele îi frige vîrfurile piciorului, gol în sandală.

„Cel puțin... cel puțin nu iubești pe nimeni — tu?“

Cu ce glas străin, umilit și nefericit, a întreat-o... Nu, nu iubește pe nimeni. Nici n-a iubit de la șase ani, ca fetițele din romane.

„Și n-am măcar scuze că am avut ceva mai bun de făcut în viață“...

Copil potolit și cuminte — și atît de singur! Pe cine era să iubească? La ei nu venea nimeni. Bunicul, tata, slugile... Nu se juca decît cu Serafim cel mititel.

La școală, fetele-i spuneau prostii. Puica făcea ochii mari și nu înțelegea. Pe urmă a înțeles, dar continua să facă ochii mari, ca și cum n-ar înțelege.

La București, era internă la călugărițe. Din cînd în cînd venea s-o scoată, duminica, Paul Coman. O ducea la cinematograful, o purta prin cofetării. Și seara o lăsa la poarta școlii, încărcată cu pachete, amețită, fericită. Era așa de frumos, și de tînăr, și de vesel! Toată lumea se uita la el. La ea nu se uita nimeni.

Cînd a trecut în clasa a patra, s-a mutat la București la tanti Lena. Puica n-o cunoscuse de mai înainte. Știa că a călătorit mult și că scrie cărți „care nu-s pentru tine“. Cînd a văzut-o a rămas mirată — și îndată i-a fost dragă. Era mică și vie, cu ochii trași spre temple, ca ai mamei, cu părul de cînepă, zburlit fără să fie creț. Părea mai scurtă decît Puica.

A început s-o scoată în fiecare săptămînă, de duminică la prînz pînă luni dimineața. Paul Coman nu se mai arăta acum decît la vacanțe. Puica primea simbăta cîte-un carton cu lucruri bune și cîte-un pachet cu cărți. Dar cum i le cumpăra la întimplare, fata se pomenea de cîte două și trei ori cu aceeași carte.

În casă la tanti Lena toate erau răvășite. Găseai combinezoane pe pian și farfurii cu friptură în bibliotecă. Mai ales găseai peste tot piepteni.

Nenea Micu — care era foarte mare — nu făcea, cît stătea acasă, decît să-ncerce să pună lucrurile la locul lor; strîngea, netezea, păturea și țacea. Îi zicea neveste-sii *Lina*, și ea se supăra, mai ales cînd era cineva străin de față.

În fiecare duminică — ori poate chiar în fiecare zi — tanti Lena avea musafiri. Și totdeauna îi oprea la masă.

— *A la fortune du pot*, copii! rîdea ea dulce. Și întorcîndu-se către bărbatu-său: Ce mîncăm în seara asta, Micule?

Nenea Micu ridica dintr-un umăr: nu știa nici el. Servitoarea aducea ce se-ntimpla. Invitații își luau singuri tacîmurile din bufet. Mîncă fiecare pe unde apuca, vorbind, rîzînd, fumînd. Atîtea mucuri de țigară stînsse pe unde nici cu gîndul nu gîndești, și atîta scrum risipit peste tot nu mai văzuse Puica.

De la o vreme, pe nenea Micu începea „să-l doară capul“. Îndată după cafea, ieșea să ia puțin aer, după ce-și umplea buzunarele cu alune ori cu migdale. Toată lumea știa că se duce la cinematograful. După plecarea lui, tanti Lena își subția glasul:

— Și acum, copii, să fim serioși. Am să vă citesc ceva... Tu, Puica, du-te și te culcă: nu-i de nasul tău.

Puica se culca pe canapeaua din birou, dar nu putea să doarmă pînă tîrziu. Prea erau gălăgioși „copiii” tantei Lena.

Pe vremea aceea, Puica era îndrăgostită. Toate tetele de la școală iubeau. S-a hotărît să iubească și ea. Și l-a ales pe Nicu Dragnea, poetul. I-a învățat versurile pe de rost: plîngea, spunîndu-și-le. Îi tăia cu foarfeca chipul de prin reviste și-l lipea pe cărțile de școală. A făcut și carceră pentru asta, fericită că suferă pentru el. Era pe vremea cînd îi plăcea să mintă. Fetelor le spunea că se-nfîlnește cu el, că-și scriu. O credeau. Și ele mințeau, dar Puica nu le credea. Numai pe una a crezut-o, pe Valerica Zotu, din clasa a șaptea, care a bătut într-o seară o sticlură cu acid fenic și a murit peste noapte.

Știa că n-o să ajungă niciodată pînă la idolul ei. Visa să moară pentru el — dar nu urît, cu gura arsă, ca biata Valerica Zotu — după ce-i va fi mărturisit dragostea într-o scrisoare pasionată și dureroasă. De cîte ori n-a scris, plîngînd, scrisoarea aceea! Începea așa: „Iubitul meu”... A scris-o și în versuri. Dar n-a trimis-o: trebuia, mai întîi, să moară...

Într-o duminică, tanti Lena a intrat în parloir încărcată cu pachete, agitată:

— Repede, Puica! Și fă-te frumoasă: azi îl avem la masă pe Niki. Ce te uiți așa? Niki Dragnea, poetul...

Niki cel adevărat nu semăna cu cel din fotografii. Era mai mare, mai voinic și mai tînăr. Avea fruntea dreaptă, adîncită mult deasupra timplorelor, și ochii cu albul neînchipuit de luminos sub sprîncenele atît de perfect arcuite încît păreau artificiale. Din cînd în cînd își umfla puțin nările, înălțînd sprîncenele și închizînd ochii pe jumătate numai cu pleoapele de jos. Poate c-o făcea înadins, fiindcă știa că-i stă bine așa, poate că nici nu băga de seamă...

Avea obrazul prea rotund, poate, și gura prea plină, întredeschisă pe dinții puțin proeminenți.

„Aș vrea să-l sărut pe gură... trebuie să fie caldă”... s-a pomenit gîndînd Puica. Și s-a speriat singură de gîndul ei.

— O mare admiratoare de-a ta, Niki, a zis Lena, împingînd-o spre el.

— Mare? s-a mirat Niki. Eu cred că-i cea mai mică dintre admiratoarele mele... și cea mai drăguță.

Puica s-a tulburat și s-a înroșit ca o fată proastă.

Îi plăcea cum vorbește. Pe „s” îl strecura ușor printre dinți; glasul lui era, din pricina asta, copilăresc și dulce.

Toată seara s-a uitat la el. Și Niki o privea uneori, foarte serios. Atunci Puica se uita în farfurie, așteptînd să se ridice de deasupra ei povara, aproape palpabilă, a privirii lui. Începea să se înduioșeze:

— Ce-o să zică el cînd mi-o cite scrisoarea?...

Dar, ca să citească el scrisoarea, ea trebuia să fie moartă. Și de cînd îl avea în fața ei, parcă nu-i mai venea să moară de dragul lui.

Îndată după masă au trimis-o la culcare. Cum de-a adormit mai devreme decît altădată? Era tîrziu cînd s-a trezit.

În antret, Lena rîdea:

— Ești nebun, Niki...

În cămașă de noapte, Puica s-a suit pe-un scaun. Ușa avea sus un geam de sticlă zaharisită. Într-un colț era transparent.

Lena stătea pe băncuța cuierului, surprinzător de cuminte și de liniștită. Parcă era o fetiță. În picioare lîngă ea, cu paltonul deschis, cu o șuviță în ochi, Niki se juca cu degetele prin părul ei.

— Ce-ar fi să mă-nșor cu nepoată-ta?

Lena rîdea înainte:

— Niki însurat! Ești nebun.

— Nu-s nebun. Îmi place.

— E o prostuță.

— Tocmai. M-am săturat de femei deștepte. Îmi place fata.

— Dar mie îmi placi tu, Niki.

— Ce-are-a face! Mie nu-mi plac femeile „încă bine”.

Și Niki mîngîia mereu părul de cînepă, răsucindu-l pe degete șuviță.

— Ești supărată, Lena?

Lena își freca fruntea de mîna lui, ca o pisică: cum să fie supărată pe el?

— Vorbesc serios, Lena. Îmi place fata. Nu-ți seamănă...

— Mersi!

— E prea mică? Asta și vreau. O fată pe care s-o învâț eu...

— Literatură?

— Nu, Lena. Cu cele cu care fac literatură nu fac dragoste. O femeie nu le poate face cum se cade pe amîndouă. Am încercat cu tine. Tu ești o excepție...

— O, mersi...

— ...o excepție nenorocită, Lena: tu nu faci cum se cade nici una, nici alta. Le confunzi, asta-i. Și doar ești fată bună. Uite ce dulce ești așa, cînd te alinți, și taci, și nu vrei nimic...

De ce nu se supără Lena, de ce nu spune ceva rău, ceva urît? De ce nu-l dă afară?

Dar Lena apucase cu amîndouă mîinile mîna mare a bărbatului și-i săruta palma, adînc...

Puica s-a cuibărit sub pleduri. Îi era frig. S-a gîndit că acum are de ce să moară. Geloasă... E așa de bine să fii geloasă! Să suferi...

A adormit. A doua zi avea teză la geografie. N-a mai avut cînd se gîndi la dragostea ei. Pe urmă a venit vacanța, patinajul... Pe Niki a început să-l uite. Într-o zi, a făcut un pachet într-un jurnal pe care era chipul lui. Sfoara a retezat fruntea cu sprîncenele ridicate. Și ea n-a avut nici o remușcare. A mai tresărit în ea o vreme ceva cald cînd îi auzea numele. Dar a trecut și asta și n-a mai fost nimic.

Și pe urmă, tot nimic n-a fost.

Băiatul acela cu trup de bronz de la Mamaia... A tulburat-o o lună. N-a căutat să-l cunoască. Nici el nu căuta. Parcă le era frică la amîndoi. Într-o zi nu s-a mai arătat pe plajă. Abia atunci a întrebat de el dintr-odată nefericită. Nimeni nu-l cunoștea. L-a revăzut la București, din întîmplare. Era șofer.

Și Rică Panu... A iubit-o mult. Era căpitan într-o garizoană prăpădită... Venea o zi cu trenul ca să danseze cu ea cîteva ceasuri. Dansa minunat. O iarnă întregă a ținut nebunia asta a lui. În primăvară, Puica a trebuit să-i spuie că nu-l iubește, și el n-a mai venit.

„În definitiv, nu l-am iubit decît pe Niki. Aveam, atunci, paisprezece ani. Azi am douăzeci și opt. Ce-am făcut în toată vremea asta?”

Îi vine să-și răspundă simplu: „am îmbătrînit”. Dar o prinde spaima: „Nu, nu încă”...

Cu capul gol în lumina aprigă, un licean s-a ivit în capătul străzii. Se apropiie, făcîndu-și vînt cu batista. Are păr buclat, de-un castaniu cald, ars de soare, și gît rotund și plinuț, de fată. A încetinit mersul. Așteaptă pe cineva? Vreo fată? Parcă ar vrea să treacă înainte, parcă nu îndrăznește...

„Aș vrea să mă iubească pe mine băiatul ăsta”... se gîndește Puica.

De departe, pare mică — cum părea și Lena. De ce n-ar lua-o drept o școlăriță? La București, astă iarnă, locotenentul acela care semăna cu Niki — cu Niki de acum paisprezece ani — nu i-a vorbit în tramvai ca unei fetițe? N-a crezut-o că-i în clasa a șaptea de liceu și n-a așteptat-o trei zile în poarta școlii? Ea se uita de la fereastra hotelului, cum întorc fetele capul după el. Era așa de frumușel! Ridica sprîncenele și făcea ochii mici, ca Niki. Dar era serios: o aștepta pe ea, — pe eleva Ana Coman, din clasa a șaptea...

„De ce nu m-ar iubi și băiatul ăsta? Așa, stîngaci și timid, cum știu să iubească băieții mici... Mîine, sau peste o săptămînă, i-aș arunca o scrisorică: „vino de-seară”. Și l-aș primi pe din dos, pe unde vine iubitul Tincuței, cel cu zambalică... Vreau să-i sărut gîtul — așa cum voiam, acum paisprezece ani, gura lui Niki”...

O porțiță s-a deschis în gardul de peste drum. De cînd cunoaște Puica gardul și pînă azi, n-a știut că are porțiță în stradă. A ieșit o femeie cu rochie de mătasă roșie, cu părul adunat sub o basma pestriță. Gleznele goale au uitat să se subție sub pulbe, și pantofii cu tocurile strîmbe îi clămpănesc la fiecare pas.

E vopsită la întâmplare, cu un obraz mai roșu decât celălalt. Ori poate că abia s-a trezit din somn, cu obrazul înfierbîntat de pernă. . . Ochii trebuie să fi fost frumoși cîndva. Le-ar sta bine cu sprîncene. Și gura e prea mare și, nu știu cum, flămîndă parcă.

De ce s-a răsucit în loc băiatul? Ar vrea să plece. Dar femeia l-a zărit:

— Tu erai, puiule? Ce nu intri? Minte ai, să stai cu capu gol în soare?

S-a apropiat de el. Îi atinge brațul cu rotunzimea grea a sînului slobod.

— Ți-o dat moșu-tău franci? Cît?

Răspunsul nu se aude.

— Lasă prostiile. Știi bine că noaptea n-am vreme pentru de-alde tine. . .

Băiatul a scos o monedă, a pipăit-o cu degetele subțiri și a trecut-o discret în mîna femeii.

— Bun ș-atîta, la ceasu ista cînd nu vine nici dra-cu. . . Acu, du-te de m-așteaptă, că vin și eu. Da' vezi să nu faci *huet*, s-o trezești pe Luța, c-atîta-ți trebuie!

Puica s-a ridicat, cu impresia nelămurită a unei ofense; ciuda pe care o ai cînd vezi pe stradă pe-un cap străin, ridicolă dintr-odată, pălăria pe care o alege-seși în vitrină pentru tine.

*

Puica citește în chioșc. Deasupra ei, vița coboară un strugure cu boabe mari și tulburi. Puica ridică mîna și mîngîie boabele una cite una, fără să le rupă. Sînt reci. Și pe degete-i rămîne parfum de busuioc.

Pete mici de soare — păianjeni de lumină — îi alunecă pe umeri, pe brațele goale, pe genunchi. Le simte, ca pe o mîngîiere, căldura dulce.

Prin ceața matinală trenul împînzește fum subțire — miros de călătorie, dor de ducă. . .

E răcoare, călduț, e liniște; e bine în tîrgușorul dintre vii. . .

„În tîrgușorul dintre vii. . .”

Asta sună, așa, ca un tango. Puica încearcă să așeze vorbele pe melodii cunoscute: se potrivesc. Își

amintește de băiatul cu nasul mare și c-un vraf de cărțulii roșii subsuoară, care strigă ceasuri la șir, plimbîndu-se pe aceeași sută de metri, în centru, de-a lungul cofetăriilor:

— Luați, cumpărați, cele mai noi, cele mai moderne „șlagăre”: *În fînul de curînd cosit, A fost o noapte ca-n povești, În tîrgușorul dintre vii. . .*

„În tîrgușorul dintre vii. . .” Și pe urmă? Pe urmă, nimic. În tîrgușorul dintre vii nu se întîmplă nimic; nici măcar atît cît să ai cu ce face textul unui tango. . .

Nisipul cărării trosnește.

— Cine-i?

A venit Serafim. Se apropie fără grabă. Îmbrăcat în alb, subțire — lumina tare îl subție încă. Își duce haina pe-un umăr, cu lene. Nu i se aud pașii, dar nisipul trosnește: trebuie să fie greu.

Băiat orfan, crescut în casa lor, Serafim face ingineria. În vacanțe însă, face pe secretarul lui Paul Coman, copiind cu scrisul lui rotund, pe file mari veline, foile boțite prin buzunări și mîzgălite cu creionul în tren, în mașină și chiar călare. Paul Coman pregătește, de ani de zile, un tratat de economie politică. Dar lucrarea lui nu e niciodată gata. Cînd crezi c-a terminat-o, o ia de la capăt.

— Ce să fac? se dezvinovățește el. Sînt prea deprins să nu stau degeaba, și prea leneș ca să încep un lucru nou. . .

Și Serafim copie.

Mai ales copie cu de-amănuntul îmbrăcăminte, atitudinile și felul de a vorbi ale lui Paul Coman. A ajuns de-i seamănă. Pe trupul lui drept, hainele se așază fără stîngăcie. Parcă n-ar fi purtat niciodată itării creți și cămășuța de cînepă prea lungă de care Puica își aduce aminte cu un zîmbet.

— Ce este, Serafime?

Abia cînd își aude glasul, își dă seama că e puțin speriată.

Dar nu, nu s-a întîmplat nimic deosebit *acolo*. Paul Coman l-a trimis să plătească niște dări, să revizuiască butoaiele cu vin din pivniță și s-o întrebe cînd se-ntoarce la țară.

— Ți-a dat vre-o scrisoare?

— Nu.

Serafim e frumos ca un model pentru cărți poștale ilustrate. Dar știe să uite amănuntul acesta cind trebuie. Rîde cu toată gura, arătîndu-și dinții scurți și tari: risul îl urîțește, dar îl face drăguț. Și el știe asta.

Puica îl privește. Și întrebarea lui Paul Coman îi vine dintr-o dată în gînd:

— În definitiv, cîți ani ai tu, Serafime?

Băiatul însă nu tresare, cum a tresărit ea, atunci. Nici nu se miră măcar. Răspunde rîzînd:

— Douăzeci și doi... Ați uitat?

Așa e: Puica l-a botezat pe Serafim și i-a pus numele bunicii moarte. Un nume demodat, care se poartă cu jenă ca o haină prefăcută din vechi...

— Ați uitat?

Puica răspunde tot cu vorbele străine, apăsînd pe cuvinte cu o plăcere tulbure, vinovată:

— Am uitat... N-am și eu dreptul să uit? Înțelegi, îmi convine...

— De ce? Erați atît de mică atunci... și ați rămas atît de mică! Altfel, aș putea să vă-ntreb de ce m-ați dăruit c-un nume atît de angelic...

— Ți se potrivește, Serafime, și se potrivește...

Și rîde aspru, c-un fel de bucurie răutăcioasă; să poată chinui și ea pe cineva.

Dar Serafim și-a adus aminte:

— Cheile, domnișoară... Că pe urmă trebuie să mă duc în oraș.

— Pentru tata?

— Nu.

Puica strînge sprîncenele. Se uită la Serafim. Unde se duce? La cine se duce? Își amintește de băiatul de ieri, de femeia cu rochia stacojie de peste drum...

— Cheile...

— Da, cheile... Dar merg și eu cu tine. Îmi place în pivniță. E și cald și frig, și miroase a piatră udă și a vin vechi.

A luat-o înainte. Merge grăbită și cu teamă, ca și cum s-ar ține în echilibru, cum calci în vis cînd ești pe

marginea unei prăpăstii, și-ți place amețeala primejdiei, și ți-e frică să nu cazi — ca să nu te trezești.

Serafim vine în urma ei, privind-o greu, aproape încruntat: curba grațioasă a cefei, linia moale a spatelui, mișcarea șoldurilor, lină... Parcă ar fi goală sub rochie... Ce-o fi avînd azi?

— O să-ți fie frig.

Puica prinde din zbor vorba care înțeapă dulce: să-ți... Răspunde, cu pleoapele apăsate de altă greutate decît a luminii:

— Nu-i nimic. Îmi dai haina ta.

Au ajuns. Pivnița e adîncă: vietate încovoiate sub pămînt, cu solzi de piatră sură pe spinare. Respirația ei rece și grea apleacă în gîrlici flacăra luminărilor, și, iarna, îi pune la gură blăniță moale de promoroacă.

Puica a aprins lanterna. Coboară treptele, numărîndu-le. De-atîtea ori a coborît singură, pe întuneric, treptele, care nu seamănă una cu alta, încît le cunoaște pe fiecare. A douăsprezecea are o scobitură la mijloc, a cincisprezecea e aplecată, a nouăsprezecea e lunecoasă...

Mai jos, bolta se îndoaie. Lumina gîrliciului, ca un capăt rotund de lunetă, a dispărut. Aici, în zid, e un fel de pat. Acolo a pus ieri Lina finul proaspăt în care se vor culca, una lîngă alta, sticlele cu bulion. Miroase a sinzliene și a trifoi. Și din adînc se aud cum cad, regulat și rar, ca un tic-tac de pendulă adormită, picăturile de apă din tavan.

Lanterna s-a stins. Puica dibuiește cu mîna culcușul aspru și umed. Se gîndește la femeia cu rochia roșie, acolo, în lumina crudă a soarelui. Aici e întuneric. Nimeni n-o vede, nimeni n-o știe...

— Domnișoară Ana...

A strigat-o încet, parcă se teme să nu-l mai audă și altcineva. Și i-a spus pe nume — pe numele pe care nu i l-a mai rostit nimeni de cînd a murit bunicul. Numele ei, numele mamei... Ce i-a venit lui Serafim?

— Ana...

Ana: numele ei de femeie. De ce i-l spune? Și cu ce drept? Ar vrea să-ntindă mîna spre gîtul lui, să-i

aplece spre ea gura cu dinții scurți și tari; să-și simtă numele pe gura lui.

— Ana!

Aproape a lipat. Și palma lui întinsă a dibuit ceafa ei goală, și a rămas acolo, caldă și grea, gata să se fragă înapoi, gata să apese, mîngietoare.

Puica a închis ochii. Sub pleoape i s-a făcut lumină. Și a văzut terasa conacului de la țară, și sub terasă un pui de om cu ȋțarii creți, cu cămășuța de cînepă lungă-n poale și-n mîneci. Avea un nas cît o mîrgică și-un scai în părul castaniu. Ținea în mîna o oală de lut și frămînta colbul cu degețelele răsfirate ale picioarelor goale.

— Ce cauți tu, Serafime?

Băiatul se uita îndărătnic într-o parte, serios, parcă avea o preocupare a lui tainică, și spunea iute, într-un suflet — să scape de-o grijă:

— *Mo times lelița Fîsîna dup-olecuță de bos...*

Puica s-a desprins încet de sub mina caldă. Rîde limpede, în întuneric, luminii din ea:

— De ce te-ai speriat Serafime? Nu s-a întîmplat nimic. S-a stins lanterna. Trebuia să-i schimb bateria. Stăi aici, să nu te-mpiedici. Eu cunosc drumul. Mă duc s-o trimit pe Lina cu luminări. Nu, eu nu mai vin, e prea frig...

Și, urcînd treptele două cîte două, ca pe vremea cînd fetița, ȋși făcea singură spaimă ca să simtă plăcerea primejdiei, a ieșit din întuneric la lumină cu obrazii abia păliți de răcoarea adîncului.

*

„Tată...”

Puica scrie la masa din salon. O îndoială îi oprește mîna deasupra blocului. Iar simte în ea hotarul, precis și nestatornic în același timp, ca linia dintre lumină și umbră de pe covor, care-i desparte gîndurile în două: de o parte cele treze, adunate în cuvinte cu ȋnțeles; de cealaltă, impresii tulburi, care nu se lasă prinse-n cuvinte, pentru care vorbele sînt neîncăpătoare ori prea mari, prea delicate ori prea brutale.

Serafim trebuie să se întoarcă să ia scrisoarea. Peste o jumătate de ceas pleacă trenul.

ȋncepe să scrie repede, ca să se isprăvească odată într-un fel, ca să fie, cît mai degrabă, *prea tîrziu*:

„Sosesc cu trenul de seară. Așteaptă-mă la gară, dacă vrei”.

Și urmează, scriind apăsător, citeț, cu litere rotunde și egale de gospodină:

„Aici toate merg greu. Lina îmbătrînește. Tincuța se mărită. Ar trebui s-o trimitem pe Olecica să îngrijească de casă, măcar cît stăm noi la țară. Cînd ne-om întoarce noi, o trimitem pe ea îndărăt...”

ȋn odaia cu draperiile lăsate, lumina e fumurie și moartă. ȋntre ferestre, portretul bunicii Serafima surîde în ramă de catifea vișinie, cu gura puțin desfăcută, cu tîmplele supte, cu privirea aiurită.

Ochii Puicai, vineți și mari, îl privesc din treacăt fără să-l vadă — și fără să știe că-n umbra odăii, pe fondul vișiniu al draperiilor, ea însăși pare chipul geamăn al celui din ramă, ca și cum bunica Serafima, trezită o clipă din moarte, s-ar uita în oglindă și și-ar surîde tristă și nedumerită.

DOI TRANDAFIRI

În sala de curs a Facultății de medicină plutește biziit impertinent de glasuri. Cu capul și cu umerii ieșiți ca dintr-o cutie cu surprize, de după catedra prea înaltă pentru el, profesorul vorbește repede și cam pe nas, oțărîndu-și din cînd în cînd chipul spîn, de babă. Numai ochii vii, după ochelarii cu rame negre, se plimbă răutăcios și fără astîmpăr de-a lungul băncilor.

E cea din urmă oră de curs înaintea vacanței de Crăciun.

În pupitrul din față, Dina ia note. Scrie, înflorindu-le îndelung, literă cu literă, cuvintele care-i ajung la ureche în răstimpuri. E prea cald și prea lumină — și vine Crăciunul... Ochii îi fug mereu de la săgețile ceasului legat cu curelușă deasupra pumnului, la fereastră prin care se văd, peste un acoperiș nins, trei stele gemene : cingătoarea Orionului.

Din fundul sălii izbucnește un țipăt înfundat :

— Săzi binișor, mă ! Ce dracu-ți este ?

E Tița Balan, coana Tița, studenta pe care-o ocolesc de departe colegele pe stradă. E voinică și nu îngăduie nici un corectiv farmecelor ei prea îmbelșugate. Se îmbracă în roș, își pune pălăria cînd pe ceafă, cînd pe-o ureche, și poartă pantofi bărbătești cu tocuri late :

— Nu că-s la modă, da-s mai trainici, explică ea. Și pe urmă, pot pune într-însii, iarna, două perechi de colțuni. Că eu n-am cu ce-mi lua cizme de gumă : băieții iștea îs de-o zgîrcenie !...

Vorbește tare și întrebuintează un vocabular înflorit cu reminiscențe din cărțile bisericesti ale lui tată-său,

dascălul Bălan de la Trei Calici. Tutuiește pe toată lumea, iar dacă vreun coleg mai rezervat pare că se supără, Tița nu-l iartă :

— Și ce, mă ? Așa-s eu, „natur”. Nu-ți place ? Atîta rău. Vă știu eu cîte parale faceți.. Chiar tu, heruvimule. Acuma strîmbi din nas pentru că-s fetele de față... da' ieri, ce porcărie mi-ai spus în sala de disecție ? Să-ți aduc eu aminte, s-audă *tăți* ? Ei lasă, serafimule, că nu te spun : Tița-i fată bună, știi tu. Da' altădată să nu mai faci pe mironosița, că dai de dracu cu mine.

Profesorul și-a scos ochelarii, i-a șters tacticos cu batista și a ieșit, cu pași mărunți și stîngaci de miop.

Dina s-a repezit la ușă. Dacă ar lăsa-o rochia, ar alerga de-a lungul sălilor încă deșarte cu pași mari, din ce în ce mai lungi și mai sălțați — cum alerga cînd era mică, ca să-și dea iluzia că zboară.

Aproape de ieșire s-a oprit : Mihai e acolo, în cercul de lumină pe care-l clatină pe omăt becul de sub poartă...

S-a oprit și ride. Știe cum or să fie toate. Mihai spune că aștepta pe altcineva — pe un băiat. Și pleacă alături ; el, puțin mai în urmă, ridicîndu-și umerii ca să pară mai înalt și subțîindu-și ochii prea rotunzi, ca să nu mai pară așa de copil... La capătul străzii se opresc. Ea ride, ca să nu se vadă că e puțin tulburată, și-i spune pe nume ca din greșeală, ca să-i facă plăcere. El întrebă iute, ca pe un lucru fără însemnătate, dar cu ochi de vi-novat :

— Și mîine seară la cîte ieși, duduie Dina ?

Și rămîn unul în fața altuia, așteptînd fiecare să se depărteze celălalt întii...

Dar dacă sara asta, fiindcă ea pleacă, Mihai o să-i spună cuvintele pe care le dorește și de care se teme, pe care de-atîtea ori le-a oprit c-o glumă ori c-o apropiere iute de sprîncene ? Va trebui să vorbească liniștit și rece, să-i spună că e prea copil, că nu se poate... Și Mihai are să fie supărat de Crăciun și n-are s-o mai iubească — și n-are s-o mai aștepte nimeni în poartă după vacanță...

Mai bine să nu-l vadă în seara asta. O să-i scrie : o carte poștală ilustrată cu un Moș Crăciun roș și cu

„La mulți ani” caligrafiat auriu într-un colț. Ca unui copil ce este.

Se furișează îndărăt pe lângă zid, prin coridorul întunecat de-a lungul sălilor goale. A ieșit pe din dos. N-a văzut-o nimeni.

Dar în drum dă peste Tița cu o droaie de băieți.

— Pe unde-mi umbli, ghiavole? o întâmpină ea. Poftim! Heruvimu o așteaptă în poartă, zgribulit ca un pui de bogdaproste, și mironosița o șterge pe din dos! Ce te uiți așa la mine și te faci că nu pricepi? Heruvimu tău, Mihăiță... Păcat de el! Eu în locu tău... Ascultă-mă pe mine, fată, că eu știu ce știu. Ce dacă are caș la gură — parc-ai să te măriți cu el? Da-i vezi pe iștea? Uită-te bine la ei: *țăți* la un loc nu fac cît Mihăiță a tău!

Și cu trei degete ale dreptei adunate ca pentru cruce, cu trei degete scurte și roșii, Tița aruncă pofticios și cu zgomot spre cerul pur proiectilul unei sărutări.

*

Mihai s-a ridicat de la masă înaintea tuturor, fără să se uite în colțul unde, ca totdeauna, tata mănincă cetindu-și ziarul. Se teme de întrebarea la care, în seara asta, n-ar ști ce să răspundă:

— Ce faci deseară, Mihai?

A scăpat.

Își pune hainele negre, o cravată cu picățele argintii, își udă bine părul cu apă și se leagă strîns cu prosopul. O picătură de parfum de-al mamei pe batistă, altă picătură pe reverul hainei. Își numără banii. Treizeci de lei și cu zece din palton, patruzeci. Ce să facă numai cu atîta? Un trandafir e douăzeci și cinci...

— Lenuca!

Lenuca atîta aștepta. Stătea la masă ca pe spini. Azi e vineri, zi fără teatru. Filmele le-au văzut împreună. Înainte de vacanță nu se învață, seara „c-un băiat”... Atunci unde se duce Mihai?

Își vîră în odaie, prin ușa abia deschisă — ca să nu observe tata — trupul subțiratic. Obrazul triumfiular, cu gura palidă, e numai ochi.

— Ce este, Mihăiță?

— Ascultă, Lenuca, împrumută-mi un pol. Îmi trebuie.

O aventură!... Fata își scotocește buzunarele șorțului de școlăriță, scoțînd ban cu ban.

— Să-i cumperi trandafiri, Mihăiță. Trandafiri galbeni. Am văzut eu la florărie, extraordinari...

— Ce tot spui? Îmi trebuie... pentru-n curs.

Lenuca nu-l aude.

— Păcat că nu te poți duce la ea așa, cu turbanul pe cap. Cînd ai ști ce bine-ți stă! Și cu gîtul gol. Că tu ai gît de fată. Nu de fată neagră ci albă ca mine, de fată frumoasă...

Mihai stă la îndoială: să se supere? Să rîdă? Cînd se pornește Lenuca...

Se stăpînește. Pe colțul mesei nu-s decît șaisprezece lei. Restul trebuie să-l aducă Lenuca din geantă.

— Ascultă, n-ai un pic de pudră? Că-mi lucește nasul...

Mihai a plecat. Sprijinită de tăblia patului, cu ochii încremeniți în lumina lămpii și cu brațele adunate strîns peste piept, Lenuca visează. O stradă cu lumini rare... un zid vechi, c-o poartă ascunsă în rourusca ninsă. La fereastră, pe întuneric, așteaptă o fată. Nu se vede decît că-i blondă. Se uită în lungul străzii, apăsîndu-și inima cu mîinile amîndouă: vine? nu vine?...

Atunci, de-a lungul zidului se strecoară o umbră. Cu gulerul ridicat, cu pălăria trasă pe ochi... Ține-n mînă doi trandafiri galbeni. Și fata de la geam...

Fată... Femeie, poate?...

Și în obrazii fetei se aprind două pete roșii, ca două urme de sărutări, iar pe gura desfăcută trece un zîmbet turbure, aiurit.

*

Mihai a vîrît la piept, sub palton, cei doi trandafiri galbeni. În dreptul inimii: să nu le fie frig, să nu-și piardă parfumul. Parfum bogat, de vară plină — de dragoste...

Știe ce are de făcut. Cum intră, îi dă trandafirii. Dina râde: așa-s de frumoși! Și atunci, repede, să n-aibă când îl întrepru, îi spune tot.

Tot... adică, că-i e dragă. Dar parcă ea nu știe?

Se uită în adâncul străzii ca și cum s-ar uita în adâncul unei fântini. Sus, peste case, stele mărunțele și reci tremură de frig, gata să scapete de la locul lor...

N-o să-i spună nimic. O să-i dea trandafirii, și atât. O declarație de dragoste, în haine negre cu cravată cu picățele? Ce-ar râde Dina!

S-a oprit.

— Îndată ce trece sania asta, mă duc...

O sanie cu cal alb. Calul e legat la un genunchi. Birjarul e legat peste fâlci. În față, un geamantan. Și în sanie — Dina.

L-a văzut și s-a bucurat. Și-i râde cu ochii, cu gura, cu obraji. Mihai se-ntunecă și se luminează pe rînd, parcă trece prin soare, în umbra unui gard cu zăbrele.

Și cum sania se depărtează, Dina se întoarce și, cu mîna goală, trimite în urmă un gest ușor — o sărutare, parcă.

Trebuia măcar să-i arunc trandafirii!

Stă pe marginea trotuarului, cu trandafirii în mînă. Sînt calzi. Și sania nu se mai vede...

— Ce faci aici, Mihăiță maică?

Tița a ieșit dintr-un restaurant, roșie, cu paltonul descheiat. Aduce cu ea, în gerul limpede, miros cald și gras de mîncare.

Mihai ascunde trandafirii în buzunar. Și spune — nu Tiței, spune caselor, și stelelor, și copacului care se apleacă peste gard:

— A plecat Dina...

Tița își proptește o mînă în șold și se lasă pe spate, ca să rîdă în voie:

— O plecat și te-o lăsat singurel! Să nu te pape careva, mititelule!

— Vreau să spun că n-am ce face-n seara asta. Mi-e urît. Asta-i.

A vorbit răstit. I-e ciudă pe Dina, pe Tița, pe lumea toată.

Tița nu mai râde. S-a apropiat. Degetele ei caută și mîngîie locul gol de la încheietura mînușii lui. Și el simte, surprins, alături de el, de-a lungul lui, trupul cald și supus al fetei.

— Ascultă, heruvimule... hai cu mine la cinematograful. E un film cu dragoste. Și eu cu dragostea nu mă întîlnesc decît la cinematograful. Cine vrei să faci amor ca-n romane cu Tița Bălan? Pe urmă, încetișor, cu alt glas: Și după cinematograful, dacă vrei... Parcă Dina are să știe?

Dinspre gară se întoarce sania cu care a plecat Dina. Mihai socotește. N-are decît de-o cursă cu sania. Dacă nu cumpăra trandafirii... Se întoarce spre față, răstit, ca să-și ascundă stîngăcia:

— Dacă-am lăsa cinematograful și am merge de-a dreptul la tine?

— Dumneata... la mine?

Bucuria umilită a Tiței, acel „dumneata” atât de nou și de neașteptat i-au risipit sfiala. Sania se apropie. Și atunci, privind cu vrăjmășie cerul negru suflat cu pulbere de stele, Mihai întinde brațul de care-i încheștată mîna femeii, stîrnind în noapte parfum suav de trandafiri striviți:

— Oprește, birjar!

„SĂRMANUL DIONIS”

În față, răzemată de pupitrul stropit cu cerneală de toate culorile, o fată blondă și-a aplecat capul pe-un umăr sub povara cozilor împletite din mătăasă crudă de păpușoi. Pare atentă. Dar ochii viorii privesc risipit, și la colțul gurii i s-a ivit un vârfulșor de limbă ca de pisică. Lângă ea se foiește pe loc o școlăriță mititică, cu omoplații în relief prin stofa șorțului, părul arămiu retezat scurt deasupra cefeii scobite ca o linguriță.

De sub ferestre se aude cloncănit tandru de cloșcă și piuit subțirel de pui. Un automobil trece pe stradă, urlând. Și urletul se desface în două și se împletește — parcă se bat doi motani, noaptea, pe acoperiș.

Și e soare, soare, soare... Pe Margareta o dor ochii. I-ar închide.

Dar dacă i-ar închide, ar adormi.

Mîna profesoarei, izbind uscat creta de tablă, împarte liniștea în bucățele inegale.

Toc... toc, toc... toc, toc, toc, toc... toc...

În bucățele de ce?... Margaretei îi vine să caște. În bucățele de plictiseală.

Acum degetele uscate, umflate la încheieturi așază unul lângă altul pe tablă cercuri negre tivite cu alb. Pe filele caietelor, miini copilărești reproduc somno-roase figura, în mic: cerculețe albe tivite cu negru.

Săraca domnișoara Mărcuș!...

E năltuță și gîtuită la mijloc. Ochii, blînzi, pun lumină caldă pe obrazul tăiat în linii frînte. Părul i-e încrețit suviță cu suviță și ticluit cu trudă ca să

acopere creștetul alb și luciu ca de hîrtie velină. Pe cravata de catifea roșie înnodată sub bărbie, s-a prins într-un ac de aur un fluture albastru de smalt — un fluture din cei care pîlpiiie vara deasupra florilor de inișor.

Săraca domnișoara Mărcuș!...

Peste terasă se vede o ramură de castan întinzînd, pe tipsii de frunze, piramide gingașe de flori de sîdef.

Pe geam a intrat o muscă, slobodă și aurită de soare. În liniștea clasei, zbîrniitul motorășului ei ia proporții. Domnișoara Mărcuș rămîne o clipă cu creta lipită de tablă, urmărindu-i firul încîlcit al zborului. Fetele ridică ochii de pe caiete. Musca a intrat în umbră. Soarele i s-a scuturat de pe aripi. Domnișoara Mărcuș zîmbește trist: e primăvară...

— Luăm segmentul A-B...

O mină fierbinte s-a strecurat sub brațul Margaretei.

— Știi? Aseară a fost iar. Diseară iar vine. Trebuie să-i vorbesc. Altfel nu se mai poate...

Nușa are o aventură! O aventură adevărată, c-un băiat. E cea dintîi din clasă care are o aventură, și taina asta numai Margareta o știe...

Tresare, dar nu întoarce capul.

Nu-i frumoasă Nușa. E slabă, și în obrajii palizi are două pete aprinse, inegale, cu contur precis: una aduce cu Africa, alta cu America de Sud — amîndouă cu coada în sus. Părul castaniu capătă uneori, la soare, reflexe blonde, iar ochii miopi i-s puțin turburi. Cînd se uită departe, se îngustează, se lungesc, pînă nu i se mai vîd între pleoape decît două dungu-lițe negre.

Ei e palid și visător ca Sărmanul Dionis. Nușa, nu știe cum îl cheamă. Știe doar că stă departe, într-o casă veche cu cerdac de lemn risipit, cu tencuiala căzută — o casă părăsită în mijlocul unei ogrăzi cu urzici, cu brusturi și cu tufe de soc. Acolo, o luminiță arde pînă noaptea tîrziu, la o fereastră... De unde știe Nușa toate? Margareta n-a întreat-o. Dar așa trebuie să fie: Sărmanul Dionis nu poate să

stea în centru, într-o casă cu etaj, cu lumină electrică și cu fața la stradă...

Cînd e lună, Sărmanul Dionis trece pe sub fereastră Nușei. Se oprește peste drum, în umbra unui zaplaz înalt, și așteaptă. Nușa iese la geam. Se uită unul la altul, trist. Între ei e strada, lumea care trece nepăsătoare... Într-un târziu, el pleacă. Face un semn cu mîna și se duce.

— Aseară am stat, așa, un ceas... De aceea n-am știut azi nimic la fizică.

— Are părul lung? a întrebat Margareta.

— Desigur... lung și buclat. Poartă o pălărie mare... și pelerină.

Semnele de pe tablă încep să se clatine. Cercurile ies în relief, se desprind și se întretaie în văzduh ca niște rotogoale moi și plutitoare de fum. Ce tot spune domnișoara Mărcuș?... O linie roșie se desface de pe tablă, se oprește lângă cercuri, se rupe în trei și se întoarce asupra ei însăși; un triunghi. O umbră violetă se lasă peste toate, și în umbra asta se deslușește capul aplecat, cu barba subțire și cu creștetul de fildeș, al meșterului Ruben.

Și, ca într-un albastru zbor de libelulă, în cadrul ferestrei care s-a depărtat pînă în zare, apare și dispare chipul palid și trist al Sărmanului Dionis...

Margareta e singură în odaie.

Pe paginile cărții deschise, strofele poeziei sînt doar figuri geometrice, aproape identice, înșirate una dedesubtul alteia. Și-s multe...

La geam, luna s-a prins ca un păianjen în plasa perdelei.

În seara asta, Nușa se întilnește cu Sărmanul Dionis. Iar n-are să știe mîne la germană...

„Trebuie să-i vorbesc. Altfel nu se mai poate...”

Pe fila cărții, Margareta îi vede în relief, ca într-un stereoscop. El stă în umbra zaplazului vechi, cu pălăria subsuoară. Fruntea lui, albă în întuneric, pare luminată pe dinăuntru. Nușa s-a arătat la geam,

și cele două pete aprinse din obraji i-au pierit deodată. Se apleacă peste marginea ferestrei. În seara asta e frumoasă și ea. Părul ei e de argint sub lună și ochii mari...

— Mai ai mult?

Glasul mamei, din odaia de alături vine de departe și face ocoluri mari. Margareta răspunde târziu.

— Da... și nu știu ce să fac, mamă dragă. Mi-am uitat caietul de germană la Nușa.

Minciuna asta, spusă pe negîndite, o sperie puțin:

— Să nu trimit pe Rița să-l aducă?

— Mă duc și eu, mamă... E aproape. Mă doare puțin capul. O să-mi facă bine...

Acum n-a mai spus minciuni. E aproape, o doare capul, o să-i facă bine: toate sînt adevărate. Își iartă minciuna cu caietul și primește cu sufletul împăcat învoirea mamei.

— Du-te, dar să nu stai mult.

Își ia din cui pelerina și strînge în mîna un ban: banii pe mîne, pentru cornuri. Rița e gata. Fusta ei vîrgată, scurtă și creată, parcă-i umflată de vînt. Ridică spre lună ochii mititei și oftează:

— De ce oftezi, Rarițo?

— Ia și eu, duduță, cu ale mele...

Și Margaretei îi vine să ofteze. Și dac-ar întreba-o cineva de ce oftează, tot ca Rița ar răspunde: „ia și eu, cu ale mele”...

Fac cîțiva pași în liniște. În văzduhul clar, luna aproape plină se clatină ușor deasupra dealurilor negre ale Repedei. Se vede că firul de care e animată a fost atins în treacă de o aripă nevăzută...

— Rarițo? Rarițo...

Rița clipește viclean și tace. Numai vârful nasului i se mișcă, parcă ride înăuntrul ei. Știe ea că n-o alintă degeaba Margareta.

— Uite, Rarițo... Văd că domnul Pincu n-a închis dugheana... Du-te și-ți cumpără alune americane.

Rița a primit banul în mîna ei rotundă și tare ca o perniță de pus ace, dar stă încă la îndoială.

— Da' ce-a zice cucoana?...

— N-are să zică nimic, că n-are să știe. Du-te, că nimeresc eu singură la Nușa. Așteaptă-mă și mănincă alunele în sănătatea lui Nică...

Riței îi plac, mai mult decît toate bunătățile pămîntului, alunele americane prăjite cu sare. Iar dacă oftează și la lună, și la soare, și la focul din plită, e pentru că Nică, ordonanța căpitanului de peste drum, s-a liberat și a plecat de-o săptămîină, cu trais-ta-n băț și cu pălăria pe-o sprinceană, departe, în satul lui.

— Bine, duduîță... da' să nu zăbovești, c-apoi tot pe mine *chică* păcatu...

Fusta vîrgată pornește rotindu-se la fiecare pas și dispore ca pe-o poartă de rai în dreptunghiul rumen care însemnă intrarea în prăvălia cu alune americane a lui domnu Pincu.

Margareta își simte inima ușoară și mică. Parcă nici n-o are, ori parcă în jurul ei ar fi puțin vid. I se pare că dacă ar strînge bine coatele de trup, dacă n-ar ține respirația și dacă ar vrea cu tot dinadinsul, s-ar înălța de la pămînt și ar pluti, lin, sub lună...

Lîngă stîlpul din colț, o umbră neclintită... Să fie el, aici? Nu. E ordonanța cea nouă a căpitanului. Stă răzemat de stîlp și sîsiie printre dinți un cîntec cu note scurte și iuți. E tuns, și capul lui rotund poartă de o parte și de alta urechile desfăcute ca două aripioare. Hainele abia scoase din magazia regimentului împrăștie miros tare și întepător de naftalină.

Margareta trece pe trotuarul cu întuneric. Se gîndește, de parcă ar da socoteală cuiva, ipocrită: „Mă duc numai așa, pînă la casa cu balcon, să nu mă vadă Nușa. Acolo mă opresc, îl văd — și mă-ntorc. Fac cuiva vre-un rău?”

Își simte obrajii arzînd. O fi avînd și ea pete, ca Nușa? Și-i răcorește cu mîna. Palmele i-s reci. Își scutură capul, supărată:

— Cui spun minciuni? Nu vreau numai atît. Mai degrabă vreau să i se fi întîmplat ceva Nușei. Nu ceva rău. De pildă, gazda ei să aibă în seara asta un acces de gută... ori să-și fi pierdut cățelușul și s-o fi luat pe Nușa, acum noaptea, să-l caute tocmai pe dealul Șorogarilor, la hingheri, ca acum o săptă-

mînă... Ar vrea să nu fie Nușa la fereastră, și Dionis să aștepte singur în umbra zaplazului.

De sub pălărie i-ar vedea numai bărbia și gura: o gură de copil căruia-i vine să plîngă. Margareta s-ar apropia, înfășurată în pelerină. I-ar spune, simplu:

— Uite, am venit... Nușa te-a uitat: Nușa învață poezia la germană... Eu am fugit de acasă, am trimis-o pe Rița să-și cumpere alune americane și am venit la tine pentru că ești trist... Pe mine mă cheamă Margareta. Sub pelerină am un biet șorț de școlăriță. Aș vrea să mă cheme Maria și să port sub pelerină haine băiețești de catifea — ca să mă recunoști, Dionis...

Așa ar vrea să se întîmple. Și pe urmă? Pe urmă nimic. Să se întoarcă acasă și să plîngă.

Știe ce vrea, și nu-i pare rău de nimic. Nu-i pare rău decît că i-s obrajii aprinși, ca ai Rariței cînd suflă-n foc — obrajii pe care și-i vrea în seara asta lunari, ca ai Sărmanului Dionis.

Dar dacă nu-l cheamă Dionis? Dacă-l cheamă Dumitru, sau Jean, sau Nicu?

Își răspunde tare:

— Asta nu se poate!

Cum o să-l cheme așa — pe el?...

Într-o grădină, un glas de femeie cîntă, cu întrepreri. Un cîntec de dragoste, cald. O fi singură și visează? Ori poate că nu e singură...

Iată zaplazul! În umbra lui nu e nimeni. A plecat, ori încă n-a venit?

De departe, se ridică uruit de tramvaie și zvon adînc de viață. Într-acolo cerul e coborît, și sub el se clatină o pulbere roșietică. În capătul străzii trece un automobil, măturînd drumul cu lumina proiectoarelor și slobozînd răstit două sunete scurte: parcă strănută.

Nu se arată nimeni. Geamul Nușei pare închis. Înăuntru e lumină. Peste zaplazul înalt, în dreptul locului unde ar trebui să aștepte el, un oțetar cu trunchiul drept își înalță sus cununa de frunze. Încremenit și negru în văzduhul luminos, pare un palmier tînăr încrustat, din altă eră, într-un bloc de cristal.

Nu vine...

Poate i s-a întâmplat ceva. Poate s-a sinucis?... Și Nușa a fugit la el... Gazda n-a auzit-o plecînd. Gazda Nușei e o cucoană surdă, cu ochii de bufniță, care poartă în jurul gîtului și iarna și vara un șal verde, și duce la lănușor un cățel negru și bicisnic, cu lăbuțele strîmbe și uscate ca niște vreascuri, cu care calcă de parcă se frige la fiecare pas. De ce i l-or fi luînd mereu „la ladă“?...

„La asta te gîndești acum, cînd e/ poate că nu mai este?“ se ceartă, aspru, Margareta.

Fereastra Nușei nu e de tot închisă. Prin perdelele cu ochiuri hexagonale, ca dantela fagurilor de miere, se vede bine în odaie: patul făcut, în fund, cu pledul roșu păturit la picioare, lampa coborîtă deasupra mesei, cu rochiță de porțelan verde... Și, sub lampă, aplecată deasupra cărții, Nușa, singură, în capot albastru, cu picioarele goale în papuci — Nușa, calmă, cuminte, puțin somnoroasă, fără o tresărire de nerăbdare, fără o privire spre fereastră. Se ține cu mîinile de marginea mesei și, închizînd ochii, se clatină în tact, recitînd cu glas ridicat, de parcă vrea cu tot dinadinsul să trezească din somn pe baba cea surdă:

Der alte Barbarossa,
Der Kaiser Friedrich...

Nușa a mințit. A mințit și azi, a mințit totdeauna. Sărmanul Dionis nu există...

Margareta își strînge pelerina la piept și se întoarce. Strada albă, lumina asta neclintită și moartă, de lună... E frig. Pe acoperișuri începe să sclipeasca bruma. Dintr-o grădină vine parfum suav de toporăși.

— Li-e frig și lor, săracii... se gîndește Margareta.

Și nodul care i se ridică în piept e fierbinte și are gust de lacrimi.

Pe stradă nu e nimeni. Începe să alerge.

— Rița!

— Da' ce alergi așa, duduîță? Ți s-o-ntîmplat ceva, păcatele mele...

Margareta răsuflă adînc. Se uită la Rița de parcă n-a văzut-o de mult și i-a fost dor de ea.

— Hai repede acasă, că am de învățat...

Rarița rămîne puțin mai în urmă, ronțăind cele din urmă alune.

— Au fost bune? întrebă Margareta.

— Bune...

Și dintr-odată, cu glas topit și dulce:

— Pe-aista de-acu îl cheamă Vasile...

Margareta întoarce capul. Femeia calcă sprinten, purtînd în neștire un suris nou și fericit la colțul gurii — și în polcuța strîmtă, și-n fusta vărgată, miros cazon tare și înțepător, de naftalină.

DRAGOSTE-NVRĂJBITĂ

Cu capul sprijinit de spătarul băncii, cu ochii adormiți, băiatul se uită la cerul dintre marginea gardului și franjurile ușoare ale salcîmilor.

Îl cheamă Mițu. E cîrn, grăsuț și mititel. Cînd stă pe bancă, picioarele cu șosetele căzute peste sandale nu-i ajung la pămînt.

— Dacă trece o rindunică, vine Rina. Dacă trece o vrabie, nu vine...

Depart, în fund, cerul e siniliu și fără lustru. Pînă la el văzduhul alunecă în ape, pe care se ridică și se coboară punctișoare de lumină. Parcă a suflat cineva în soare sticlă pisată.

Mițu închide ochii. Și pentru că i-e somn — a mîncat mult la prînz — și pentru că acolo, sub pleoapele strînse, o găsește pe Rina. O găsește cum vrea el : rîzînd cu gura deschisă și cu ochii micșorați. Din șirul dinților zimțuiți, ca la pisici, lipsesc doi : unul de sus și altul de jos. Părul, încilcit pe frunte, e strîns la ceafă în două codițe subțiri, legate una de alta cu cordicuță roșie. Rochia cu puchiței e mai lungă-n spate decît în față, ghețele fără șnururi i-s descusute și picioarele pîrlite și zgîriate.

Rina venea, izbind portița și apăsînd piciorul la fiecare pas, ca să-i rămînă urma pe nisipul umed al cărării. Se proptea în fața lui Mițu, cu pîntecele-nainte, cu mîinile la spate :

— Ce-mi dai să mă joc cu tine ?

În fundul buzunarelor, Mițu păstra totdeauna ceva bun pentru Rina : o bucățică de corn cu nucă, o bom-

boană topită, o pară din compot învelită într-o foaie de caiet. Rina mîncă, pe urmă își scutura palmele una de alta și strîngea din ochi :

— Tare-o mai fost bun !

Rina e fata cucoanei Sevastița, cea care s-a mutat astă-primăvară în căsuța veche de peste drum cu cerdacul proptit în birne. Cucoana Sevastița plecă dimineața cu pălăria trasă pe ochi și se întoarce seara cu pălăria căzută pe ceafă.

Mițu știe de la Rina că femeia asta n-a fost totdeauna ursuză : acasă la ea, a fost crescută „cu pian”. Rina n-a avut niciodată tată. N-a avut deloc. Dar sora mai mică a cucoanei Sevastiței e măritată la București — „cu cununie”.

Mițu nu înțelege tocmai bine ce-i spune Rina, dar i-e rușine să mărturisească. A întreat-o pe mama :

— Mata ești măritată „cu cununie”, mamă ?

Și mama s-a supărat. L-a spus tatei, și tata l-a chemat la judecată și l-a întreat de unde știe prostii. El însă n-a spus că de la Rina.

Într-o zi cucoana Sevastița a primit o scrisoare c-o pecetie aurie, ca un cincî lei pe dos. Era de la sora dumisale — cea „cu cununie”. I-o cerea pe Rina, să-ție de urît la băi.

— Că nenea Nicu o teme... i-a spus în taină Rina.

Și îndată au început pregătirile. Rochia cu puchiței, spălată și călcată a fost scurtată la spate și a căpătat un guleraș alb de dantelă. Două zile Rina a umblat desculță.

— Un' ți-s ghețele ? a întreat-o Mițu.

— La domnu Pălăduță, a răspuns fudulă Rina. Le căputează și le pune pingele...

Cînd a plecat Rina, Mițu a pîndit-o printre scîndurile gardului. Avea o pălărie de pichet prea mare, și de sub rochie i se vedeau puțin pantalonașii. Călca umilit și se ștergea la ochi cînd c-un pumn, cînd cu celălalt. Cucoana Sevastița îi ducea bagajul : un pachetel învelit într-un jurnal...

Mițu tresare. L-a ajuns soarele în ochi. S-ar duce să se culce. Dar azi se întoarce Rina.

— Dacă trece o rîndunică, vine. Dacă trece o vrabie, nu vine...

Cum să nu vie? Cucoana Sevastița s-a dus la gară s-o aducă. Numai mama, cînd pleacă tata în inspecție, se teme c-o să deraieze trenul...

— *Bonjur*, Mițu!

Lîngă el, înfiptă, cu miinile la spate și cu ochii micșorați de soare, rîde Rina.

Pe unde a venit, cînd a venit?

— Ți-am spus *bonjur*.

— *Bonjur*, Rina.

— Nu-mi mai spune Rina. Tanti îmi zice Co.ina — e mai frumos... Era acolo un băiat care-mi spunea „domnișoara Corina”... De ce te uiți așa?

— Nu mă uit. Mă gîndesc.

— La ce te gîndești?

— Nimica, așa... că au început să-ți crească dinții...

Rina șterge cu palma scîndura băncii, pe urmă se așază ridicîndu-și rochița dinapoi.

— E nouă... zice ea.

— Unde ți-s cozile? întrebă Mițu.

Rina fără cozile legate cu cordicuță roșie, Rina fără hățuri...

— Le-am tăiat. Acolo toate fetele erau tunse.

Acolo...

Mițu își viră adînc pumnii în buzunare. O măsoară, fără să înțeleagă bine de ce e Rina — și nu-i Rina.

În locul ghetelor căputate de domnul Pălăduță, Rina poartă pantofi mititei de lac. Unde-i rochița ei cu puchiței, mai scurtă-n față decî în spate?

A auzit odată, la flașnetă, cîntecul pe care-l cîntă mama la pian. Din loc în loc, lipsea cîte-o notă. Mițu a încercat să pună el, în gînd, notele sărite. Degeaba, nu mai era cîntecul mamei. De ciudă, a zvîrlit cu un bulgăre, de după gard. A lovit în papagal. Cineva a înjurat — poate flașnetarul, poate papagalul... Și de atunci nu mai poate auzi cîntecul mamei fără să-și aducă aminte de celălalt, al flașneteii...

Rina nu se simte nici ea în largul ei. De ce se uită urît la ea Mițu? Ce i-a făcut?

— Ce te uiți așa la mine?

Mițu vorbește îndesat, cu ciudă:

— Să știi că ți-am făcut o morișcă de șindrilă, ș-o casă dintr-un bostan turcesc, cu ferestre roșii și cu luminare... Da' nu ți le dau.

— De ce nu mi le dai?

— Fiindcă nu vreau.

Rinei i se încrețește nasul ca înainte de a plînge. Mai bine-ar bate-o!

Așa era înainte: o bătea, și pe urmă se împăcau și-i dădea tot.

Mițu așteaptă: dacă plînge, îi dă și morișca și bostanul. Dacă nu...

Rina așteaptă s-o bată Mițu. Mițu așteaptă să plîngă fata.

Dar Rina nu vrea să plîngă. Își strînge gura punga și vorbește înțepat:

— Atîta pagubă! Crezi că am eu nevoie de bostanul tău? Am atîtea păpuși, că m-am și *plictisit* de ele. Și-o să-mi mai cumpere încă tanti, cînd m-oi duce la București...

— Ce-ai să cauți tu la București?

— Mă ia tanti să mă deie la școală acolo... că acolo-s școli mari și frumoase, nu ca cele de pe-aici...

Mițu o privește a batjocură, numai c-un ochi:

— Zău? nu mai spune!

Fata sare arsă. Și, cu coatele trase spre spate a bătaie, cu pumnii strînși, își viră sub nasul băiatului ochii veninoși:

— Să știi tu. Acolo și școlile-s mai mari. Și casele-s mai mari. Și trășurile-s mai mari. Și toate cele-s mai mari. Să vezi tu ce casă are tanti, cu două rînduri, nu ca a voastră. Și cu baie, și cu *carolifer*...

— Cu ce?

— Cu *carolifer*, care-ncălzește fără toc. Așa-i la boierii cei mari... Și are tanti atîtea pălării, că nu mai știe ce să facă cu ele, și rochii numai de mătase... nu ca a... ca a mă-tii!

S-a potolit. Știe că acum, dacă „s-a legat de mă-sa”, e ca și cum l-ar fi bătut. Dar Mițu nu sare la ea. S-a tras puțin îndărăt și-i spune liniștit:

- Du-te acasă.
- Ce să fac?
- Să te duci acasă la tine.
- Și dacă nu vreau? Crezi că mă tem eu de tine?
- Dar Mițu atita știe:
- Du-te acasă, că de nu...

Incet, un pumn a ieșit din buzunarul pantalonilor. Un pumn vînat de strîns ce-i. Nu-i glumă...

Rina se uită cu nepăsare prefăcută la niște buruieni. Se depărtează pe nesimțite. Și dintr-odată, cînd i se pare că distanța e destul de potrivită, o ia la goană. Din porțiță se uită îndărăt: Mițu nu s-a luat după ea. Își netezește rochița cu palmele și iese fără grabă, cu nasul pe sus, ca o cucoană care pleacă de la o vizită unde s-a plictisit puțin.

Se aude și poarta casei lor. Pe urmă nu se mai aude nimic.

O vrabie s-a așezat pe-o creangă de salcîm. S-a scîldat în colbul drumului și acum își face toaleta. Se zburlește, se scutură, apoi se ciugulește, așezîndu-și penele cu pliscușorul. Cochetează.

— Ce te strîmbi, ca Rina?...

Un bulgăre se sfarmă, greu, de trunchiul salcîmului.

— Du-te dracului... și tu!

AVENTURA

Intr-o cămăruță îngustă și lungă, cu ușa-n drum și c-un ochi de geam spre ogradă, madam Sara, văduva, a deschis prăvălie. Acolo stau, în neprevăzută tovărășie, un butoiș cu gaz, o putină cu șcrumbii, o lădiță cu mangal, un sac cu făină de păpușoi, trei borcane de sticlă cu bomboane colorate, o cutie de biscuiți, un calup de halva, ciorapi, grăunțe, pudră, fasole, covrigi, sardele, zahăr, săpun de rufe, hîrtie de scrisori, ouă, cicoare, Franck, bumbi de sîdef, cremă de ghetete, alune americane, fringhii, halviță și mături.

Prin ochiul de geam se vede un patrat de ogradă cu pămîntul bătătorit, sterp, unde tînjesc un salcîm greu de colb și-o masă veche, de-atîta vreme împreună, încît au început să aibă un aer de familie.

Acolo, sub salcîmul fără umbră, lucrează toată ziua domnișoara Mina, fata Sarei.

Domnișoara Mina nu stă în prăvălie. Numai cînd se ivește vreo socoteală căreia nici clientul, nici negustoreasa nu-i dau de rost, Sara își urnește de după tejghea trupul moale și bate cu degetul în ferestruică.

— Că Mina, nu-i fie de deochi, așa socotește de iute! Ca un contabil. Doar nu degeaba a mers trei ani la maici. Ei, dacă trăia săracu tată-tu, Mina era de-acu profesoară...

Mina se poartă cu șorț negru și guleraș alb, ca o școlăriță. Are ochi umezi ș-un suris firav și dulce, ca o ațișoară de caramel topit. Nu se uită la clienți. Aruncă o privire pe hîrtia cu socoteli, se încruntă

puțin, rostește ceva cu glas învăluit și se întoarce sub salcîm, la lucru.

Madam Sara privește lung în urma ei.

— Ai văzut?... Ca un contabil!

Prăvălia Sarei are și doi clienți de elită: pe sublocotenentul Onișor din infanterie și pe căpitanul Rusu, din administrație.

Au început a veni de astă-primăvară și totdeauna împreună. Sublocotenentul e nălțuț și blond, căpitanul e îndesat și brun. Sublocotenentul cumpără hîrtie de scrisori, pe care degetele Sarei, deși frecate apăsate pe șolduri, lasă pete rotunde, de gaz. Căpitanul cumpără penițe, că-s mai ușor de purtat în buzunar și-s mai ieftine. A adunat acasă atîtea cutii cu clapse, ronde, gotice și aluminiu, încît de la o vreme n-a mai știut ce să facă cu ele și le-a dăruit ordonanței. Și în curînd s-a aflat printre băieții de școală că la Costache al lui domnul căpitan Rusu se găsesc penițe bune și cu rabat.

Într-o zi, căpitanul Rusu și sublocotenentul Onișor au găsit în prăvălie un străin care vorbea în șoaptă cu madam Sara. Era un băiat străveziu, adus puțințel din spate și c-o intenție de zuluți în dreptul urechilor. În ziua aceea, căpitanul era foarte bine dispus:

— Madam Sara, dă-mi, te rog, trei clapse, două ronde și patru aluminiu...

Apoi, apropiindu-se de fereștrucă, s-a uitat la ceafa delicată a domnișoarei Mina.

— Harnică-i Minuța noastră, madam Sara. Coase, coase mereu...

Tînărul cel cu zuluți stătea aplecat pe-o condică. S-a îndreptat, ca o vargă îndoită pe care-o scapi de-un capăt, a deschis gura să zică ceva, s-a înroșit, și a ieșit pe ușa din fund, izbind-o mai tare decît se cuvenea.

Sublocotenentul a fluierat, a mirare:

— Dar asta ce mai fu, nenisorule?

Sara și-a șters cu mîneca obrazii mari și lustruiți și a răspuns cu un pic de viclenie:

— Nu te supăra, domnu căpitan... Îi Sami, logodnicul de la Minuța. Așa un băiet bun — numai să le deie Dumnezeu noroc! E funcționar la Natansohn, la bancă.

Căpitanul și-a îndesat gîtul scurt în gulerul tunicii. În schimb, gîtul subțire al sublocotenentului s-a subțiat mai mult ca de obicei.

— Și ce l-a apucat, mă rog, pe domnul Sami al dumitale să ne trintească ușa-n nas?

Madam Sara a scos la iveală din ființa ei totdeauna tînguitoare și amărită un zîmbet nesigur, dibuitor — așa cum scoți la zile mari o haină veche care nu-ți mai vine, o haină de demult:

— Tinereță... Cine iubește cu adevărat merge gelos...

Sub salcîm, Mina lucra înainte, cu spatele spre logodnic. O pată de soare i se prinsese în păr. Sami spunea ceva, stăruitor. Fata ridica dintr-un umăr și nu răspundea nimic.

— Tinereță...

Căpitanul Rusu și sublocotenentul Onișor au plecat, mergînd în pas și fluierînd fiecare alt marș, cu prefăcută nepăsare. Și pentru întîia oară și-au aruncat unul altuia priviri piezișe și bănuitoare, de parcă abia acum și-ar fi dat seama că tovarășia lor e șubredă și fără rost.

A doua zi s-au întîlnit la Central, ca-n fiecare dimineață. Și-au luat împreună cafeaua cu lapte și au pornit spre cazarmă. Nici unul, nici altul n-aveau gust de vorbă.

La prăvălioara Sarei, ușa era întredeschisă. Căpitanul a împins-o cu piciorul. Clopoțelul de deasupra s-a zbătut speriat.

Înăuntru nu era nimeni.

— Madam Sara?...

În ogradă, salcîmul își scutura frunza pe măsua goală.

— Madam Sara!

Din odaia din fund a răspuns un suspin. Sublocotenentul s-a repezit într-acolo, pipăindu-și revolverul în buzunarul de la spate.

— Să știi că li s-a întîmplat ceva!

În iatac, la masa din mijloc, stătea cu coatele pe masă, nemișcată, Sara. În dulapul cu ușa dată de părrete, nici-o haină. Într-un colț, aruncate, două pălării vechi. Saltarele erau scoase: unul stătea pe pat, cu fundu-n sus, celălalt pe-o coastă, lângă sobă. Și toată odaia era plină de lucruri mutate de la locul lor.

— Ce s-a întîmplat?

Madam Sara a ridicat asupra străinilor ochii umflați de plîns și nu s-a mirat că-i vede acolo.

— Vai, vai, ce nenorocire! Vai, domnu căpitan!

— Cînd v-a prădat? Cine v-a prădat? Și Mina? Unde-i Mina?

— Mina!... Mai bine-o duceam la Păcurari pe Mina, și stam la pămînt opt zile, și la un an îi puneam piatră la cap — decît așa o rușine! Vai, domnu sublocotenent!

Căpitanul Rusu și-a proptit pumnul în masă.

— Dar spune-odată ce s-a întîmplat, cucoană!

— O fugit, domnu căpitan! O fugit c-un golan, cu băietu lui Butunoi de la percepție, c-o haimana, domnu sublocotenent, c-un creștin! Și Sami vine azi să logodească... Cum să-i spun eu așa o nenorocire? Vai!

De-o parte și de alta a ușii erau două scaune. Căpitanul Rusu s-a așezat pe unul. De pe celălalt, sublocotenentul Onișor a ridicat cu două degete o cămășuță albastră cu dantele, s-a uitat lung la ea, apoi a pus-o la loc și s-a așezat deasupra.

— Cum asta?

— Cînd?

Madam Sara se legăna pe scaunul prea îngust, gata să se reverse cînd într-o parte cînd în cealaltă.

— Parcă eu știu cum? Parcă eu știu cînd? Vai de păcatele mele! Ne-am dus aseară la Beti, verișoara de la bărbat. Și cum am ajuns, zice Mina — n-ar mai fi ajuns să zică: „Mamă, cît stai mata la tanti Beti, eu mă duc peste drum, la Malvina, că-s mai multe fete acolo și vin și băieți"... Și s-o dus... Pe la unsprezece îi zic eu lui Beti: „Beti, s-o chemăm pe Mina, că-i tîrziu de-acu și mîne trebuie să deschid dimineață prăvălia"... Da' Beti: „Dă-o dracului de prăvălie, Sara! N-azi cum cîntă patefonul la Malvina? De ce să stricăm petrecerea fetelor"?... Și s-o făcut douăsprezece, și pe urmă s-o făcut unu... Ne-am dus la Malvina s-o chemăm pe Mina. Cînd colo, Mina nici nu fusese la Malvina! Vai... Nici nu știu cum am ajuns acasă. Am găsit lampa aprinsă și ușa deschisă — putea să ia cineva toată prăvălia! Și Mina — nicăieri. Am țipat, vai, ș-o sărit vecinii, c-o crezuț că-i foc. Doamne ferește! Și mi-o spus madam Ionescu, a lui domnu Ionescu de la administrație, c-o văzut-o pe Mina pe la zece ceasuri c-un geamantan și cu golanu acela, nul-ar mai răbda Dumnezeu, într-o birjă... Vai! Și-o luat tot, domnu căpitan, și hainele, și lingurițele de argint, și sfeșnicele de la bunicu Natan, și cerceii de la mătușa Roza — tot, domnu sublocotenent, tot!

Madam Sara a tăcut. S-a șters la ochi cu colțul feței de masă și s-a uitat împrejur ca întoarsă de pe altă lume. Într-un tîrziu, parcă și-a adus aminte de ceva. A oftat adînc și a întrebat cu glas bolnav:

— De care penițe să vă dau azi, domnu căpitan?

Dar căpitanul se ridicase și-și trăgea nervos tunica. A răspuns, scurt și sever:

— Nu-mi mai trebuie nici-o peniță, madam.

Au ieșit amîndoi, fără să se uite în urmă. La un colț de stradă i-a întîlnit Sami, logodnicul. Era grăbit și ținea în mîină, de parcă se temea de ei, doi trandafiri roșii, desfăcuți pînă-n inimă. I-a salutat. Dar nici căpitanul Rusu, nici sublocotenentul Onișor n-au părut a-și aduce aminte că l-au mai văzut vreodată.

Sublocotenentul s-a uitat îndărăt:

— Săraca!

Dar căpitanul i-a tăiat vorba, a sfadă :

— Săraca?... De ce săraca? Dă-o dracului! Auzi, să fugă cu băiatul lui Butunoi! N-a putut găsi în tot târgul ăsta pe cineva mai de seamă?...

Sublocotenentul n-a răspuns. Nici nu s-au uitat unul la altul. Onișor căuta ceva cu ochii de-a lungul marginii trotuarului. Iar căpitanul descoperise ceva deosebit de interesant departe, pe dealul de lut din fundul zării, și se uita acolo țintă, cu ochii răi micșorați de soare.

ÎNTRE PĂPUȘI

Cum au ieșit de la teatru, a început să ningă. În lumină ninge vesel, cu fulgi argintii și neastîmpărați. Încolo, peste grădini, ninge așezat, albastru.

Tase Arghiropol s-a oprit să-și încheie mănușile. Aninată de brațul lui, Lia a ridicat spre cerul destrămat ochii ei ca două acadele de mentă.

— Ninge, ninge! Te ducem acasă pe jos, Maruca...

Pe Lia o cheamă Leliana: nume poetic, potrivit pentru o femeie înaltă cu mers lin și unduitor. Ea și-a ales singură altul, pe potriva ei. Și-a zis Lia: nume limpede, ușurel și fără importanță.

Cu spatele-n vînt, Matei își aprinde țigara. Ține chibritul în pumnii închiși, ca într-o lanternă. Și lanternă luminează, rumen, un chip lungit, cu obrajii concavi, cu ochii înguști ca două linioare.

Maruca rîde. Cînd era mică se juca desenînd cu creionul de-a curmezișul batistei un chip omenesc simplificat: un oval, un unghi ascuțit în loc de nas, un 0 drept gură și sub două linii, două bobite în loc de ochi. Pe urmă întindea batista de colțuri, pieziș. Desenul căpăta viață și expresie: era „domnul cel slab” sau „domnul cel gras”, după cum chipul era întins în lung sau în lat...

Cine făcea acum, în glumă, din obrazul lui Matei pe „domnul cel slab” din copilăria ei?

Chibritul s-a stins. Lanterna s-a stricat. Și Matei și-a reluat chipul de toate zilele și zîmbetul din colțul

stîng al gurii, care-i corectează regularitatea puțin monotonă a trăsăturilor.

— De ce rîdeai, Maruca?

— Așa... fiindcă erai urît cînd îți aprindeai țigara. Semănai cu „domnul cel slab”.

— Cu cine?

Au plecat. Glasul Liei se aude ușurel și limpede, fără rezonanță și aproape fără timbru, ca o melodie cîntată pe-un pian cu clape de metal, cu ciocănele de lemn.

Maruca rămîne în urmă cu Matei. Nu știe încotro se duce — și-i e totuna. Merg umăr lîngă umăr, potrivindu-și pașii cu seriozitate. Li se pare că merg pentru înția oară alături, pe drumuri pe care n-au mai umblat, că-s singuri și că și-n ei, și-n jurul lor totul e nou și curat, ca omătul abia nins.

— Ai lipsit, Matei...

— Am lipsit, Maruca.

— Mult...

— Mult? Trei zile. Pentru procesul acela... L-am cîștigat. Și la întoarcere — să-ți spun? M-am oprit în tîrgușorul tău. Aș fi vrut s-o văd pe mama ta, să vorbesc cu ea. Dar închipuiește-ți că n-am găsit-o.

Maruca a plecat capul.

— Nu ți-am spus, Matei... Pe mama n-o cheamă ca pe mine... E măritată cu doctorul Damian. Tata e... tata a fost profesor de franceză. Nu l-am văzut de mult. Nu știu pe unde-i. A dispărut... Mi-e greu să ți le spun toate astea. Mi-e rușine.

— Iartă-mă, Maruca.

Așa de aproape o simte acum... Ar vrea s-o strîngă, toată, în inima lui caldă. Să-i spuie ceva bun, s-o mîngîie...

— Maruca — tu!

„Tu” e cea mai nouă și mai dulce mîngîiere a lor. Așa de des își spun „tu”, încît se cunoaște că nu-și spun de multă vreme.

Au trecut de-a lungul unei străzi luminate, au cotit pe-o străduță cu case adormite. Vîntul s-a întetîit. Omătul se spulberă pe marginea streșinilor în colb de sticlă.

La colțul străzii, Lia s-a oprit:

— Mi-e foame!

În fața lor sclipește vitrina unui restaurant. Prin sticla înflorită cu ferigi de gheață se deslușesc cîteva farfurii. Un pește holbat înoată-n saramură. Deasupra ușii scrie, mare: *La ursul polar*. Mai jos, un cap de sălbătăciune desparte în două, cu gura lui cruntă, un nume din care-a înghițit bucățica de la mijloc: I. Gold-berg.

— Mi-e foame. Intrăm aci. Vreau crap în saramură, cu ardei iute.

Tase se indignează:

— Vai, *ma petite!* Dar ce-o să zică lumea?

Lia și-a scos din guler nasul înroșit de frig.

— Lumea? Care lume? Unde vezi tu lume? Și pe urmă, puțin îmi pasă de lume. Tu n-ai decît să rămii în drum. Mie mi-i foame. Eu intru.

Tasi a ridicat din umeri și a zîmbit, cu aerul omului care se sacrifică:

— Fie... *Mais quel enfant tu fais, ma petite!*

Au intrat.

Un clopoțel a țîriit deasupra ușii. De după teighea s-a repezit, cu spaimă, un băiețas trezit din somn. S-a uitat împrejur cu ochii albaștri, ca ai pisoilor cruzi, și-a îndreptat peste pieptul unsuros o cravată imaginară și a întrebat pe două tonuri ascendente, foarte îndepărtate:

— Ha-a?...

Apoi, dezmeticit, a întins pe masa de lîngă sobă o hîrtie albă, a șters scaunele cu șervetul cu care a fețuit pe urmă și farfuriile, a adus pîine de secară presărată cu semincioare negre și cutii de sardele cu unt-delemnul sleit. A desfumat o sticlă și a pus pe masă păhăruțele de vin, ținîndu-le delicat pe dinăuntru cu degetele roșii și grase.

Din odăița de alături vine mirosul fierbinte și sfîrșit pe care-l aruncă în stradă, iarna, ușile birturilor.

— Vreau fleică! a comandat Lia, autoritară.

Cu paltonul între umeri, cu coatele pe masă, mă-nîncă hămesit. Și Tase e încîntat :

— Ia uitați-vă la Lia cum a prins de repede culoarea locală ! *C'est un vrai caméléon cette petite !*

Apoi își scoate din vestă oglinjoara de metal și începe să-și cerceteze cu de-amănuntul părul neted ca o cască cenușie și obrazul crestat de dungulițe subțiri aproape invizibile. Își încruntă și-și destinde de cîteva ori fruntea, pînă cînd i se pare că figura lui și-a găsit expresia favorită : cea mai incoloră dintre toate.

Maruca și Matei s-au așezat la aceeași margine de masă, pe scaune scunde, fără spătar. Amîndoi încearcă să ascundă, neîndemînateci, un surîs de complicitate, ca doi copii care-au făcut o poznă și se dau de gol. Maruca își privește atentă mîmle așezate cumînți pe masă. Și cînd își ridică ochii, în cafeniul lor transparent se aprind solzi aurii de rîs. Matei se muncește cu o măslină bătrînă, care nu se lasă prinsă în scobitoare.

— Ia-o cu mîna ! îl sfătuiește Lia, arătîndu-i cum să facă.

Ca să înobileze puțin atmosfera, Tase începe să povestească. Face ochii mici și vorbește din gît, zîmbindu-și subtil sie însuși :

— La Paris, într-un local de periferie ca ăsta, ai cel puțin avantajul că poți descoperi tipuri interesante. Aveam un prieten, Robert Morel — un băiat adorabil. Și bogat... Avea fabrică de nu știu ce, proprietăți, cai de curse... Ei bine, băiatul ăsta inteligent și fin își încurcase viața cu o... cum să spun ? Ca Baudelaire, *quoi !* O femeie *couleur noisette*, fata unui negru văxător de ghete și a unei bucătărese bețive. Nostimă, *ma foi !* Mititică și slăbuță ca un băiețel, și c-un cap cît pumnul. Și o față expresivă, cu gura pîn'la urechi, cu ochi violeți sub sprîncenele ca ața...

Din întunericul odăiței de alături au călcat în prag două picioare scurte cu cîte un bocanc uriaș în vîrf la fiecare. Și un omuleț smolit, cu o scripcă subsuoară, se apropie ploconindu-se.

Băiatul se repede, proptindu-i mîna-n piept :

— Lasă, domnu Haidabur... zău, lasă. Că-i tîrziu de-acu.

Dar domnul Haidabur și-a boțit obrazul de tuci și a zvirliț băiatului, de jos în sus, o privire albă și disprețuitoare :

— Cu cine vorbești tu, mă, fir-ai să fii ! Știi tu cine-s eu, mă ? Eu is Haidabur, mă, gurist, mă, în taraful lui Țuguș, mă — fir-ai tu al dracului să fii cu tet neamul tău !

— Lasă-l să cînte ! Vreau să cînte ! a strigat Lia, veselindu-se. M-am săturat de povestea cu Robert Morel...

Băiatul s-a tras într-un colț, cu palmele desfăcute în dreptul umerilor, că, adică, el se leapadă de orice răspundere. Iar domnul Haidabur s-a proptit bine în bocanci, a ciupit coardele, a hîriț puțin din piept, cum fac ceasornicele vechi înainte de a se porni, și și-a arătat pînă-n omușor interiorul gurii vinete, ca la ciinii cei răi :

Lumea zice că sînt beat.

Dar eu sînt amorezat :

Sînt amorezat lulea

De nevasta altuia...

După fiecare vers, melodia se poticnește în cîte-un refren, pe care domnul Haidabur îl subliniază lăsîndu-se puțințel din genunchi.

Cu coatele pe masă, cu degetele-n păr, Lia rîde :

— Încă o dată, te rog. Vreau să învăț și eu cîntecul. Am să-l cînt cînd om avea musafiri, Tase. Știi ? Cînd o veni tanti Esmeralda...

Dar Tase a început a se plictisi, se vede. Stă grav în capul mesei, de parcă prezidează un consiliu al băncii *Arghiropol et fils*.

Pe carnetul lui Matei, Maruca schițează c-un vîrf de creion silueta domnului Haidabur.

Un fir de aer înghețat s-a strecurat în încăperea caldă. Domnul Haidabur și-a înghițit refrenul. Ușa s-a deschis atît de timid, încît clopoțelul de deasupra s-a legănat fără să sune.

— A... *mais l'on s'amuse ici...*

— E un bătrinel cu părul alb sub pălăria ninsă. Paltonul cu gulerul ros e deschis, cravata — înnodată strîmb. Clipește mărunt, ca să se deprindă cu lumina, netezindu-și bărbuța cu degetele care-i ies prin mănuașă. Apoi își scoate pălăria, cu un gest larg și demodat:

— *Bonsoir, jeunesse!*

A făcut un pas șovăind. Băiatul s-a apropiat de el:

— Cucoane Iliucă, mă rog matale... E târziu, cucoane Iliucă...

— Și ce dacă-i târziu? Știu că-i târziu. Și tocmai de aceea vreau un coniac, *un tout petit verre de cognac...*

Glasul băiatului tresare plîngător:

— Ai băut destul în seara asta, cucoane Iliucă. Lasă, mă rog, matale...

Bătrînul își scutură delicat omătul de pe pălărie. S-a oprit, c-un deget ridicat.

— Adică... cum vine asta tinere? Pretinzi dumneata că-s beat? Și încet, cu glas subțirel și uzat:

Lumea 'ice că sint beat...

Ride, cu un fel de timiditate copilărească, și dintr-odată parcă nu mai știe ce să facă cu pălăria, cu mîinile, cu el tot.

Lia se apleacă, peste masă:

— Invită-l la noi, Tase. O să ne amuzăm. Te rog: *il est si drôle...*

Maruca s-a ridicat. Își strînge repede haina pe trup, fără să nimerească încheieturile.

— Lăsați-l, vă rog... e tata.

Și cum Matei își ia paltonul din cuier, Maruca se întoarce spre el fără să-l privească:

— Nu, Matei, te rog... E inutil.

Și, luînd pe bătrîn de braț, iese cu el în noapte. În urma lor ușa s-a închis singură, iar clopoțelul s-a zăbătut încă multă vreme deasupra, speriat.

Au ajuns.

În ogradă se clatină, singur în ninsoare, un copăcel sărac și strîmb. Parcă nu știe cum să-și ție crengile și cum să se tragă, umilit, mai la o parte, ca să nu supere pe nimeni.

— Iar te-ai mutat, tată?

— Iar... că zicea că hodorogesc noaptea... Calomnii, Maruca tatei...

„Maruca tatei...”. O fetiță cu ochi mari așteaptă în capătul cerdacului. Și cînd fluieră fabrica de amiază, închide ochii, își îndeasă pumnii peste ei și ascultă... Vrea să-l *audă* venind, vrea să deslușească, din toți pașii care trec pe stradă, pașii lui: „Ce faci acolo, Maruca tatii?”.

Cheia a scrișnit în ușă. Un chibrit pîlpiiie în întunericul călduț. Lampa are abajur de jurnal și afumă.

Bătrînul s-a așezat pe marginea patului. Pare ostent.

Pe lavoarul ruginit, între cana de tablă și prosopul făcut ghem, un buchet de negară își înalță, dintr-o căniță albastră, fumul gălbui. Pe patul de tablă, cu medalioane în care două cucoane cu malacof se bat cu omăt, așternutul e nestrîns sub cuvertură. Pe masă, un jurnal c-un rest de piine și pielețe de salam. Alături, mașina de spirt, ibricul c-un rest de cafea și o foaie de hîrtie pe care-i scrisă, ca o poezie, conjugarea verbului *aimer*. Un mire și o mireasă, îngălbeniți de vreme, se uită atît de fix unul la altul, că te oboșeste privirea lor.

— De cîți ani s-or fi uitînd așa? se întrebă Maruca. După îmbrăcăminte, măcar de vreo cincizeci...

Miroase a colb nescuturat, a mușegai, a spirt și a fum rece de tutun.

— Era mai bine dincolo, tată.

— Știu. Și dincolo era mai bine decît dincolo, și tot așa... Și mai bine ca oriunde era la noi acasă, Maruca tatii...

Geme încetișor:

— Maruca...

— Ce-i, tată?

— Maruca, ești supărată... tare?

S-a așezat lângă el pe pat. E așa de firav și de umilit!

— Nu, lasă... nu te mai gîndi.

Cuvertura s-a dat puțin la o parte, arătînd un colț de pernă cu fața gălbuie și o margine de pled vechi. Bătrînul trage repede la loc învelitoarea și se uită îngrijorat la față: de n-ar fi văzut! Dar Maruca a avut vreme să se uite în altă parte.

— Înțelege, Maruca tatei, nu puteam să-mi închipui că am să te-ntîlnesc acolo...

Tace. Maruca îl întreabă:

— Pe Matei Dragomir, îl cunoști?

— Matei Dragomir?

— Da, avocatul...

— Nu. Care era? Și bucuros dintr-odată: Cel brun, nu-i așa? Că doar nu era să-ți fie drag ție manechinul din capul mesei! Mititica cea blondă e drăguță. Nu-i așa că era puținel beată? Și veselă. Ca un mieluț cu clopoțel...

Își apropie mîna de mîna ei, ca și cum ar vrea să i-o mîngîie, dar nu îndrăznește să i-o atingă.

— Matei Dragomir îl cheamă? Mă bucur, Maruca tatei...

Maruca își ferește ochii. Îi vine să plîngă.

— Nu te mai bucura, tată. Cum am să mai dau ochii cu el acum?

Bătrînul nu înțelege. Stă nedumerit, cu palmele strînse între genunchi. Privirea lui șovăitoare caută, parcă, ceva prin colțurile odăii, și nu găsește nimic. Într-un tîrziu, ca trezit din somn:

— Înțeleg... dar nu te teme, Maruca tatei, aranjez eu. Ai să vezi... Eu n-am stat niciodată în calea nimă-nui, tu știi. Cînd Eliza... cînd mama ta a vrut să se ducă, s-a dus. Și acum, cînd mi-a scris că ar fi bine să te evit, te-am evitat: ți-am spus că plec la București și m-am mutat în mahalaua asta. N-am vorbit cu tine de trei luni. Trei luni și patru zile, exact. Dar te-am văzut... Știi, seara, după statuia din piață, cînd ieși tu de la școală... Am băut mai mult în vremea asta, dar nu-i nimic. Ce să fac și eu? Nu fi tristă, Maruca

tatii... Haidem, că-i tîrziu. Te duc pînă acasă. Aici e prea urit pentru o față frumoasă ca tine. Încheie-te la gît. Nu vrei un fular mai gros? Unde ți-s mînușile? Și fii liniștită, știu ce-mi rămîne de făcut. Ai să vezi... Mă lași să te sărut? Ca atunci cînd erai mică? Așa, Maruca tatii, haidem...

Maruca s-a trezit fără nici un gînd. În așternutul cald, trupul ei n-are încă nici formă, nici greutate, nici nume. Nu e ea, nu e nimeni.

Deschide puțin ochii. E încă întuneric. Doar sub fereastră, un patrat mai luminos: portretul lui Matei, pe șevalet. Nu-l vede, dar îl știe. Și-i rîde, ca-n fiecare dimineată.

Nu-s gata decît ochii.

— Cînd îl terminăm, Matei?

— Niciodată, Maruca, niciodată...

Și dintr-odată își aduce aminte.

Ce s-o fi petrecut acolo, în odăița dintr-un fund de mahala? Ce înțelege bătrînul să facă — ce hotărîri absurde și copilărești e în stare să ia?

Și toate gîndurile i se adună într-unul singur, ascuțit și dureros:

— Numai *asta* nu, numai *asta* nu!

S-a îmbrăcat pe întuneric, dibuindu-și hainele la întîmplare. Să n-ajungă prea tîrziu!

Pe sală, servitoarea suflă în foc. Deschide gura să întrebe ceva, dar n-are cînd. Maruca a ieșit.

Peste oraș stăruie încă aburul nopții. Nu mai ninge. În puful omătului, nici-o urmă. Doar la un colț de stradă un trecător cu chef s-a oprit, i s-a uitat drept în ochi și și-a dres glasul, cu înțeles.

A ajuns. Storul e coborît și lampa aprinsă. Cu mîna pe ușa, Maruca n-are curajul să apese. De peste drum, de la crîsmă, vine cîntec înăbușit de gitară.

Ușa e descuiată. Și toate-s așa cum le-a lăsat. Nimeni n-a desfăcut patul. Doar jurnalul de pe masă,

boțit, e aruncat lângă soba fără foc. În locul lui, sub lampă, un plic și o hîrtie. Pe plic, numele lui Matei, scris subțire, tremurat, cu litere colțuroase ca niște minuscule și misterioase figuri geometrice. Și pe foaia albă, sus, un cuvînt, unul singur: *Tinere...*

Maruca a tresărit. Simte cum se strecoară pe lângă ea ceva rece: pe ușa deschisă intră vîntul. Iese în prag. În omăt, sub urma pașilor ei, se lămuresc urme de galoși. Cineva a ieșit pe poartă, nu demult...

Maruca se clatină fără să cadă, ca păpușile de celoid cu plumb în picioare:

— Tăicuțule... tăicuțule...

Și atunci, în răstimpul cît s-a închis ușa crîșmei de peste drum ca să iasă un hornar cu o pîne subsuoară — a ajuns pînă la ea glas cunoscut, puțintel și uzat:

Lumea ție că sînt beat...

Pe urmă nu s-a mai auzit decît bombănitul înfundat al ghitarei, ca un bondar care s-ar izbi acolo înăuntru cu capul de geamuri, mînios.

ÎN DEAL, LA BOGOSLOV

Maica Agapia urcă încet cărăruia spre biserică. Din cînd în cînd se sprijină în cîrja înaltă, înflorită cu sidef, își pune deasupra ochilor palma străvezie și se uită lung în urmă.

Acuși toacă de vecernie și Tatiana nu mai vine...

Maica Agapia e econoama mînăstirii Răscovului. Dreaptă, cu obrazul subțiat, cuvioasă la înfățișare ca o icoană, poartă încă, fără să știe, în ochii albaștri ca apa de rîu cea de pe urmă pilpiire întîrziată a tinereții. E călugărită de mult, de cînd tată-său, Manolache Dancu, boieraș văduv și fără de astîmpăr, a adus-o aici ca să scape de grija ei și să poată trăi slobod în lume.

Maica Achilina, cea din neam șătrăresc, gura ascuțită a mînăstirii, spune cui vrea s-o asculte că boierul Dancu și-a lepădat copila la călugărie pentr-un păcat de tinerețe. Fata lui tată-său! Și mai spune maica Achilina că sora pe care-o crește maica Agapia nu-i e nepoată din lume, ci fată de la Dumnezeu, și că prea bine seamănă Tatiana cu răposatul stareț Sofronie de la Bogoslov... Dar cine stă să asculte poveștile maicii Achilina!

Maica Agapia a poposit lângă aghezmătar. Dinspre părau vine în fugă Tatiana. C-o mînă își apasă pieptul, cu cealaltă încearcă să-și adune sub broboadă șuvițele de păr ca arama. Dar cînd le strînge la o ureche, le scapă la cealaltă; iar cînd le strînge la amîndouă, le scapă pe frunte.

Năltuță și subțirică, sora Tatiana merge legănîndu-se, cu capul aplecat pe-un umăr. Cînd vorbește, se

uită în pământ, și genele lungi își clatină umbra pe obraji. Cîțiva pistrii îi pătează nasul neastîmpărat. Fiindcă știe că-i sade bine, își scoate înainte, ca pentru sărut, gura plină și rotundă. Prin minăstire se vorbește că sora Tatiana ar fi cam sărăcuță cu duhul. Dar maica Achilina zice că se preface, de vicleană ce-i. Tatiana se uită rar în ochii oamenilor și nu-i ușor să-i ghicești gîndurile. Iar vorba ei are mai totdeauna două tășuri. Uneori e vorbăreață ca o tarcă, dar mai adesea stă posomorită, cu sprincenele apropiate într-o singură liniară ruptă.

— Iar ți s-o înecat corăbiile, soră? o întreabă cite-o maică.

— Iar... răspunde îndesat Tatiana, fără zîmbet. Și ochii i se fac mai negri.

Maica Agapia a crescut-o cînd cu răsfaț, cînd cu strănicie, după toane. Și n-a prea lăsat-o singură prin minăstire. Dar azi a venit la ea maica Glicheria, de pe pîrău, și s-a plîns că pe sora Macrina, cea cu obraz acru ca și numele, a apucat-o boala de cu noapte: i s-a înțepenit trupul, i s-au tulburat ochii, se zbate în așternut și strigă vorbe încîlcite și diavolești. Ferească Dumnezeu pe toată lumea de asemenea năpastă! Și a rugat-o maica Glicheria pe econoamă s-o îngăduie pe sora Tatiana să pască bobocii minăstirii în locul bolnavei.

La început, maica Agapia s-a împotrivit. Pe urmă, s-a înduplecat. Și Tatiana a plecat de dimineață, cu o jumătate de pîne, un coș cu zarzăre și un pumn de zahăr, pe pîrău în sus.

Sora Tatiana s-a așezat din fugă pe banca de lîngă aghezmătar. Răsufală tare și ochii îi joacă a rîs sub genele plecate.

— Cît pe ce să întîrzii de la slujbă! Și doar ești de săptămină... o dojenește blînd maica Agapia.

— Din pricina lui Toader, măicuță, nu dintr-a mea! răspunde cu nevinovăție sora Tatiana.

— Dintr-a cui pricină zici?

— A lui Toader...

Maica Agapia se gîndește cu spaimă la ochii de iscoadă și la mustețile răsucite ale lui Toader, văcarul.

Întreabă cu glas asprit:

— Ce-ai căutat tu la Toader?

— Nu m-am dus eu la el, măicuță, el a venit la mine, pe pîrău. Mi-a dat păpușoi coțți și eu i-am dat zahăr... Ș-atîta.

— Și ce ți-a spus?

— Zicea să mă duc cu el în poiană, la coliba lui, să-mi arăte un pui de veveriță care seamănă cu mine și-un pui de bursuc care seamănă cu maica arhondară...

— Și te-ai dus?

— Nu m-am dus, că scăpase soarele după Muncel. Am minat bobocii la maica Glicheria și-am venit în fugă, să nu scap vecernia. Uite cum am alergat!

Tatiana apucă mîna bătrînei și și-o apăsă pe piept. Acolo, sub haină aspră, se zbate o sălbătăciune mititică.

— Toader nu mă lăsa să plec. M-am și bătut cu el. Uite...

Și scoate la iveală, din mîneca largă, brațul drept. Deasupra cotului înroșesc două semne lungărețe.

— Asta ce-i? întreabă maica.

— M-o mușcat Toader... da' tot am scăpat!

Privirea măicuței iscodește lung chipul fetei. Tatiana rîde tihnit, bucuroasă.

— L-am mușcat și eu pe el... să mă ție minte!

Maica Agapia ridică ochii spre cer și-și face cruce cu smerenie:

— Mulțămescu-ți Ție, Doamne, că te-ai îndurat de mine, păcătoasa...

Peste liniștea minăstirii pornesc, întii singuratice și rare, pe urmă împerecheate și repezi, bătăile de toacă. Și, cuvios, ecoul toacă în munte, prin rîpi și văgăuni.

De pe toate cărările se înșiră pe drumul bisericii, ca trase de ață, călugărițe în rase cafenii de șiac. Maica Achilina își arată la răsceure nasul coroiat, ochii vineți sub sprincenele groase și părul cărunt sub scufia strîmbă. Mai înaltă decît toate, calcă apăsător

ciubotele ei grele. Iar între ciubote și rasă i se văd la fiecare pas picioarele goale, uscate și cenușii.

— Te-am văzut pe pîrâu, soră Tatiană, c-am fost după vreascuri cu Tomaida... Buni-s păpușoi lui Toader, soră?...

Pe rînd, una cîte una, măicuțele se mistuie în umbra bisericii pline de mireasmă albastră de tămîie și de busuioc.

*

Cuvioasa Epraxia, stareța Rîșcovului, a chemat-o pe maica econoamă la arhondaric. Și-a pus ochelarii cu sticle groase pe nasul de ceară și, ținînd departe foaia de ochi, i-a citit o scrisoare pe care-o primise de la cuviosul Teofil, starețul de la Bogoslov.

În scrisoarea aceea, părintele Teofil o poftea, cu toate cuvenitele forme monahicești, la Bogoslov, unde trebuia să sosească și părintele Ghedeon, starețul de la Stîncă, să se înțeleagă împreună pentru împărțeala unor danii între cele trei mînăstiri.

Maica Epraxia, doborîtă de bătrînețe și de reumatisme, nu mai ieșise de patru ani pe poarta mînăstirii. E albă și uscată, are pielea ca foița de țigară și mîinile totdeauna reci. Ochii ei fumurii nu mai au luciu, și privirea ei se poartă încet peste lume, parcă vine de departe, de dincolo de mormînt. Picioarele înfășurate în flanele și în blănițe de iepure abia o duc, cu trudă grea, din cerdac pînă la biserică.

De aceea, cuvioasa Epraxia a împuternicit-o pe maica Agapia cu toate îndreptările și a rugat-o să se ducă la Bogoslov să se înțeleagă, în locul și numele ei, cu părintele Teofil și cuviosul Ghedeon, în privința acelor danii.

Maica Agapia s-a cam codit, dar la urmă tot a trebuit să primească. Numai a cerut dezlegare s-o ia cu sine și pe sora Tatiana:

— Că eu, fără copila asta, nici mîini, nici picioare n-am...

De cînd cu întîmplarea de pe pîrîu, maica n-o mai lăsa pe Tatiana singură prin mînăstire. I-a pus pe

război covor greu, cu înflorituri eghiptienești subțiri și încîlcite: mai bine să-și prăpădească ochii pe izvod decît să umble cu Toader după pui de bursuc... Și în toate umbrele care se furișau seara pe uliță, maica Agapia vedea, cu drept, ori fără drept, pe Toader, văcarul...

În dimineața albăstrie de vară, trăsura cea mare a mînăstirii a ieșit legănîndu-se pe sub bolta arhondaricului.

Maica Agapia, sora Tatiana și coșul de papură cu gavanoasele cu șerbet de zmeură, de afine și de nufăr, pe care maica Epraxia le trimitea celor doi frați întru Hristos, se pierd ca niște jucării în încăperea largă a trăsurii. Trei căluți rotunzi și lustruiți calcă mărunt, cu nerăbdare. Parcă joacă. Și îndată ce scapă la loc slobod, pornesc în goană, stîrnind sub copite tot colbul drumului.

La fîntînă, maica Achilina vorbește cu mîna la gură. Cîteva călugărițe și-au lăsat cofele jos și ascultă, privind cu puțină ciudă în urma celor două călătoare. Și spune maica Achilina, nici ea nu mai știe a cîtea oară, cum că maica Agapia cunoaște bine drumul spre Bogoslov din vremea cînd se trăsese acolo, departe de ispitele lumii, cuviosul Sofronie cel cu părul roșu ca al Tatianeii...

*

După ce a ieșit, ca dintr-o hrubă verde, din pădurea Cetinișului, trăsura mînăstirească a intrat în Stolniceni. În fața hanului domnului Vartolomei, la fîntîna cu trei plopi, Irimia a oprit să adape caii.

La han e chef și bucurie. În drumul de la biserică spre casă, a poposit o nuntă. Domnul Vartolomei, roșu și asudat, se plimbă printre nuntași, ștergîndu-și de pîntece mîinile-i de uriaș. Un țigan cu scripca și altul cu cobza țirîie un brîu mărunt, și cîntecul abia s-aude, bîzîind amorțit, peste larma grea.

Sora Tatiana s-a ridicat în picioare și privește cu ochi mari și hămesiți. Doi flăcăi au prins de mijloc o față și joacă apăsător, pe loc. Iar Irimia, înveselit fără

veste, a lăsat căldarea jos, și-a trântit palma peste ceafă și-a început să chiuiie răgușit :

U-iu-iu! La nunta mea
Două cioare cîrfa
Și cioroiul nu putea
U-iu!

Atunci a văzut și domnul Vartolomei trăsura cu oaspeți. S-a plesnit cu mîna unsă peste frunte și s-a apropiat săltînd ca o minge.

— Blagoslovește, măicuță, și bine-ai venit! a strigat el de departe.

— Domnul! răspunde domol maica Agapia, întinzînd peste aripa trăsurii, spre buzele umede ale han-giului, mîna albă, tînără încă.

— Încotro, măicuță?

— La Bogoslov, cu treburi minăstirești, domnule Vartolomei.

Domnul Vartolomei își țuguie buzele și se miră: parcă sărută ori parcă suge.

— Țu... țu... țuc. Pe zădufu și pe colbu ista, măicuță? Alt' dată...

Maica Agapia își încruntă ușor sprîncenele și întreabă :

— Da' o limonadă rece se găsește pentru noi, domnule Vartolomei?

Domnul Vartolomei își aruncă în sus brațele scurte, cu bunăvoință și cu familiaritate :

— La mine să nu se găsească, măicuță? Și, înăs-prindu-și glasul, strigă către han, prin palmele făcute pîlnie. Mă Niță! Niță mă!... ia fă-te-ncoa c-o limonadă la gheață, mă!

Niță, mic și cu capul mare, răsare ca din pămînt cu două pahare și cu limonada aburită. Domnul Vartolomei îndeasă cu degetul gros bombița de sticlă din gîtul gărăfii și toarnă cu mîna dumnealui, de sus, băutura sfîrîitoare :

— Șampanie curată, măicuță!

Nunta s-a învăluit în colbul drumului. Larma s-a subțiat, departe. Nu se mai vede nimic. Numai plopii

își clatină frunzișul cenușiu, parcă se abate asupra lor, de-aproape, o suflare neostenită și caldă.

Măicuțele beau încet, cu înghițituri măsurate. Limonada e rece și înțeapă. Iar domnul Vartolomei privește dulce spre sora Tatiana și uită să mai vor-bească.

Irimia a ieșit din han, potrivindu-și pașii după un cîntec din capul lui. Trăsura pornește. Căluții întind gîturile, și omul îi îndeamnă pocnind haiducește din bici :

— Hiii, bidiviii moșului! Hi, mîrțoagă, mînca-te-ar lupchii! Hi — să-și aducă aminte măicuța de drumurile tîneriei și de ochii părintelui Sofronie!

Maica Agapia se întoarce speriată spre Tatiana. Dar fata nu aude nimic. Cu ochii închiși, cu bărbia în piept, parcă doarme. Numai colțurile gurii i se trag în jos, și o lacrimă tulbure i se lasă încet spre vîrfurile nasului.

Sora Tatiana se gîndește că niciodată ea n-o să fie mireasă.

*

Părintele Teofil și-a așteptat oaspeții în „poartă”. Maica Agapia s-a coborît încet din trăsură, și-a scuturat cu mîna colbul de pe haină și s-a uitat la ferestrele din capătul arhondaricului. A ascultat susurul lin al apei de sub podeț și i s-a părut că perdelele albe de la ferestre se clatină. Apoi a întors privirea tristă către părintele Teofil.

Starețul e înalt și uscat, cu părul, cu barba și cu sprîncenele ca cenușa. Surîde blînd, îngăduie multe și niciodată nu ridică glasul. Lîngă el s-a ivit de nu știu unde fratele portar Pafnutie cel spîn, cu ochii rotunzi și fără gene apropiate de nasul ca un plisc, cu rasa scurtă în mîneci, scurtă în poale și pestriță de petece. Făptura lui mărunță, ascuțită și vicleană aduce cu un pui de hultan.

După cuvenitele plecaciuni de bun sosit, părintele Teofil a poftit-o pe măicuța sus, în arhondaric. Abia atunci și-a adus aminte maica Agapia că sora Tatiana a rămas în trăsură : se uită speriată la mulțimea bîr-

boasă ce iese de prin toate cotloanele arhondaricului. Și iese mereu, de sub scări, de pe sub ziduri, ca niște gândaci negri de bucătărie.

Se coboară din trăsură, aplecându-și pe-un umăr capul cu scufia cam pe-o sprinceană, și pășește cuvios, cu ochii plecați, cu gura strinsă. Dar când să treacă pe sub clopotniță, i-a tăiat calea un frate tânăr, cu obraz luminos de față. O clipă li s-au întâlnit ochii, și sora Tatiana s-a pomenit surizând. Și-a îndreptat trupul ostenit și-a început să urce, legănându-se alintat, scara arhondaricului.

A doua zi, fiind Sfânta Măria și hramul minăstirii și fiind părintele Teofil bătrîn, în biserica cea mare slujește părintele Ghedeon, starețul de la Stînca.

Cuviosul Ghedeon era vestit, pe vremuri, pentru frumusețea și pentru glasul lui. Acum își poartă cu greutate pîntecele, peste care abia-și mai poate împreuna miinile. Iar când slujește, se înecă și gîfîie — și cu cît trece vremea, cu atîta se înecă mai des și gîfîie mai amarnic.

Slujba e pe sfîrșite. Maicile stau smerite în strană. Maica Agapia mîngîie cu degete albe mătăniile de lemn de trandafir. Sora Tatiana se uită cu ochi luminoși la un arhanghel din stînga iconostasului, care seamănă la chip cu fratele cel tânăr de sub bolta clopotniții.

Cuviosul Ghedeon a ieșit din altar. Ochii lui întînesc privirea fetei, și glasul îi răsună întinerit, fără veste :

— Doamne miluiește...

Călugării răspund laolaltă, și cîntarea aspră sună a spart sub bolta afumată.

— Doamne mișuiește...

Un glas nou, subțirel și curat, se ridică pe neașteptate: amețită de scînteierea luminițelor și de ochii arhanghelului, sora Tatiana a uitat unde se află și dă răspunsurile, ca la ea acasă.

Călugării tac. Și glasul fetei se înalță singur spre sfîntii negri, ca o tîmîiere de lumină.

— Doamne miluiește...

Dar maica Agapia o trage de mîneacă. Și sora Tatiana, înțelegînd ce a făcut, își pleacă așa de tare fruntea, încît între rasă și scufie nu i se vede decît vîrfurile nasului cu pistrii.

La ieșirea din biserică, cuviosul Ghedeon s-a oprit la întirim să binecuvînteze țărîna nu de mult răposatului stareț Sofronie.

Fără să știe cum, Tatiana s-a pomenit răzlețită de maică, singură între călugări. I se pare că-i pe altă lume. Se uită în sus. Rîndunelele se adună de plecare pe turnul bisericii, punînd ceva la cale pe limba lor. Lumina sfîrșitului de vară se răsfîrînge în crucea de oțel, poleiește vîrfurile brazilor și pătrunde în trup, călduță și dulce. De departe, de pe valea pîrăului, o talangă sună dogit și rar.

Parcă-i la noi, la Rîșcov... se gîndește Tatiana, cu ochii pe sus.

Dar când îi coboară, vede în fața ei arhanghelul de pe iconostas. Stă neclintit și o privește cu îndărătnicie.

Cuviosul Ghedeon a întins mîna lui moale ca o pernuță să binecuvînteze mormîntul adormitului întru Domnul Sofronie starețul. Și mîneca rasei de postav scump s-a aninat în spițele de fier ale crucii și s-a rupt. Cuviosul s-a întunecat la chip. Călugării s-au grămădit buluc, să vadă. Unul zice că trebuie pus petec. Altul, croitorul minăstirii, că trebuie schimbată mîneca cu totul: alta nu-i. Iar fratele Pafnutie își vîră printre ceilalți făptura lui de hultănaș și cercetează paguba cu băgare de seamă, cînd c-un ochi, cînd cu celălalt. Apoi hotărăște cu tărie :

— Nu-i nimica. Se țîrîie c-un fir de mătăsă, de nici nu se cunoaște. Numai că trebuie mîna de femeie pentru asta.

Și ochii lui Pafnutie se apropie parcă și mai mult de nas.

— Unde-i cuvioasa Agapia? întrebă blajin starețul Teofil.

— Maica Agapia? se repede cu supărare fratele portar. Ce să facă maica Agapia? Aici trebuie ochi tineri, că-i lucru subțire...

— Adevăr zice fratele portar, încuviințează starețul Ghedeon, privindu-și cu mare luare-aminte, pe rînd, miinile trandafirii.

— Ce zici, soră Tatiana, ai să poți? întrebă portarul.

Sora Tatiana nu răspunde. Se uită în jos și se înroșește așa de tare, încît piștii îi rămîn mai palizi decît obrazul.

— Nu-i greu, soră, numai să vrei... stăruie Pafnutie.

Fata ridică ochii, fără să înalțe capul:

— Știu eu? Oi încerca...

Pe chipurile aspre ale călugărilor trece un zîmbet. Pafnutie strecoară o privire subțire spre cuviosul Ghedeon, și zimbește și el, pieziș.

Numai Gherasie, fratele cel tinăr, stă mohorît. Se uită alături de el, parcă ar fi fost cineva acolo și a plecat. Părintele Teofil îl privește lung. În inima lui simte ceva, ca o tristețe și ca o dojană. Se apropie și-i pune mîna pe umăr:

— Ia-ți coșul, frate Gherasie, și du-te de adună oleacă de bureți, să faci pe deseară Gudiil o mîncărică pentru musafiri. Du-te, frate, și dac-o întilnești pe Axinia din Stolniceni, spune-i să aducă niște smîntînă proaspătă...

Gherasie și-a plecat fruntea, a oftat și s-a dus să-și caute coșul pentru bureți.

Fratele Gherasie și-a trăit viața lui puțină în cuprinsul strîmt și rece al mînăstirii. Nu știe al cui e, nici cine l-a adus aici. De cînd lumea, n-a văzut în jurul lui decît obraji bărboși și rase mohorîte.

Vara, cînd veneau „musafiri“ la Bogoslov, fratele Gherasie era plecat demult, cu cîte un călugăr bătrîn și ursuz, să păzească fînul mînăstiresc, în munte, spre Sasca.

Rar se abătea prin poienile de sus, cu cîntece și larmă, vreun grup de excursioniști. Gherasie se uita la ei de departe, de după cîte un brad, mirat și sperios ca

o sălbătăciune. O dată l-a descoperit acolo o femeie cu ochii ca sfredelul și s-a încapățînat să-l facă să vorbească. Îl iscodea, meșteșugit și cu răbdare. Dar cînd a înțeles Gherasie că străinii se veselesc pe seama lui, a strîns pumnii și-a luat-o la fugă prin tufișuri, ducînd cu sine, fără să știe, aninată de-o copcă, o fișie din vâlul verde al călătoarei.

Și s-a minunat Gherasie cît de frumos mirosea a căpsune și a toporași bucățica aceea de pînză străvezie.

Pe-atunci avea cincisprezece ani. Pentru el, femeile nu erau încă decît niște vietăți ciudate, viclene și răutăcioase.

Mai tirziu, într-o seară de iarnă, cînd maica Evghenia de la Rîșcov a poposit la Bogoslov, c-o prinsese viscolul la drum, Gherasie s-a strecurat în chilioara lui și s-a uitat pe-un gemușor în odaia cea mare a arhondaricului. Maica Evghenia era dezbrăcată și cu capul gol, în cămașă lungă și subțire de in, cu părul bălai adus pe după urechi și slobod deasupra gîtului înalt și alb. Stătea la marginea divanului, cu brațele încruciate peste piept, și se închina. Pe perețele albastru, umbra ei închipuia două aripi mari, fumurii. Pe urmă a suflat în lampă, și fratele Gherasie n-a mai deslușit nimic.

Vedenia asta l-a ținut nopți multe cu ochii deschiși, cu sufletul neliniștit. Nu mai îndrăznea să-și ridice privirea spre icoane, pentru că oriunde se uita, chipul Evgheniei îi înflorea cu îndărătnicie înaintea ochilor.

Dar chinul lui n-a ținut mult. Maica Evghenia a murit. Și-n iatacul larg și tăcut al arhondaricului, atît de dulce parfumat cu levănțică, n-au mai poposit decît călugărițe bătrîne și întunecate...

În vara asta, pe-o zi fierbinte, cînd dospeau în munți furtunile, fratele Gherasie se dusese în pădure după bureți. Coșul îi era plin cu rîșcovi aurii dungați cu roșu, cu gălbiori subțiri și catifelati, cu urechiuse trandafirii, cu mănătărci grase, cu pînișoare albe și mustoase și cu ciupercuțe rotunde cu căciuli de omăt — cu tot rodul umbrei ș-al umezelii pădurilor, din care fratele Gudiil face acea minunată mîncare călu-

gărească, de dragul căreia înfruntă drumul pînă la Bogoslov mulți boieri de la Piatra, de la Iași, ba și mai de departe.

Și cum se îndrepta spre un pîlc de gălbiori, a zărit deodată, aproape de el, pe Axinia din Stolniceni dormind în ferigi. Dormea adînc, cu fața-n sus și c-un braț gol îndoit sub ceafă. O pată de soare, ca o așchie de aur, îi tremura pe obrazul drept. Părea că rîde prin somn.

Gherasie s-a împiedecat de-un lujer de zmeură și-a scăpat coșul din mînă. Bureții s-au rostogolit la vale și s-au împrăștiat în jurul Axiniei. Fratele a îngenucheat, să-i adune. Femeia a deschis un ochi — în ceră-lalt o împungea soarele — s-a întins, leneșă, și a zis doar atît:

— Tu erai, frate Gherasie?

Și scoțînd de după ceafă brațul cald, l-a cuprins pe frate de umeri și l-a apropiat de ea.

Mirosea a fragi. Și-n umbra pădurii mișuna pretutîndeni viața obscură și largă, de-a pururi nouă, neîn-grădită de nici-o pravilă...

Axinia și-a ridicat dintre ferigi panerul cu ulcele de smîntînă acoperite cu brustur și cu săculețe țuguiate de brînză. L-a cumpănit bine pe umăr și a luat-o pe cărare în jos. În capătul poienii s-a întors:

— Auzi tu, Gherasie? Și mîine, tot aici.

Depart, începuse să tune. Se spărgea furtuna în munte. Lumina a scăzut dintr-odată, parcă suflase cineva în soare ca într-o lampă. Sub brazi s-a făcut întuneric. Numai vîrfurile lor, sus, se zbăteau într-o apă roșiatică. Și cîntecul Axiniei se pierdea pe vale, tot mai departe.

Gherasie a tresărit ca din somn și a început să-și adune din iarbă, la întîmplare, bureții sfărîmați. Și deodată s-a pomenit cu fratele Pafnutie. Nu-l auzise venind. Ieșise, parcă, dintr-o scorbură de copac. S-a oprit și a strigat în batjocură, între două bubuituri de tunet:

— Noroc bun la bureți, frate Gherasie!...

A doua zi, în chilioara lui îngustă, fratele Gherasie bătea mătânii.

Furtuna vuise toată noaptea în munți, dar nu căzuse strop de ploaie. Un vînt ferbinte și uscat sufla peste minăstire și arunca pe geam unde dogoritoare, ca răsufllarea unei guri apropiate.

— Miluiește-mă, Dumnezeuule, după mila și îndurarea Ta...

O muscă mare a intrat pe fereastră, s-a izbit de o icoană și a ieșit, sclipindu-și în lumină armura verde.

Afară, cerul alburii se clătina ca un abur și, sub el, verdele întunecat al pădurii punea o pată zimțuită de răcoare.

— Acolo m-așteaptă Axinia...

Înspăimîntat de vinovăția gîndului, Gherasie s-a întors către icoană. Dar pe obrazul drept al Maicii Domnului se juca o așchie aurie de soare...

A ieșit pe furiș din chilie, s-a strecurat pe porțița de din dos a arhondaricului și a luat-o de-a dreptul spre pădure. Sub brazi, a răsufllat. S-a aplecat deasupra pîrăului și și-a răcorit obrazii.

Apropie, în poienița cu gălbiori, i s-a părut că aude, sfărîmînd tăcerea, glas dogit de talangă. Pe urmă risul scurt al Axiniei...

Inima a început să-i bată adînc și rar. Între ferigi, cu capul dat pe spate, cu brațele ostenite, rîdea Axinia. Lîngă ea, fratele Paisie văcarul, cel sărac cu duhul, se ostenea să-și lege o opincă. O vacă îi privea umed, rumegînd.

Gherasie a ridicat pumnii strînși, gata să se re-peadă. Dar și i-a întors asupra-și, izbindu-i în tîmple, și s-a lăsat moale, cu ochii închiși, pe-un ciot de brad.

Cînd a deschis ochii, Axinia trecea veselă și liniștită, fără să-l vadă. În capătul poienii, s-a întors:

— Auzi tu, Paisie? Și mîine, tot aici...

A doua zi, și încă multe zile, a plouat. Buhai grei se tirau peste munte, distrămîndu-se în brazi. S-a lăsat frig umed, ca toamna. Iar cînd s-a făcut iar vreme bună, părintele Teofil l-a trimis pe Gherasie, c-un călugăr bătrîn și surd, să cosească finul pe munte sus, în poienile din spre Sasca.

Maica Agapia și sora Tatiana se duc să se scalde la pîrâu.

Tatiana a rămas în urmă pe cărăruia năpădită de iarbă. Se uită la depărtările împinzite în ceață fierbinte, la finețele cu ierburi lungi în care se prind și se încîlcesc fire de soare, la prundișul albastru al pîrăului — se uită la toate și nu vede nimic. Se gîndește la căsuța de la Rîșcov, albă între pilcurile de nemțiori și de gura-leului, la nunta de la hanul domnului Vartolomei și la ochii fratelui Gherasie.

— Tatiano maică, ai luat tu cămășile pentru scăldat ?

Fata stringe subsuoară pachețelul învelit în jurnal.

— Luat, măicuță.

— Și săpunul cel de untdelemn ?

— Și...

Și Tatiana, cu ochii umbriți, se întoarce la gîndurile ei.

Maica Agapia pare mai bătrînă aici, pe locurile prin care și-a purtat, demult, tinerețea ei vinovată. Întoarce capul spre soră, parcă ar vrea s-o aștepte și să-i spuie ceva. Oțtează — și nu spune nimic.

Sub sălcii, unde albia se îndoiaie între maluri înalte, maica Agapia face popas. E loc ferit și apă adîncă. Maica se ascunde după scaieți, și iese de acolo legată la cap și vîrită într-o cămașă mare de cînepă, strînsă la gît, lungă pînă-n pămînt și cu mînecele pînă-n vîrfurile degetelor. Intră cu încetul în apă, uitîndu-se de aproape la fața ei albastră și licăritoare.

— Da' tu ce stai, Tatiano ?

— Vezi că, în grabă, n-am luat decît o cămașă, măicuță...

Bătrîna se ridică în picioare în apă și cercetează cu luare-aminte locul, de jur împrejur.

— Nu-i nimica. Du-te și tu după buturuga aceea și scaldă-te în liniște. Nu-i țipenie de om pe-aici...

Fata se dezbracă încet. Se teme de apa rece. Își scutură cu degetele părul înfoiat și moale, în care ruginește aurul soarelui. Se așează pe buturuga răsturnată de-a curmezișul pîriului și încearcă apa cu

vîrfurile piciorului. I se pare călduță. Dar cînd îi ajunge la gleznă, își trage piciorul. Prea e rece.

Valuri mici se sparg pe buturugă și o stropesc cu spumă albă. Tatiana adună spuma în palme și o suflă în sus. Rîde: o atinge apa la tălpi. Se culcă pe buturugă, cu mîinile în apă, și închide ochii. Soarele o bate din plin. Putregaiul e moale și cald. Palid și prelung, trupul îi strălucește în lumină.

— Da' nu intri-n apă, Tatiano ?

Fata clipește din ochi fără să-i deschidă.

— Îndată, măicuță...

Sub buturugă, apa se îngămădește să treacă la vale. Parcă rîde cineva, înecat, răutăcios.

Tatiana deschide ochii. Nu vede nimic, o orbește soarele. Iar cînd vede — îl vede pe Gherasie răsărit între scaieți, atît de aproape de ea, că de-ar întinde mîna, l-ar atinge.

Sare în apă, să se ascundă. Dar apa limpede o arată și mai goală.

Gherasie întinde brațul, parcă ar vrea să culeagă din apă trupul înflorit din putregai. Dar se pomenește alergînd pe pîrâu în sus, ca fugărit din urmă. Un val cald de bucurie i se ridică în piept. Îi vine să plîngă.

Lîngă un fag bătrîn, se oprește. Și, închizînd ochii, mîngîie în neștire coaja aspră cu degete fierbinți și grăbite.

— Parcă s-o auzit ceva, Tatiano ?

— Nimic, măicuță, nimic...

Înainte de a intra, fratele Vichentie bate de trei ori în ușa odăii în care găzduiesc măicuțele. Așa știe el că trebuie.

— Femei și ele! zice el c-un pic de dispreț, subțîindu-și mai tare glasul de femeie.

— Te pofteste Ghedeon pentru mîneca ceea, soră...

Și iese, lăsînd în urma lui ușa deschisă.

Sora Tatiana își netezește părul la tîmple, își caută în bucceluță degetarul și se apropie în vîrfurile picioarelor

de divanul pe care-i culcată maica Agapia. Maica doar-me — ori se preface că doarme. Stă între perne și răsuflă liniștită. Sora face lampa mică, o întoarce cu tăblița spre pat și iese oftând.

Luna luminează jumătatea din față a arhondaricului. E așa de alb acolo încît Tatiana deslușește în ogradă piatră de piatră. Cerdacurile se cațără, ca niște omizi negre, pe zidurile de lună.

„Poate că e și părintele Teofil acolo... ori fratele Pafnutie... se gîndește Tatiana.

Coridorul întunecat prin care trebuie să treacă își deschide în fața ei bolta mohorîtă și pustie. Face un pas într-acolo, dar se întoarce și se reazămă de cerdac. I-e frică...

De lîngă un stîlp s-a desprins o umbră, Tatiana închide ochii. N-a văzut cine-i, dar știe. O mîna rece i-a prins mîna.

— Gherasie...

Se lasă dusă de-a lungul coridorului tăiat din loc în loc de fișii înguste și zăbrelite de lumină. Nu se gîndește la nimic. Strînge mîna care o duce și numără în neștire treptele pînă la chilioara lui Gherasie. Acolo, înăuntru, luna culcă pe podele un dreptunghi mic de lumină rece.

Miroase a sulfină.

Și trupul subțire al fetei se frînge din mijloc, ca un stînjinel negru cu tulpina ruptă.

... Toaca de utrenie s-a stins. Sunetele risipite prin văgăuni se întorc îndărăt, cumiți.

Maica Agapia așteaptă să se potolească zvoana mînăstirii. Pe urmă își ia papucii și iese pe cerdac.

Ce-o fi cu fata de nu mai vine?...

Părintele Ghedeon e om bătrîn, gras și cu frica lui Dumnezeu...

Maica se plimbă de-a lungul cerdacului, apropiindu-se tot mai mult de fereastra luminată a chiliei în care e găzduit cuviosul Ghedeon. Papucii fișii pe scîndura uscată. Maica îi leapădă din picioare și pornește în ciorapi.

Geamul e deschis, perdeaua trasă. O ridică puțintel c-un deget.

Cuviosul Ghedeon doarme cu fața-n sus, scoțînd din adîncul lui, și pe nas și pe gură, zgomote felurite și ciudate. Lumina lămpii pîlpîie sub sticla afumată. Mi-roase a gaz. Și pe scaun, lîngă masă, rasa starețului stă întinsă și păturită, cu mîneca ruptă...

În vremea asta, în chilioara lui Gherasie cel tînăr, lumina s-a întins pînă la peretele din fund. O geană de lună se uită la marginea de sus a ferestrei.

Dar în chilie nu mai e nimeni.

GRĂDINA CU AMINTIRI

Și alte schițe

CÎTEVA PRECIZĂRI

Din *Cuprinsul* primei ediții a *Grădinii cu amintiri* — a doua mea carte de proză, pe care am tipărit-o în anul 1929 în Editura „Cartea românească”, București — am scos următoarele schițe, ca să nu apară de două ori în cuprinsul aceluiași volum.

Iată-le ordinea în care au fost publicate :

Prima aventură, scrisă inițial pentru volumul autobiografic *A murit Luchi*, pe care-l pregăteam de mult, și publicată sub titlul *Badană* (capitolul *Casa de la țară*).

Gata, coapte gata!... publicată în volumul *Albumul cu poze* (Editura tineretului, prima ediție publicată în 1957, a doua ediție, în 1967).

Un accident, idem, Editura tineretului, 1957 și 1967.

Aventura, publicată inițial în volumul *În târgușorul dintre vii*, fragmente, sau mai bine zis proiecte de roman, apărut în „Biblioteca pentru toți”, nr. 1528—1929, f.a.

Vînt de toamnă, publicată apoi în *Albumul cu poze* (Editura tineretului, 1957 și 1967).

Om cu năcazuri, idem, 1957 și 1967, sub titlul *Tache cel mititel*. A apărut tot în *Albumul cu poze*, ed. 1957 și 1967.

Dureri mici, idem, sub titlul *Miaulica*.

Portrete vechi, publicată în volumul *A murit Luchi*, sub titlul *Avem oaspeți* (capitolul *Casa cu cerdac*, Editura Fundațiilor, 1942, și Editura tineretului, 1966).

Cîntec de leagăn, publicată apoi în *Albumul cu poze*, 1957.

Efect de lună, reluată sub titlul *Sărmanul Dionis*. În *târgușorul dintre vii* (proiecte de roman).

Strategie a fost, prima parte, publicată sub titlul *Mititica*, a uneia din *Poveștile în două tablouri*, ce vor fi incluse în volumul de față.

Tovarăș a fost publicată apoi sub titlul *În pădure* în *Albumul cu poze* (Editura tineretului, edițiile din 1957 și 1967).

Pui de vulpe, schiță tipărită, în altă formă, în volumul *Prietenii mei scriitori* (Editura pentru literatură, 1960).

Veverița, publicată apoi în *A murit Luchi*, sub titlul *S-a jucat pădurea cu mine* (Editura pentru literatură, 1960).

Elefantul, idem, sub titlul *La circ* (Editura Fundațiilor, 1942, și Editura tineretului, 1966).

Păcate, avînd alt profil, a fost inclusă în *În tîrgușorul dintre vii* („Biblioteca pentru toți”, nr. 1528 — 1929, f.a., sub titlul *În deal, la Bogoslav*).

PRESTIGIU

Zi de tîrg. În hală, pe trotuarul îngust, între ibricile și samovarele unui tinichigiu și etalajul improvizat al unui țigan vînzător de piepteni și scoabe, o planșă cu fotografii adună în fața ei lume pestriță. E vitrina fotografului de alături — fotograful furnizor al poliției. Acolo se îngrămădesc, făcîndu-și loc cu coatele, copii desculți — haimanale în miniatură, cu ochi îndrăzneți și cu mișcări iuți, piezișe și îndemînatice. Servitoare cu coșurile pline se opresc din drum și-și șoptesc vorbe domoale, cu palma la gură.

Pe scîndura învelită în hirtie vinată de ambalaj sînt expuse trei fotografii în rame cu flori. În cea de la margine, o ceată de băiețandri stau înghesuiți pe o bancă, cu mîinile la spate. Între ei, o fetișoară își ascunde cum poate obrazul după umărul vecinului. Un semn al înmulțirii zgîriat pe clișeu indică pe șeful bandei de „pungași minori” — un băiat prizărit, cu privire subțire și bolnavă.

Alături, altă fotografie arată pe „Haim Ițic Strul, hoț de buzunare”. Dar personajul principal abia se vede — bicisnic, rupt, cu picioarele goale, ghemuit pe un scăueș, cu umerii în dreptul genunchilor. În față, bine instalat în lumină, stă jandarmul: un băiat fercheș, cu tunica strînsă peste pieptul bombat ca un harbuz. Mîna dreaptă, cu degetele bine întinse, a încremenit reglementar pe cureaua carabinei. Dar în stînga ține cu gingășie o lalea, iar la picioare-i stă un paneraș cu flori de cîrpă, veștede. Desigur, un foarfece dibaci a

desprins de lângă silueta marțială a jandarmului pe aceea, umilită, a lui Haim Ițic Strul. Și fotografia astfel corectată stă undeva, într-un sat, la o casă cu față mare, prinsă-n colțul unei oglinjoare și c-un fir de bu-suioc proaspăt dedesubt.

Deasupra celor două poze în grup, „fiorosul bandit Stan Ciocălău” e fotografiat singur. Prezența autorității e semnalată doar de vârful unei carabine bondoace, intrat în șuvița de apă a fântinii arteziene de pe decor.

Stan Ciocălău stă în picioare, slobod în ținută și nepăsător de parcă s-ar fi fotografiat de gustul lui. Lanțurile îi sugrumă gleznelor deasupra opincilor mici. Pantalonii strâmți îi mulează îndrăzneț trupul zvelt și încordat, de sălbătăciune. Cămașa desfăcută îi dezgolește umărul voinic și pieptul c-un triunghi brun sub gât. Măinile i-s legate la spate, dar parcă le ține acolo înadins, de fudulie. Se uită înainte cu ochii micșorați a batjocură. Și gura tăiată femeiește are un zîmbet rău sub mustața arcuită: Stan Ciocălău pare gata să sară de pe carton, să-și rupă ca de joacă lanțurile și s-o ia razna pe drumul mare, în lumea lui.

Umbra străzii s-a tras pînă sub perete. E cald. Se apropie amiaza. Spectatorii s-au risipit. Doar o femeie a rămas singură în soare, cu ochii țintă la poza lui Stan Ciocălău. A pus jos un coș de papură din care ies la iveală morcovi roșii, și cozi de ceapă verde și-și șterge obrajii aprinși cu colțul broboadei.

— Da' hai odată, măi nevastă!...

Omul care a vorbit de pe celălalt trotuar, de la umbră, e un bărbat mărunț, cu ochi rotunzi de pasăre speriată, cu nasul subțire și vînat căzut ca un moș de curcan. Ține la fiecare subsuoară cîte o pîine și se uită, amărît la femeie.

— Hai...

Femeia s-a întors. E tină și voinică. Aruncă spre omul ei o căutătură întunecată și întreabă răspicat:

— Da' ce tot vrei cu mine, pricopsitule?

Omul și-a vîrît între umeri gîtul lung, cum își vîră melcii cornițele cînd simt primejdia.

— Ninica... Zic că dacă mai stăm, ne-apucă zăduful cel mare pe drum...

Femeia a ridicat coșul de jos, s-a mai uitat o dată lung, de aproape, la fotografia banditului și-a oftat:

— Iaca vin... stîrchitură!

PROFIL

Prin umbra teilor cu frunziș crud, un licean urcă sprinten drumul spre grădina publică.

Din gulerul răsfrînt i se vede gîtul delicat, cu pie-lișă străvezie ca de fată. Umbra patrată a cozorocului i se mută pe obrazii rotunzi, pe bărbia copilărească, pe gura arcuită, de un roșu străveziu de acadea. Din buzunarul hainei îi iese la iveală o carte făcută sul, cu colțurile îndoite și zburlițe. Pantalonii lungi au dunga călcată proaspăt. Merge ușor, privind înaintea lui în linie dreaptă, și strivește între degete tulpina prizmatică a unei narcise. Două fete mai mari decît el coboară dinspre grădină, cu gențile de piele subsuoară. Una poartă o pălărioară neagră, ca un ceaunaș, de sub care nu i se vede decît vîrfurile nasului și gura croită pe rîs, cealaltă are beretă verde și ochii la fel cu bereta. Cea cu pălărioară neagră se oprește în drum :

— Vai, dragă, ce băiat frumos!

Și ride. Cealaltă se uită în pămînt, și tocmai tîrziu întoarce capul și aruncă o privire lungă și caldă în urma adolescentului.

Băiatul n-a auzit. Privirea lui, paralelă cu strada, nu s-a abătut. Se gîndește aiurea și calcă ritmic, parcă scandează dactili.

În grădină nu e aproape nimeni. Pe aleea principală cîțiva copii se joacă în liniște. O nemțoaică uscată și cu pistrui citește, după lentilele cît niște farfuriore pentru dulceață, o carte cu înfățișare de biblie.

Băiatul s-a așezat pe o bancă, la soare. Și-a ridicat chipiul pe frunte, descoperind linișoarele sprîncenelor

îndărătnice. A scos din buzunar cartea și a pus-o alături. Cartea e învelită în hîrtie albastră și poartă deasupra o etichetă pe care-i scris frumos, caligrafic : *Istorie*. Băiatul și-a vîrit mîinile în buzunar, s-a sprîjinit de bancă și a închis ochii pe jumătate, ca să se uite, prin plasa genelor împreunate, la iarba tunsă a peluzei. Apoi a luat cartea și, aplecat asupra ei, a început să citească, legănîndu-se încetîșor.

În celălalt capăt al aleii s-a arătat o femeie. Vine, cînd mai repede, cînd mai încet, în mers elastic și capricios. Pantofii înguști nu lasă decît urme mici de călcîie în nisipul umed. Se apropie, poleită de lumină. E blondă, cu părul în culoarea mierei și cu ochi vineți de porumbele crude. S-a așezat pe altă bancă, aproape. Și-a scos mînușile lungi de piele, și-a mîngîiat mîinile goale și le-a privit în zare, pe rînd, ca pe niște obiecte prețioase de porțelan. Pe urmă ia din poșetă un plic uzat — o scrisoare citită desigur de multe ori și-n multe locuri. O desfăce cu un surîs vag, trimis unei umbre, se așază picior peste picior și citește, răsucind între degete un colț de hîrtie din căptușeala violetă a scrisorii. În vremea asta, un genunchi rotund s-a ivit de sub rochie, pe urmă altul. Și între ei, o pată de soare dibuiește de-a lungul piciorului dezgolit...

Băiatul a tresărit și a lăsat cartea din mînă. Clipește nedumerit, și un surîs tulbure îi coboară o clipă colțurile gurii. Pe bancă, alături, vîntul ridică învelitoarea albastră a unei cărți uitate. Manualul de istorie își arată întii coperta interioară, cu titluri multe și cu timbre portocalii. Apoi vîntul flutură cu cîteva file, se oprește la imaginea unui domnitor rigid, cu barbă ca o lopătică, purtînd pe palme o bisericuță cu turnuri multe, și adoarme pe chipul lui Ioan-vodă cel Cumplit, crunt și strîmb, adunat asupra lui însuși ca o sălbăciune la pîndă...

Dar băiatul nu aude foșnetul filelor întoarse. Ochii lui de lumină coaptă privesc neclintiți, cu pleoapele în tremur, spre femeie. Nările neliniștite caută în vînt parfum de fruct auriu și acrișor. Se ține cu mîinile de marginea băncii și stă așa, aplecat ca asupra unor adîncuri.

Surprinsă, femeia întoarce capul. Face ochii mici, pe urmă-i deschide și zîmbește dulce și ascuțit. Mîna cu scrisoarea schițează un gest nesigur, îmbietor, și așteaptă.

Băiatul s-a înroșit: parcă-l bate în obraji dogoarea unui cuptor. Numai gîtul i-a rămas alb — și acolo, pe gît, simte privirea apăsată a femeii. Închide ochii — să nu i se vadă gîndurile. Se ridică amețit și pleacă fără să se uite îndărăt, în mers stîngaci și artificial, cum merg actorii începători pe pînză, la cinematograful.

În urma lui rămîne pe nisip o narcisă strivită. Și pe cartea de istorie, uitată, s-a lăsat din zbor o gîză. Își pipăie drumul cu antenele de arnici roșu, și încet, prudentă, se urcă pe umărul strîmb al lui Ioan-vodă cel Cumplit.

MIRAJ

Soneria zbîrnie, subțirel și repezit. În bucătărie, Lina s-a ridicat într-un cot și-a aprins un căpețel de luminare, mormăind somnoroasă:

— Ho, că nu dau turcii!

Lina e scundă, ciolănoasă, cu mîinile lungi. Gîtul ei subțire duce, aplecîndu-se sub povară, un cap mare, ursuz și bătrîncios.

— Iar s-o stîrnit cu noaptea-n cap. C-așa o apucă de-o vreme...

Femeia își adună în creștet, într-un ghem cît o nucă, codița de cîlți, se îmbracă smucindu-și hainele și iese pe săliță. Acolo, pornind de la ușa stăpînei, o dungă subțire de poleială despică plafonul.

Cucoana Nora se plimbă de la pat la sobă și înapoi, cu pași măsurați, cu grijă, parcă, de a nu face unul mai mult la dus decît la întors. Lîngă ea Pufușor, cățelul alb, calcă mărunt și des pe piciorușele-i scurte, — mic și înfoiat ca un ghem de lînă scărmanată scăpat din buzunarul stăpînei. Din cînd în cînd se oprește, se așează pe coadă în mijlocul odăii și ridică, imperativ, capul creț, cu ochii și cu nasul cafenii și rotunzi ca trei pastile de șocolată.

— Să faci focul în odaia domnului, să aibă cînd se încălzi pereții. Că azi se-ntoarce din concediu...

„Domnul” e chiriașul cel nou al cucoanei Nora, un locotenent, mai așezat și mai cuminte decît toți chiriașii pe care i-a avut de la moartea bărbatului ei pînă acum.

Lina culege din fundul sobei câțiva cărbuni înveliți în spuză albă și trece în odaia de peste sală, unde miroase a terebentină și a frig. Pe întuneric, femeia se împiedică de mersul sîciit al cățelului.

— Aici îmi erai, javră?

Apoi, la lumina jucăușă și pîriitoare a surcelelor aprinse, ghemuită la gura sobei, Lina adaugă încetșor:

— Se teme cucoana că i-a îngheța odorul... nu-i așa, măi Pufușor?

Un scheunat îi răspunde, ceva ca scîrțitul unui dulăpior de păpușă.

— Ai văzut c-o luat din părete *cadra* cu boieru ș-o vîrit-o tocma-n fundu scrinului? Parcă ce i-i vinovat boierul? Așa cum era, era om de treabă, Dumnezeu să-l ierte...

După o tăcere, risul femeii se destinde în umbră, tăcut și rău.

— Gîndește c-a lua-o chiriașu ista... A s-o ieie cînd a lua-o tata... Cum o luat-o și ceilalți!

Pufușor a ieșit din casă pe furis. S-a oprit pe scările cerdacului și stă la îndoială. Lumina tăioasă a dimineții îl face să clipească. Ograda e albă și netedă, fără urme, fără cărări. Cu ochii înecați în ceață albăstrie, ochi de cîine bătrîn, Pufușor măsoară drumul pînă la poartă. Pe urmă pipăie omătul cu o lăbuță prudentă. Și fără veste sare de pe scări de-a dreptul în puful moale și rece. Pe albul omătului nou, Pufușor pare dintr-o dată învechit, afumat, murdar.

Cucoana Nora s-a ivit la fereastră, cu capul gol, cu părul prins la tîmple în clește răsucite de oțel. În ochi îi joacă două luminițe, ca două stele de omăt în soare.

— Ce faci acolo, Pufușor? Ai să răcești!

Dar Pufușor n-aude. Demonul revoltei, ori cine știe ce porniri atavice înăbușite an după an de-a lungul unei vieți sarbede de cîine de salon, au pus stăpînire pe făptura lui firavă. Se tăvăleşte, își face spaimă din nimic, se încruntă, strănută și latră ascuțit, purtînd pe albul neted, laolaltă, pata gălbuie a trupului și pata

albastră a umbrei lui. În urmă-i omătul rămîne răscolit, brăzdat de cărării capricioase abia adîncite, deasupra cărora plutește sclipind în soarele dimineții colb de argint-viu.

La oglinda dintre ferestre, obraz lîngă obraz cu propria-i imagine, cucoana Nora se privește adînc. Lumina dură a zilei înșorite adîncește încrețiturile de la colțul pleoapelor și dungile subțiri, ca trase cu acul, care pleacă de lîngă nări și închid între parantezele lor gura împrăspătată cu roșu.

Ceasul din părete începe să hîrîie: parcă se înecă de tuse un om bătrîn. Și din cutia pîntecoasă de lemn pică în odaie, ca și cum ar pica pe vată, două note mici, uzate și fără răsunset.

Aplecată asupra măsuței cu flacoane și cutioare de cristal lăptos, cu puful de pudră încremenit în dreptul obrazului, cucoana Nora ascultă. Se aud clopoței de sanie, întii departe, la colțul străzii, apoi tot mai aproape... Ochii bătuți în ținte aurii clipeșc grăbit.

— Lino, deschide repede, că vine domnul!

Cucoana Nora nu s-a arătat la fereastră, nici în ușă n-a ieșit. A apropiat draperiile la geamuri, și-a netezit de-a lungul trupului rochia strîmtă de catifea, și așteaptă, lîngă sobă. Acolo, în umbra rumenită de foc, ghemuită în fotoliu și cu pantofii de lac așezați pe taburet cu cochetărie, ca două bibelouri, ea știe că poate încă să pară tînără.

Afară, picioare grăbite se scutură de omăt. Pe săliță se aude zăngănit de sabie, pași și vorbă. Cucoana Nora ascultă. Nu e glasul Linei: Lina vorbește totdeauna tare. Cineva a rîs — rîs proaspăt de fată. Cucoana Nora s-a ridicat, încruntată și dreaptă. A deslușit glasul cunoscut, glasul așteptat, șoptind ceva stăruitor și cald. Apoi ușa de peste sală s-a închis cu zgomot.

Lina intră privind pieziș prin colțurile odăii, parcă ar căuta ceva. Zice, cu prefăcută nepăsare:

— O vinit...

Cucoana Nora ar vrea s-o întrebe, s-o descoase. — și nu poate. Întinde o mână cu degete răsfirate, o strânge la loc, și tace. Dar Lina nu poate tăcea.

— O vinit cu una... cu jachetă de blană și cu rochița pînă deasupra genunchilor. Cică i-i soră. Da' i-i soră cum i-s soră eu! Cum o intrat în odaie, cum l-o sărutat! Gîndesc că-i una de cele...

Cucoana Nora stă pe divan, cu spatele rezemat de sobă. E învelită cu șalul și are în picioare pantofi largi de pîslă. Lîngă ea, pe-o măsuță, stau întinse cărțile de joc, cu marginile roase și cu figurile întunecate de vechime. Alături, o ceașcă cu ceai de tei, în care cucoana Nora amestecă, cu gîndul aiurea, iscînd un cîntec mărunț și limpede de clopoțel de faianță cu limbă de argint.

Ghemuit în cotlonul sobei, înfășat într-un șaluț din care nu ies la iveală decît ochii tulburi și canafurile ciufulite ale urechilor, Pufușor tremură de frig. Farfuriuara cu lapte cald îi aburește dinainte. Căjelul înmoaie limba palidă și nesigură în porțelanul lichid, se scutură cu dezgust. Își vîră botișorul în șal și tușește, ca un copil becisnic.

Și-n vreme ce, de peste sală, străbate o gamă de ris cîntat, cucoana Nora șoptește înduioșată, ca și cum n-ar auzi nimic, cu un surîs vechi, pe care l-a regăsit, fără să știe, o dată cu șalul, cu pantofii de casă și cu cărțile de joc:

— Deștept, băiatul mamei!... A și simțit că i-am pus aspirină-n lapte!

LOGODNICUL

Grădina publică a târgușorului închide între gardurile ei putrede umbra transparentă și piezișă a citorva salcîmi colbăiți, cu frunzele decolorate și întoarse pe dos. Pe trei ronduri cu iarba pîrlită se înșiră simetric pansele sprîncenate, garoafe rustice și nemțișori cu pinteni. În fund, după un paravan improvizat din scînduri, e „bufetul”. Acolo cîntă seara muzica și se servesc prăjituri, limonadă rece, înghețată de vanilie și tot felul de băuturi spirtoase.

În dimineața asta de sârbătoare au și venit consumatorii. Pe sub paravan se văd două perechi de ghete uzate, o pereche de pantofi noi și gleznele subțiri, strînse în jambiere verzi, ale băiatului de serviciu, al cărui creștet pomădat se zărește pe deasupra paravanului.

— Încă nu ne-a sosit gheața...

Călcîiul unui pantof galben scurmă nervos în nisip, și un glas de om amărit rostește între două suspine:

— Cum o fi, măi, cald, rece, numa vin să fie. Că nu mai pot!

Un răstimp de liniște. Pe urmă zice, fără convingere:

— Lasă, Lică, nu fi prost. Se mărită cu altu — ei și? Mare pagubă! Un băiet ca tine găsește zece-n loc, numa să vrei...

Undeva, pe aceeași stradă, glasul untdelemnos al unui instrument de alamă încearcă, alunecînd din notă în notă, o frîntură de melodie. Și îndată după

el, o fanfară lăutărească. începe, cu oftări adânci de dobă și cu țuituri șerpuitoare de clarinet, un vals.

De pe o bancă, o fetiță gătită de duminică, cu rochia roșie lunguță și cu ghetete prea mari, sare drept în picioare, ascultă o clipă cu nasul în vânt, adulmecând parcă sunetele, și o ia la sănătoasa spre poartă, zvrîlind în urmă o chemare ascuțită :

— Culiță, hai, că pornește nunta la Bacalu...

Mînjit pe obraz, cu părul ciufulit, cu hainele boțite și sandalele albe de colb, Culiță a ieșit la iveală dintr-un tufiș și s-a luat după fată, sămănînd în urmă-i, din pumni și din buzunare, ploaie mărunțică de prundiș.

La „bufet” e tăcere. Pe urmă glasul cel amărit izbucnește, în sunet de pahare ciocnite :

— Nu mai pot, fraților! Nu mai pot!

Unul din tovarăși îngăimează, pașnic :

— Lasă, Lică, nu te dispera... Mare pagubă! Un băiet ca tine... Ehei!

Celălalt tovarăș mormăie gros, cu gura plină :

— Dă-o dracului, Lică, că nu face... Îți spui eu. O cîrnă!...

Amiază. La frizeria din colț se adună lume. Ies pe la porți femeii legate la cap, copii desculți, bărbați numai în cămașă și cu bretelele spînzurate pe spate. În ușă, frizerul apără intrarea, sprijinindu-se cu palmele de ușori.

— Nu se poate, domnule, is douăspreze fix, trebuie să-nchid. Dau de bucluc cu poliția. Legea-i lege...

Dar clienții nu vor să știe de nimic. Doi dintre ei, cu caschetele pe ochi, duc cam de subsuor un băiat năltuț, gătit în haine negre, dar fără guler la cămașă, cu pantofi galbeni noi și cu pălăria de pai pusă pe-o ureche. Îi recunosc glasul, puțin mai ascuțit și mai aspru decît adineaori : e Lică de la „bufet”. Se uită urît pe sub șuvițele de păr care-i cad în ochi, dar obrazul umbrat de un început de barbă e încrețit de ris :

— Legea? Care lege, mă? Mie nu-mi pasă de nici o lege. Eu vreau să mă ferchezuiesc, că azi se mărită fata

lui Bacalu... Ce te uiți așa la mine, domnule? Fata lui Bacalu, Maricica, cea care-o fost cu mine o iarnă și-o primăvară și-acu se mărită cu altul. Trebuie să mă ferchezuiesc, înțelegi?

Mulțimea rîde. Tovarășii încearcă să-l potolească.

— Lasă, Lică, hai acasă... Te vede lumea, și-i rușine...

— Dă-o dracului, că nu face... O cîrnă!

Dar Lică se înalță în vîrfurile pantofilor, apucă pe bărbier de-un nasture de la halat și ridică glasul :

— Cîrnă, necîrnă, eu mă duc la nunta ei, înțelegi? Așa, de-al dracului! Că doar mi-o fost logodnică. Cu mine-o trăit o iarnă și-o primăvară, înțelegi? Am să mă duc. Și-am să-i fac cu ochiul, și-am să-i spun : „Felicitările mele, domnișoară Maricico”... — i-am zis bine, hai? „Felicitările mele... Îți mai aduci aminte?”... Și-am să-i fac cu ochiul, știe ea...

Din mulțime s-au desprins un băiat și o fată. El poartă șapca pe-o sprînceană, ca să-i facă la o tîmplă un smoc de păr blond încrețit cu drotul. Ea e cu capul gol și ține-n colțul gurii, provocătoare, o garoafă roșie. Întoarce capul și-și plimbă privirea îndrăzneată peste mulțime. Pe urmă se duc amîndoi, umăr la umăr, prin colbul auriu stîrnit de picioarele desculțe ale copiilor care aleargă din toate părțile la scandal.

PATRIARHALĂ

În fiecare dimineață, Cocheta se scula în urma celorlalte găini. Se oprea în ușa poietii, își răsflora o aripă, își întindea piciorul pe sub ea și rămânea așa câteva clipe, în echilibru. Repeta figura cu cealaltă aripă și cu celălalt picior, își netezea penele cu pliscușorul ei de celuloid și abia pe urmă sărea în ogradă. Pestriță și rotundă, Cocheta își purta cu grație capul cucuiat și căpșuna crestei, călca delicat pe picioruțele galbene și nu se amesteca niciodată în gloata lacomă și cîrîitoare a găinilor.

Domnul Tudorel o admira de pe cerdac :

— Ia privește-o, Măriucă, parcă-i o contesă!

— Ce contesă, o corcitură! răspundea cucoana Măriuca, cu un necaz care semăna puțin a gelozie. Contesă!... Mamă-sa era un soi rău, cea mai haimana dintre găinile noastre. Toată ziua umbla prin vecini, și din ouăle ei ieșeau pui care semănau cu toți cocoșii de peste garduri, numai cu al nostru, nu...

Baba întinde peste cerdac, în palma făcută căuș, un ou lunguieț, fin, cu coaja transparentă.

Domnul Tudorel ia oul între două degete și-l privește în zare :

— Uite ce delicat e, Măriucă. Parcă-i de sîdef.

Măriuca lasă broderia pe genunchi, face ochii mici și răspunde cu dispreț :

— Ou e asta?! Nu vezi ce coajă subțire are ?

— Duduie, zice baba, dac-am strînge ouăle Cochetei ș-am pune-o să le clocească ?

Măriuca ride :

— Să clocească Cocheta?... Dar Cocheta nici nu-î în stare să cadă cloșcă!

— Dacă ouă, trebuie să cadă cloșcă.

Măriuca tace, surprinsă de acest adevăr anunțat cu atîta hotărîre de bărbatu ei. Iar baba, bucuroasă că a văzut oul nevătămat în palmă, se duse să-l cresteze cu cărbunele, cu semne pe care numai ea știe să le dezlege, și să-l așeze pe fîn în firidă.

*

Cocheta a ouat opt ouă tot așa de lunguiețe și de străvezii. Pe urmă a început să cîrîie, cu glas îngropat. Umbla pe sub garduri cu mișcări febrile și se cuibărea în cătină, arțagoasă și zburlită.

Dar în loc să fie pusă pe ouă, Cocheta a fost ținută sub robinetul cu apă rece și virită sub covată, fără apă, fără grăunțe. Cînd i-au dat drumul, așa flămîndă și ciufulită cum era, a pornit de-a dreptul în cătină, cîrîind: Cocheta nu voia să se „răsclocească”.

După patru zile Măriuca a trebuit să cedeze!

— O punem, babo, că nu-i chip.

Iar domnul Tudorel, din diplomație, și-a ascuns satisfacția.

Cocheta clocea. Cînd o scotea baba pe prispa bucătăriei, la mîncare, ciugulea două-trei grăunțe, lua o gură de apă și fugea înapoi la cuibar, alarmată, parcă se temea să nu-i dosească cineva vreun ou. În fundul cămării, în panerul cu fîn proaspăt, nici nu sufla.

Din cînd în cînd întorcea ouăle, delicat. Apoi rămînea nemișcată, cu pleoapele lăsate, visînd. Părea că simte, cu emoție și cu reculegere, cum se înfiripă sub ea viața nouă din taină și din necunoscut. Slăbise, năpîrlise. Cucuiul rar îi cădea peste ochi. Domnul Tudorel o privea cu milă și înduioșare.

— Săraca! zicea el. Cînd mă uit la ea, parc-o văd pe Tincuța, fata Păunei... De trei ani bătea fata asta drumurile, trăind cu cine apuca... Cînd o prindea

Păuna pe-acasă, o bătea pînă o lăsa leșinată, dar a doua zi, cu părul smuls și neagră de vînatăi, fugea cu altul. Ș-acuma, cînd mă duc în livadă și mă uit peste zaplaz în ograda Păunii, Tincuța stă la umbră și coase. Coase bonețele și cămășuțe, și uneori rămîne pe gînduri și zimbește într-aiurea. Parcă-i Cocheta noastră... Nu-i așa Măriuco?

Intr-o dimineață, strada pașnică s-a umplut de larmă. Herș lăptarul și-a lăsat bidoanele în drum și a luat-o pe ulicioară în vale. Veneau de acolo țipete de femei și murmur greu de mulțime adunată.

Domnul Tudorel a ieșit pe cerdac, nedumerit.

— Ce-o fi acolo, Măriuco?

Măriuca a venit și ea, cu ochii mari mirați, cu un obraz mai roșu decît celălalt, și-n păr cu fluturi albi de hirtie.

Baba intra pe poartă, vorbind singură.

— Ce-i, babo?

— Ia, ticăloasa ceia de Tinca... Ce-i soi rău tot soi rău rămîne, duduiță dragă. Tocmai cînd gîndea biata mă-sa c-o strîns-o de pe drumuri!

— Dar ce-a făcut?

— Apoi, să vezi mata... ast'noapte, Păuna era dusă la o facere tocma-n piața Episcopiei, la nevasta lui Haralamb cel cu dugheana de pește. Și la miezu nopții, o născut Tincuța un băiet... Și cum era singură-n casă, ce s-o gîndit? O strîns plodul de gît, l-o învălit într-un șal vechi și l-o vîrit sub pat. Vroia să-l zvirle azi-dimineață, în ziuă, pe rîpă. Cînd colo, iaca Păuna. „Ce-i cu tine, fată?” zice. „Nimica, mamă”... Se uită ea Păuna, înțelege, da' tace și s-apucă să facă focul. Acu, vine o cumnată de-a Păunei, una Măndica de la Dancu, cu niște pui la tîrg. Intră și zice: „Da' ce-i cu Tincuța de-i așa de galbănă? Nu cumva!”... Și face cu ochiul. Pe urmă zice: „Cumnată, eu las la dumneata coșul ista cu ouă și mă duc cu puii în piață”... și dă să bage coșul sub pat. Atunci a sărit arsă Tincuța: „Nu te uita sub pat, Măndico!” Da' Măndica apucase să ridice

macatul și văzuse băietu mort. Atunci o-nceput să țipe tustrele, și-o sărit vecinii, ș-acu o venit s-o ridice pe alde Tincuța cu jandarii...

Baba tace. Din ulicioară se pornește vuiet de căruță și bocet de femei. Și pe stradă trece, la pas, o trăsură largă cu doi cai. Un domn cu barbă cască plictisit, aproape lungit pe pernele trăsorii. Pe scăunel, domnul Baston, subcomisarul, se trudește să-i explice ceva, gesticulînd cu mîinile vîrite în mînuși albe de bumbac.

— Pricuroru... șoptește baba.

În urmă, zdruncinîndu-se pe caldarîm cu zgomot greu de fierărie, vine o haraba pe drugii. În față, lîngă Zaharia căruțașul, un jandarm gros și asudat ține pe genunchi o cutie acoperită cu jurnal.

— Duiță, vezi mata cutia ceia?... Acolo-i băiet' Tincăi...

Culcată pe un mindir între drugii căruții, învelită pînă peste cap cu o pinzătură, Tincuța geme. La fiecare hop trupul chinuit îi tresare sub pinză, și un plîns subțire, ca un scîncet de cățeluș lepădat, se aude fără întrerupere. În urma căruței, cu broboada trasă peste ochi, Păuna bocește ca după mort.

— Ferească Dumnezeu pe toată lumea! zice baba într-un tîrziu, după ce pe stradă nu mai rămăsese decît pulberea aurie a dimineții.

Pe prispa bucătăriei, Cocheta se umflă în pene, chemîndu-și la grăunțe puii încă neexistenți.

Măriuca iese din bucătărie și-i aruncă din treacăt o vorbă răspicată.

— Tincuțo!

Apoi zimbește că a strecurat în sufletul domnului Tudorel veninul îndoielii.

Domnul Tudorel fumează sprijinit de stîlpul cerdacului. Se uită la găină și-și amintește de Tincuța, de cozile ei castanii adunate cumiți pe frunte, de fața ei suptă și resemnată. Scutură din cap:

— Nu se poate, Măriuco dragă. E cu totul altceva. Tincuța și-a strîns băiatul de gît de rușine. Era un copil nelegitim. Cum s-ar fi justificat ea în ochii

lumii? Societatea, burgheză și ipocrită, ar fi condamnat-o, și Tincuța știa asta. Pe când Cocheta noastră... Ce e mai legitim pentru o găină decît să scoată pui? Pentru Cocheta, puii sînt o fală, — pentru Tincuța, copilul era o umilință. Nu-i așa, Măriuco?

— Au ciocnit, conașule! Piuie, duduie!

Baba urcă gîfîind scările cerdacului. Poartă în brațe cuiarul în care Cocheta stă încremenită, ascultînd cu încordare piuitul dulce de sub ea.

Domnul Tudorel a instalat-o, cu cuiar cu tot, pe un fotoliu de trestie. Măriuca iese din casă, cu șorț alb pe dinainte și cu un fir de pătrunjel lipit de mîna umedă. Domnul Tudorel vîrî mîna sub aripa cloștei și scoase în palmă o grămăgioară de borangic abia uscat.

Puiul încearcă să se ridice pe picioruțele subțiri ca două chibrituri, cade pe-o coastă și moșăie din capul cucuiat, cu ochii ca două semincioare negre.

— Are-un cucui mai mare decît capul! ride Măriuca. Și-și șterge mîna de șorț ca să primească în palmă puful calduț și moale.

— Parcă nici nu-ți vine a crede că a încăput în coaja asta, cu cucui cu tot!

Și domnul Tudorel aruncă peste cerdac o găoace pătată.

Deodată, Cocheta cloncănește agresiv, zburlită. Domnul Tudorel îi vîră sub aripă boțul auriu și, repede, își trage mîna:

— Era să mă ciupească...

Cocheta s-a ridicat în picioare. Se uită nedumerită la pușor, cînd cu-un ochi, cînd cu celălalt. Parcă nu-l recunoaște.

Măriuca își acopere ochii cu mîna:

— Tincuța!

Iar domnul Tudorel simte cum i se oprește o clipă inima în loc.

Dar Cocheta, cîriind dulce, se lasă ușor deasupra puiului, ocrotindu-l, maternă, cu trupul ei năpîrlit, sărac și fierbinte.

IDILA

În grădina publică nu e nimeni. Jucătorii de tenis au plecat, după ce au adunat toate mingile rîsului lor risipite prin tufișuri.

La casa paznicului, pe pragul ferestrei deschise, un motan vînat pîndește ceva în iarbă, într-o atitudine prețioasă și artificială de statueta de ghips. Înăuntru, în trunchiul de umbră dintre perdelele simetrice, se vede mîna unei femei care coase. Brațul gol se ridică și se coboară pe o linie oblică din ce în ce mai scurtă. Pe urmă se oprește: femeia pune ață în ac.

În poarta cea mare, răzimat de stilp, așteaptă un bărbat tînăr. Chipul lui amintește pe „logodnicul” de pe cărțile poștale ilustrate, cel care se uită dulce în ochii unei femei de porțelan și-i oferă un buchet de trandafiri sub care e scris cu poleială, cursiv: „*Souvenir*” sau „*La mulți ani*”. Fața lui palidă arată o nerăbdare plictisită.

Dinspre oraș vine, aproape alergînd, o fată. E îmbrăcată simplu, în negru. De sub pălărioară, ochii înguști clipeșc neliniștit, și un surîs silit îi arcuiește gura subțire.

S-au întîlnit. Le stă bine alături. Silueta discretă a fetei corectează înfățișarea cam pretențioasă a bărbatului. Pornesc spre grădină. Și îndată, armonia grupului se strică: el calcă neașteptat de vulgar, stăruind cu nădejde pe fiecare talpă. Mersul ei e plutitor, imaterial, — un *lied* cîntat la vioară în timp ce trece pe stradă fanfara cu alămuri tari a unui regiment.

Vin încet, departe unul de altul. Printre ei ar avea loc să treacă o pereche de îndrăgostiți. Se așează sub salcîm, lângă casa paznicului.

— Mă aștepti de mult?

El apleacă spre față chipul pe care nu se citește nimic: o oglindă într-o casă părăsită.

— Nu...

Umbra frunzișului mărunț se răsfiră pe alee. La fereastră, mina cu acul s-a tras în umbră. Și totuși, este cineva acolo. Motanul își arcuiește spinarea ca sub o mîngiere apropiată.

Fata întreabă, fără veste:

— Ș-acuma, eu ce fac?

Tovarășul ei se uită în altă parte.

— Ți-am spus de la început ce-ar trebui să faci. Dar dacă n-am cu cine mă-nțelege! E simplu — și toate ar fi ca și mai înainte... Te-ai mai gîndit, de ieri? Tot nu vrei?

Fata răspunde înăbușit:

— Nu pot, mă tem... Mai bine mor:

El zîmbește cu puțin dispreț:

— Ești o proastă. Ar fi așa de simplu! Cîte nu fac așa... și pe urmă se mărită și...

Fata a închis ochii. Pe obrajii prea albi, ploapete par pete de umbră.

— Iar te superi? Uite, nu mai zic nimic. Cum vrei tu. Ți spun numai că ar fi fost așa de comod... Și pe urmă, desigur, mai tîrziu, în alte condiții... Dar dacă tu nu vrei... Apoi, puțin declamator, pozînd pentru el, nu pentru ea: Uite nu mai stăruiesc. Cum vrei tu... Doar n-am să te las așa, ce Dumnezeu! N-ai tu atîta încredere în mine? Sînt om în toată firea... Cînd îl gădesc acasă pe bătrîn?

Ea nu s-a clintit din loc. Rostește, cu glas ostenit:

— Paul, eu nu-ți cer nimic.

El ridică dintr-un umăr, jovial, cu îngăduitoare superioritate:

— Lasă fleacurile. Cînd îl gădesc?

— Pe tata? Cînd vrei, după șase.

Gestul ei de recunoștință s-a frînt de la mijloc. Mina i-a căzut între ei, pe bancă. El o privește nedumerit:

— Asta mai lipsea acum, să plîngi. Găsești că ești de plîns, tu? Știi, nu e tocmai măgulitor pentru mine... Alta-n locul tău... Apoi cu severitate: Liniștește-te, că te vede lumea.

Mina lui s-a lăsat peste mina ei, distrat, ca din greșală. Ea a rămas cu ochii plecați și cu un zîmbet străin pe gura tristă.

De departe vine zvon înfundat de muzică lăutărească. Se aude gîfîitul tobei și, plutind distinct în văzduh, un tril limpede și ușor de clarinet.

Motanul cel vînat se joacă pe alee. Se joacă, joc viclean, cu un gîndac. Gîngania și-a păturit piciorușele la piept și face pe moarta sub carapacea ei de tuci. PISOIUL se trage la o parte și se așează pe pîntece, nepăsător. După un timp, gîndacul întinde o antenă, pe urmă un picioruș de ață. Aproape în marginea peluzei, îl așteaptă tainița lui, ca urma unui baston înfipt în pămînt. Dacă ar ajunge pînă acolo... Și repede, cu o grabă timidă, se îndreaptă spre adăpost. Dar laba motanului îl ajunge din urmă și-l aruncă înapoi.

— Paul...

Pantoful mare de antilopă bătea în aer tactul muzicii depărtate. Și-a întrerupt mișcarea și stă cu vîrfurile în sus, întrebător.

— Ce-i?

— Paul, să vin miine la... noi?

El ride, ușor enervat:

— De asta-ți arde ție acum?...

Și pantoful reia tactul săltăreț al muzicii.

În poarta grădinii s-au ivit două bătrîne. Una e înaltă, îmbrăcată cu îngrijire. Pe toca legată sub bărbie cu panglici late de *moire*, stau mirate, cu înfățișare de chipuri omenesti, trei pansele de catifea violetă, cit palma de mari. Cealaltă, îmbrăbodită cu o dantelă, merge ghemuită sub pelerinuța veche. Cea înaltă întinde gîtul și-și subție buzele:

— Iaca, iar ne-o luat-o alții înainte! N-o mai găsit loc decît pe banca noastră... Asta-i tot din pri-

cina dumitale, coană Eleucu, că pînă ți-ai băut cafeaua, o scăpătat soarele după Episcopie...

Cealaltă răspunde, împăciuitoare:

— Lasă și mata, madam Raicu, nu te supăra... Mergem lingă havuz, că-i mai răcoare...

Dar fără veste glasul i se învionează. Parcă se lovesc între ele, cu veselie, ciocănele de lemn uscat:

— Ia uite, frate, Anișoara lui Popazu cu băietu lui Albu. Am auzit eu că-s în vorbă, da' parcă nu-mi venea a crede... Halal de fetele lui Popazu. Pe cea mare, pe Olga, o ține un inginer, da' încalte aceea-i frumoasă. Asta? Măruntică, spălăcită, și ia privește pe ce mîndrețe de băiat pune mîna!... Eh, dacă-i noroc!

CUCOȘEII

În fiecare zi, la același ceas al după-amezii, femeia cu cucosei trece spre școala primară. De departe o aud cum strigă, la intervale regulate: aruncă scurt și gros cele două silabe de la început, parcă ocărăște, și fără veste o ia pe a treia cu o octavă mai sus, cu glas metalic, prelung ca un fir de gumă care se întinde și se subție mereu, fără să se rupă, pînă ajunge invizibil.

— Cu-co-șeeeeei...

Înaltă și osoasă, femeia duce pe șold, ca o căsuță de culbec căzută de la locul ei, coșul mare de nuiiele căptușit cu tifon. De sub batista tivită cu mărgelile roșii, ochii ei de stăncuță privesc în jur cu un fel de dușmănie, ca și cum toată lumea i-ar fi datoare cu ceva. Chipul neclintit nu tresare nici cînd ies de prin ogrăzi copiii, buluc, gîfîind, aducînd în pumni banul căpătat la repezeală, în ultimul moment, sub presiunea rugămintilor ce nu sufăr amînare. Femeia se oprește, măsoară cucoseii cu căniță de faianță și răstoarnă spuma ușoară în căușul palmelor întinse. Nu spune o vorbă, nici nu zîmbește. Numai cînd strigă, gura creată i se desface ca pentru rîs. Dar îndată ce firul glasului i se rupe, gura i se închide scurt, parcă prinde din zbor o gînganie, și fața ei își reia expresia de totală nepăsare...

Pe privazul ferestrei, vîntul mi-a aruncat o floare de zarzăr, proaspătă și înfiorată ca un „cucosei” abia

desfăcut din pojghița de aur a grăuntelui. Mă uit la ceas. Sînt aproape două. De ce nu trece astăzi femeia cu cucoșei?

Pe stradă, oamenii trec fără grabă în căldura nouă, înțepătoare. Un băiat cu geanta în spate vine în mers sîcîit, privindu-și mereu pulpele goale neatînse încă de arsura soarelui. Din închisoarea călduță a ciorapilor de lînă, picioarele lui au scăpat azi, pentru întîia oară, la aer.

Mă uit în susul străzii. O ață scămoșată de nor se mistuie, aninată de streșină. Punctișoarele lui de lumină coboară și urcă în văzduh o dată cu privirea mea. Nu le văd forma, pentru că nu le pot prinde cu ochii: cum încerc să mă uit la unul singur, toate încep să se împrăștie, sclipind. Dar le presimt sferice, globuri minuscule de cristal în care s-a prins cîte o scînteioară de soare — și atît de ușoare, încît greutatea imaterială a privirii mele e destul ca să le risipească, ca de o suflare de vînt.

— 'Coșei? 'coșei?

A schimbaț primăvara glasul femeii cu cucoșei?

Mă aplec peste fereastră: nu văd nimic decît lumină.

— 'Coșei?...

Panerul e același, dar îl poartă pe-un șold, nepăsătoare, o fată cu capul gol, cu părul ușor ca un abur în jurul obrazului rumen, de lipovancă. Vine fără grabă și strigă alintat, parcă ar întreba pe cineva anume, de-aproape, cu familiaritate și îndemn. Își saltă coșul și întoarce spre mine gura arcuită de zîmbet și ochii micșorați de soare. Trupul mlădios și mic se mișcă în voie sub rochița albastră.

Dintr-o ogradă, un piseu alb a zvicnit peste gard și a trecut drumul din cîteva salturi. În urma lui, un ciine roșcat, crunt și mustăcios, și-a repezit pe sub poartă capul și labele de dinainte și se zbate lătrînd ascuțit, cu partea de dinapoi a trupului prinsă între pămînt și stinghie. Piseul s-a urcat pe gardul de peste drum, și acolo, calm, fără o privire spre furia zădarnică a dușmanului, își spală delicat lăbuțele de puf.

Fata cu cucoșei trece strada, tiptil. Piseul o lasă să se apropie. Dar, fără veste, sare în ogradă. Fata rămîne cu mina întinsă.

— Prostuțule!

Se uită în lungul drumului, ca și cum n-ar ști încotro să apuce. Mai strigă o dată, de mintuială: „'Coșei!... Și o ia încet, cu gîndul aiurea, spre școală.

*

Femeia cu cucoșei se întorcea întotdeauna pe inversat cu coșul gol. În seara asta copiii au trecut de mult spre casă, îmbrîncindu-se și stîrnind ciinii de prin ogrăzi. Pe unde o fi rătăcind fata cu cucoșei?

Tîrziu. Pe strada deasupra căreia castanii desfac, din mugurii cleioși, stele verzi și crețe căptușite cu scamă, s-au oprit la vorbă o fată și un băiat. El, prea firav, cu chip de copil bătrînicos, e îmbrăcat cu cochetăria îndoielnică și cam suspectă a tinerilor de suburbie, fără meserie precisă. Poartă guler îngust și cravată țipătoare, șapcă în pătrățele zvîrlită cam pe ceafă și o șuviță de păr negru de-a curmezișul frunții înguste. Zîmbește viclean și increzut, aplecîndu-se cu gura aproape de gîtul fetei. Ea... — e fata cu cucoșei. S-a așezat pe o bancă, se sprijină cu amîndouă mîinile de scîndură și-și leagănă înainte și înapoi picioarele, cum fac copiii cînd stau pe scaune prea înalte. Nu se uită la tovarăș, nu se uită nicăiri. Privirea-i mirată și nouă alunecă peste toate cîte-i sînt în preajmă și suride, incurcată, nehotărîtă încă, dar fericită. Soarele cu abajur roșu o bate pieziș. Părul ei, fumuriu în partea umbrei, e de aramă caldă în lumină.

Jos, lîngă bancă, a rămas uitat, răsturnat pe-o coastă, coșul aproape plin cu cucoșei. Și-n prafu drumului s-au risipit steluțe albe — de parcă o creangă invizibilă a scuturat acolo flori proaspete și ușoare de zarzăr. Iar pe gard, un vrăbioi gușat așteaptă placid plecarea oamenilor, să le culeagă.

ÎN TREN

Dealurile se desfășoară legănat, pînă-n pînza violetă a depărtărilor. Cîte o șuviță de arătură, proaspătă și unduitoare, urcă și coboară lin, ca o rîmă uriașă, coastele abia stropite cu verde tînăr. Lanuri aspre de păpușoi înaltă din țărîna uscată țepii strujenilor de astă-toamnă. Un plug singuratec pe o culme de deal pare, cu omul și cu vitele laolaltă, o gînganie neagră trudind încet și fără spor la hotarul cerului. Și te aștepți s-o vînture de acolo, ca pe o pleavă, curentul subțire și statornic ce cîntă de-a lungul vagoanelor.

Pe un dîmb, aproape, o fată nălțuță și îngustă-n șolduri, cu bondiță roșie și cu mîinile vîrîte subsuoară în răscoajala mîneșilor, se uită la tren și rîde. Soarele îi poleiește obrazii. Doar ochii i-au rămas în umbră, sub streșina broboadei galbene. În jurul ei, cîteva oi roșcate, cu lîna bătută-n scai, pasc nepăsătoare. Nici nu ridică ochii spre tren. Numai un mieluț brumăriu s-a speriat, a făcut într-o parte un salt stîngaci, grațios și comic, și a rămas așa, înțepenit pe picioarele prea groase și prea lungi pentru el.

Soarele alunecă, portocaliu și fără lustru, după linia zimțuită a munților, atît de transparenți și de ireali, de parcă ar fi creste împietrite de nori. Pe lîngă noi trec, grăbite, acoperișurile roșii ale unui spital și un pîlc de pădure de culoare indecisă: se grăbesc să nu le apuce noaptea pe drum. Pe urmă, fumul locomotivei se lipește de geam, fluturîndu-și faldurii albi. Și la adăpostul lui, apusul se mistuie în singurătate și-n pustiu.

Locomotiva fluieră ostenită. Ne oprim în gara unui umil tîrg moldovenesc, pe care tristețea înserării îl cufundă mai adînc în noroi și-n sărăcie. Cineva a răsucit butonul luminii. Întunericul a oblonit de tot ferestrele.

Ușa se dă la o parte cu sfială:

— Vă rog, este vreun loc?

O femeie, de o tinerețe îndoielnică și îmbrăcată simplu, se uită în compartiment. Nimeni nu-i răspunde. Domnul de lîngă ușă doarme. Ceilalți doi discută politică. O cucoană bătrînoară, cu pene multe pe pălărie, moțâie de somn. Alta, cu înfățișare de pedagogă de pension, citește un jurnal, aruncînd din cînd în cînd priviri severe tovarășilor de drum.

În spatele femeii, o slujnicuță ține în brațe un pachet de șaluri.

— Vă rog, sînt cu copil mic...

Domnul din colț aruncă vecinului său o privire subțire:

— Mai ales!

Ușa s-a închis. Pe culoar, ghemuită pe un geaman-tan, femeia a luat copilul pe genunchi și și-a deschiat paltonul la piept.

Domnul care dormea a deschis deodată ochii, foarte treaz:

— Cum se pornesc, domnule, cu copiii la drum pe o vreme ca asta? Eu, unul, nu înțeleg.

— Și-o fi închipuind, poate, că ne face plăcere să ne scîncească plodul la urechi...

— Și-apoi, nici nu-i decent, cînd nu mai ești tînără, să-ți arăți sînul gol de față cu bărbați străini...

Un rîs ușurel se apropie pe culoar. În dreptul ușii sclipesc doi ochi tineri.

— A, ș-aici e ocupat!...

Dar cel mai tînăr dintre bărbați a sărit în picioare:

— Poftim, domnișoară... pentru mata se găsește loc.

În compartiment intră parfum de toporași. Și-n urma lui, o fată cu brațele încărcate de pachetele.

— Dar dumneata unde-ai să stai?

— Încăpem, domnișoară. Oamenii buni se-mpacă...

Domnul cel politic, destul de subțire, se subție încă să facă loc fetei. S-au așezat alături, strînși unul lângă altul. Vorbesc și rid, ca și cum s-ar cunoaște de cine știe cînd. Deodată, fata se sucește pe loc.

— Uitucă ce-s! Mi-am uitat valiza pe culoar!

Se ridică. În ușă se oprește, își scoate pălărioara și o aruncă pe canapea:

— Așa... ca să-mi ție locul.

Și iese cu părul zburlit, rîzînd.

Cucoana cea severă se apleacă spre domnul cel rămas pe-o jumătate de loc și-l întrebă, acră:

— Mă rog, cine-i duduia?

Domnul și-a scos din buzunar o oglinjioară, își privește cu atenție cărarea și-și îndreaptă cravata. Zimbește pălărioarei și răspunde, cu ochii la ea:

— Nu știu, n-o cunosc. Dar e tare drăguță... Și-apoi, cum să lași o femeie să stea afară pe frigul ăsta?...

În același timp, de pe culoar răzbește pînă la noi plîns cu sughituri, de copil necăjit.

ÎNTRE DOUĂ GĂRI

De-a lungul peronului încins de arșiță tresare, ușor și răcoros, glas de clopoțel. Trezit dintr-odată cu ris copilăresc din somnul amiezii, clopoțelul parcă a luat-o singur la fugă. Ruptă din cadrul ferestrei, gara necunoscută se desprinde și dispare. O vreme, asfaltul mai curge lin în urmă, pe lângă vagoane. La umbra iluzorie a unui stîlp, un domn cu șapcă roșie trimite spre tren, din paranteza mustăților subțiri, un căscat prelung. Bătaia roților își accelerează ritmul somnoros. Ca trasă de sfoară, cortina ploilor își dă faldurii la o parte. Peisajul întrerupt o clipă își reia lunecarea domoală. Prin văzduhul care joacă în unde repezi peste depărtările nesigure se aprind și pier puncte de foc, ca sclipirea unor fațete de metal.

În cutia de fier a vagonului, aerul e greu și fierbinte. Îl trag cu gura deschisă, printre dinți, ca pe un lichid. Respirația ajunge de la o vreme un act conștient, obositor. Ți-e frică, parcă, să nu uiți să respiri.

În colțul de lângă geam stă nemișcată o femeie. Pălăria ei, fără dată precisă în catastiful modei, îi umbrește chipul aspru de gospodină trecută și necăjită. Uneori deschide gura, parcă ar vrea să ofteze, dar se răzgîndește. Sub pleoapele strînse, ochii parcă dorm. Numai miinile, în mănuși negre de ață, tresar fără astîmpăr: mîngiie moale catifeaua poșetei, pipăie stofa rochiei ori se încleștează una de alta.

O ușă s-a izbit, aproape. Pe culoar răsună glasuri și pași. Trei tineri, la fel ca îmbrăcăminte și infățișare,

se opresc în uşă. Îşi poartă pălăriile subsuoară, îşi scutură cu impertinenţă părul dat peste creştet şi zîmbesc toţi cu acelaşi zîmbet aninat la acelaşi colţ al gurii. Unul duce în mină, cu precauţii, o cutie neagră, prinsă, în cătărâmi de nichel: un patefon. Distrat, face un pas în compartiment. Dar altul îi arată cu bărbia femeia de lângă geam, încreţindu-şi simetric obrazii. Şi toţi trei, încreţindu-şi obrazii la fel, trec în compartimentul de alături.

În curînd fumul de tutun răzbeşte la noi, albăstrind în straturi plutitoare aerul compact. Tinerii vorbesc toţi trei deodată, dar rid pe rînd. Întîi izbucneşte unul, pe patru note joase şi egale, parcă zgîndăreşte o coardă de gitară. Îndată începe altul, subţirel şi tremurat, ca o fată, şi abia într-un tîrziu rîde al treilea, gîlgîind şi amestecîndu-şi rîsul cu vorba:

— *Epatant, mon cher!*

De la o vreme, în compartimentul de alături s-a făcut tăcere. În liniştea călătoare se aude bîzîitul tenace şi amorţit al unui bondar rătăcit în tren. Şi deodată un sunet străin, neaşteptat se insinuează în monotonia odihnitoare a zgomotului de roţi învelite, parcă, în postav. Patefonul de alături s-a pornit iar să cînte. Un fir de melodie subţirel şi pur, — o aţişoară de sticlă ce se sfarmă în cîntec dulce şi firav. Apoi, melodia se răsucesce brusc. Grav şi blind, un glas de femeie ia o notă joasă, o pierde, o reia şi urcă liniştit, abia modelînd cuvintele. O tristeţă potolită, fără adîncime, dar fără banalitate, se desprinde şi din melodia ciudată şi din glasul suav al cîntăreţei, evocînd peisagii calme şi vechi sub bruma unui cer senin.

Femeia de lângă geam s-a îndreptat. Poşeta i-a căzut de pe genunchi, cu sunet mărunţel de chei. Ochii ei, cenuşii şi fără lustru, se uită ţintă într-un singur punct, de parcă între noi s-ar fi ivit, numai pentru ea, o umbră. Un zîmbet îi chinuieşte colţurile gurii. Apoi, ghemuită iarăşi în ungherul ei, îşi acopere obrazii cu palme şi îngîină umilit, cu vorba ruptă de plîns:

— Iartă-mă, domnişoară... Aista-i cîntecul băiatului meu, sublocotenent la Tecuci... Aseară am primit telegramă că s-a prăbuşit cu avionul... nu ştiu dacă-l mai găsesc în viaţă... Ş-aista-i cîntecul care-i plăcea lui...

Străina a tăcut. Umerii firavi i se zguduie tot mai rar, pe cînd în compartimentul vecin porneşte, cu formidabil brio, aria lui Figaro cîntată de Tita Ruffo.

DOMNUL VENCESLAV

Domnul Venceslav are ochi albaștri ca ai păpușilor de porțelan și neastîmpărați ca argintul-viu. În tinerețea lui zbuciumată a făcut îndelung cunoștință cu închisorile țariste — căci domnul Venceslav e rus — și a trăit ani grei în îndepărtatul Iakuțk, ca exilat politic. Îi place să povestească, și povestește frumos. Cînd își aduce aminte de tovarășii de pe vremuri, bărbuța cărunță și triunghiulară îi tremură de emoție, și glasul lui capătă mlădieri adînci și calde.

Pentru fiecare din evenimentele zilei, domnul Venceslav găsește în amintirile lui o anecdotă potrivită și totdeauna originală. Înainte de a începe, stă puțin pe gînduri, ca un om care pregătește o surpriză. Ochii i se micșorează și, deasupra frunții adunate peste sprîncene, chelia-i crește mai înaltă și mai lucie.

Azi domnul Venceslav e supărat: i-au degerat doi hulubi de rasă, și un curcan nu știu ce are, că nu vrea să mînce...

Vorbim despre politică. Domnul Venceslav, profund pesimist, clatină din cap cu neîncredere. Vocabularul lui exotic, deseori inedit și totdeauna pitoresc, nu are, ca să exprime nemulțumirea față de oameni și de Dumnezeu, decît un cuvînt:

— A, bestie!...

Încerc să-l provoc:

— În definitiv, e chestie de principii...

Chelia domnului Venceslav se face roșie, parcă se răsfîrînge în luciul ei un apus de soare.

— Principii?... Dar cine știe azi ce-s acele principii? Una-i programul politic, și alta-s principiile. Lumea nouă își poartă principiile așa cum își poartă condamnații lanțurile la picioare: în silă. Abia așteaptă să scape de ele. Și cum au ajuns unde au vrut s-ajungă, aruncă principiile în cel dintîi șanț... A, bestie!... Noi pentru principii mergem la ocnă... Uite, mi-am adus aminte de unul Țiplov, un exilat din Siberia... Avea și el principii, ca și tineretul politic de care vorbești mata...

...Era Țiplov acela un hoț ordinar, pe care întîmplarea îl azvîrlise în aceeași temniță cu noi, „politicii“. Pentru cîteva copeici, făcea în locul nostru toate trebile grosolane și înjositoare la care ne osîndea stăpînirea, ca și cum temnița nu era pentru noi destulă osîndă. Țiplov spăla pe jos, Țiplov ducea ciubărul, Țiplov ne făcea toate comisioanele, mai ales pe cele clandestine. Era tare viclean și îndemînatec și avea mare talent să ne poarte corespondența cu tovarășii de prin alte închisori. Dumnezeu știe cum făcea. Bandidii aștia își făcuseră o adevărată organizație secretă, vastă și cu fire multe și încurcate înadins ca să nu le poată descurca poliția. De altfel, fără ei viața „politicilor“ ar fi fost iad.

Țiplov trăia în intimitatea noastră și asista la discuții. Stătea de obicei în picioare, c-un umăr rezemat de zid și-și scărpinga întruna vîrfușul nasului. Asculta și înțelegea. Nu era băiat prost.

Pe vremea aceea, unul din noi trebuia neapărat să scape. Așa cereau interesele organizației noastre. Sorțul a căzut pe Dalhușin, un student, un băiețaș bălan, slab și mititel și timid. Țiplov a luat pe seama lui evadarea. El a făcut planul, el le-a pus toate la cale. Nouă nu ne spunea nimic. Făcea numai cu ochiul și plesnea din degete și-și scărpinga nasul, semn că afacerea merge bine. Într-o dimineață a zis atîta:

— Azi.

Și-n ziua aceea au dispărut amîndoi, el și cu Dalhușin. În urma lor a fost zarvă mare: perchezitii, interogator... Atunci mi-au luat mie fotografia Mașei, a fetei care-mi murise... A, bestii!

Peste vreo două zile, Dalhușin a fost adus înapoi. Îl prinseseră într-o pădurice, unde se ascunsese cu Țiplov. Stăpînirea i-a îngreuiat pedeapsa: l-a pus la „secret”. De Țiplov nu știam nimic.

Au trecut așa vreo două luni. Într-o zi ne pomenim cu Țiplov. Era voinic și plin de sănătate. Ne-am îmbrățișat ca niște frați, parcă venea de gustul lui. Nu mai era acum condamnat de drept comun. Fuga cu Dalhușin îi schimbaseră eticheta și-i dăduse oarecare prestigiu: era și el „politic”, ca și noi...

Ca și înainte, Țiplov spăla pe jos și căra ciubărul pentru cîteva copeici. Dar făcea lucrurile astea altfel, cu aerul că ne face o concesie. Vorbea mereu despre „principiile” lui și ținea la distanță pe condamnații de drept comun. Chiar pentru noi, „politicii”, avea parcă un pic de dispreț. Ceea ce nu-l împiedica să facă datoriile în contul nostru la cantină.

Și într-o seară ne-a povestit cum l-au prins jandarmii pe Dalhușin.

— Iaca... Într-o pădurice de mai mare dragul, pe Dalhușin, mititel de se putea ascunde după o surcică, l-au luat ca din oală... Eu, dacă m-aș fi ridicat în picioare, aș fi fost cu un cap mai înalt decît păduricea, — și iaca, pe mine nu m-au prins... Cînd vă spun eu că voi, „politicii”, nu sînteți buni de nimica! Voi nu știți decît carte. Slavă Domnului, am și eu principii, dar asta nu înseamnă că trebuie să fiu prost...

Țiplov a scuipat printre dinți pînă-n celălalt capăt de sală și și-a scărpinat nasul, emoționat.

— Principiile, fraților, sînt mare lucru. Un om fără principii e o vită, mai rău decît o vită. E un... e o... nici nu știu ce e! Un om fără principii nu-i nimic, asta-i! Așa eram și eu înainte, dar acu...

După ce l-au prins pe Dalhușin, am rămas singur în pădurice. Am stat așa, într-un cotlon, vreme de cîteva ceasuri. Dădea frunza verde pe copaci, fraților! Și o păsărică cenușie ciripea deasupra mea și sărea din crenguță-n crenguță de parc-o apucase ceva. Ș-o mulțime de gînganii de-ale pădurii veneau și se uitau la mine cu ochi speriați... Și cum stam așa, singur cu frunza verde și cu păsărica cea nebună, aud un zgo-

mot de roți și de copite. Scot nasul din cotlon și mă uit. Cît ține pădurea, nimeni. Soldații și cu Dalhușin erau cine știe unde. Numai pe drumul dinspre tîrg venea o droșcă, și-n droșcă era unul, Ivan Ivanici, un morar de prin partea locului. Un hoț ș-un tîlhar, fraților, un om fără principii. Dar bogat... Venea de la iarmaroc. Și dacă venea de la iarmaroc, știam eu că are ruble multe.

Ei, cîți Ivan Ivanici au rămas așa, în urma mea, cu ochii holbați, la o margine de drum!...

Mergea omul cu calul la pas și cînta. Se cunoștea că făcuse afaceri bune. Era să sar... Dar mi-am adus aminte de principii..... Principiile, bătu-le-ar!... Mi-am băgat pumnul în gură și m-am tras înapoi în cotlon. Țineam ochii închiși, dar așa cu ei închiși, tot îl vedeam pe Ivan Ivanici cum trece, gros, și sătul, și asudat, și doldora de ruble. Și cînta un cîntec de dragoste, porcul! Se vede că băuse. Și mie mi se părea că nu merge droșca pe drum, ci un sac cu ruble de argint care făcea la hopuri: ling-lang! ling-lang!... Și nu se ducea dracului mai iute, mergea ca după mort...

Ei, dacă nu făceam eu prostia ceea, atunci... Rămînea el Ivan Ivanici la marginea drumului cu ochii holbați și se ducea droșca goală acasă, la nevastă, dar eu m-aș fi făcut om chiabur, n-aș fi acum un păcătos de „politic” ca voi...

Țiplov a scuipat iar, cu ciudă și cu dispreț, printre dinții din față, depărtați unul de altul parcă anume pentru acest exercițiu. A oftat:

— Ce să fac dacă nu m-au lăsat principiile?... S-a dus Ivan Ivanici în treaba lui, beat și plin de bani. S-a dus în casa lui și la nevasta lui... Îmi pare rău, iaca, îmi pare rău. De ce să nu spun? Puteți voi să rîdeți, dar mie îmi pare rău. Parcă aud și-acuma cum suna droșca pe drumul uscat: ling-lang! ling-lang! ca un sac plin cu ruble de argint. Da' ce era să fac? Principiile, fraților, cu care mi-ați stricat voi capul! Principiile, lua-le-ar dracu să le ia!

PRIMĂVARA

Prin crăpăturile asfaltului, printre pietre, oriunde a putut să se adune o grămăgioară de țărână, răzbesc fire mărunte de iarbă, ca și cum nu știu ce gize fricoase ar scoate din adînc antene subțiri și crude, să pipăie cu ele văzduhul.

Roșii, cu spinarea punctată cu negru, ies la soare gîndacii-domnului. Aleargă fără spor pe trotuarul cald, dormitează pe zaplazurele umede ori se prind doi cîte doi, ca niște pafale de mărgean căzute din cingătoarea unei zîne cît degetul de mică.

Dintre ostrețele gardului s-a arătat o găină neagră cu creasta ca o agudă coaptă și cu picioarele în cizmulife de crustă cenușie, cu pinteni. Se uită atent de-a lungul străzii. Pe urmă, cu pliscul ei de baga, începe să culeagă tacticos, una cîte una, gizele roșii și măruntele. Și ele nu se feresc, ci se lasă culese cu nepăsare.

Toc... toc... toc...

Le-a isprăvit. Cu foarfecele pliscului, găina taie acum firele de iarbă. Le ia pe rînd, de jos. Și firele de iarbă nu se trag nici ele în pămînt, la întuneric și la adăpost.

Pe urmă, găina se duce să se scalde în gunoiul de lîngă poartă. Se zbate pînă cînd își scobește un cuib călduț și rămîne cu ochii închiși sub pleoape tulburi, cu tuleiele aripilor răsfrînte, cu tot trupul destins, într-o atitudine de fericire deplină de infinită grațitudine față de Acela care plămădește în fiecare primăvară viața nouă, anume ca să aibă ce ciuguli găinile...

Deasupra ei, cerul nevinovat rîde copilărește în triluri mărunte, străvezii și tremurătoare, de aburi albi.

VIATA

În lilieci, pe fiecare vîrf de creangă, strugurașii vineți s-au desfăcut din pănușa frunzelor și așteaptă să vie vînt cald să le despice bobite, în soare.

E încă lumină, o lumină brună, în care se topesc laolaltă conturul lucrurilor și umbra lor. Și stelele stau la îndoială dacă să se aprindă sau nu...

Apusul e însemnat cu o singură dungă de topaz, pe care se taie, în negru, un turn vechi de biserică.

Un gîndăcel, cît un simbur de prună vine dintr-acolo, pe urmă altul, pe urmă mai mulți. Vin cărbușii. Vin mereu, în zbor răsucit și auriu, de parcă-i răs-toarnă peste dealuri cuibul de piatră scumpă al apusului.

Am prins unul. E ușor și uscat, ca de hîrtie. Mi se urcă de-a lungul brațului cu pași mărunți, abia simțit. Antenele scurte, cu cîte o măturică la vîrf, se agită. Își desface foițele de celuloid ale aripilor, își ia zborul și se mistuie, străveziu, în văzduh.

Apusul s-a stins, a suflat vîntul peste el, ca într-o luminare. Cărbușii vin acum din toate părțile deodată, tot mai mulți: o ploaie orizontală cu coji de alune. Dau buzna, în biziit unison, se anină prin frunziș și se izbesc, orbește, de obstacole. Cîte unul trece în zbor drept și susținut, fără să se încurce în firele drumului zăpăcit al celorlalți. Și vin mereu, trec străvezii prin dreptul ferestrelor luminate, se caută, se feresc, se găesc și cad pe jos, foșnind în umbră. Tot văzduhul, toată noaptea e a lor. Murmurul cald și uscat al zborului lor fără număr e tot atît de larg și de nestăvilit

ca și foșnetul vântului în frunzișul toamnei ori ca și cîntecul dezghețului în martie...

Închid ferestrele și sting lumina. Cite un gândăcel înnebunit se mai izbește din cînd în cînd — proiectil imponderabil — în geamuri.

A doua zi dimineată vîntul clatină în liniște virful liliacilor. Mărgelele mugurilor — fiole minuscule cu parfum amar — au plesnit ici și colo: stele subțiri de liliac „nemțesc”, flori roșcate și rotunde de liliac altoit, ținte mici și albastre de liliac bleu și spumă de sîdef pe liliacii albi.

Iar pe jos, pe nisipul cărărilor, cărăbușii blonzi stau cu pîntecele inelate în sus, cu aripile concave desfăcute într-o ultimă încercare de zbor, cu antenele veștede și cu picioruțele de sîrmă tresărind abia, în agonie.

CALD

Deasupra mănăstirii, pe culmi, brazii înfig virfurile ascuțite de umbră în văzduhul de metal topit. Copaci venetici — fași roșcați, mesteceni albi și arini aurii — îndulcesc ici și colo verdele aspru al codrilor de brad.

Pe streășina gardului cu draniță zburlită, un pisoi vînat cu motocei de lînă la gît doarme întins la soare. Poarta se deschide alene. Maica Zinaida, înhobotată în văluri lungi mohorîte, se strecoară fără zgomot în ogradă. Pisoiul desface abia liniarele oblice ale ochilor și-și întîmpină stăpîna cu un căscat trandafiriu.

Tufe de fasole înălțate pe araci au adunat sub ele toată umbra searbădă a grădinii. De o parte și de alta a cărării, gladiole înalte, condurași pîntenați cu frunze de plantă acvatică, tufe de maci cu frunziș alburii și pîlcuri ruginite de rozetă, toate și-au aplecat tulpinele spre pămîntul împietrit. Un mac bătut se risipește dintr-odată, de nu rămîn pe căciulia cu pălărioară drotată decît firișoarele negre ale staminelor, drepte și răsfi-rate ca niște mustăți de pisică.

Maica Zinaida ocolește cerdacul casei celei mari. Merge cu pași moi, și cum picioarele nu i se văd de sub răsă lungă de șiac, parcă-i pusă pe roțițe și trasă domol de-o sfoară nevăzută.

În spatele casei, pe scări, cineva mormăie un cîntec moleșit. E Fani, bucătăreasa „musafirilor”. Stă cinchită și curăță cartofi. Îi ia unul cite unul din coșul de papură, îi trece îndeminatecă pe sub tăișul cuțitului și-i aruncă, albi, în oala cu apă de alături, împroșcînd lumina cu mărgelușe vesele și reci. Lingă ea sporește

grămada rumenă de coji, din care un cocoșel fură cite o panglică răsucită și-o ciugulește sub scări, chemînd stăruitor găini închipuie.

Maica Zinaida întrebă în treacăt :

— Ce-ți fac boierii, Fani ?

Cîntecul s-a oprit — ori poate s-a mutat mai departe : în jurul unei dalii zimțuite mormăie susținut, în haină vărgată, un bondar.

— Îs la plimbare, măicuță. Că doar de aia-s boieri, ca să se plimbe...

— Și n-a rămas nimeni acasă ?

— Nimeni... Adică a rămas el conașu cel mititel, da' nu știu pe unde s-o mistuit, că nu-l văd prin casă...

Maica Zinaida a intrat în chilioara ei din fundul ogrăzii și-a lăsat ușa deschisă. Doar nu-i nimeni acasă...

În odaia ei e umbră și răcoare. Călugărița aruncă pe un scaun, grămadă, rasa și vălurile mohorîte. Rochia de lînă rămîne înfoiată, jos, pe covor. Scufia s-a rostogolit pînă la piciorul patului și acolo s-a oprit, pe-o coastă. Maica Zinaida nu mai are pe ea decît o fustă creață și cămașa de pînză desfăcută la piept și fără mîneci.

Dreaptă în mijlocul odăii, călugărița își apasă fruntea în dosul palmei. Părul, lipit pe frunte și strîns la ceafă într-o împletitură de aramă lucie, îi lasă goale urechile mici, cu lobul plin ca un fruct pîrguit. Pleoapele închise i se zbat și gura tăiată adînc se desface într-un suspin prelung. Iar trupul se apleacă ușor într-o parte, parcă ar căuta să se sprijine de cineva.

Pe masa de lîngă ușă, ulciorul e învelit în smalt subțire de brumă. Maica Zinaida se lasă într-un genunchi. Mîinile ei înălțate apleacă spre gură gîtul subțire, ușor îndoit, al ulciorului. Cu capul dat pe spate, femeia bea îndelung, în vreme ce palmele-i fierbinți mîngîie neliniștite forma rotundă, umedă și rece a lutului.

De afară a răzbit un foșnet scurt. Maica Zinaida nu-l ia în samă. Culcat sub tufele de fasole din dreptul ușii, cu bărbia sprijinită în pumni, un băiețel stă la pîndă. La început, n-a văzut nimic. Pe urmă, ochii i s-au deprins cu umbra odăii. Și cînd călugărița s-a aplecat, sfîrșită sub ulcior ca sub o îmbrățișare vino-vată, băiatul s-a ridicat pe palme și a rămas așa, încremenit, cu ochii arși, cu gura strînsă și cu obrazul încleștat de fulgerarea unei dureri necunoscute.

MOARTEA

Pe aleile cimitirului, pe asfaltul căduț și pe gardurile aburite, ieșeau la soare, proaspeți și somnoroși, gândacii-Domnului. Parcă plouase cu mărgelile roșii, și nici o fată nu se apleca să le culeagă. În iarba crudă, dintre talgerele frunzelor, toporășii își înălțau căpușorul violet, îmbrodit în petale strînse.

Prin liniștea străvezie, sub soarele învăluit în ceață, răzbăteau glasuri potolite. Departe, printre pietre, se mișcau fără zgomot făpturi de umbră. O marmură neagră răsfrîngea pîlpîirea mărunță a unei lumînări. Pe vârful unei cruci, un scatiu spunea ceva pe limba lui, tăcea o clipă și iar o lua de la început, cu neastîmpăr, parcă vestea lumii mari o primejdie și se supăra că nu-l crede nimeni.

Și dintr-odată, s-a pornit printre platanii sonori un fir de vînt, aspru și statornic. Cerul, zgîriat de crengile copacilor, s-a năruit și s-a sfărîmat în colb de ninsoare. Cu penele-n răspăr, scatiul a fugit la adăpost într-un mausoleu, pe păreții căruia sfinți bizantini, săpați în granit, binecuvîntau furtuna.

Din fundul cimitirului, de-acolo unde odihnesc săracii lumii acesteia, veneau în grabă prin învăluirea de lapoviță femeii cu șalurile adunate la piept, cu pomenile strînse în legături pestrițe.

Am intrat în urma lor în biserica cimitirului, la adăpost, ca scatiul.

Acolo era aproape întuneric. Deschizătura ușii culca pe lespezile roase un dreptunghi de lumină sură. Pe-un catafalc de scînduri goale odihnea, fără lumînare

la căpătii, un sicriu închis. Aerul umed îți pătrundea prin haine, le îmbiba cu mirosul lui putrezit și ți se lipea de trup, înghețat și moale.

M-am așezat în strana afumată și îngustă, ca într-un sicriu vertical. De o parte și de alta s-au ghemuit, înfrigate, două bătrîne.

Cineva a lipit de un sfeșnic o lumînare subțirică. La flacăra ei tremurătoare și nesigură am deslușit, jos pe lespezi, ceva alb: un săcușor de pînză pe care degete mari lăsaseră urme negre de pămînt. Una din bătrîne a șoptit:

— E băietu lui Ifrim, al mortului. L-o dezgropat biata mă-sa, să-l puie lingă bătrîn... Or fi vreo zece ani de cînd o murit. L-o înjunghiat altu...

Din săcușor se arată, într-un colț, un capăt de femur, galben și plin de țărînă. Și alături, ceva nedeslușit, rotund și negru...

M-am aplecat — și am înțeles. Trupul tot se destrămase și se risipise în jurul oaselor, dar capul rămăsese acoperit cu păr, — un păr negru, cu firul îngroșat de umezeală și cu reflexe cenușii și moarte...

Bătrîna de lingă mine a oftat sub tulpan și mi-a vorbit; cu familiaritatea pe care o îngăduie vecinătatea morții:

— Vezi mata, duduică, săcușoru cela?... Cel ce zace acuma în el a fost un băiet voinic și mîndru ca un brad. Și iaca!...

Am închis ochii. M-am gîndit la o mină subțire de femeie care și-o fi trecut cîndva degetele prin părul acesta, pe vremea cînd era elastic și viu. Și am simțit în degetele mele, cu amintirea subtilă și sigură a nervilor, căldura ușoară a mîngîierii...

Izbită greu de-un gînd, am ieșit din biserică fără să mă mai uit înapoi, — am ieșit singură, cu sufletul gol, prin înserarea tulbure și clătinată de vînt.

TRANDAFIRII

Domnului I. Al. Brătescu-Voinești

Strada tivită cu garduri înalte, peste care se uită, curioase, tufe de liliac, urcă domol la deal. La o răscruce, departe, Moldova își licărește pinza de lumină. Deasupra ei se clatină abur transparent prin care se străvăd în zare, ca niște prăbușiri de piclă, munți zimțuiți cu contur subțire și schimbător.

La casa prietenului meu mă întâmpină de la poartă parfumul narciselor albe și al tufelor de iasomie. Bătrînul e în grădină. În vestă, cu o pălărie mare de pai îndesată pe frunte, pare foarte ocupat. Pe un scăuieș, alături, stau înșirate cuțitașe nichelate ca scoase din trusa unui chirurg. Prietenul meu își altoiește trandafirii.

Îmi trimite în cale un zîmbet, fără să se deranjeze. Stă în genunchi și ține între dinți capătul unui fir de rafie, pe care-l înfășoară, cu gesturi delicate, în jurul unei tulpini.

— Vezi, aici e tot meșteșugul : să știi să legi altoiul, zice el. Nici larg, nici strîns. Nici departe de ochi, dar nici să-i atingi ochiul, că s-a isprăvit! Noroc că am mîna ușoară. Totdeauna se prinde altoiul după mîna mea. Să vezi ce trandafiri o s-avem în vara asta! Uite, ăsta e *Imbricata* : miroase a garoafe. Cel din capăt e *Rosa Alpina* și are parfum de rozetă. Cel care-i cu coif de hîrtie pe cap face flori cu miros de piele [...] și se cheamă *Souvenir d'Espagne*. Dar *Pimpinelli-folia Ripartii*! Înfloreste toamna. Și stai lîngă el și te crezi în mai, așa miros de lăcrămioare răspîndește. Ai să vezi...

Ochii mici rîd în umbra pălăriei. Prietenul meu se ridică, își scutură genunchii de nisip și se uită numai cu-n ochi la trandafiri.

— Așa, acuma-i gata. Dacă-i vrea mata, om sta amîndoi pe bancă ș-om face din jurnale cite o chivără pentru fiecare trandafir, să nu-i bată prea tare soarele. Se cheamă că-s bolnavi, săracii...

Ne-am așezat la umbră. Vînt de pe apă trece domol peste grădini. Albine, străvezii în soare, coboară în inima narciselor ca-n cuiburi făcute anume pe măsura lor...

— Trandafirul altoit, duduie Olgușo, e ca un copil pe care l-ai opera de mititel ca să crească mai frumos și mai bun. Eu sînt încredințat că avem să ajungem cu vremea și la asta... Dar mai întii, trebuie să găsim ceva ca să nu-i mai doară pe trandafiri cînd îi altoim. Nu te uita așa la mine. Îi doare. Îi doare, cum ne doare și pe noi cuțitu-n carne. Eu am simțit asta. Și de multe ori m-am gîndit că dacă aș avea simțurile oleacă mai fine, aș auzi cum bate mai iute și mai neliniștit inimioara lor de lemn... Vezi răsura asta? Pînă acum un ceas era veselă, parcă rîdea. I-am scrijilit puțin tulpina și i-am pus un bețișor străin în trup. Și uite, abia a ajuns-o soarele, și ea și-a plecat frunzele. De ce crezi că le-a plecat? Fiindcă o doare. Pe urmă n-are s-o mai doară. Bucățica de lemn străin are să se prindă cu firisoare invizibile de trupul ei și are s-o înobileze. Seva are să circule delaolaltă. Și peste o lună, cînd o rămînea pe locul altoit abia o crustă subțire s-o desprinzi cu unghia, dacă am să împlînt cuțitul în creanga cea ventică, toate crengile au să se plece la pămînt, cu durere... Pe mine lucrurile acestea mă minunează totdeauna. Și de aceea zic că la grădinărie trebuie să ai suflet de poet și mîna de chirurg... Am mai auzit eu o minune. Zice că un american trebuia să mute din loc niște copaci de soi, într-o altă grădină. Îi scotea cu grijă, îi așeza pe loc îngrășat, îi apăra de soare. Degeaba. Copacii mureau. Își aruncau frunza de pe ei, își răsuceau crengile și mureau. A stat omul și s-a gîndit în fel și chip. Și, la urmă i-a dat prin minte că poate-i doare. Ș-atunci, a adormit copacii înainte de a-i muta. Le-a făcut cite

o injecție cu cloroform. Și pe urmă i-a mutat din loc, și copacii n-au mai murit, pentru că n-au mai simțit durere...

Pacienții și-au primit fiecare umbreluța lui, de hirtie și-au rămas în soare ca niște ciuperce uriașe pe picioare înalte și subțiri. Prietenul meu își îndreaptă cravata, își coboară mînecele cămășii și zimbește:

— Acum, duduie Olguță, pot și eu să mă odihnesc în liniște, că mi-am făcut datoria... Că de mic am avut patina trandafirilor. Am moștenit-o de la bunicu-meu. Mă țineam de el ca un mînz prin grădina asta, care a fost a lui. În vreme ce băieții ca mine înălțau smeie pe malul Moldovei, eu învățam să deosebesc crenguțele sălbatice de cele bune și să le curăț cu băgare de seamă fără să vatăm arbustul. În ziua cînd am împlinit paisprezece ani — era primăvară — bunicul meu m-a chemat în grădină. Avea un aer tainic și puțin îngrijorat. Acolo, lîngă o mladă de răsură, am găsit coșulețul lui cu scule. Mi l-a întins cu un fel de solemnitate. Am văzut atunci că-i tremura mîna. Și mi-a spus:

— Uite, băiete, răsura asta. Și-aici, uite un firisor de altoi adus cu mare grijă și cheltuială de la florăria lui Graboveski din tîrgul Ieșilor. Acu, să te văd la lucru, ucenicule. Și dacă te-i arăta vrednic, ale tale să fie și grădina, și acareturile toate, că înseamnă că le las pe mîini bune...

Atunci am făcut eu cel dintii altoi. Și se vede că am lucrat cu măiestrie și cu delicateță, de vreme ce bunicul m-a sărutat pe amîndoi obrazii și m-a făcut mai mare peste grădina lui de trandafiri.

Eu, pentru buruienile mele, aș face o poză. De dragul lor am rămas singur pe lume, fără tovarășă și fără copii. Și să nu crezi mata, duduie Olguță, că am fost totdeauna bătrîn și slăt ca acum. Și nici sălbatic n-am fost. Am avut și eu o tinereță... Mă duceam și eu pe la serate, și fiindcă eram băiat cuminte și frumușel și cu oleacă de avere, în multe case eram poftit. Pe vremea aceea trăia în tîrgul nostru un căpitan pensionar care avea o fată. Căpitanul era vădov și ursuz, fuma tutun cazon, bea cafele turcești cu paharul de apă și se uita la oameni pe la coada ochiului. Nici de vorbit nu vor-

bea cum trebuie, ci numai mîriia, ca un mops. Pe fată o chema Margareta, și era subțirică și bălaie. La ei în casă nu mă poftea nimenea, dar eu acolo mă duceam mai des. Margareta cînta la pian și rîdea. Căpitanul mîriia și se uita urît la mine. M-am dus la ei, așa, o iarnă întregă. În primăvară am înțeles că viața mea o ia pe alt drum, și m-am bucurat. În primăvara aceea **mi-am dezgropat și mi-am dezvelit trandafirii cîntînd în gura mare.** Parcă eram pe altă lume.

Aveam un trandafir scump care trebuia să-mi înflorească atunci întîia oară. Îl căpătasem cu trudă și cu pierdere de vreme. Vara trecută murise domnița tînără a lui Sturza Șcheianul, și prințul adusese de prin străinătăți trandafiri negri ca să-i împodobească pămîntul. Cînd am auzit eu despre una ca asta, m-am dus la Șcheia și m-am dat în vorbă cu grădinarul curții — un neamț, bețiv și surd, pe care-l chema Iohan: la început se făcea că nu înțelege. Am stat patru zile la Șcheia și am băut cu neamțul cît n-am băut pe urmă în toată viața mea. Dar m-am întors de acolo cu un altoi de trandafir negru. Și-n primăvara vieții mele trebuia să-mi înflorească în grădină cea dintii minune...

Cînd am desfăcut vîrfurile mlădăioase ale arbustului din căciula lui de cîlți și de paie, mi-am pus în minte ca în ziua cînd s-o desface floarea să-mi adun tot curajul și să cer mîna Margaretei. Trandafirul meu își desfăcea încet aripioarele frunzelor adormite — frunze lucii și roșcate, ca de mahon. Începuse să fie cald și, cînd ieșeam de la tribunal, de multe ori o întîlneam pe Margareta în drumul meu, ca din întîmplare. Ridica sprîncenele în sus, cu prefăcută mirare. Și mie mi se părea că trandafirul negru n-are de gînd să mai înflorească niciodată...

Într-o dimineață, am descoperit între frunzele din vîrf un boboc de floare, numai unul, ascuns acolo ca o gîză vicleană. În cîteva zile a ieșit la iveală pe o codiță roșie. Era delicat și avea sepalele subțirile și pufoase. Stăteam ceasuri lîngă el, parcă așteptam să-l văd cu ochii cum crește. Îi făcusem chiar un fel de baldachin, pentru cazul cînd ar cădea grindină. Uneori uitam și de Margareta cu gîndul la minunea care se

înfăptuia acolo, între frunzulițele lipite. Pe urmă bobocul s-a desfăcut puțin și a lăsat să se vadă un con mic de catifea brună. Peste o săptămână s-a deschis. Era o floare ciudată, de un negru care numai în lumină bătea în violet, cu petale grase și răsrînte, cu inima închisă încă.

Se întâmplase să fie o zi cu soare mult și dulce. Am ieșit în calea Margaretei. S-a bucurat. Purta o rochie cenușie strînsă la mijloc cu o curelușă roșie și o pălărie de pai cu două aripioare roșii în frunte. Prin mănușile subțiri i-am simțit mîna fierbinte. Am luat-o pe strada asta, ca din întâmplare. Cînd am ajuns în poartă, m-am oprit. Nu știam cum să încep. Ea a înțeles și, simplu, a călcat pragul grădinii mele. Plouase în ajun. Nisipul călduț și umed a păstrat multă vreme după aceea două rînduri de urme mărunte. Pînă ce nu le-a șters vîntul și vremea, n-am îndrăznit să calc pe ele... Ne-am așezat în locul acesta, dar pe altă bancă, o bancă de mestecăn, care de mult a putrezit. Margareta și-a scos o mănușă și s-a uitat la palma ei, pe urmă la vîrfurile pantofului. Aștepta. Eu mă gîndeam: trebuie să încep... uite, cînd s-o ridica albina de pe narcisa cea galbenă...

Margareta s-a aplecat și a luat de jos o crenguță uscată de trandafir. Trecea printre degete crenguța, cu ochii aiurea. Albina s-a ridicat și s-a topit în soare. Am început :

— Dudaie Margareta...

Mi-a răspuns un țipăt. Un spin străveziu, subțire și îndoit ca o gheară de pisică, o apucase de-un deget. Am luat mîna Margaretei în mîna mea, i-am tras spinul. În locul lui a rămas o mărgică roșie.

— Te doare ?

Nu, n-o durea. A scos din pungă o batistă cît palma și mi-a întins-o.

— Leagă-mă.

Am făcut din degetul ei o păpușică albă. Pe urmă am așezat încetîșor mîna bolnavă pe brațul meu. Ea a zîmbit, pe urmă s-a încruntat puțin :

— Iar mă doare... Mă tem să nu-mi fi rămas vîrfurile spinului în deget. Parcă mă înțepă...

M-am ridicat :

— Dudaie Margareta, așteaptă-mă puțin. Mă duc să aduc un flacon de colonie, un pachetel de vată și un ac ascuțit. Dacă într-adevăr vîrfurile spinului a rămas în deget, avem să-l scoatem noi fără întîrziere. Să nu te temi. Eu sînt chirurg și am mîna ușoară... Dacă nu mă crezi, întrebă în lipsa mea trandafirii, că ei știu...

Margareta a rîs, scuturîndu-și aripioarele roșii ale pălăriei. Eu m-am dus în casă. De multă grabă, nu mai găseam nimic. Cînd m-am întors, Margareta era în picioare în mijlocul aleii.

— Nu mai trebuie nimic. Era un vîrf subțire și l-am scos cu dinții.

Mi-a arătat degetul înroșit și umed.

— Vezi? Nici nu se cunoaște. Eu sînt ca pisicile, mă lecuiesc singură... Îar pe trandafirii care-ți întîmpină prietenii cu spini și cu dușmănie m-am răzbunat. Uite...

Atunci am văzut, prins în curelușa roșie, un mă-nunchi de trandafiri, — bieți trandafiri cu cozile sfîșiate barbar, cu frunzele mototolite. Și între ei, rupt cu toată creanga, disprețuit, strivit, cu capul în jos — minunea mea, trandafirul negru. Nici nu-l băgase de seamă. Îl rupsesse, distrată, la un loc cu ceilalți. Am simțit ca o răceală pînă-n adîncul sufletului. — știi, ca atunci cînd ți se varsă eter pe mîna. Și am înțeles că fără intervenția spinului era să fac o prostie. Am pus pe bancă flaconul cu colonie și vata, am înfipt acul în reverul hainei și am îngăimat ceva, o nerozie. M-am uitat la Margareta. Margareta s-a uitat la mine. Chipul ei parcă trecuse de la lumină în umbră. A zis că pleacă. N-am oprit-o. Ba mi se pare chiar că, puțin mai înainte, scosesem ceasul, așa, ca din obișnuință. După ce s-a dus, am cules de jos o petală neagră. Era veștedă și avea un gust ciudat, acrișor.

Pe Margareta am ocolit-o o vreme. Ce-aș fi putut să-i spun? Pe urmă am auzit că s-a măritat cu un locotenent de roșiori. N-aș putea spune că n-am suferit. Dar nici că am suferit n-aș putea să spun...

Iar trandafirul cel negru n-a mai dat altă floare. **Î** rupsese Margareta cu altoi cu tot. A rămas măcieș. Nici de la Șcheia n-am putut căpăta altul nou, căci și acolo pieriseră trandafirii negri. Poate i-a ucis, în seră, duhul otrăvit cu spirt al lui Iohan grădinarul. Ori poate că nu le-a priit nici soarele, nici locul. Erau aristocrați de pe alte tărîmuri, și vîntul de pe Siret era prea aspru pentru făptura lor gingașă și puțin artificială...

A MURIT LUCHI

*Fetiței care am fost
și măicuței, care nu mai este...*

IN „VIZITĂ“

Dejunul s-a isprăvit. Patru glasuri de copii, trei mai subțirele și unul mai grosuț, se ascut, în cor :

— Săru'mina !

— Să vă fie de bine ...

Mă sucesc pe scaunul meu, cu o palmă mai înalt decît al celorlalți. Îmi scutur fărămiturile prinse în volanele rochiței și o scociorăsc cu degetul pe cea care mi s-a vîrît, colțuroasă, în șosetă. Surprind privirea iute a tatii, zîmbetul mamei. Au și înțeles ! Cum înțeleg ei, înainte de a le spune, ce gîndesc eu ? ... Acum aş putea să și plec fără să le mai cer voie : dacă știu ... Dar nu se poate. Nu-i „frumos“.

Sar de pe scaun, fără să-mi mai închipui, ca atunci cînd n-am ce face și vreau să amețesc puțin, că mă arunc într-un turn înalt.

— Apoi ... eu mă duc oleacă în vizită.

— Iar ? se miră prefăcut măicuța.

— Are să te dea afară într-o zi, face tata, serios.

Mă supăr :

— Cum să mă dea afară, dacă chiar *dumnealui* m-a invitat ?

„Dumnealui“ e domnul Neculai Frunză, chiriașul căsuței noastre de lingă poartă. Stă acolo singur. Îl îngrijește ca pe-un copil, o femeie bătrînă, scurtă, groasă și cu ochelari : baba Ana. Și-i bine în odaia lui conu Neculai, plină de cărți, de jurnale și de bibelouri care-și au fiecare numele și betesușul lor.

Fița, pisica de marmoră neagră, nu mai are coadă : și-a prăpădit-o la un mutat. Lui Bijucă îi lipsește o

labă. Iar lui Ducipal, bidiviul de bronz, i s-au muiat picioarele de-atâtea ierni petrecute între sobă, la căldură. Stă ingenuncheat, parcă așteaptă să-i sară în șa amazoana de porțelan de-alături, fără un zulf și cu o chibritelniță stîrbă prinsă la șold.

În odaia aceea miroase totdeauna a ceva bun. Și toate stau așa de cumiți la locul lor, încît nu se poate să fie cineva obraznic acolo. Chiar Margareta, cînd intră, se face mititică, își lipește coatele de trup și se așează spășită pe un scăunaș, frecîndu-și doar pantofii unul de altul. Își înghite în grabă și fără plăcere prăjiturica, bodogănește un „mersi” de mîntuială și iese ca din pușcă. O aud izbînd cu gust porțița și tropăind îndesat pe cărărușă, ca să se dezmorțească. Mă gîdilă rîsul în gît: știu ce o să se întîmple. Conu Neculai se apleacă și cercetează locul unde-a stat Margareta. Trebuie să fie pe acolo, pe undeva, un pai, o ață, o fărîmătură sau o bucățică de scobitoare... Ia fărășul de după bibliotecă, culege cu două degete gunoiul și iese cu el pe cerdac, de unde-l suflă tocmai în stradă. Pe urmă se așează iar la locul lui, să-și citească jurnalul.

De deasupra patului, din rama lată de lemn mohorît, femeia cu ochii închiși ascultă cum foșnesc, rar, foile întoarse... E o fotografie veche, scoasă parcă pe o placă gălbuie de fildes. O cucoană tînără, prea dreaptă între pernele unui fotoliu, cu ochii strînși. Poartă pe cap o cununie de flori, de sub care ies sfredelii zulfilor. Peste volanele înfoiate, mîinile-i stau cumiți, încrucișate pe piept. Parcă ascultă ceva, parcă așteaptă ceva...

Am întrebato pe baba Ana:

— Cine-i cucoana asta care a adormit la fotograf?...

— Nu te mai uita la ea, duduiță... că nu-i pentru mata.

— Da' de ce doarme?

— Nu doarme, sărăcuța... Asta-i cucoana boierului. O murit la o săptămînă după nuntă, de inimă. Ș-o pozat-o moartă. Doamne iartă-mă! De atunci a rămas dumnealui cam așa...

Și baba Ana își flutură în dreptul tîmplei mîna cu degetele răsfirate.

Conu Neculai păturește jurnalul și-l așează, tacticos, sub Fița.

— Așa... gata politica! Și-acum bem o cafeluță, Luchi?

Nici vorbă că bem! O face conu Neculai, cu mîna lui. E amăruie și parfumată. El o bea dintr-o ceașcă de ceai, cu o pansea mare în relief. Eu o beau într-o ceșcuță cît un degetar, dar înflorită tot cu o pansea.

— Suflă!

Asta-i treaba mea: să sting spirtul.

Mîna bătrînului tremură. Sub scoica linguriții se clatină o picătură brună: cade?... nu cade?... N-a căzut. Dintr-o singură linguriță mi s-a umplut ceșcuța. Și are și caimac.

— Da' de-o țigară ce-ai zice mata, Luchi.

Gluma asta o spune totdeauna conu Neculai cînd își răstoarnă ibricul, cu drojdie cu tot, în ceașca cea mare.

Acum ceștile stau alături pe tabla. Una mare-mare, cealaltă mititică-mititică, fiecare cu panseluța ei. Și fiecare înalță cîte un firîșor de abur, tremurat și dulce.

— Ce rîzi, fetițo?

— Rîd... că ceașca matala a fătat un pui de ceașcă, coane Neculai...

BASTONACHI

Umblu prin odaie, amețită, aplecată peste oglinda din poșeta mamei. Acolo, în fundul ei, se clatină în toarsă prăpastia tavanului. Fiecare pas mă poate prăvăli în adânc. Mi-e inima aninată de un firșor de ață care tremură : mi-e frică...

Nu mă pot opri. Țin oglinjoara cu amîndouă mîinile și merg, așa, pe marginea prăpastiei. Încă un pas... și gata! Prăpastia însă merge cu mine. Dar dacă, în clipa asta, se oprește pe loc?... Așa-i de bine!

— Ascultă, Fasolică...

Cobor în goană treptele bucuriei, cu sufletul la gură. Știu ce mă așteaptă : cînd îmi spune *Fasolică*, Icuță îmi cere ceva. Știe că la mîngîierea asta a lui nu se află împotrivire.

Icuță învață la liceu. Liceul lui e cea mai mare școală din lume. O școală cu atîtea trepte la intrare, că nimeni nu le știe numărul. Am încercat să le socotesc, dar nu mi-au ajuns numerele. Am întrebat și pe tata. Nici el nu știe. Numai Margareta zice că-s douăzeci și trei, dar ea spune așa ca să ne facă în ciudă lui Icuță și mie.

Nici o fată, din cîte vin să se joace cu mine, n-are frate ca al meu. Poartă uniformă, parcă-i un general mititel. Și are niște ochi albaștri! Mai albaștri chiar decît ai Margaretei. În fiecare duminică mă scol înaintea lui și-i lustruiesc bumbii de la tunică — cu totul și cu totul de aur. Am și dosit unul, din cei mici, de la mîneacă. La primăvară am să mi-l fac mărtișor...

Icuță mă așteaptă sub scările cerdacului.

— Fasolică dragă, du-te fuga la conu Neculai să-mi facă traducerea asta la germană, că-i a dracului de grea.

Știam eu că asta-i. Iar să mă duc!... Mă și văd în ușă, cu cartea sub pestelcuță, cu capul plecat... Începe să mă furnice în gît, a plîns.

— Îți dau un bastonachi, Fasolică.

— Întreg?

— Întreg.

— De cel verde?

— De care vrei tu.

Înhăț cartea și pornesc voinicește către primejdie.

— Da' ce, Luchi, vin turcii?

— Nu...

— Mda... văd. Adă cartea încoace. Iar i-i lene ghinărarului? Ori face un șodron în ograda bisericii cu diavolul de soră-ta? Iaca, îi fac traducerea. Da' să știi că plata o iau eu. Ce-ți dă?

— Un bastonachi... verde.

— Bun, îmi place, mai ales verde. Ai să mi-l aduci mie. Așa-i drept. Eu muncesc, eu primesc plata.

Aștept ghemuită pe prag. Mă simt, așa, de parcă-s o păpușă de petică. Bătrînul mormăie cuvinte păgînești și scrie, scrie... Gata. Pornesc fără nici un chef, tirîndu-mi picioarele.

Icuță, ghinărarul, mă așteaptă în cărare.

— Gata? Să trăiești, Fasolică!

Strîng în mîină un bastonachi de zahăr, verde, răsucit frumos ca o luminare de pom de Crăciun. Închid ochii: e așa de ușor, de parcă n-am nimic în palmă. Mai bine n-aș avea nimic!

O iau încetîșor pe lîngă zid, spre casa de la poartă. O fi parfumat, oare? Miroase a mentă, și parcă-i mai lung ca de obicei. Adică s-ar cunoaște dacă aș mușca o bucățică?...

Mi s-a umplut gura cu așchii de sticlă, dulci și răcoroase. Cînd răsuflu, îmi bate vîntul printre dinți. E cel mai proaspăt și mai sfărâmicios bastonachi de pe lume! Ce i-o fi venit lui conu Neculai tocmai azi?

Mă gîndesc la vorbele Margaretei: „Moșneag țicnit!”

Nu-i frumos să spun așa. Și nici măcar nu-i ade-
vărat. Da' ce i-o fi venit azi?... Parcă dumnealui
n-are cu ce-și cumpăra un bastonachi?

Bețișorul verde a scăzut la jumătate. Topesc capă-
tul în gură, să nu se cunoască de unde-am mâncat.
Deschid ușa încetîșor, cu mîna încleiată.

— Cine-i?

— Eu... am adus bastonachele...

— Așa? L-ai adus? Ei, bravo matale! Dă-l încoace.
Așa ciugulit cum e, tot am să-l rod eu... cînd mi-or
crește dinții! Da' pînă atunci mîncă-i mata pe îști-
lalți...

Și conu Neculai îmi oferă, ca pe un buchet, o tes-
tea întreață de bastonachi, legată cu un fir de ață roșie.

PLOUĂ CU GHEAȚĂ

Îmi iau cireșele în pumn și mă duc să le mînc pe
cerdăcuțul casei de la poartă.

Cireșe hultoane, albe și tari. Pocnesc între dinți și
stropesc dulce. Dar ce fac cu sîmburii?

Conu Neculai doarme. De acasă nu mă vede nimeni :
am să scuip sîmburii în drum, ca băieții. Cel dintii sare
mărunțel pe trotuar. Tare-i vesel! Al doilea ajunge toc-
mai în mijlocul străzii. Dacă merge tot așa, am să-l
ajung pe Haralamb, care scuipă printre dinți pînă în
gardul de peste drum, în ciuda lui Icuță, care nu poate
decît pînă-n stradă...

Cea din urmă cireasă, cea mai bună... Îm' umflu
pieptul voinicește: acu-i acu! Dar sîmburele cald și
lunecos îmi scapă din gură înainte de a-i face vînt.

Unde s-o fi dus?

În spatele meu, ușa se deschide în rate și papucii de
casă fișie domol. Vine conu Neculai. Și sîmburele —
pe unde o fi?

— Aici îmi erai, Luchi?

Dar zîmbetul prevestitor de-o cafeluță ori de-o con-
cină prădată pe zece bani se șterge dintr-odată, cum
împrăstie Tasia, dintr-o singură ștersătură cu petica,
desenele mele de pe colbul mesuței din sală... Sîm-

burele! Eu îl caut de-atîta vreme, și conu Neculai l-a
zărit de cum a deschis ușa!

Rupe o bucățică de jurnal, culege vinovatul de jos,
coboară rar și tipărit scările și aruncă mototolul în
drum. Nu spune nimic, dar fiecare pas, fiecare gest al
lui e o amarnică dojană.

A intrat în casă, fără să se uite măcar la mine. Mă
văzim de ușă și aștept. Poate-i trece...

Uite Marin, olteanul cu cireșe. Am să aștept pîna
nu s-o mai vedea după colț... Dar conu Neculai tot nu
s-arată. Aud în casă foșnet de jurnal. Citește, singur.

Să mă duc să-i cer iertare? Da' parcă ce-am făcut?
Mare lucru, un sîmbure! Acasă, am răsturnat pe fața
de masă o farfurioară întreață cu sîmburi, și încă de
cireșe amare. Și nu mi-a zis nimeni nimic. Iar el...

Cobor bocănind scările cerdăcuțului și mă duc de-a
dreptul la Margareta, s-o poftesc la o partidă de șodron
în ograda bisericii, fiindcă știu că asta nu-i place
dumnealui...

Vine întunericul pe sus, zburătăcit de vînt. Cu
fruntea lipită de geam, mă uit cum se îndoaie copacii
în colbul roșcat, stirnit de toate măturoaiele furtunii.
Îmi scrișnește nisip între dinți.

— Are ce șterge mîine conu Neculai!

Tună, hurducat. S-a făcut vînat în odaie. Dar conu
Neculai își face înainte, liniștit, „pasiansul”. Poate să
și trăsnească, din partea lui!

Dirdiie fereastra. Îmi desprind fruntea de pe geam.
Se lipise. În locul ei a rămas o pată. Scot repede ba-
tista. Dar în loc să se șteargă, pata se întinde mai
tare. Tot necazuri, azi!

A fulgerat roș... Pe urmă albastru, pe urmă iar
roș. Ceva mic și alb a plesnit în geam și s-a rostog-
olit pe cerdăcuț. Piatră!

Încă o bobîță, parcă-i un sîmbure de cireasă hul-
toană... Alt sîmbure, doi, mulți, tot mai mulți...
Cerdăcuțul e alb.

Rîd încetîșor, pe urmă mai tare.

— De ce rîzi mata, Luchi?

Cum să-i spun lui conu Neculai, acum, cînd abia
i-a trecut supărarea, de ce rîd? Și nici nu pot să rîd

înainte așa. singură: numai proștii și nebunii rîd singuri.

Trec alături, la baba Ana. Cîrpește ciorapi, ca totdeauna, cu toate că-i întuneric. Oare și noaptea, în loc să doarmă, cîrpește ciorapi?...
— Piatră, zic. Și rîd înainte.

Baba mă cercetează pe deasupra ochelarilor.

— Piatră, de!... Da' ce rîzi așa?

— Rîd... că mîncă îngerii cireșe hultoane și scuipe sîmburii pe cerdac la conu Neculai!

POVEȘTI

Cerdăcuțul casei de la poartă e cu fața la stradă. De o parte și de alta e închis cu doi drugi de mestecăn, încrucișați ca semnul înmulțirii.

Cînd e frumos afară și soarele trece de colțul casei, conu Neculai iese pe cerdac. Dar cerdacul e așa de mic, încît abia încap pe el cele patru picioare ale scaunului. Picioarele bătrînului, în ghetuțe cu gumă, oleacă mai mari decît ale mele, nu mai au loc decît sub scaun. Eu stau pe treaptă, pe un covoraș bine scuturat de colb și măturat cu mătușița cea curată din cui.

Pe cerdac se spun, pe inserat, povești. Rar trece cîte cineva pe stradă. Miroase dulce și greu a floare de salcîm. Și-i cald...

— ... Și iar s-a luat Făt-Frumos la trîntă cu zmaul... Și calul cel năzdrăvan, după ce-a înghițit un ceain cu jărat, l-a ridicat pînă în slava cerului. Și cînd s-a repezit de-acolo peste zmau, zmaul a făcut numa atîta: Hîc!... Și iar a mai prăpădit oleacă din putere...

În fund, pe lumina potolită a cerului, scena mi se zugrăvește în umbre străvezii deasupra Cetățuții.

Zmaul luptă singur, fără arme și fără cal, cu Făt-Frumos și cu toate puterile cerului și ale pămîntului. Corbul solomonit îi ciugulește ochii. Fîntîna cu apă vie, care-l adapă pe Făt-Frumos, își ascunde răcoarea în adîncul verde al pietrelor cu mușchi și nu-i dă zmaului decît broaște rîioase, mîl și chiftirițe. Ghinda și

nucile fermecate sar de pe copaci și-l pocnesc în cap. Albinele îl înțeapă otrăvit și toate lighioanele Sfintei Duminici îi arată din umbră colți amenințatori. Flămînd și gol, e ars de soare și bătut de vînt. Nimeni nu-i ține partea, nimeni nu-l ajută. Și n-are altă vină decît că i-a fost și lui dragă — lui, urîtului și săracului — o fată frumoasă de împărat...

Nu mai pot. Mă ridic și mă așez de cîteva ori la șir, îndesat, pe covorașul meu. Mi-e ciudă. Sint rea. Am gust de sfadă.

— Nu pot să-l sufăr!

— Pe cine nu poți mata să suferi? întrebă încețîșor conu Neculai, cu glasul de poveste.

— Pe Făt-Frumos, că-i prost!

Bătrînul coboară ochii în creștetul meu și-si ia glasul cel de toate zilele. Povestea s-a risipit peste dealuri.

— Cum asta, prost?

— Da... Că tot alții fac treabă în locul lui, și el numai se umflă în pene. Da' ia să se puie la trîntă dreaptă cu zmaul, fără Sfîntă Duminică, fără paloș descîntat, fără cal năzdrăvan și fără fîntîna cu apă vie!

— Doar el a curățit fîntîna de frunze și de gunoai...

— A curățit-o... că-i era sete.

— Și cînd s-a prefăcut Sfînta Duminică în babă săracă, ca să-i încerce inima, el i-a dat de pomană, nu zmaul.

— I-a dat, că era fecior de împărat și avea galbeni cu căușul. Da' zmaul, de unde era să-i deie, dacă-i calic!... Nici eu nu dau nimic la săraci, cînd îmi cer pe drum: dacă n-am... Și pentru asta să-mi scoată ciorile ochii și să mă înțepe toate viespile de pe lume?

— Așa spui mata acuma, Luchi... Da' cînd ai să crești mare și are să vie Făt-Frumos...

— Nu-i adevărat. Eu cu zmaul am să mă mărit.

— Dar e urit foc! stăruie bătrînul.

Mă uit la el peste cap.

Bărbuța-i tremură de rîs și ochii i s-au făcut mici, mici ca două linioare.

Îmi simt obrajii calzi de fericire.

— Da' parcă mata ești mai frumos?...
}

CU TRAMVAIUL

— Jucăm o concină prădată ori mergem la plimbare Luchi ?

— Cu tramvaiul ?

— Cu tramvaiul, dacă vrei mata...

— Chiar ?

— Chiar. Iaca, eu is gata.

Conu Neculai își pipăie cravata mare de rips negru — *pleaftura*, cum îi zice Margareta — făcută gata și prinsă în butonul gulerului cu un fel de tăbliță cu bortă. Își șterge de pe haină o pată imaginară și o ia încetișor înaintea, pe cărare. Va să zică, e „chiar”! Mă uit după el cu un fel de milă: tare-i mititel, săracul! Și dau fuga în casă să-mi schimb rochița.

Mama mă întâmpină în ușă:

— Să-ți iei și pardesiul, că-n desară se lasă rece...

Rămîn o clipă fără glas, fără putere. M-a fulgerat în inimă o bănuială: mama e solomonăriță! Dacă sare de trei ori peste cap, s-ar preface într-o babă mărunțică, gheboasă, zbircită și cu nasul coroiat... Solomonăriță! Altfel, cum ar ști ea totdeauna ce-i în gîndul meu? De unde a știut acum că mă duc la plimbare cu conu Neculai ?

Mă îmbrac, trăgînd cu coada ochiului la mama. Liniștită, și-a luat pe genunchi panerașul cu lucru. Se uită la mine cu ochii calzi de zîmbet.

— Vino încoace, să te închei...

Nu, nu se poate: mama nu-i solomonăriță. Am să mă mai gîndesc eu la asta, altădată. Acuma, conu Neculai trebuie să fi ajuns în colț și se uită înapoi, să vadă dacă vin.

...Stăm pe platforma tramvaiului. Mă țin c-o mîină de bara călduță de fier, cu cealaltă de mîina tovarășului meu. Mă clatin și amețesc puțin. Clopoțelul dogit parcă-mi sună în cap, pe dinăuntru. În tramvai, o fetiță și un băiețel stau în genunchi pe bancă, cu nasurile turțite de geam. Ei văd toate cele și nu amețesc, ca mine...

— Coane Neculai, de ce nu stăm și noi jos, ca lumea ?

— Nu, Luchi... că înăuntru miroase a tramvai.

Alta, acuma! A ce poate să miroase în tramvai dacă nu a tramvai ?

E cald... Și mama, care m-a pus să mai iau și pardesiul! Dacă m-aș apleca puțin și l-aș lăsa să cadă de pe braț? Tot e „din vechi”!

Pe dinaintea ochilor începe să fugă priveliștea de mult cunoscută, dar veșnic alta. Case mohorîte, cu stururi lăsate peste răcoarea dinăuntru, cu zidurile stropite de glodul toamnelor care-au trecut...

E mai frumos iarna decît acum. Atunci, prin golurile care se deschid și se închid între case, sclicește în soare, nins, dealul Tătărașilor: o poză albă de Crăciun.

Mai încolo, cimitirul cu horbota de fum a copacilor goi, Moara-de-vînt, cu șirul de plopi rînduiți pe culme, cu biserițica subțire și străină.

Un gard de scînduri, tivit cu blăniță de omăt. Deasupra lui, crenguțele de liliac încărcate cu promoroacă scutură în drum bobite de lumină.

— La ce te gîndești, Luchi ?

Tresar, ca de pe altă lume:

— La cum are să fie la iarnă...

Conu Neculai rîde: rîde de nimic. Bucuria albă și rece a visului mi s-a prăbușit în suflet.

În fața mea, deasupra unui gard răscopt, frunze de liliac dorm în soarele de vară, răsucite, colbăite, ca de tinichea.

E cald. Mi-e sete. Tramvaiul mă hurducă. Pardesiul e tot mai greu pe brațul fierbinte. Și-i colb, și mă mă-nîncă nasul a plîns, și n-am nici o mîină slobodă să mi-l scarpin...

O precupeață groasă așează la picioarele mele două coșuri cu găini. Găinile cîrîie — de ce s-or fi sfîdînd? — se uită crunt la mine și împrăstie miros iute, de cotet.

Mai bine rămîineam acasă și jucam o concină prădată cu tata!

LA „COPOU”

Dar nu totdeauna plimbarea noastră e „chiar”. Atunci conu Neculai nu-și pune cravată neagră și nici nu pornește singur înaintea.

— Unde mergem azi, coane Neculai ?

— Unde poftești mata, Luchi... Eu aş zice să mergem la Copou.

Știu eu unde-i Copoul nostru ! Nu-mi mai schimb rochia. Nici măcar nu-mi scot pestelcuța, cu toate că nu-i tocmai curată. Ne luăm de mână. Mîna tovarășului meu e uscată : parcă poartă mănuși din foiță de țigară.

O luăm încetîșor, pe jos. Cînd ne jucăm „de-a Copoul”, conu Neculai are gust de vorbă. Îmi place.

— Iacă, am ajuns la Tîrgu-Cucului ! A ieșit lumea la soare, că-i simbătă. Miroase de prin dugheni a lampă afumată... și a gaz, că s-au lăut fetele vineri seara. Tinerii mănîncă semințe și se plimbă doi cîte doi, și-s bucuroși că-i sărbătoare și vreme bună și c-au să se ducă la cinematograf...

Sîntem în dreptul „colțului” nostru. O găină porumbacă scurmă troscotul de lîngă gard și o căruță cu gunoi trece agale spre Bahlui. Dar noi nu le vedem : noi sîntem în Tîrgu-Cucului...

— Iacătă-ne și la teatru !... Da' vrednici am mai fost ! Uite și Miron Costin, care se uită de sus la noi și zice în gîndul lui că tare mai sîntem proști...

— De ce sîntem proști ?

— Așa, știe el ce știe... Da' mata vezi mai bine : cit arată ceasul de la Mitropolie ?

Număr giștele care se bălăcesc în balta de lîngă cișmeaua bisericiții noastre.

— Patru... răspund făcînd ochii mici, ca și cum m-aș uita departe, la ceasul Mitropoliei.

— Așa ? Uite, domnule, cum trece vremea ! Noroc c-am ajuns la Copou. Stăm olecuță pe bancă ?

Conu Neculai întinde jurnalul pe banca din ograda bisericii. Prin jurnal și prin rochița simt căldura scîndurii bătute de soare.

Mă uit, printre ostrețele gardului, în cimitir. De mult nu se mai îngroapă morți aici. Un singur mormînt își înalță, din iarba voinică, crucea de fier cu spițe ruginite, de care-i animată de cînd lumea o coroniță de mărgele albastre. Sub cruce tremură un păiuș subțire, ca un fir de fum de tămîie.

S-a mișcat iarba într-un loc... Mă dau mai aproape de conu Neculai.

— Nu mergem acasă ?

— De pe acuma, Luchi-fată ? Stăi să ne mai hodinim oleacă...

Iarba foșnește mai aproape. Trebuie să văd ce-l. Mă tem, dar trebuie...

Din buruieni a răsărit capul lui Haralamb, nepotul dascălului. Stă în patru labe și se strîmbă la mine. Are limbă lungă și roșie și se uită încrucișat și pocit. Și nu se gîndește că acolo, sub iarba, sub el, sînt morți bătrîni !

Mă fac că nu-l văd.

— Iaca și muzica militară !... Auzi ? Asta-i din *Cavalerul Rozelor*...

Înveselit, conu Neculai ridică în dreptul bărbuții un deget subțire, care tremură. Îmi înghit cu noduri rîsul :

— Aud...

Haralamb, furios că nu-l iau în seamă, cîntă de foc pe un firîșor de iarba „șapte giște potcovite”...

VEDENII

Baba Ana cîrpește ciorapi la fereastră. Cum i s-or fi tînînd ochelarii pe vîrfușorul nasului ?

Conu Neculai e dus la pensie. Mi-a spus să-l aștept. Asta înseamnă că vine cu ceva bun.

Mi-e somn. Între perne, sub portretul moartei, mi-am înjghebat cotlon călduț și moale. Mă cuibăresc în el, ca o mîță. Tare-s mititică !

Mi-e somn... Dar de data asta vreau să știu cînd o să adorm. Nu mai vreau să cad în somn ca o proastă, fără să simt. Uite, acuma... Ba nu, nu încă. Nici acuma...

Tin ochii deschiși, să adun în ei lumina ferestrei. Lumina se sfarmă în cioburi și mi se așează pe frunte, pe miini... E grea. Și-i caldă. Vreau s-o scutur de pe mine, dar nu-mi mai pot mișca mîna.

De aici, unde stau, nu se vede portretul femeii cu ochii închiși. Cu atît mai bine... Îmi vine să cînt. Poate chiar cînt, dar nu mă aud. Oare baba Ana mă

aude? Ea țirîie ciorapi pe un ou răscopt și ochelarii îi alunecă mereu spre vârful nasului. Și eu cînt — și nu mă aud. Ca un gramofon: cîntă și-l aude toată lumea, numai el singur nu se aude. Cum să se audă, săracul, dacă-i gramofon?... .

Ape colorate mi se clatină pe dinaintea ochilor. Întîi una roșie, pe urmă alta violetă, mohorîtă. Acuma e una verde... O pădure. Uite-o cărare, brazi întunecați, ferigi aurii pistruiate cu rugină și tufe încîlcite, de mure. Parcă-i la mînăstire, în poienița de sus, pînă unde avem voie să ne ducem singuri noi, copiii. Uite și trunchiul răsturnat de-a curmezisul poienii, cu coaja lui măcinată de ani, pe sub care foiesc furnici cu capul mare și gîndăcei roșii suflați cu aur, cu musteți lungi de ață neagră.

În vale e pîriul, ascuns pe sub buturugi și tufăriș. Răcoare. Vine umezeala dinspre apă și din adîncul pădurii, dar aici, pe trunchi, e soare. Și putregaiul de catifea castanie e călduț și moale...

A trosnit pe vale o creangă uscată. Pe urmă alta, mai aproape. Vine cineva...

E un călugăr. Cu capul gol, cu picioarele goale, cu răsă înverzită numai petice, vine încet, mormăind un cîntec bisericesc. Se apleacă, adună ceva de pe jos, pune în traistă și iar urcă, cu ochii în pămînt, povîrnișul zburliț al rîpei.

Și cîntă („Unde nu este durere, nici întristare, nici suspîn”).

Cîntec de mort: așa cînta părintele Veniamin cînd a murit dascălița. Și dascălul Petrache făcea pe nas: oa-oa-oa... De jale, pesemne.

Nu pot să-l mai aud. Îmi dreg glasul:

— Ce culegi mata acolo, părinte? Rîșcovi sau gălbiori?

Călugărul își ridică spre mine privirea spălăcită. Și fără veste ochii încep a i se mări, ca de spaimă. Și cresc, și-i cuprind toată fața, toată poiana, tot cerul... Și din toate cîte au fost nu rămîne decît o pată tîmbure, și în mijlocul ei o pupilă mică, numai cît o cîrează amară.

Mă întorc între perne. Simt cum izbește în ele inima mititică și speriată. Mă sperii așa, ca o proastă! Doar simt aici, în odaia lui conu Neculai. Numai că-s singură și-i noapte. De ce m-or fi lăsat aici, singură? Singură cu moarta din fotografie.

Luna albastră și-a lipit de geam obrazul mare, a înălțat sprîncenele și se uită la mine.

Nu, nu-s singură. Jos, pe covor, se mișcă ceva.

Mă ridic într-un cot, să văd mai bine: e o arătare mărunțică, o făptură zgrunțuroasă ca un nod de copac bătrîn.

Se mișcă în salturi, ca o broască, și-și sucește fără rost brațele scurte și subțiri. Ochii, ca albul de fildeș și cu lumina în culoarea bălților stătute, nu clipește. Și oricum se întoarce și se frămîntă trupul de scoarță, ochii rămîn pe loc, cu privirea înghețată.

Încerc să intru în vorbă:

— Pe mine mă cheamă Luchi... da' mata cine ești?

Vorbesc, dar nu-mi aud glasul. Strig mai tare, strig pînă nu mai pot. Degeaba. Oare-s mută?... Și atunci văd mai bine că ochii morți se uită țintă, cu spaimă încremenită, la poza femeii cu ochii închiși...

Cineva mă scutură de umăr:

— Ce-ai visat, 'duița babei, de suspini așa? Vrei olecuță de apă rece? Cu șerbet?

— Am visat ochi, babă Ană... și de călugăr, și de lună, și de mort...

Baba Ana își pleacă ochelarii albastrii deasupra mea și-mi face trei cruci pe frunte, ciocănind îndesat.

— Ptiu, ptiu! Deschide fuguța ochii și uită-te afară, că îndată uiți visul, ducă-se pe pustii locuri! Lasă, că nu-i nimica... De fragi vrei, ori de nufăr?

Am deschis ochii mari. Lumina mi i-a înțepat cu ace lungi de gheață.

Am stat mult cu privirea dusă peste clopotnițele Cetățuiei și-am așteptat să se risipească visul cel rău.

Dar tot nu l-am uitat...

DESCÎNTECUL

Conu Neculai citește tare, din cartea cea cu poezială pe margini : nemțește.

— Înțelegi ceva, Luchi ?

Strâng umerii și plec ochii, umilită :

— Nimica. . .

— Păcat, că tare-i frumos. Eu, când îs necăjit, citesc. Și parcă-mi mai trece.

Descîntecul păgîn se deșiră, monoton și sacadat. Nu înțeleg nimic și am o îndoială : oare conu Neculai înțelege ceva, ori numai se face ?

Dintre toate cuvintele desprind unul, numai unul, cuvîntul meu : *Morgen*. Îmi place. Îl aștept de cum se deschide cartea. Uneori, descîntecul se isprăvește fără ca bătrînul să-mi fi spus cuvîntul. Altădată, îl spune de cîte două și trei ori. Atunci sînt bucuroasă. Cînd îl aud, parcă mă înțepă în piept un ac subțire încălzit în foc, așa de subțire, că nici nu doare : abia gîdilă.

Ce putere o fi avînd cuvîntul acesta ? . . .

Am s-o întreb pe Nuța. Ea trebuie să știe. Nuța e mare, e domnișoară. Poartă rochii lungi și-și răsucește în fiecare seară părul blond, șuvița cu șuviță, pe niște cîrligele de gumă. Se vede că așa trebuie ca să se facă doctoreasă. . .

O găsesc în odăița din fund. Învață pe niște cărți mari de te-apucă groaza, cu poze urite, care arată oamenii întorși pe dos.

— Nuță. . . *Morgen*. . .

Nici nu-și ridică din carte năsul ascuțit :

— Lasă-mă în pace, boț cu ochi, că miine am examen !

Cînd îmi spun seara rugăciunea, mă poticnesc de un cuvînt pe care nu-l înțeleg.

(Tatăl nostru *careleștin* ceruri. . .)

Ce-o fi însemnînd *careleștin* ?

Nu-mi vine s-o întreb pe mama. Are să rîdă : „Var, ce fată proastă am !”

Dar vorba asta nu-mi place. Îmi vine s-o spun întruna, îmi vine s-o cînt pe toate cîntecele : *careleștin* !

Poate că știe Icuță ?

Îl caut. Nu-i prin casă. Stă sub nucul din fundul grădinii, numai în cămașă, cu mîinile sub cap. Și cîntă obraznic, ca să-mi facă în ciudă :

La revedere,
Copilă dragă,
Țara mă cheamă,
Da' nu mă duc !

. . . Să-l audă tata ! . . .

— Icuță !

— Ce-i ?

— Icuță, ce-nseamnă *careleștin* ?

— Moft ! Nu-nseamnă nimica. Ești o proastă. . .

Cînd învață Margareta, mă fac mititică într-un colț și ascult. Că dacă prinde, mă dă afară.

Fetița bodogănește tare cînd subțire, cînd gros. Face cucoane pe caiet, ridică scaunul în două picioare și mototolește covorul sub masă. Din cînd în cînd, scoate limba vîrgată cu creion chimic și se uită la ea cruciș, cu ochii ei albaștri.

Azi am auzit un cuvînt nou. Un cuvînt grozav de greu. Îl spun întruna, bucuroasă că-l pot spune fără să mă-ncurc și de frică să nu-l uit : *paralelipiped*.

Paralelipiped. . . strașnic cuvînt ! Așa trebuie să fi avînd putere, nu glumă ! Nu mai pot sta locului.

— Ce-nseamnă *paralelipiped*, Margareta ?

S-a întors furioasă, cu scaun cu tot, și se răstește la mine :

— Ce cauți aici, mă rog ! Ce poțtești ?

— Vreau să-mi spui ce-nseamnă *paralelipiped*.

— Pe dracu-nseamnă ! Lasă-mă-n pace ! Ești o proastă. . .

Nimeresc în bucătărie. Tasia nu-i acolo. Se uită peste gard în ulița de dîndos și rîde. Mă cațăr pe cușca puilor și mă uit și eu.

Se sfădește o țigancă cu țiganul ei. Ea, goală sub polcuța roșie, scurtă și creață, își zvirle brațele în sus, ocărăște ascuțit pe limba ei și se trage de cozile împletite cu bani de argint. El, zdravăn, înfipt adînc în ciubote, cu o căldare uriașă în spate, înjură gros și îndeșat — pe românește.

Îmi place. Nu mai am răbdare :

— Tasio, ce-nseamnă...

Femeia rîde cu ochii ei albaștri-alburii, de lipo-veancă.

— Nu-nseamnă *ninica*, duduîță... da' mata să nu mai zici așa, să te-audă și alții, că-i rușine.

Țiganiile s-au depărtat. Tasia a intrat în bucătărie. Am rămas singură în soare, cocoțată pe cușcă. Repet cuvintele nou-nouțe. Sună frumos.

Cum e rușine, dacă nu-nseamnă nimic?...

Din toate vorbele fără înțeles, cu putere ascunsă și vicleană, a căror taină nimeni nu vrea să mi-o dezlege, mi-am făcut singură un descîntec. Un descîntec ca acela pe care l-a spus de trei ori Sfînta Vineri cînd a lipit capul lui Făt-Frumos de trunchiul căzut în țărîină, de-a deschis ochii feciorul și s-a întins la soare și-a zis: „Bre, da' greu am mai dormit!”

Un descîntec ca acela pe care-l mormăie Tasia cînd îmi pune pe frunte un benghi cald de cenușă muiată în apa în care-a stîns trei cărbuni. Nu înseamnă nimic descîntecul Tasierii, dar are putere: îndată-mi trece durerea de cap.

Descîntecul meu are și el putere. L-am încercat. Eram pe stradă, cu Nuța. Tramvaiul venea fuga de la deal. Își luase vînt.

Dintr-o ogradă, fugărit de-un dulău urit, a zbughit în drum un cățel cu coada întoarsă pe spate.

— Uite-un ciine cu toartă!...

Zăpăcit, a luat-o de-a lungul șinelor.

Lumea a început să strige. Unii îl chemau, alții îl alungau. Și din urmă tramvaiul venea în goană, sunînd amarnic din clopot. Îl calcă!

Nu mai era timp de pierdut. Am închis ochii și-am spus repede descîntecul. O hurducătură grea, zornăit de geamuri, o clipă de liniște... Am deschis ochii: tramvaiul se oprise la o palmă de ciine...

Albă ca pălăria ei de olandă, c-o mină încleștată în dantela crăvății, Nuța a țipat scurt:

— Doamne!

Mă umflu în pene, pe tăcute. Numai eu știu de ce s-a oprit tramvaiul!

Ehei, dacă n-aș fi fost eu...

Dar nu spun nimănui nimic. Mi-e frică mie singură de puterea descîntecului meu...

Tasia a ieșit cu puiul în drum: un puișor alb, cu gîtul gol. Sub pestelcă ține cuțitul.

— N-are să treacă nimeni să i-l taie... n-are să treacă nimeni să...

Ba trece!

Marin, olteanul, vine legănîndu-se de parcă dansează. Își leapădă coșurile cu cireșe și întinde mina spre pui.

Acu-i acu!

Spun repede descîntecul, în gînd.

Marin ascute cuțitul de marginea trotuarului. Și cuțitul țipă, strepezit și dureros, drept sub fruntea mea.

Spun descîntecul cu glas, o dată mai încet, o dată mai tare.

Marin înșfacă puiul de aripi și-l proptește sub talpă. I-a întins gîtul: gîtul gol, gîtul subțire, gîtul roșu, gîtul cald...

Încep să țip, bătînd pămîntul pe loc cu papuceii, frămîntîndu-mi trupul, strîngîndu-mi în palme tîmplele asudate. Vreau să fug, și nu pot. Vreau să închid ochii, și nu pot. Vreau să tac, și nu pot. Îmi urlu în gura mare descîntecul meu tainic, descîntecul meu păgîn, îl împărăștii de-a lungul străzii și-l arunc, ca pe-un blestem, cerului nepăsător.

Marin se uită la mine nedumerit. I-a căzut cuțitul din mîină. Puiul i-a scăpat de sub talpă, se scutură și, zburlit, își caută loc pe lîngă gard, să intre în ogradă, la adăpost.

Nu mai e nevoie de descîntec. Vreau să mă opresc, dar e prea tîrziu. Îmi aud strigătul ca pe ceva străin și înfricoșat, de care mă apăr cu mîinile, cu picioarele și cu tot trupul, deznădăjduită.

Mă simt luată pe sus.

— I-o venit rău din pricina puiului... lămurește Tasia, vinovată.

Nu mi-e rău. Nu mi-e nimic. Dar nu pot să tac.
 Conu Neculai a ieșit și el în ușă. Și-a pus mâna
 scoică lângă ureche și ascultă atent, ascultă tot mai ne-
 dumerit descîntecul meu, pe care nimeni nu trebuia să-l
 audă niciodată, din care nimeni nu poate să înțeleagă
 nimic.

Și în răstimpul unei respirații dureroase, din învăl-
 mășeala de glasuri speriate din jurul meu, îi deslușesc
 pe cel mai domol, pe cel mai trist :

— Fetița asta e cam nebună...

DE DINCOLO DE NEGURĂ

— Știi, mamă, cînd m-am dus atunci cu Tana la
 plimbare ș-am văzut capul de vacă pe tăpșan...

— Cînd asta ?

— De mult... acasă.

„Acasă” înseamnă la noi, la țară. Nu mai țin bine
 minte cum erau toate în casa aceea, din cale-afară de
 complicată pentru mine. Erau atîtea săli întunecate ca
 niște hrube, ș-atîtea uși, că niciodată nu nimeream unde
 voiam să mă duc. Și cînd vorbeai mai tare, te îngina
 de pe sus, de prin colțuri, omul din pădure...

Nu mai țin minte cum era „acasă”. Dar nicăieri, cît
 e lumea asta de mare, nu era mai acasă decît acolo...

Mama lasă cusătura pe genunchi, suflă-n degetar,
 își scoate ochelarii și se uită la mine de aproape, ca
 atunci cînd tușesc.

— Ce spui tu ?

— Cînd m-a dus Tana-n brațe pe cîmp... Era un cap
 de vacă pe tăpșan, gol și cu furnici roșii în loc de ochi.
 Și erau și coaste... Săraca vacă ! O mîncase lupul de
 cu iarnă, ș-acuma sta și aștepta să treacă ticălosul, să-l
 ia în coarne.

— Iar spui povești, Luchi ?

— Nu-s povești. Tana avea pe cap dantela cea nea-
 gră în trei colțuri, c-un trandafir pe frunte...

Mama rîde :

— Cum poți tu să-ți aduci aminte de Tana ? N-aveai
 nici trei ani cînd a plecat ea de la noi. Ți-o fi spus ci-
 neva cum te lua ea la plimbare, și ție ți se pare că-ți
 aduci aminte. Și-ndrugi la minciuni, cum ți-e obiceiul...

Și-a pus iar ochelarii și s-a apucat de cusut, liniștită. I-a rămas doar, în colțul gurii, o picătură de rîs: rîde de mine.

Nu mai spun nimic. Răsucesc cu ciudă un firisor de lînă tras din rochiță. Rochița se destramă. Dacă mă vede mama, mă plesnește peste mînă. Atîta pagubă! Tot n-am să plîng. Nu vreau să mă bocesc de gustul ei, cu toate că mă ustură plînsul în fundul gîtului și parcă am nisip în ochi.

De ce nu mă crede nimeni pe mine niciodată? Dacă-mi aduc aminte de ceva, de ce spune mama că nu se poate? De ce să nu se poată și cum nu se poate, dacă-i adevărat?

Numai Tana m-ar crede... Dar unde-o fi, dac-o mai fi pe undeva, săraca Tana?

Tana era soră cu bunica, soră tinărară. Și era văduvă. A stat o vreme la noi, pe urmă a plecat. S-a dus în lume c-un om întunecat și bărbos, pe care-l chema Hadîmbu, și care purta pe sub surtuc un briu lat de piele bătut în ținte de argint. Trecea prin sate și prin țirguri, c-un șir lung de care cu coviltir în urma căruței lui, înălțată pe arcuiri și trasă de doi cai negri, care jucau în loc să meargă. Ducea sare de la ocne prin toate țirgurile de sus ale Moldovei.

Cînd se zvonea că trece Hadîmbu, fugeam pe la spatele casei în grădină, cu Margareta și cu Icuță, și ne uitam prin scîndurile gardului, cînchiți în buruiene, să nu ne prindă tata.

— Uite-l!

Hadîmbu stătea în picioare în ușa coviltirului, lîngă argatul care strunea caii, mîndru ca-n ușa unui cort împărătesc. Stătea cu brațele încrucișate peste briul lui țintuit, cu capul gol, cu barba-n vînt, și nu se uita nici în dreapta, nici în stînga pe sub sprîncenele cît niște mustăți.

— Halal bărbat! zicea Icuță.

Mie mi-era frică. Mi se părea că dacă și-ar întoarce privirea spre noi, ne-ar vedea prin scîndură ca prin sticlă. Dar tot nu plecam. Mă uitam în întunericul coviltirului cu nădejdea dulce că poate de-acolo, din umbră, s-o alege măcar o clipă chipul Tanei, sub dantela ei

neagră în trei colțuri. Dar n-am zărit-o niciodată. Căruțele treceau greoi și hurducat, stîrnind colbul drumului și dulăii satului. De la o vreme, nu mai deslușeam decît un huruit adînc. De văzut, nu se mai vedea nimic.

Ne întorceam în casă cu părul alb, cu genele albe.

Iar v-ați jucat în colb, ca țiganiile...

Și într-o seară, după ce trecuseră căruțele cu sare, am auzit vorbă pe întuneric. Dormisem mult. Trebuie să fi fost tîrziu tare — ceasul acela cînd numai mama și tata mai au voie să nu doarmă.

— Ne face neamul de rîs, zicea tata, aspru. Nu vreau să-i știu de nume. Putea să se mărite c-un om al lui Dumnezeu. A cerut-o Manolache Toia: frumos, bogat... De ce nu l-a luat? Hadîmbu are nevastă și copii la Bacău, și ea hoinărește cu el în căruță, ca sătrarii! Mai mare rușinea...

— Au casă la Iași, a zis domol mama.

— Au și la Iași, și-n toate țirgurile. Dar e casa ei? E rostul ei?

— Măcar o dată, Iorgule... Așa, seara tîrziu, ca acuma... N-are s-o vadă nime, n-are să știe nime. Știi cît ține la fată...

Tata a răspuns tîrziu, cu glas scăzut. Și pînă a răspuns el, mi-am ascultat bătăile mititeale ale inimii: vine Tana, vine Tana!

— Nu mai stăruie, Catia, și nu te supăra. Dar în casa mea, lîngă copiii mei, eu nu pot îngădui să intre țitioarea lui Hadîmbu...

Săraca Tana! Trăiește în căruță cu coviltir, ca sătrarii, pentru că i-e drag un om întunecat și bărbos!

Pe mine, țitioarea lui Hadîmbu m-a învățat să rîd.

Nu mai știu dacă era înaltă ori mărunțică, urîtă sau frumoasă. Știu că ochii ei vineți rîdeau fără astîmpăr și că nu putea sta locului. Își innoda peste părul ruginiu, adunat în cozi pe creștet, dantela neagră în trei colțuri, mă lua în brațe și pornea.

Ieșeam din sat. Moldova sclipea, departe. O luam într-acolo, prin zăvoi. Parcă era singură, așa de slobod pășea. Îmi plăcea în brațele ei: mă ducea ușor și repede, era călduț și mirosea a floare...

După ce alerga, în veșnic neastîmpăr, Tana cea cu ochii vineți? După nenoroc, poate.

Într-un târziu, mă arunca în iarbă.

— Uf, că nu mai pot!

Și se culca lângă mine ciobănește, sprijinită-n coate. Începea o melodie mică, din cîte două note împărecheate:

Vin', cioară,
De la moară,
Cu făina subsuoară...

Îi întindeam mîinile. Mi le prindea, împletite cu ale ei: *Vin', cioară...* De la o vreme, mîinile se zburătăceau, învîlmășite și speriate.

— Unde-i făina?

— Nu-i!

— Cine te-a ciupit?

— Cine?

— Ia, o cioară mititică!

Și rîdeam în iarba moale și caldă de pe malul Moldovei. Nu eram decît noi, și soarele de sus, și soarele din apă...

Dar într-o zi ne-am dus departe, departe, dincolo de pod. Și de pe-un tăpșan s-a uitat la noi un cap alb și gol, cu coarne. În locul ochilor foiau furnici roșii, iar dinții mari și galbeni rîdeau urît la drum.

M-am ghemuit lângă Tana.

— Ce-i asta, Tana?

— O vacă moartă. Nu te teme... A mîncat-o lupu astă-iarnă, ș-acuma stă și așteaptă să iasă din zăvoi, să-l ia în coarne.

Am întins mîinile după căpățîna năpădită de furnici:

— Dă-mi-o, Tana.

Tana a rîs, scuturîndu-și dantela pe frunte.

— Nu se poate. Asta nu-i jucărie pentru tine, Luchi-fată...

Ș-acuma mama nu crede că toate cîte-au fost au fost cu adevărat...

Dar cîne putea să mi le spuie, cînd nu eram acolo decît noi, Tana și cu mine? Cine era să-mi proiecteze în adînc, acolo unde-au rămas pentru totdeauna, lumina cerului de vară, aburul dulce al depărtărilor, scli-

pirea Moldovei pe șes și risul din ochii vineți ai Tanei — și oasele albe de pe tăpșan, și mîinile mele noi-nouțe întinse spre moarte ca spre o jucărie?

BADANĂ

— Mergem la țară, Luchi, să facem dulceți? Numai noi amîndouă... Vrei?

Cum să nu vreau? Să dorm cu mama în odaia albă și mare, în care ar încăpea toată casa noastră din țîrg, și-n care miroase așa de frumos a nu știu ce, cum nu mai miroase nicăieri pe lume, și să am numai pentru mine, fără s-o mai împart cu Margareta și cu Icuță, toată „spuma” de pe dulceți...

Mă joc în ogradă, prin apropierea bucătăriei, în așteptarea pumei de cîreșe amare. De cea de vișine m-am săturat.

Nu mai știu de ce să mă apuc... Am îngrădit cu bețișoare țarcul pentru cele două vaci de gumă, una beteagă de-un picior, cealaltă fără coarne, pe care le-am găsit păstrate cu sfințenie pe poliță, sub candelă, de baba Laia. Au fost ale lui Icuță, cînd era el mititel, și poartă încă urmele dințișorilor lui ca de șoarece...

— Bă!

Să fie și Margareta aici, nu mi-ar fi urit. M-am săturat de cînd sînt cuminte...

— Bă!...

Badană și-a vîrît printre ostrețe nasul ascuțit. Mă fac că nu-l văd.

— Bă, tu!...

Badană e odrasla lui Vasile Brinză din poarta jîtăriei. Mamă n-are. Într-un cămeșoi lung de cînepă, descheiat pe pieptul mic și pîrlit, adulmecînd iepurește cu năsucul aburul de mămăligă caldă, umblă toată ziua pe la casele oamenilor, după căpătat. Îl cheamă Toader. Numai tată-său îi zice pe nume. Dar tată-său nu-l strigă decît ca să-l bată. Încolo, tot satul îi zice Badană. Cînd îl întrebi: „Ce-ai mîncat tu azi, măi?”, răspunde pe nas, fudul: „Badană”.

Asta înseamnă, pe limba lui, pastramă. Pastrama e cel mai bun lucru pe care l-a mîncat Badană de cînd a

venit el pe lume. I-a dat părintele o bucătică de Crăciun, că începuse a se strica. A purtat-o în sîn o săptămînă, ciupind cîte o fărîmă, să nu se isprăvească. Dar tot s-a isprăvit. Și de atunci nu mai visează decît pas-tramă.

Mie nu știe cum să-mi zică. Pe nume, nu-i vine; altfel, nu se pricepe. Și-atunci, mă strigă, scurt: „bă”! Asta îl scoate din încurcătură.

— Bă!

— Ce poștești?

De obicei, Badană nu poștește nimic. Își face vacu lîngă gard, uitîndu-se cu licuricii verzi ai ochilor la jocurile mele. I-s dragi păpușile. Rîde la ele, dar se fe-rește să le atingă.

Azi, însă, Badană vrea ceva. Zice, cepeleag:

— Mergi cu mine la Moldova, bă? S-o tras apele... și-s mormoloci.

Moldova... Fișia de soare viu care sclipește în cîmp, peste livada lui Chițimuș. Învălmășeala de ape care mă face să închid ochii, amețită, cînd trecem cu trăsura peste podul sumător... Ziua, parcă-i la marginea ceru-lui: dincolo de ea nu mai este nimic. Numai seara, înainte de a se stînge apa, se aprind departe luminile tîrgului.

O vreme, Moldova a fost mîniată. Se furișase pe sub un gard pînă-n grădina bisericii. O zi și-o noapte a bu-buit înfundat, bolovănindu-și apele galbene și grele. Pe urmă s-a dus, și a lăsat în urmă cîmpul negru și gol.

— Hai, bă! Că-s mulți... Ia-așa foiesc!

Deschid porțița încet și o iau cu Badană pe cără-rușa de lîngă drumul mare; el înainte, c-așa merg băr-bații, eu în urma lui. Lîngă biserică au dat la noi cîinii părintelui. Badană, ca un om purtat prin cumpene, a smuls o nuia din gard și m-a apărat cu vrednicie.

— Cu mine să nu se puie ei, bă! Că le-arăt eu lor... Și le-a arătat.

Cîinii s-au tras chelălăind în ogradă. Numai o căte-lușă neagră s-a mai ținut o vreme de noi, ocărîndu-ne ascuțit. Dar Badană nici n-a luat-o în seamă. Să-și puie el mintea cu o javră ca aceea?

Nu știu cînd l-am luat de mînă. Mergeam acum alături pe cărărușa îngustă. Mă uit la el. Părul ieșit de soare i-e plin de scai. Dar calcă voinicește, și fruntea lui de două degete e încrețită ca a unui om cu gînduri multe. Parcă nu-i Badană, cel care-și viră în fiecare zi nasul umilit printre ostrețe. Dacă pînă și cîinii părin-telui îi știu de frică!

Am ieșit din sat.

Soarele a zvîntat în pripă cîmpul năpădit de ape. Crăpături adînci, în care sclipecesc întunecat firișoare de apă, împart pămîntul în fel și chip de bucățele. Îmi simt sandalele ude. Aș vrea să mă întorc...

Dar Badană mi-a aruncat mîna cît colo, a chiuit de mi-a trecut prin urechi și a tulit-o spre rîu, lepăind cu picioarele goale pe pojghița uscată de sub care mus-tește glod urît, sărind fără păsare peste șanțurile cu apă neagră. Îl văd cine știe unde, în apă pînă la brîu, cu cămeșoiul suflecat subsuoară, și-i aud ca din nemă-surate adîncuri glasul împrăștiat:

— Uite mormolocu, bă? Uite-ia!...

Moldova vuieste, sclipecind repede din nenumărate tîlgerașe de lumină. Badană nu-i decît o pată mititică pe pînza apelor iuți. De sus, soarele-mi înfige în creștet ace fierbinți. Și-n jurul meu nu-i nimeni... Mă simt pără-sită în pustiul plin de vuiet, printre crăpăturile negre cu ochiuri de apă licărind amenințătoare în fund, acolo unde foiesc mormoloci urîți, cu coadă...

Mi-e frică... Ceva a clipocit lîngă mine. Un broscoi slut, cu ochi bulbucați, mă privește neclintit, de aproape. Gușa de mătăasă albă i se zbate repede-repede, ca și inima mea. De cînd s-o fi uitînd așa?... Deschide gura mai mare decît el, de parcă vrea să strige ceva și nu poate. Ce-ar fi să înceapă a vorbi?

Ca să nu înceapă el, încep eu. Și urlu, tot mai în-grozită de propriul meu glas, care se topește în larma apei, în lumina grea ca o povară și în liniștea fără de sfîrșit a cîmpiilor ude. Nimeni nu mă poate auzi. Nimeni n-o să mă audă niciodată... Ș-am să rămîn aici, mistuită cu încetul de pămîntul moale în care sandalele încep să mi se înfunde ca într-un aluat murdar, singură cu broscoiul care mă țintuiește cu ochii lui de spaimă...

De pe cerdac, de-acasă, mama a văzut o rochiță roșie zbatându-se pe malul Moldovei, departe. Când m-a ajuns, avea încă între degete boldul lung cu care scotea simburii la cireșe și o cireasă strivită.

Stau întinsă pe un lăicer vârgat. Alături, sandalele spălate se usucă la soare. E cald, e bine. Picioarele mi se bucură, goale.

Baba Laia a pus pe foc lemne de brad și miroase frumos, a pădure... Și mama, în loc să mă bată, a plîns...

Spuma de dulceață, liliachie și caldă, se răcorește pe farfurioară, pe marginea căreia patru cocoși negri cu creste albastre se fugăresc fără să se ajungă de când am deschis eu ochii pe lume. Mama zice că așa i-a apucat și ea, de la începutul începutului... Tare trebuie să fie bătrîni, săracii!

Ce s-o fi făcut broscoiul cela, care voia neapărat să-mi spuie nu știu ce? Și ce-o fi vrut să-mi spuie oare?

— Bă!

Badană mă cercetează din poartă, adulmecînd spre farfurioară. I-am mai dat-o și altădată s-o lingă. Dar atunci era cu spumă de vișine. Acum e de cireșe. Îmi place și mie.

— Bă!

E plin de mîl pînă-n ochi, ca un malac ieșit din mlaștină la soare.

Baba Laia s-a repezit din bucătărie, cu broboada trasă peste ochiul scurs, ridicînd amenințătoare lingura cu care mestecă-n dulceți.

— Iar ai venit, *stîrchitură!* Ha?

Pe fața lui Badană ochii cresc deodată, nedumeriți și albi. Dar mai amarnic i se miră, mișcîndu-se ca o vietate străină, vîrfurile nasului. Nu pricepe ce are baba cu el.

— Ce-ai luat *copchila* la Moldova, ha?

Badană se uită la mine, se uită la babă... Vrea să spuie că nu el e de vină, că nu m-a luat cu sila. Dar nu se pricepe. Își frămîntă fruntea, de pe care milul se desprinde în solzi mărunți:

— Poi... e o vrut... cică să vadă mormolocu...

— Cine-o vrut, flendurosule? Cine-o vrut, păcăto-sule, bată-te Dumnezeu să te bată! Ha?

Badană își ia inima în dinți, arată cu cotul spre mine, se oțărăște și răspunde, bucuros că a găsit un nume pe măsura mea:

— *Madama*, bă!

S-A JUCAT PĂDUREA CU MINE...

Mă ia tata cu el la Brad, la moș Neculai Ionescu.

Știu c-o să le fie ciudă Margaretei și lui Icuță! Pe dînși nu-i ia, că nu s-astîmpără și-l supără pe bătrîn. Am să le spun vestea așa, ca și cum n-ar fi cine știe ce lucru mare, ca să nu-mi strice cheful, după obicei.

Încep să scotocesc prin dulapuri, fără rost.

— Ce cauți? mă-ntreabă Margareta ursuză, ascuțindu-și un creion.

— Jambierele cele lungi... că vrea tata să mă ieie la Brad.

— Tata vrea și tu nu vrei! rîde Icuță.

Lui nu-i pot spune minciuni. Îndată mă prinde.

— Ai să te plictisești... zice cu nepăsare Margareta, rîcînd înainte creionul. Eu, una, știu că nu m-aș duce.

— Ba mie mi-ar fi chiar frică, face Icuță ochii mari. Moșneagul cela surd... și odăile celea cu morți și cu stafii... Brr!

Margareta își încearcă vîrfurile creionului pe limbă. Pe urmă vorbește cu glas coborît, fără să se uite la mine:

— Știi ce povestea tata, cînd a murit cellalt, moș Ion... L-au găsit înghețat, singur în casă cu cele treizeci de miște ale lui, care urlau și scuipau de pe sobe și de pe dulapuri de nu se putea apropia nimenea de mort...

Sînt de trei zile la Brad și nu mi-e nici urît, nici frică. Tata e veșnic dus pe la acareturi, pe la pădure, și eu stau acasă, la căldură, cu moșneaguțul puțintel la trup, ghemuit în cațaveica lui, din care nu ȳ se văd decît mîinile subțiri și papuceii cu moț. Tata zice că pe vremuri a fost om de seamă în țară, că vorba lui era vorbă de care pînă și Vodă asculta. Acum, glasul lui e șoptit și sovăitor. Ca să-și cheme slugile multe și netrebnice,

fluieră dintr-un țigănat de gît cu șnur, ca un măr-țisor. Barba rară îi tremură, tichia de catifea albastră îi tremură, și-n ochii stinși nu mai stăruie decît un fel de spaimă tulbure de cînd singurul băiat i-a murit nebun...

În fiecare dimineață mă duce de mînă în odaia cu stururile lăsate și stă acolo plecat și smerit, ca într-o biserică. Parcă se închină. De la o vreme mi-e frică de umbra ghemuită prin colțuri, de rafturile cu cărți mari și colbăite, care stau gata să se răstoarne peste noi, de cerbul împăiat, ros de molii, și mai ales de oglinda vînată, aburită de vechime, în care ne vedem amîndoi așa de mititei și așa de departe...

— Vezi, Luchi? Asta-i odaia băiatului meu, aieste-s cărțile lui... Și dincolo-i altă odaie, în care nu te duc pe mata, pentru că acolo a murit mama băiatului...

De odaia aceea nu mă apropii nici pe dinafara casei. Acolo, după perdelele grele de rips, moarta stă și acum între luminări înalte de ceară, care ard neclintit, fără să se mistuie. Icuță a văzut-o odată, și de-atunci nu mai vrea să vie la Brad pentru nimic în lume!

Abia mă mișc, îmbodolită peste palton cu un șal mare trecut pe subsuori și înodat zdravăn la spate. Parcă-s un pui de bogdaproste. Cobor de-a tăvălucul scările cerdacului. Mă duc cu tata la pădure.

Pe valea Siretului, casele cu acoperișuri de omăt țuguat sfredelesc văzduhul cu suluri albastre de fum. Peste livezile ninse, dealuri sure se suie unele peste altele pînă departe, la munții cu păduri de zgură și cu creste de argint.

Bordeiul pădurarului își scoate din troiene ogeacul strîmb și ochiul afumat. De-acolo iese, împingîndu-se greu pe ușă, o arătare ciudată: o căciulă zburlită, un cojoc mișos și o pereche de opinci.

— Apoi, îi bucluc cu Toader a Măriesii, cucoane! Vorba iese de-a dreptul din cojoc. Și sub căciulă clipește, speriați de soare, doi ochi somnorosi.

Cărarea pe care pornim duce în inima pădurii. Deasupra noastră se ține o vreme un stol de corbi, ca niște zdrențe de noapte rămase printre copacii albi.

Pașii ni se înfundă în puful proaspăt. Din toate părțile vine o liniște care parcă n-o să se sfîrșească nici-

odată. Mă tem să vorbesc. Pe urmă, un glas din fundul pădurii a strigat ceva, și vorbele ajung la noi împrăștiate, parcă vin de peste tot. Pădurarul răspunde gros, și glasul i se întoarce într-un tîrziu, subțiat, din depărtate adîncuri.

Într-o poiană, cîțiva stînjeni de lemne închipuie căsuțe ninse pentru vedeniile friguroase ale pădurii. Nu m-aș mira să văd un firicel de fum, ori o ferestruică scobită în omăt.

Ne oprim. Cărarea bătută se oprește și ea. Tata o ia înainte pe un drumușor înfundat, spre locul de unde iar îl strigă cineva.

— Cucoane!...

Parcă strigă într-o cofă!

Rămîn cu pădurarul. Omul se lasă icnind pe un trunchi, întinde o pulpană de cojoc și mă pofteste să stau. Blana mirosea a brînză iute, a fum și a usturoi. Îmi place. Miroase a cald.

S-a pornit de departe freamăt greu de apă. S-o fi dezghețat pîrăul vînat? Mă ghemuiesc în cojoc. Mi-e frică de apă.

— Ia... vîntul! zice omul, scuișind în ceea parte cu nepăsare.

Vuietul ne ajunge și trece pe deasupra noastră fără să ne atingă. Numai crengile de sus se zbat o vreme, speriate. În capătul poienii, un stejar și-a lepădat pe omăt, foșnind, cele din urmă frunze. Nu-i mai trebuie. Îmi scutur danteluța de promoroacă aninată de marginea șalului, deasupra frunții.

Oare ce-o să se mai întîmple?

Un vreasc a trosnit, pe aproape. S-a rupt singur. Nu-î nimeni. O cioară se lasă deasupra noastră, leșă-nîndu-se pe crenguța prea subțire. Parcă se cîntărește. Pe urmă se duce și ea.

Pădurarul fumează. Țigara arde greu. Omul trage din ea cu ciudă, sloboade fumul pe nas și se uită țintă în pămînt, cu gîndul aiurea.

Iar a vuit pădurea, dar vîntul n-a venit la noi, s-a dus în altă parte. Și cînd s-a făcut din nou liniște, m-am pomenit față-n față cu o veveriță. Stă pe-o creangă și

mănincă o alună. E roșie ca un smoc de frunze de toamnă pe care l-a uitat vîntul în copac...

Nu mă mișc, de frică să n-o sperii. Dar ea m-a văzut. Se întoarce cu spatele, să-mi arate stuful obraznic al cozii, pe urmă iar cu fața, să-i văd căpușorul mic de soarece.

Întind mîna. Vreau și eu o alună. Dar ea dă din cap, că adică nu se poate. Și dintr-odată se mistuie nu știu unde, fără zgomot, așa cum a venit. Clipesc des, ca trezită din somn. Oare n-am visat?

Pe omăt, lîngă șoșoni, găsesc o alună mozolită, cu urme de dințișori înfipti în coajă. O culeg repede și o string în buzunar.

Acasă, bătrînul îmi pipăie cu neliniște obrajii aprinși.

— Ce-i cu mata, Luchi? Ai fi răcit... Te doare ceva?

— Nu mă doare nimica... da-mi pare bine.

— Și de ce îți pare matale așa de bine?

Pipăi alună în buzunarul șorțului și răspund încet, fiindcă știu că nu mă aude:

— ...că s-a jucat pădurea cu mine...

MOȘ GHEORGHE ZAMFIRESCU

— Nu se poate să nu-ți aduci aminte de Gheorghe Zamfirescu, Luchi! *Capra cu trei iezi* de la el o știi. Nu-ți aduci aminte cum făcea ca lupul, și ție ți-era frică? A stat cu noi în odăile din fund, cînd ai avut tu anghină. Cînd mă doboră pe mine osteneala, el te veghea și-ți schimba compresele. Le puneă așa de ușor cu mîinile lui mari și muncite, că nici nu simțeai... Erai mărișoară doar, cum de nu-ți aduci aminte?

Mama se uită la mine cu muștrare și cu un pic de tristeță. Iar crede că mă prefac!

Moș Gheorghe Zamfirescu e un personaj despre care se pomenește des la noi în casă: „Pe vremea lui moș Gheorghe Zamfirescu...” Era omul de încredere al tatei, la țară. I se zicea Gheorghe Zamfirescu, spre deosebire de toți ceilalți Gheorghe, și mai mari și mai mititei, care argățiseră la noi de-a lungul anilor.

În seama lui erau toate.

Stătea în bucătăria din ogradă, unde era cuptorul de piine. Cînd plecam noi la oraș, toamna, se muta în antrețelul de dindos și ierna acolo, singur cu luleaua lui și un cocoșel american care-i slujea de ceasornic.

— Era suflet cu credință, zice mama, luminată la chip de parcă o bate-n obraz soarele curat de pe malul Moldovei noastre. Cînd venea la țîrg, îl întrebam: „Nu ți-i urit moș Gheorghe?” Și el răspundea: „D-apui cînd să-mi hie urit, duduică? Că ziua fac pîrtii prin ogradă și noaptea stau la foc ș-ascult viscolu-n livadă și lupchii în zăvoaie”... Cum de nu-ți mai aduci tu aminte de nimic?

Îmi aduc aminte de bucătăria din ogradă.

Era acolo un cuptor mare, care umplea toată încăperea. Și-n cuptorul acela ardea un foc de lemne nedespicate, care-și duhnea arșița pînă-n arșița de-afară.

— Asta-i gura iadului... zicea Icuță.

Și după ce se scoteau pîinile pîntecoase și se duceau sus, de mirosea a cald pînă în fundul livezii, se puneă în gura cuptorului, în spuză, o ulcică zmălțuită cu lapte muls atunci anume pentru mine.

— Lăptișor din cuptor, să ne crească fata mare! îl descînta Tana, pîndindu-l să nu dea în foc. Și rîdea cu ochii ei fără astîmpăr.

Era acolo, în bucătăria din ogradă, o laiță c-un lăicer vîrgat; o dungă roșie, alta verde și numai într-un loc una, subțirică, de culoarea bumbului de pădădie. La capul laiței seșea, îndoit, un cojoc mișos: cojocul lui moș Gheorghe Zamfirescu. Alături, o cutie de tablă cu tutun și două lulele negre, una lungă și alta cîrnă.

Îmi aduc aminte de laiță, de cojocul moșneagului și de lulelele lui; *Capra cu trei iezi* o știu și acum așa cum mi-a spus-o el, dar de moș Gheorghe Zamfirescu nu pot să-mi aduc aminte...

Am însă înaintea ochilor, de parcă ieri s-a întîmplat, îngropăciunea lui.

A murit în bucătăria din ogradă, pe laița lui, cu capul pe cojocul lui, lîngă lulelele lui. Nu știu dacă a zăcut sau nu. Văd doar cutia albă de lemn purtată pe umeri de patru vlăjgani — feciorii lui — ieșind pe

poarta larg deschisă și luînd drumul bisericii. În urmă, mama, tata, fetele, Icuță. Se duc după mort, dar nu plînge nimeni.

— A fost om cu credință și se cuvine să-l cinstim, spusesese tata la masă, încruntînd o sprînceană către fete, care se vede că n-ar fi prea vrut să bată drumul țintirimului, prin soare, în urma unui biet argat.

S-au dus cu toții și m-au lăsat singură.

Clopotul cîntă a mort calic, subțirel, în dungă. E soare... Cutia albă se depărtează pe drumul țintirimului, legănată pe umerii feciorilor. Și-n urma ei nu plînge nimeni.

Și mă văd încă cu mîinile încleștate de marginea ferestrei, la care abia ajung cu bărbia, plîngînd amar cu lacrimi grele, plîngînd fără să înțeleg, plîngînd, eu singură în toată lumea asta, pe omul de care nu-mi aduc aminte...

CASA CU CERDAC

GHITLA

Casa noastră e lungă cît un tren și are în față un cerdac înalt, cu zăbrele.

Casa de la poartă-i seamănă, numai că-i mititică. N-are cerdac, are cerdăcuț. N-are antret, are antrețel. N-are bucătărie, are bucătărioară. Și totuși, conu Neculai stăpînul ei vremelnic, zice că palatul lui de la poartă e mai bătrîn decît casa noastră.

Casa asta mititică, Luchi-fată, a făcut-o pe cea mare...

Oare n-a început și conu Neculai să ridă de mine, ca și ceilalți? Cum a putut o casă așa de mică să facă una așa de mare?

Stau singură în grădină, pe bucățica de umbră de sub ilieci. Am vrut să mă așez pe bancă, dar banca m-a fript de parcă m-aș fi așezat pe plită.

Casa de la poartă se uită la mine cu ochii închiși. Acolo, înăuntru, e răcoare. Aici, toate frig. În streșină, la soare, se scaldă-n colb o vrabie nebună. Și cerdăcuțul ține între zăbrele — parcă-i ține în dinți — o miță tăr-cată și un motan roș.

Cîța e mama lui Moti. Cîța l-a făcut pe Moti — și Moti e mai mare decît Cîța: parcă ea ar fi puiul lui. Și mama nu-i mama Liei, și Lia nu-i mai voinică decît mama? Cînd trece Hună cu covrigi și Ghitla se ține după el să-i dea și ei unul, abia ajunge cu creștetul la cotul lunganului. Și vezi, Ghitla l-a făcut pe Hună. Așa și cu casa...

Mă bucur că am înțeles. Parcă dacă întrebam, îmi spunea cineva ceva? Că așa fac toți: îmi răspund de

mîntuială, ca să scape de mine, și pe urmă rid. Și numai ei știu de ce rid...

Uite Ghitla în drum. Mi-e frică. Noroc că se teme de ciini și nu intră în ogradă.

Tare-i mititică! Nu știu dacă e mai înaltă decît mine. Dar e așa de groasă, că abia se-ntoarce. Și cum o fi ducînd un cap așa de mare pe-un gît așa de subțire? Obrazul ei e ca hîrtia cea groasă de făcut pachete, ș-așa de lat, de parcă și nasul, și gura și ochii ar fi mîzgălite cu creionul, care de care mai strîmbe. Îți vine să le ștergi cu radierul pe toate și să le scrii din nou, fiecare la locul lor.

Ghitla poartă și vara și iarna un șal mare, negru, și ghete bărbătești cu gumă, totdeauna pline de glod. Nu cere de pomană. Scoate numai de sub șal mîna roșie, cu degetele așa de scurte, că parcă-s retezate, și rîde. Și cînd rîde cască o gură așa de mare și de pustie, încît toată lumea îi dă ce-i dă, numai să n-o mai vadă rizînd. Ghitla strînge repede mîna sub șal și zice:

— Mersi...

Toată lumea-i dă afară de Hună.

„Covrigi prospete! Prospet' còvrigeee!”

Hună aduce covrigi de cei mici în formă de B, cu sare. Se sfarmă-n dinți și poți mîncă oricîți, fără să te sature. Haralamb al dascălului se laudă c-a mîncat odată o sută. Parcă are el atîtea parale!

Ghitla se ține după Hună, gîfiind. Din cînd în cînd, cineva pune un covrigel în mîna ei întinsă.

— Mersi... zice Ghitla.

Dar n-are cînd pune covrigul la adăpost, sub șal. Hună i-l ia și-l aruncă la loc în coș, să-l mai vîndă o dată. Și pleacă mai departe, cu Ghitla după el, fudul de parcă cine știe ce boier mare ar fi și ce negustorie de seamă ar învîrți.

Domnul Leizăr, butnarul, mi-a spus cînd dregea puțnica pentru murături că Hună o și bate pe Ghitla. Săraca Ghitla! Dacă-i așa de mititică...

Mama face butoniere la pieptarele mele de pichet. Cum poate cineva să facă butoniere?...

Mi-a dat și mie o peticuță și un ac cu ață, și mi-a tăiat o cheutoare. Dar marginea s-a destrămat, așa s-a încurcat și-a ieșit din ac, iar acul întîi m-a împus și pe urmă s-a vîrit nu știu unde printre scîndurile cerdacului, de nu l-am mai găsit.

— Lasă-te păgubașă, Luchi. Ești prea mititică.

Mama împunge, împunge și pe urmă stă.

— Mamă, eu am să fiu totdeauna mititică?

Mama se gîndește la altceva și nu-mi răspunde. Stă cu acul înfipt în cusătură și se uită pe deasupra grădinii la ceva care nu se vede. Cum de nu simte ea cu ce inimă, cît ca un ghemușor de spină, aștept răspunsul ei?

Aș întreba a doua oară, dar știu că-i degeaba. Așa-i mama uneori: aude tîrziu și-mi răspunde după ce-am uitat ce-am întreat-o.

— Ce zici?... Desigur că ai să fii totdeauna mititică... dacă ești cea mai mică dintre toți!

Tip înăuntrul meu, amețită, și mi se pare curios că nimeni nu aude nimic. Așa-s oamenii mari, nu le pasă... Oare și eu, cînd am să fiu mare?... Dar eu n-am să fiu niciodată mare. N-a spus mama că am să rămîn așa? Ca Ghitla!

— Ca Ghitla, mamă?

— Desigur, dacă n-ai să mînci. Parcă Ghitla de ce-a rămas așa, pocită? A făcut mofturi la masă: asta nu-i place, ceea nu-i place... și iaca!

În sara asta tata a întîrziat în oraș, și mama are căutătura de zile rele, care vede tot. Nuța a citit prea mult — mai dă-le-nco-lo de examene! — și-i cu ochii scoși; Margareta a venit la masă fără guleraș și cu șnururile de la pantofi desfăcute... Iar mîinile lui Icuță, cu toate că el se jură că s-a spălat, și încă de două ori, cu apă caldă și cu săpun, nu par deloc curate.

— Cît despre Luchi, o și văd că începe-a face mofturi la mîncare.

Icuță sîsiie printre dinți, abia auzit, o melodie ale cărei cuvinte, potrivite de el pentru împrejurări ca asta, numai noi le știm:

Ian ascultă tobă bună,

Mamele mereu cum sună...

Rîdem, pe-nfundate.

Și tocmai în seara asta avem brînză cu smîntînă!

Nu pot să sufăr brînză cu smîntînă. Și mama știe... Atunci, de ce-mi pune în farfurie un bulgăre cît capul meu de mare? Măcar de m-ar lăsa s-o mă-nînc cu ceapă verde, ca tata...

Încep să înghit bucăți mari, nemestecate. Merg **greu, dar merge. Îmi dau lacrimile, dar înghit înainte.** De la o vreme însă, brînză îmi stă în gît și parcă are de gînd să se întoarcă înapoi, pe nas. Mă înăbuș. Nu mai pot.

— Ce-i cu mata, Luchi? întrebă tata încruntînd o sprînceană, a îngrijorare.

Se clatină casa cu mine, și parcă sîntem mulți, tot mai mulți în jurul mesei.

— Brînză...

— Ai mîncat-o toată! se bucură din senin Margareta.

— De ce-ai mîncat-o, dacă nu-ți place? zice mama, blînd.

Simt miinele ei reci pe fruntea udă și închid ochii, dusă:

— Ca să nu rămîn mititică... ca Ghitla!

CU LIMBĂ DE MOARTE...

A murit bunica!

De-o bucată de vreme, de cînd a venit la noi, în toată casa miroase a acru, a doctorie. Pe bunica n-am văzut-o deloc, iar mama parcă-i plecată de acasă. O văd rar, și totdeauna cu ochii roșii, ca atunci cînd o doare capul. Dar n-o doare nimic.

Icuță n-a mai ieșit de la internat de nu mai știu cînd, și Margareta e dusă la neamuri. Țiue casa a pustiu.

De la conu Neculai, unde-mi fac veacul, o zăresc în drum pe Ghizela. Nu poate deschide poarta. Duce pe pumn o pălărie mică, de care atîrnă un vâl lung, negru. Sar să-i deschid. Poate-mi „zice“ vreun cîntec...

Dar Gizela clatină din cap și oftează:

— Cîntec?... Nu se cade... Ce, nu știi? A murit de-acu' mamaia de la mamaia matale...

Alerg acasă. Alerg acasă. Pe cerdac miroase a biserică și-n salon ard lumînări, ziua mare.

— Mamă! Mamă!

Cineva străin mă ia pe sus:

— Ce cauți aici?

Tasia m-a suit într-o trăsură. Mi-a pus pardesiul peste pestelcă, șosetele mi-s murdare... Și nu-mi place să merg cu Tasia în trăsură! Stă așa de fudulă, că ar putea crede lumea că e mama mea... Încep să plîng, de ciudă.

— Săraca coana mare! oftează Tasia. Așa i-a fost scris...

Mă uit la ea cu spaimă. Uitasem că a murit bunica... Și nu mai plîng.

Ne oprim la o casă mititică, în care stă un om mare și bun: bădia Goghi. Mă așteaptă în porțiță, cu Margareta de mînă. Și dintr-odată mă simt și eu, nu știu de ce, pentru întîia oară în viața mea, om ca toți oamenii.

— Trebuie să ne ia și pe noi! izbucnește Margareta trîntindu-se jos pe prag. Trebuie! I-am spus și tatei că nu rămîn, și nu rămîn! Deseară-l scoate și pe Icuță de la internat. Trebuie să ne ia pe toți, că doar e bunica noastră!

— De bună seamă... încuviințează blajin bădia Goghi, de sus, de lîngă streășină. De bună seamă... numa scoală-te de-acolo, că-i răci...

— Unde să ne ia? întreb eu.

— La țară, că acolo o îngroapă pe bunica, cu băbă-icu. Așa a lăsat ea cu limbă de moarte...

Lumină mare peste cîmp și peste dealuri... Ceață albăstrie înseamnă, departe, drumul cotit al Moldovei.

Pe noi ne-au lăsat cu trăsura în drum. Patru oameni au luat pe umeri sicriul de tablă și-l poartă încetîșor prin țintirimul de țară, năpădit de buruieni. Lumînările își topesc lumina în lumină, iar cîntecul preoților se risipește peste straturile sălbătăcite, însemnate cu cruci. În urma cutiei, în care nu înțeleg cum poate sta culcată

bunica, păsește mama, de mină cu bunicuța. O poartă ca pe-un copil care învață să meargă...

Stăm în trăsură, la umbra poclitului. Icuță vorbește cu Margareta. Vorbește încet, parcă se sfiește de ceva. Și mi se pare că, dac-ar ridica glasul, toate dealurile ar răsuna și l-ar auzi toată lumea.

— Ai văzut pe băbăicu? întrebă el.

Unde l-o fi văzut Icuță pe băbăicu?... Eu am zărit în biserică, într-un săcușor pe care-au să-l puie în groapă la picioarele bunicăi, niște oase și ceva rotund, cenușiu și umed.

Margareta se apără cu mîna în dreptul ochilor, ca de-o albină. Ei i-a fost drag băbăicu...

— L-ai văzut? stăruie Icuță.

— Nu-i adevărat! Acea nu era băbăicu... țipă Margareta, minioasă și umilită. Și începe să plîngă, ghemuită sub poclit.

Convoiul se depărtează prin țintirimul rumenit de toamnă. Zvon de glasuri, cîntece de moarte, se aud tot mai potolit. Mama, cu bunicuța de mină, e acum departe peste vale, în urma cutiei care scipește la soare. E tot mai departe, tot mai mică. Și în jurul ei, crucile vechi și negre, ori noi, de lemn tinăr, sînt tot mai multe și tot mai mici...

Vizitiul trage caii la umbra unui cireș sălbatic, se așează pe scara trăsuri, hurducîndu-ne, și-și aprinde țigara. Mă uit la cireș. Pe codițele ca spinii n-au mai rămas decît simburii ciuguliți de vrăbii.

Icuță geme încetîșor, cu ochii în depărtarea care ni-i fură pe toți. Avem tustrei același gînd: oare or să se mai întoarcă vreodată de acolo, dintre cruci?

— Mamă...

— Mai rău de *ghiata* cucoană Casandra, săraca... se amestecă vizitiul în tăcerea noastră, oftînd în două cu tutun. Și doară duduca Ilenuța o lăsat cu limbă de moarte să nu-i spuie nimenea *ninicuța*... „Mămuca să nu știe c-am murit, o zis dumneaei înainte de a închide ochii. Să-i faceți scrisori ca din partea mea și s-o țineți așa cît a mai trăi"... Da' unde-o fost chip! Că-n ziua și-n ceasu-n care și-o dat dumneaei sufletu, cucoana Casandra, care-mpungea după obiceiul dumisale, o pus

acu-n cusătură ș-o zis numa atitica: „Iaca, o murit și Ilenuța me"... Și s-o plecat înaintea icoanelor și s-o închinat. Da' de plîns, n-o plîns... Cum să plîngă, dacă din ceasu acela ochii dumisale, sărăcuții, n-o mai avut lumină?... O ieșit pe cerdac, *achipăind* păreții, și m-o trimăs la nepotu dumisale de peste vale, la cuconu Mihăiță. „Mihăiță maică, i-o zis, bate telegramă la Eș, să mi-o aducă pe Ilenuța aici, s-o îngrop lîngă tătine-său și lîngă mine, cînd s-a îndura Cel-de-Sus să mă strîngă"...

Ascultăm tustrei, cu ochii goi în lumina care ne doare. Țigara vizitiului s-a stins la jumătate. O scupă-n drum. De departe se aude plîns, și încep să cînte clopote. Cîntă grăbit și parcă vesel, de sărbătoare, nu de mort. Miroase a flori de cîmp și a tămîie.

— Hm!... Și doară s-o rugat duduca Ilenuța, Dumnezeu s-o ierte, să nu-i spuie... Cu limbă de moarte s-o rugat...

Și mai scupă o dată în drum, cu lehamite.

Cu limbă de moarte...

Nu prea înțeleg cum vine asta, dar trebuie să fie ceva grozav. Ceva peste care nu se poate trece...

Cînd spui o vorbă cu limbă de moarte, toată lumea e datoare să te-asculte și să te creadă. Altfel, cine știe ce se poate întîmpla!

Azi am văzut plecînd cucoare. Margareta însă ține morțiș că erau cocostîrci. Parcă nu le-am văzut eu? Erau negre și țipau ca și astă-primăvară, cînd mi le-a arătat bunica de pe cerdac.

Săraca bunică! Cum a rămas ea singură acolo, în țintirimul pîrlit de toamnă... Oare mai aude ea cucoa-rele?...

Bunicuța se duce-n fiecare zi, dibuindu-și drumul cu bastonul, să-i aprindă o luminărică lîngă cruce. Da' de plîns, nu plînge: cum să plîngă, dacă i-au murit ochii?

„...Și doară s-o rugat duduca Ilenuța, cu limbă de moarte"...

Mă gîndesc la bunica și-mi vine să plîng. Dar Margareta nu se gîndește decît la cocostîrcii ei.

— Erau cocostirci, că erau albi. I-am văzut.

— Parcă eu nu le-am văzut că erau cucoare? Erau negre.

Glasurile ni se ascut, a sfadă. Pînă la urmă știu că mănînc bătaie, dar cum să zic că erau cocostirci, cînd erau cucoare?

— Ce-i asta, fetelor? Frumos vă șade?

Mama a răsărit lîngă noi, nu știu de unde, ca din pămînt, după obiceiul ei.

— Dacă Luchi zice că erau cucoare! mi-o ia înainte Margareta.

Cum să-i spun mamei, ca să mă creadă măcar ea, pe mine, pe care nimeni nu mă crede?

— Dacă le-am văzut cu ochii mei! Și i-am spus de-atunci că-s cucoare... i-am spus... cu limbă de moarte!

HAIMANA!

Cerdac de lemn, cu zăbrele roșii. Fiecare dintre zăbrele e o cucoană mititică, strînsă tare-n corset, fără cap, fără mîini și fără picioare. Nu știu cîte-s. Le număr, cîte zece, cîte zece — și nu le mai isprăvesc de numărât.

— Îs cinzeci și șapte, cu cea groasă din colț, cu tot, zice Margareta.

— Cinzeci și șapte de milioane? întreb eu.

— Ești o proastă!

Că-s proastă, știu. Toată lumea mi-o spune, de dimineață pînă seara. Dar tot nu știu cîte cucoane sînt la cerdacul nostru...

Treptele, înalte încă pentru mine, cu scîndura ușor scobită la mijloc, poartă scrise cu colb sau cu glod urmele unor labe mari de cîine.

— Iar mi-o feștelit cerdacu, haimanaua dracului! ocărăște Tasia în fiecare dimineață, frecînd îndesat scîndurile cu peria.

De la cerdac, ograda coboară grăbit la vale, pînă-n poartă. Cărarea pietruită face cîteva ocoluri, așa, fără nici un rost, lungind drumul de pomană. Șanțul

de la cișmea se ține cuminte pe-alături de cărare, să nu-i fie urît. De-o parte și de alta, ograda se întinde cu suișuri și cu scoborișuri, cu cotloane și cu prăpăstii. Zămnicul cu acoperiș de șindrila parcă-i o broască țestoasă adormită, care a prins mucegai. Ce-ar fi să se trezească într-o zi și să plece la plimbare?...

Peste ograda asta stăpînim noi: Cotarla — haimanaua — și cu mine. Ceilalți intră, ies, își caută de treburile lor. Noi două n-avem treburi. Și-ograda-i fără de sfîrșit.

Cotarla e deșirată, cu blana roșie ieșită de soare și ciupită de molii, cum e cațaveica Tasier. Labele i-s din cale-afară de mari și niciodată curate. În sfîrșit, cineva căruia i-aș putea fi dată și eu de exemplu! Dar parcă cine se gîndește la asta? A sosit într-o zi, nu se știe de unde. A deschis singură porțița pe care eu încă n-o pot deschide, a venit întins la cerdac, a urcat fără grabă și fără sfială treptele și s-a așezat ca la ea acasă, cu botul pe labe.

Tata își citea jurnalul. A coborît o sprinceană a supărare și-a întrebat:

— Ce caută aici cotarla asta?

— Cotarla o cheamă? m-am bucurat eu.

Cotarla a bătut scîndura cu biciușca cozii. Îi ieșea colb din coadă.

Dar Tasia s-a înfățișat cu vătraiul:

— A hi turbată și te-a mușca, săracan de mine!

Fără să-și ridice capul, cățeaua i-a arătat, sub buza cafenie, colții tari.

A venit și mama. Ochii ei buni au întîlnit privirea suflată cu aur a veneticei.

— Las-o, Tasia... E noroc la casă.

— O dat să mă muște... a pîrit-o Tasia, morocănoasă.

— Nu-i adevărat. A vrut să rîdă! am apărât-o eu.

Și Cotarla a rămas la noi. A fost pusă imediat în porție.

Dar porția nu-i ajunge niciodată. După ce linge bine strachina, de ies la iveală, curați, cei doi cocoși

de smalt, de pe fundul ei, sare în ograda de dindos. Găinile cotcodăcesc, rațele se supără. Cotarlei însă nici nu-i pasă. Adună toată mămăliga de lângă cotet, cercetează treuca, ronțăie fără plăcere câteva grăunțe apoi, vine să se așeze sub ferestre. Stă pe coadă și așteaptă. Poate mai pică ceva...

În fiecare sîmbătă, cînd vine acasă, Icuța se duce la bucătărie s-o vadă mîncînd.

— A dracului mai mîncîcă! Parc-a scăpat și ea de la internat! zice el cu admirație.

Din cînd în cînd, Cotarla se face nevăzută. Trece o zi, trec două. Începe să-mi fie urît. Umblu de colo pînă colo fără nici un rost.

Și într-o dimineață ne pomenim cu ea pe prispa bucătăriei. Doarme. Tresare din somn, se întinde și suspină. Parc-ar dura-o ceva. Dar spre seară se scoală veselă, mîncîcă pentru toate zilele cîte le-a lipsit, se scutură, strănută — și mă-ndeamnă la joc, ca și cum nimica nu s-ar fi întîmplat.

În ușă, Tasia își împreunează mîinile sub pestelcă și clatină din cap:

— Căzătura dracului!

La drept vorbind, Tasia spune o vorbă mai urită, pe care eu n-am voie s-o repet: două silabe scurte și aspre pe care le azvirle îndesat, încruntîndu-și sprîncenele albe.

— De ce-o batjocorești? Poate că s-a dus și ea... să-și vadă copiii, ca Tinca.

Așa face Tinca, spălătoreasa. Cînd îi abate, lasă treaba baltă și se duce să-și vadă copiii. Are mulți. În fiecare an face cîte unul și, cum îl face, cum îl dă de suflet. Lipsește cîte-o zi, două, apoi se-ntoarce ca și Cotarla, somnoroasă și lihnită.

— Ce copii? rîde Tasia, rea. Parcă o păcătoasă ca asta face copii?...

— Nici tu nu faci copii, zic eu.

Și mă mir de ce se supără așa de tare Tasia.

LA JOACĂ

Nu-s mult mai înaltă decît Cotarla. Ba, cînd vreau să merg ca ea, în patru labe, sînt mai mică. De aceea își ia față de mine un aer de superioritate, care nu mă supără deloc. Cu Cotarla alături îndrăznesc să mă avînt pe vale, în aventuri fioroase, pe care pînă acum mi le inchipuiau numai, de sus, de pe cerdac.

... Cum trecem de pădurea de brusturi, în care n-am călcat încă picior de om, șanțul de-un lat de mînă se preface în rîu turbat cu apă blestemată. Mă apropiu de el, și mă strînge frica-n spate: departe, pe celălalt tărîm, sub malbe uriașe cu fruct de cantalup, stau la pîndă oameni negri și buzați, cu arcuri și săgeți.

Lîngă mine, Cotarla se face că nu-i pasă. Culege muște din zbor și le mestecă, clempănind. O chem aproape și ținem sfat. Mă înțelege. Bate colbul cu coada și latră fără glas, să n-audă vrăjmașii. Pe urmă se ridică, încet...

Acu-i acu! Închid ochii și mi-i astup cu pumnii, pînă mă dor. Dacă aș vedea, pe loc m-aș preface, în stană de piatră. Și aș rămînea ocolo mii și mii de ani, și m-aș uita cum îmbătrînesc și cum mor toți ai mei, și n-aș putea să plîng măcar: cum să plîng, dacă-s de piatră?...

Într-o zi o să sosească Făt-Frumos, să mă stropească cu apă vie... Dar dacă seacă pînă atunci fîntîna cea bună, cum a secat fîntîna din ograda bisericii? Ori se-mpiedică Făt-Frumos și sparge urciorul, ori uită, ori rătăcește drumul? Cîte nu se pot întîmpla! N-am văzut eu în fața unei școli, lîngă Mitropolie, un domn alb, de piatră, care stă pe un scaun alb, de piatră, și citește într-o carte, tot de piatră — și nimeni nu mai poate face nimic?

Nu văd ce se-ntîmplă dincolo de noaptea dure-roasă a ochilor mei. Nu văd, dar știu: Cotarla se dă de trei ori peste cap și se preface în bălăuroaică. Zboară peste apele urite care se-nalță s-o înghită și, într-o clipă, îi face pe vrăjmași una cu pămîntul. Apoi își ia din nou înfățișarea ei de toate zilele și mă așteaptă pe mal prinzînd muște — că, adică, nu s-a întîmplat nimic...

Trec riul, secat ca prin farmec, pe fundul căruia se usucă coji de cartofi și felii de lămâie din ceai. Sînt emoționată, îmi simt bătăile inimii.

— Mersi, Cotarla... .

Dar Cotarla se face că nu pricepe. Își caută cu dinții un purice prin blană. Nu știu ce să spun și nu știu ce să fac... .

Ca să nu stau degeaba, culeg un fruct turtit și cleios de nalbă și-l mestec îndelung în silă, cum face Cotarla cînd mănîncă grăunțe.

MOȘ-CRĂCIUN-CU-BARBA-ALBĂ. .

Moș Crăciun a început să umble de cu toamnă prin tîrguri și prin sate, să vadă ce purtare au copiii.

Nimeni n-a vrut să mi-l arate, dar eu l-am recunoscut. Trece uneori și pe la poarta noastră. Are un palton cafeniu, vechi și ros, cu guler care-a fost de blană și-a rămas de piele, ca Moti după ce-a avut rapăn. În loc de căciulă, poartă un fel de tichie împletită, și-n picioare tirăște niște galoși terfeliti, unul mai mare și altul mai mic, fără ghetete pe dedesubt. Barba i-e argintie, lungă și cu șfichi, ca-n poze. Ochi n-are; numai sprîncene. Gură n-are; numai mustăți. Are însă nas, un nas mare și roșu ca un morcov. Se oprește-n poartă, să mă ispitească. Îmi iau atunci un aer spășit, de fetiță care-n viața ei n-a făcut nici o poznă. Aș vrea să mă știu frumoasă. Îmi potrivesc codițele la urechi, îmi înalț sprîncenele a cumînțenie și fac gura mică.

Tasia, ca o femeie proastă ce se află, iese-n ușă bogănită :

— Iar ai pornit-o la calicit, bețivu dracului ?

Cînd e vorba de Moș Crăciun, Cotarla e de aceeași părere cu Tasia. Latră la el și-l mîriie ca pe factorul poștal.

Moș Crăciun se depărtează încetîșor, cu nasul în pămînt. Mi se strînge inima de milă. Tasia rîde, Cotarla se gudură, bucuroasă, de parc-a făcut cine știe ce ispravă.

Mă uit urît la amîndouă :

— Rîdeți voi... da' lasă, c-o să v-aducă Moș Crăciun cîte-o bortă de covrig !

Ograda-i albă, zămnicu-i alb. Numai gardurile au rămas negre. Pe omătul de sticlă, crengile salcîmilor întind horboțică albastră de umbră.

Am suit și-am coborît în fugă, la întrecere cu Cotarla, treptele cerdacului. Cînd mă uit încrucișat, îmi văd obrajii roșii ca paltonul meu roș.

Tresar. Moș Crăciun stă în poartă și se uită la mine : se uită numai cu sprîncenele. Pe albul omătului, barba lui pare afumată. Și-i zgribulit, și-i flămînd... .

Adică nu-i el chiar așa, dar se preface, ca să mă puie la încercare... Ce-ar fi dacă m-aș pune bine cu el, acum, în preajma Crăciunului ?

Tasia nu-i acasă, să-l alunge cu ocări. Intru pe din-dos. Din paneraș, dintre cele patru colțuri de franzelă scobite de miez și umplute cu dulceață de vișine, îl aleg pe cel mai mare, mai rumen și mai plin.

— Pe asta l-ar fi mîncat Icuță... mă gîndesc cu oleacă de părere de rău.

— Ai și flămînzit?... Vezi, dacă nu mănînci la masă ?

Mama-i dincolo și-i cu spatele. Dar mama vede și cu spatele... .

Am scăpat. Numai de nu m-ar da de gol Cotarla ! Însă Cotarla nu latră la moșneag, ca de obicei. Se vede că nu-i Tasia acasă. Coboară alături de mine drumușorul tăiat în omăt și mi se uită din cînd în cînd în ochi, că, adică, știe ea ce știe.

Întind mîna peste porțiță. De cealaltă parte se întinde o cange mare și neagră. Dar colțul de piine s-a mistuit între mîinile noastre. Moș Crăciun mormăie o vorbă urită și pleacă repegior : la colțul străzii, legă-nîndu-se între două coșuri mari de papură, s-a ivit Tasia.

Și, în omăt pînă la piept, mîriind cu dușmănie, Cotarla înfulecă hulpav piinea de furat. Pe albul fără pată a rămas doar o bobită de dulceață, ca un strop de singe închegat.

În casă miroase a migdale prăjite și-a apă de flori.
Miroase a Crăciun. . .

Mă uit pe geam. Omătul e albastru cum e cerul primăvara, iar cerul e limoniu ca aripile fluturilor de toamnă.

— Mamă, unde-și lasă Moș Crăciun zambalica și tîrlicii, cînd își pune pelerina de catifea cu glugă, tivită cu pufoșor alb ?

Mama așează turtele. Ia de pe tabla foile, subțiri de te vezi prin ele, le potrivește rotund cu foarfeca pe farfurii, le presară cu migdale pisate și le stropește cu sirop. Sub masă, Cotarla culege fărămiturile : nu-i mare lucru, dar decît nimic. . .

Mama se întoarce, mirată.

— Cine ți-a spus că Moș Crăciun umblă cu zambalică și cu tîrlici ?

Rîde. Nu-i răspund. Parcă m-ar crede ?

Într-un tîrziu somnoroasă :

— Mamă, să-i spui te rog lui Moș Crăciun că nu-s eu de vină. . . Cotarla, nu eu. . .

VINE POPA CU AJUNUL

— Scoală, Luchi, că vine popa cu Ajunul !

Mă frec la ochi și nu-mi vine a crede că s-a făcut ziua. Niciodată nu m-am sculat așa devreme. Casc, mă-ntind. Mi-e mai somn decît aseară !

Lumina de-afară e groasă ca laptele : se lipește de geamuri și nu poate să intre în casă. În fața focului din sobă, Margareta stă grecește pe covor și se piaptănă. Icuță se încheie la ghetе, dar nu nimerește găurile pentru că rîde.

Povestește cum, după fiecare înmormîntare, părintele Țucă, milos din fire, face popasuri lungi în colț la domnu Pincu — ca să-și dreagă inima.

— Dumnezeu să-l ierte pe răposatul ! oftează sfinția-sa după fiecare pahar.

— Cine mu'it numai învie ! își răspunde singur, umplîndu-și la loc paharul.

Dar, încălzindu-se de la o vreme, și mai pornind și niște blăstămați de țigani din Mahalaua Lăutarilor să-i

„zică“ fierbinte și îndesat, cum îi place sfinției-sale, își scoate părintele potcapul, îl așează cu cinste pe masă, între pahare, și-l dăscălește blînd, înălțînd arătătorul în dreptul nasului :

— Șazi colе binișor, și nu te supăra. . . că lui Veniamin i-o venit gust să joace și el olecuță, ca omu. . .

Și, adunîndu-și poalele și uitînd de povara pîntecului, începe a frămînta podelele ca-n vremea de demult a tinereții, pînă-i iese codița albă din gulerul anteriorului și pînă nu mai poate.

Atunci, se lasă gîfîind pe scaun, își șterge obrazul cu basmaua căpătată la luminare, își netezește părul cu palmele și-și așează cu smerenie potcapul pe cap.

— Eh ! Cine-o mu'it nu ma-nvie, Veniamine taică ! oftează el, de data asta mai mult de jalea lui decît de-a răposatului.

Părintele Țucă se pornește cu Ajunul cu noaptea-n cap, că are popor mult. Mărunțel și înfoiat în anterie, intră prin ogrăzi, izbind portița cu umărul, măturînd omătul cu patrafirul și împrăștiind pe nas și pe gură abur gros, de parcă i se topește barba în ger. În urma lui, dascălul Petrache calcă cu grijă, tipărînd omătul de parcă n-ar avea altă treabă decît să astupe cu galoșii lui urmele lăsate de bocancii potcoviți ai părintelui.

Au început să latre, ca la urs, cîinii de prin vecini. Pe Cotarla au închis-o în bucătărie. Ei nu-i e drag părintele Țucă, iar în bucătărie e bine azi : se cenătuiește curcanul pentru mîine.

Icuță intră și iese pe ușă, pîndind. N-are astîmpăr. Nasturii tunicuței lui de mare ținută sclipesc a sărbătoare. Pe lingă el se frămîntă Margareta, „ghiavolul“, cum a botezat-o a doua oară, cu nume păgîn, popa Țucă. Și-a pieptănat numai una din cele două cozi, din care-și răsucesște cite un culbec galben la fiecare ureche. Dar astăzi nimeni n-o mai bagă-n seamă. De-ar fi casa gata pînă sosește părintele !

— Vine popa, Luchi !

Șterg cu batista geamul aburit, și inima neastîmpărată pornește iute, cu o bucurie care doare puțin.

Trop, trop, trop. . .

— Fugi din ușă, să nu răcești !

— Nașterea Ta, Hristoase, Dumnezeuul nostru...

Părintele Țucă se închină la icoane, ne viră sub nas, pe rînd, pernuța mîinii cu miros de tutun și busuioc și începe să adulmece cu nasul mititel și roș aerul călduț din odaie :

— Pui rămășag, cucoană Catia, c-ai făcut și cu fisticuri !

— Am făcut oleacă anume pentru sfinția-ta, că știu că-ți plac... răspunde mama ferindu-și zîmbetul.

În fiecare an, părintele Țucă blagoslovește și gustă turtele. Gustă cîte-o farfurie întreagă din fiecare fel, risipind pe patrafir fărămituri subțiri, nucă pisată și mărgelile de sirop. După ce blagoslovește și vinul, gustîndu-l și pe el cu răbdare și cu socoteală, se urnește greu de lingă sobă, cercetîndu-și sub patrafir catarama curelei și lărgind-o puțin.

Se face liniște. Toată lumea știe ce-o să se întîmple. Știu și eu, că mi-a spus Icuță. Dasașul își duce din timp în timp mîna la gură.

Părintele tușește, să-și dreagă glasul :

— Și de Sfintu Ion, cucoană Catia, n-ai uita mata să trimeți la biserică o colivioară și-olecuță de vinișor de ista bun, de sufletu lui conu Ionică, Dumnezeu să-l ierte și să-l hodinească...

— Părinte Veniamine, răspunde mama domol, iar ai uitat : pe tata îl chema Alexandru, nu Ion...

Părintele Țucă își înalță a mirare pămătufurile sprîncenelor, apoi se luminează :

— Că bine zici, taică! Ei, bată-te! Conu Ionică era socru lui conu Gligore, de-alătura... Mai uit și eu, la o zi ca asta. Dă, bătrînețele !

Părintele s-a dus, valvîrtej, să vestească nașterea lui Hristos și să blagoslovească și pe la alte case turtele și vinul.

În urma lui, a început să ningă.

Sus în cer, dincolo de văzduhul de cilți, îngeri mărunței și harnici potrivesc cu forfecuțe de argint foi subțiri de turte pentru masa cea mare. Și fărămiturile albe cad peste ograda noastră încet, ostenite, că vin de departe...

Tare-s mari !

Îmi iau paltonul și fug afară să le prind cu gura, ca Cotarla.

VESTE DE LA BUNICUȚA

Prin minsoarea cuvioasă, de sărbătoare, s-a oprit la poartă oaspete străin. Nu-i Moș Crăciun dar aduce daruri. Îl cheamă Panaite Havrici. Poartă cojocel cu față roșie, căciullă zburlită și cizme scurte, cu carimbul răsfrînt. Tata i-a întins mîna, i-a zis „bădiță Panaite” și l-a poftit în casă.

Omul și-a netezit cu amîndouă palmele pletele lungi cu cărare la mijloc, s-a plecat cu smerenie și a vorbit rar, ca din carte :

— Sărut mîna, duducuță dragă, și-ți foarte mulțumesc pentru cinste, cucoane Iorgule. Dară eu n-am cînd zăbovi. Am venit la Eș de mi-am luat fecioru de la seminar. Am stat de vorbă cu părintele director ș-am aflat că Gheorghies a meu are purtări frumoase. De aceea mă vedeți acuma cu inima ușoară. Pe fecior l-am mînat de-a dreptul la gară cu buclucurile lui, iară eu am venit să vă aduc niște lucrșoare de la cucoana Casandra, bunica domniilor voastre. Și pe urmă oi grăbi și eu la gară, să nu prăpădim *trinu*, ca s-apuce Gheorghies desară colindele-n sat.

Omul s-a aplecat deasupra traistei.

— Ce face bunicuța ? a întrebat mama cu glas schimbat, micșorat și dulce : glas de nepoată.

— Apoi, îi sănătoasă... numa cît nu vede. Da' de astîmpărat tot n-o rabdă inima să s-astîmpere, și somnul tot nu se prinde de dumneaei... Și mi-o dat în grijă să păzesc ca pe ochii din cap cutia asta, că-i pentru duducuța cea mititică. Cică nu care cumva să se farme moaca dinuntru...

Singură în odaie, desfac cutia. Lăcrișă de carton e învălîtă în jurnale multe, și peste fiecare jurnal e legată cu cite-o sfoară innodată cu strășnicie. Ridic capacul cu zăbavă, ca să-mi lungesc bucuria așteptării. Pe o salteluță albastră doarme, cu ochii închiși, o pă-

pușă de porțelan. Așa-i de albă, că parcă-i bolnavă. O strig încetitor, să nu se sperie :

— Moaca...

Păpușa s-a ridicat, a deschis ochii și a râs la mine. Panaite Havrici are dreptate : așa o cheamă. Se vede că i-a spus bunicuța.

Ne uităm una la alta, stingherite amîndouă. Nu știm cum să-ncepem vorba. Moaca are ochii verzi, ca frumizișoarele de magheran, și nasul cîrn : cînd treci cu degetul peste el, abia îl simți. Îmi arată costumul ei tirolez, pestelcuța brodată, pălăria cu pană de cucuș și ciuboțecele cu șnur. Îmi arată și rufăria, de la care nu lipsește nici un bumb. În punga de mușama cu curelușă peste umărul ei descopăr un ban de argint. Moaca îmi spune că mi l-a trimis bunicuța. Știam eu și fără să mai îmi spuie ea !

Ne ghemuim amîndouă în pat și vorbim despre bătrînă.

Bunicuța mi-e străbunică. Bunica a murit tînă ră încă, dreaptă și frumoasă. La moartea ei, bunicuța a orbit. Trăiește singură în casa pustie de la țară, prea mare pentru ea. E mititicuță și adusă puțin de spate, iar obrazul alb și ochii care-și lunecă privirea pe deasupra lucrurilor, fără să le vadă, o fac să pară artificială, ca o păpușă care ar fi îmbătrînit.

Poartă, de cînd o știu, o rochiță de rips verde, cu jacheta tăiată în cîini mulți și tivită cu catifelute negre. Și peste părul alb, ușor îngălbenit de vechime, o dantelă neagră în trei colțuri.

În fiecare vară ne ducem s-o vedem. Cînd aude trăsura, iese-n cerdac să ne întîmpine. Ne pipăie obrazul cu degete subțiri și reci : să ne „vadă“.

— Aista-i Icuță... s-a mai îngrășat de an'. Asta-i Mărgărinta, o mai crescut... Asta-i Luchi, mititica...

Și ne apropie pe rînd de polcuța ei verde, care miroase dulce a flori uscate, și sub care nu se mai simte bătaia inimii bătrîne.

O întreb pe Moaca :

— Tot așa rîde bunicuța, mărunțel-mărunțel ?

— Tot așa, răspunde Moaca pe limba ei.

— Și ce face baba Laia ?

Moaca rîde : parcă ce poate să facă baba Laia decît plăcinte cu poale-n briu ?

— Și tot așa de bune plăcinte face baba Laia ?

— Tot...

A MURIT MOACA

Toți s-au dus de-acasă și m-au lăsat singură cu Tasia și cu Moaca.

E ajunul Crăciunului...

Tasia a ferecat porțile, a zăvorît ușile și a stins luminile. Odaia noastră dă cu ferestrele-n grădină. Rar răzbate pînă la mine zvon subțiat de colindă.

Mi-e inima rea : de ce m-au lăsat singură, fără colinde ?

— Tu ești mititică. Tu trebuie să stai acasă și să dormi, ca să crești mare... mi-a spus mama la plecare, ca să mă împace.

Ce urită trebuie să fie din stradă casa noastră, cu ferestrele întunecate ! Ce-or fi zicînd colindătorii ?

— Casă de calic !...

Și ce frumos trebuie să fie acolo unde s-au dus cu toții, dacă pînă și Margareta s-a ținut cuminte o zi întregă, numai s-o ia !

— Tasio, spune-mi o poveste...

— Că de povești îmi arde-acu, după ce-am frecat podelele de mi-o ieșit sufletu !

E liniște.

Lîngă mine, într-o cămeșuță de noapte de-a mea, prea largă pentru ea, doarme Moaca. Doarme, cu ochii închiși. Cîmchită dinaintea focului, Tasia ronțăie semințe de floarea-soarelui. Lumina rumenă îi joacă pe obraji, de parcă rîde. Dar ochii decolorați privesc încrîmțit și aspru, ca într-o întunecime.

Moti pisoiul toarce cu întreruperi pe perna lui de după sobă. Ține isonul unui cîntec pe care mi-l cînt singură în gînd, ca să-mi treacă de urît.

În bătaia focului odaia crește, se micșorează, iar crește... Lucrurile sînt cînd departe, cine știe unde, cînd aproape, de să le ajungi cu mîna.

Moti nu mai toarce. A adormit. Și cîntecul meu s-a sfîrșit o dată cu caietul lui.

...O fi tîrziu? Tasia e tot la foc, dar focul s-a stins și Tasia a isprăvit semințele. Odaia a încremenit, albă. Pe covor, parc-a nins. Luna se uită printre perdele, la mine și la Moaca. Acopăr cu mîna ochii păpușii : cînd se uită luna la ei, copiii visează urit...

O stea mititică de hîrtie roșie își scutură zurgălăii la geam. Cîntărețul nu se vede : steaua cîntă singură, subțirel.

— Margaretă, steaua !

Margareta doarme ghem, învelită pînă peste cap. Numai un vîrf de codiță i-a rămas afară. O mai strig o dată, să se bucure și ea că a venit Crăciunul și că s-au pornit stelele. Tace. Măcar nu dă din coadă prin somn, ca Moti !

— Au venit băieții cu steaua, Moacă !

Dar Moaca nu mai este lîngă mine. Moaca nu mai este nicăieri : de jos, de pe covor, trupușorul ei de chembircă întinde spre mine o sîrmă roșie, cu cîrlig. Și împrejur, cioburi.

De sub pat și de lîngă piciorul mesei culeg în palmă măргеcele ochilor.

Ochii Moacăi sînt reci, iar privirea lor desperecheată păstrează încă ceva din sufletul dulce al fetiței de porțelan. Și-i strîng în palmele somnoroase, și suflă peste ei plîngînd, să-i mai încălzesc o dată.

MĂRUNȚELE

Zi de sărbătoare — de iarnă, de primăvară, ziua vreunuia din noi, nu mai știi. Pe fața de masă fără dungă, fără o pată, mama așează farfuriile cu dunguliță subțire aurie : farfuriile de zestre ale Nuței ! Fiecare are dinainte cîte trei farfurii, tacîmuri suflăte cu argint, toate la fel, și cîte două pahare cu picioruțe înalte. La colțul lui de masă, Icuță zbirniie.

— Cum dracu să mănînci, cînd toată vremea trebuie să te gîndești numai să nu strici vreo farfurie, să nu

răstorni vreun pahar din ăsta într-un picior și să nu pici sos pe fața de masă...

La urmă, mama aduce și vasul albastru din odaia ei și-l așează în mijlocul mesei. Dacă e iarnă, în vas se desfac, printre crengi de mahonia, două sau trei garoafe. Dacă-i primăvară, un mănunchi de mițșori, cu puful încă umed. Și-s așa de veseli ochii mamei cînd aduce florile sărbătorii, încît pînă și Icuță își uită necazurile și-i rid și lui ochii albaștri.

Numai mie nu mi se schimbă tacîmurile, că nu pot să mănînc cu cele mari, iar sub farfurii mi se așterne un șervet, să nu scap ceva pe fața cea albă. Dacă-s mititică și proastă !

Dar bucuria începutului de masă, cînd tata deschide tacticos cutiile cu sardele, iar Tasia, cu șorț alb pe dinainte, aduce farfuria cea mare cu jambon fierbinte, scade încetul cu încetul. Spre sfîrșitul mesei, ochii mamei încep să se uite la tata cu îngrijorare, Icuță și Margareta își întind pe farfuriară crema de ciocolată, înghițind cu noduri.

Numai Nuța și cu mine sîntem liniștite. Eu, pentru că nu învăț încă la școală, iar Nuța pentru că nu mai învață. Ea e studentă, și, pe deasupra, cum spune Tasia, mai e și „bursăriță”.

Mare lucru e să fii „bursăriță” ! În fiecare lună, te duci și-ți încasezi bursa. Și bursa nu-i leafă. Pentru leafă muncești ca tata, pe cînd bursa îți pică așa, din senin. Hotărit, cînd am să cresc mare am să mă fac și eu bursăriță.

Cînd își primește bursa, Nuța vine acasă într-un suflet, mă gătește frumos și mă duce la cofetăria franțuzilor. Iarna îmi dă prăjituri, vara înghețată și totdeauna și cîte o cutioară liliachie pe care scrie Heller, plină cu bomboane în formă și cu gust de toporași, acrișoare și parfumate.

Tasia aduce trei cești de cafea de trei mărimi : a tatei cît o ceașcă de ceai, a mamei ceva mai mică, iar a Nuței mică de tot. În fața noastră, a celor mici, mama împinge o cutie cu bomboane. Întreagă ! Mi-o aleg din timp pe cea mai frumoasă dintre ele, una verde, cu fis-ticuri. Dar nici Icuță, nici Margareta, nu întind mîna

spre cutie. Și eu nu pot lua înaintea lor... Stau amîndoi spășiți, cu ochii în pămînt. Mama e albă-albă, ca atu ici cînd se dă cu pudră. Și mici Nuței, cit e ea de bursăiță, parcă tot nu-i e tocmai îndemînă.

Tata își drege glasul. E așa de vesel, că-ți vine a crede c-o să înceapă a cînta. Scoate din buzunarul de sus al vestei două patace de argint de cite cinci lei și le așează la dreapta farfuriei. Dar mama, în loc să se bucure, se ridică speriată :

— Iar, Iorgule! De ce nu lași copiii să se bucure și ei de ziua asta ?

— Cum nu-i las? se miră tata cu același glas de zile mari. Tocmai asta vreau, să se bucure și ei! Să-și primească fiecare, după cuviință, răsplata muncii și a purtării lui. Și, întorcîndu-se spre cei doi spășiți: Ei, ia aduceți-mi notele, să vedem care înhață anul ăsta pataca!

Cei doi sar de pe scaune și se întorc umăr lîngă umăr, aducînd fiecare cite un carnețel cenușiu de pînză. Al Margaretei e nou-nouț, al lui Icuță — cu colțurile zburlite.

Și rămîn amîndoi în picioare, fără să se uite nici unul la altul, nici la noi ceilalți.

Tata își pune ochelarii, mai ia o gură de cafea, apoi deschide carnețelele. Le așează alături și începe să le cerceteze, urmărind rîndurile cu degetul, cînd pe unul, cînd pe celălalt. Și pe măsură ce le cercetează, ochii i se întunecă. O sprînceană i se ridică, încrețindu-i fruntea deasupra ei, cealaltă i se coboară.

— Hm! Mărunțele, mărunțele... zice el cu alt glas, cu glasul lui de fiecare zi.

Mama are lacrimi în ochi. Nuța „mănîncă din falcă”, așa cum face întotdeauna la necaz: își mușcă obrazii pe dinăuntru. Eu am uitat de bomboană. Cutia e lîngă mine, și din cele cu fisticuri îs trei la fel, una lîngă alta. Aș putea să le iau pe toate, să le vir în buzunar, că de mîncat nu pot mînce acum, și nimeni n-ar băga de seamă. Dar mi-e milă de Icuță. Cu toate că se ține, strîmbîndu-se urît, o lacrimă i-a scăpat pe la coada unui ochi, și-i alunecă repede pe obraz la vale, rotundă și tulbure.

— Mărunțele... Și tu, Mărgărînto, cum de-ai luat șapte la purtare? Ce-ai făcut?

— Nimic, îngaimă Margareta.

Dar amintirea cine știe cărei năzdrăvănii îi aprinde o scînteie de veselie în ochi. Icuță, care pesemne că știe despre ce e vorba, își scutură lacrima și încearcă să-și stăpînească rîsul. Mama se luminează și ea: dacă rîd copiii...

— Mărunțele...

Și în timp ce tata culege de pe masă cele două patace și le pune în buzunarul vestei, Icuță și Margareta o zbughesc afară ca din pușcă: dacă-i iarnă, încep să se bată cu omăt, dacă-i primăvară, îi trag un șodron pe trotuar, în stradă, cu pantofii cei noi, să se ducă vestea!

Mă bucur și eu și-mi frec ghetuțele una de alta sub masă. Știu că Nuța are să iasă după copii și are să le dea la fiecare, din bursa ei, cite o patacă de cinci lei, iar Icuță are să strige:

— Bravo, bursărițo! Tot tu ești mai de treabă...

Mamei i-a înflorit din nou obrazul. Răsuflă ușurată. Întind și eu mîna spre cutia cu bomboane. Numai tata mai rămîne o vreme încruntat. Oftează:

— Mărunțele... Prea-i alintăm, Catia, prea le intrăm în voie...

— Dar îs copii buni, Iorgule, face mama cu glas tremurat de emoție.

— Buni, nu zic... dar, oricum, cînd eram eu ca ei...

Începe să-și aducă aminte. Și, gîndindu-se la cel care fusese cîndva Gheorghies Casian, feciorul preotesei văduve, Maria din Cotul-Vameșului, sprîncenele i se așează la locul lor, și în ochii lui — unul mai verde și altul mai albastru — se face iarăși sărbătoare.

Eu n-am apucat să mă bucur sau să mă mîhnesc la zile mari din pricina carnețelului de note. Într-o primăvară, înainte de a mă fi dat la școală, cînd se făcea obișnuita scuturătură și toate sertarele casei erau întoarse pe dos, Icuță a găsit pe biroul tatei o hîrtie ciudată, împăturită frumos. A întins-o. Era ca dată cu ceară, gălbuie și împodobită pe margini cu fel de fel de înflorituri. Și dintr-odată, bucurîndu-se grozav, a

chemat-o pe Margareta și au cercetat amîndoi „patalamaua”, urmărindu-i rîndurile cu degetul, cum făcea tata pe carnețelele lor cu note. Erau răzbunați!

Și în ziua sărbătorii de primăvară, cînd s-a dus tata în odaia lui, să ia cele două patace pregătite de dimineață, a găsit pe birou, desfăcută larg, diploma lui de absolvire a Școlii de institutori din București, din care se vedea fără putință de tăgadă că elevul Casian Gheorghe avusese și el pe vremuri cîteva, ba chiar mai multe, „mărunțele”.

A împăturit la loc frumos pergamentul, l-a virit în sertar și s-a întors în capul mesei de sărbătoare, mai puțin vesel ca de obicei, dar mai înduioșat.

— Îți mulțumesc, Catia... i-a șoptit mamei, neștiind că vinovatul era Icuță.

Iar la cafea ne-a trimis pe toți cei mici afară, să mîncăm bomboanele pe cerdac — și niciodată n-a mai cerut nimănui carnetele cu „mărunțele”.

SOARE CU DINȚI

Mi-a trimis Lia un pian cu clape poleite, pe care se cîntă, dulce, cu două ciocănele de lemn.

Lia e tot fata mamei, dar e cucoană. Are și doi copii. Șade într-un tîrg, departe, și nu vine decît de Paști. Atunci Ionel mă bate, iar Veronica îmi strică toate jucăriile, și tot ea plînge. Plîng și eu, dar pe-nfundate: doar sînt mătușa lor.

Încerc, una cîte una, clapele pianului. Am și învățat să cînt *Ah, în mai* și *Șapte giște potcovite*, pînă la „Dar gînsacu le-a-nțilnit”: de-acolo nu mai merge.

I-am făcut și Liei un cîntec. Numai de nu l-aș uita pînă la Paști!

Lie, ciocîrlie,
Lie de la vie,
Ce-mi aduci tu în cutie?

Afară-i soare. Omătul tot e presărat cu așchii ascutite, de sticlă.

— E soare, e soare... încerc să cînt, din gură și din pian, pe *Deșteaptă-te, române*.

— Soare cu dinți! ride Icuță, care vine de-afară cu frigul după el.

— De ce cu dinți?

— Fiindcă mușcă. Cum ieși pe ușă, face: hap! Și te-apucă de nas...

Ne ducem la plimbare. Icuță avea dreptate: abia am coborît scările, și-mi simt nasul străin, rotund și rece ca o bobită din gîtul unei sticle cu limonadă. De nu l-aș prăpădi!

Cotarla sare în jurul meu, închipuind o luptă cu un vrăjmaș nevăzut. În ziua de Crăciun îmi pot îngădui orice...

— Mamă, îi dai voie și Cotarlei să meargă cu noi?

Icuță se bucură. Și lui i-e dragă Cotarla. Dar fetele se uită urît, întii la mine, pe urmă la Icuță, pe urmă la „javră”. Ca și cum ar fi înțeles despre ce-i vorba, Cotarla a luat-o înainte pe stradă, cu nasu-n vînt, fudulă.

— Trebuia s-o închizi în bucătărie pînă plecăm! țipă Margareta la Icuță.

— Dacă ne-nțilmim cu cineva, să nu spui că-i a noastră, zice Nuța, luîndu-mă de mîină cam smucit.

— Dacă iese și Luiza, cu pechinezul ei?...

Icuță îmi dă un ghionț:

— I-l face ferfeniță Cotarla!

Rîd și fetele. Ne-am împăcat. Pornim.

Așa de frumoasă-i strada!

Trec, cu tobe și fluiere, irozii. Fetele uită că-s domnișoare și rotunjesc ochi mari, de copil, cum sînt ochii tuturor copiilor în ziua de Crăciun. Zăpăcită de zgomot, dar și curioasă, Cotarla a venit să se lipească de mine. Merge pieziș, și mă-mpiedic mereu de ea. Dar nu mă supăr.

În fața noastră s-a deschis ușa unei crîșme. Zbucnește-n ger un pachet de aer gros, cald și acru. Clipind mărunt din ochii tulburi, iese în lumină o țigancă în polcuță verde. Și-n urma ei, se poticnește-n prag Moș Crăciun...

Se sprijină cu o mîină de ușor, cu cealaltă apucă femeia de după umeri și încearcă să scuipe dincolo de

barbă. Dar nu poate. E prea departe. Începe să cînte gros și răgușit :

Ia-auzi valea, cum răsună valea.

Și mîndruța-mi ține calea, măi !

— Aista-i Albescu, țiganul, rîde Icuță. Nu știu cînd s-a îmbătat, că ș-aseară era beat !

Irozii au trecut. Se mai aud, înfundate, cele trei bă-tăi gemene de tobă. Clătîndu-se, se depărtează și Moș Crăciun, de gît cu mîndruța lui cu polcă verde.

Mă întorc spre Cotarla. Dar Cotarla nu-i lîngă mine. Face cunoștință c-un dulău negru și lustruit de parcă-i dat cu cremă de ghete. O strig :

— Hai acasă, Cotarlă.

— Dă-o dracului ! se răstește Margareta la mine.

— Haimana ! zice și Icuță, roșu în obraz.

Nu mai pricep nimic. Îmi vine să plîng, și nu știu de ce, și mi-e rușine. Mă uit în vîrfurile șoșonilor. Parc-a suflat cineva peste soare și l-a stins. Scînteile de omăt nu-s bune decît să-mi întepe ochii : soare cu dinți...

Merg cuminte, în rînd cu ceilalți. Dar gîndul mi-i în urmă : unde-i Cotarla ? Unde-i Moș Crăciun ?

Și pomul încărcat cu lumină din vitrina în fața că-reia ne-am oprit începe să se clatine în ape calde de lacrimi.

CÎNTEC DE PLINS

Rochiile mele și ale Margaretei ni le coase madama Janeta. Madama Janeta stă într-o casă mititică, făcută dintr-o mulțime de cutiuțe înghesuite unele într-altele și unele peste altele, cu atîtea scări de lemn și cu atîtea cerdacuțe, că după ce-ai intrat nu te mai pricepi pe unde să ieși. Și casa asta e în fundul unei ogrăzi întinse cît vezi cu ochii, înconjurată de case la fel cu a mada-meii Janeta : așa de la fel, că dacă m-aș duce singură n-aș nimeri în care cerdac să intru.

Pămîntul bătătorit n-are un fir de troscot, un brus-ture ori măcar un scai porcesc. E scobit de gropițe pen-tru jucat pichiul, și din loc în loc, mai ales pe sub pă-

reți, înnegrit vremelnic de cîte-un pîrîuaș. Aici se joacă, izvorînd de prin cotloanele de scînduri vechi, toate plodurile din vecini : unii încă în rochițe, alții cu pantalonii despicați la spate și cu basmaua tăvălită prin colb. Vorbesc o limbă repezită, toți deodată, apropiin-du-și frunțile de parcă se sfădesc și lungind cuvintele la coadă de parcă le cîntă. Din cînd în cînd, cite unul mic, lăsat din brațe de-un frate mai răsărit, începe să scîncească. Atunci cel mare îl mută oleacă mai încolo. Și-n locul lui rămîne o baltă rotundă, pe care-o usucă repede soarele și-o acopere colbul stîrnit de joaca celorlalți.

Vara, ograda e neagră de muște de toate soiurile și de toate mărimile.

Cînd trecem printre ploduri, Margareta le spune nu știu ce pe limba lor. Și băieții cu pistrii se burzuluiesc și-i strigă din urmă, ascuțindu-se :

— Mișighină !

— Ce le spui tu de se supără ?

Aș vrea să le spun și eu ce le spune ea, ca să mă facă și pe mine „mișighină”.

— Toate de le-î ști, vei îmbătrîni ! îmi răspunde Margareta.

— Mișighină ! o ocărăsc și eu, supărată.

Madama Janeta are ochii roșii, ca găinile, sprîn-cenele albe și genele la fel. Veșnic parcă s-a jucat în colb. Cît ne cearcă, vorbește de fetele ei plecate la America și plînge.

— Așa niște fete, ca niște trandafiri !

Și-și trage lacrimile pe nas, cu zgomot, de mă gî-dilă-n ureche.

— Da' ce, au murit, de plîngi ? întreabă Margareta.

— Ferească Dumnezeu ! sare madama Janeta, gata să-și înghită acele, pe care le ține între dinți. Ferească Dumnezeu ! Trăiesc, și-s bogate, nu le fie de deochi ! Și li-i bine acolo, la Americă... Da' tare-s departe, mamă dragă, tare-s departe !...

Și iar mă gîdilă-n ureche.

Nuța a trecut de la madama Janeta la domnul Zeida, care lucrează rochiile mamei. Peste doi-trei ani, are să treacă și Margareta. Și madama Janeta numai mie are

să-mi mai sufle-n ureche de dorul fetelor ei „de la Americă”.

— Mamă, când oi crește mare are să-mi facă și mie rochii domnu Zeida?

— Are să-ți facă... dac-o mai trăi pîn-atunci! rîde mama.

Domnu Zeida e bătrîn. E mic și gras și are părul alb. Numai bărbuța triunghiulară, care-i ascute obrazul rotund, e roșie ca focul. Vorbește despre el ca despre cineva străin:

— Domnu Zeida vre să mai scurteze olecuță jachețica, dacă vrei mata... Când zici mata să vie domnu Zeida la cercat?... Domnu Zeida are să cumpere pîn-atunci sutăș și bumbi asortați...

Are o pernuță verde de catifea, murdară-murdară, pe care-o aduce Ghizela cea mititică o dată cu rochiile, de cîte ori vine la cercat. Domnul Zeida pune pernuța în fața mamei, se așează în genunchi și face o mătanie, icnind. Pe urmă mută pernuța oleacă mai încolo și face altă mătanie. Și tot așa, de jur împrejurul mamei, pînă ce isprăvește de dat semne cu creta.

— Să nu lese coadă... zice mama.

— Vai de mine, madam dragă, da' unde se pomește una ca asta la domnu Zeida?! Îmi pare rău!...

Și mai face o mătanie pe deasupra, ca să se încredințeze că toate sînt așa cum trebuie să fie.

Îmi place s-o văd pe mama gătită, și-mi plac și închinăciunile lui domnu Zeida. Mă uit și mă gîndesc ce mare meșter trebuie să fie cineva ca să facă o rochie cu atîtea falduri și cu atîtea volane. Unde le-ar nimeri, așa ticluite, săraca madama Janeta mea? Dar poate că nu-i vorba numai de meșteșug... Mai știi? Mie nu mi se pare lucru tocmai curat. La urma urmei, de ce poartă domnu Zeida bărbuța roșie, ca cineva al cărui nume nu trebuie să-l pomeniști în casă fără să faci trei cruci cu limba?...

De la o vreme însă, nu mai stau la cercat. M-am împrietenit cu Ghizela. Stăm amîndouă în antrețelul de dîndos sau pe cerdac și mîncăm covrigi.

Ghizela nu vorbește. Cîntă. După ce isprăvește de ronțăit covrigul în dinții din față, că alți n-are, își scu-

tură palmele una la alta, le șterge de șolduri și rîde amărit:

— Mersi... Să-ți zic de-acu un cîntec? Știu unu frumos.

Nici n-așteaptă răspuns. Cîntă încetișor, cu capul în piept, cu ochii țintă la virful sîndăluțelor ei vechi, de parcă acolo ar fi stînd scris cîntecul. O șuviță de păr sărac, galbenă și fără lustru, îi cade pe o tîmplă. Își frămîntă degetele slabe cu virfurile împunse de ac — și cîntă.

Cînd isprăvește, ridică dintr-un umăr și zice:

— Gata.

Și pleacă.

Am învățat și eu cîntecele Ghizelei. Le cam încurc, că unele-s prea lungi, iar altele-s într-o limbă pe care n-o pricep. Plec capul în piept și mă uit la virful sandalelor. Dar sandalele mele nu-mi spun nimic, se vede că-s prea noi și nu știu. Unul din cîntece, cel mai vesel, seamănă a horă, și fiecare bucățică sfîrșește cu o chemare dulce:

— Oi, meidelă, meidelă, meidelă!

Pe asta îl știu tot, de la un capăt la cellalt. Dar de cînd a ris Icuță de mine și m-a făcut jidaucă, nu-l mai cînt decît în gînd, în fundul grădinii, cînd nu-i nimeni pe-aproape.

— Mai știu unu... zice Ghizela după ce și-a isprăvit covrigul. Unu „de plîns”. Să-l zic?

Și începe:

Pe o stradă pustie,
Căutînd pe un amic,
Văd o ființă rătăcită,
Un copil de cinci ani mic...

Povestea e lungă și cam încîlcită, iar cîntecul — monoton. De la o vreme, îmi dau seama că Ghizela a luat-o de la capăt.

Cîntă și plînge:

Haide, nene, mama moare,
Nu e nimeni lîngă ea,
Plînge rău, nu știu ce-o doare,
Nu știu ce-are mama mea...

Încep să înțeleg. „Nenea” s-a dus cu băiatul într-o sărăcie de bordei. Acolo, pe un pat fără foale, trage de

moarte o femeie care, înainte de a-și da sufletul, încredințează străinului băiatul. Și „menea” pleacă, pe strada pustie, de mână cu copilul (de cinci ani)...

Și eu sînt mică, de cinci ani... O văd pe mama legată la frunte cu felii de cartof crud bătute-n hrean. Stă culcată și geme. Duce des la gură o batistă făcută ghem și-și strînge ochii, a durere.

— Te doare, mamă? întreb încetișor, să n-o supăr.

— Nu știu, Luchi... nu știu ce am.

(Nu știu ce-are mama mea...)

Și pe urmă îi trece...

— Matala nu plîngi? mă-ntreabă Ghizela, virîndu-mi sub obraz nasul roșu și ochii umezi.

Uite, nu plîng. De ce să plîng? Și nici nu vreau să plîng. Îmi pare rău de copil. Dar mama lui nu putea să-și puie la cap cartofi cu hrean și să nu moară?...

Și dintr-odată o spaimă grea, de noapte, o spaimă de vis rău, pe care nici un bocet de pe lume n-ar ști s-o risipească, mă năpădește fără milă din toate părțile. Înțeleg, pentru întâia oară în bucățica mea de viață, că mama ar putea să moară. Înțeleg, nu cu mintea aiurită, care se împotrivesc să înțeleagă, ci cu tot trupuşorul, care mă doare de moarte. Și umerii şubrezi se zbat zadarnic să scuture de pe ei durerea nouă și fără nume.

Ghizela mă privește nedumerită. Apoi împachetează repegior în jurnal pernuța verde a lui domnul Zeida și pleacă fără zgomot, pe lingă păreți, umilită.

— Nu te supăra matala, lasă... n-am să-l mai zic pe-aista...

Și nu l-a mai „zis”. Mi le-a cîntat de nenumărate ori pe celelalte. Dar din toate cîntecele ei, cîntecul „de plîns” e singurul pe care nu l-am putut uita.

AVEM OASPEȚI

Duduca Liza vine la noi de-a dreptul de la gară. Vine pe jos, c-un geamantanaș cafeniu cu pîntecele supt ca o armonică dezumflată. Întinde din poartă o mîna în

păciuitoare, cu degetele ieșite prin mînușa de ață, și strigă cu glasul tăiat în bucățele de răsufllarea scurtă:

— Nu vă speriați, că nu stau mult... Nu-mi place mie să deranjez oamenii!

E slabă și-și ține un umăr mai sus decît celălalt, din care pricină aduce puțintel la înfățișare cu Ioan-Vodă cel Cumplit din cartea Margaretei. Așa zice Icută. Dar Ioan-Vodă, cu toate că e cumplit și bărbos, e mai frumos. Duduca Liza are ochi de rătușcă speriată și un cap țuguiat, care-i tremură mereu, de parcă-i prins de țăit cu teluri.

Ne trece pe sub nas, de bun găsit, mînușa ei, care miroase a tutun și a oțet de trandafiri, și aruncă în vînt, peste capetele noastre, cîte-o sărutare. O singură dată am simțit pe frunte atingerea unui vîrf de nas, sticlos și rece ca o bobită din gîtul gărafîlor cu limonadă. Și de atunci nu-mi mai trebuie.

Mama o întîmpină. Ea nu s-a săturat încă să asculte întîmplările minunate, niciodată de două ori la fel, din viața „bieteii Ilenuțe, Dumnezeu s-o ierte”.

— Nu știu cînd ai să te mai sature de edecurile tale, Catia, zice tata, coborînd puțintel o sprînceană.

Cînd vorbește tata așa, mama face ochi de copil pe-depsit.

— Ce să-i fac, săraca? A fost prietenă cu mama, ține la copii... Și pe urmă nu stă mult, mîine la șapte pleacă...

Tata ridică dintr-un umăr și ride. Ride și mama. Știu ei că duduca Liza nu pleacă niciodată „a doua zi”. Și mai știu că atunci cînd pleacă, geamantanașul ei costeliv e așa de umflat, încît curelele trebuie innădite cu sfoară ca să-l cuprindă.

A venit și Onorina.

Cînd vine ea, se bucură toată casa. Pînă și Tasia uită să bombănească dimineața, cînd scutură așternuturile, de ciudă că scutură unul mai mult.

— Copchiil orfan, săraca... oftează ea.

Onorina e orfană și-i un fel de nepoată de-a tatei. Dar mie nu mi-e nici vară, nici mătușă, cum s-ar cuveni. Nu știu ce fel de neam sînt eu cu ea. Cînd încearcă mama

să-mi spuie, mă zăpăcesc de-atâtea nume cite-mi înșiră, și tot nedumerită rămân.

Onorina are părul castaniu ca al meu și ochii în culoarea alunelor când încep a se coace: nici verzi, nici bruni. Își mușcă întruna buzele, de parcă tot îi vine-a râde și nu vrea. Și-i subțirică și bătută-n palme ca un băiețel. Tunica lui Icuță o încape numai bine. Numai când își pune pe sub rochie pieptărașul căptușit cu volane crețe, samănă și ea a fată.

Azi mi-a adus din tîrg un buchețel de flori, ca niște ceșcuțe de porțelan alb, pline cu primăvară. Sînt cele dintîi lăcrămioare pe care le văd. Cine le-o fi plîns, așa de mari? Tare necăjit trebuie să fi fost. . .

Vin Paștele, cu înserări legănate de clopote, cu miroso de var proaspăt, de ceară și de terebentină. Unde te întorci, miroase a curat. Și n-ai voie să calci pe nicăieri. . .

În grădină a înflorit un *zarzăr*. Numai trei floricele, de încercare, pesemne: dacă-i bine, să înflorească și celelalte; dacă nu, să mai aștepte.

La bucătărie se fac cozonacii tot „de încercare”, ca să vadă mama dacă făina e destul de uscată și dacă drojdia crește. Încearcă și ea, ca *zarzărul*. Și-s mai bunt cozonacii de încercare, fiindcă-s mai pușini. De cei de la Paști, din care mănînci cît vrei, te sature repede și nici nu te mai uiți la ei.

Tasia pisează scorțișoară, și Onorina — zahăr. Piulița Tasiei cîntă mai subțire decît a Onorinei. Mă aplec s-o ascult. Dar mă ustură nasul și strănut ca o pisică.

— Cîți! . . . face mama.

Mă duc lîngă Onorina. Cu ochii strînși, cu gura căscată, adulmec colbul sticlos și dulce care plutește în jurul fetei. E cu vanilie.

— Ai să te îneci! râde mama.

Scîrțîie portița. Numai cînd vine duduca Liza scîrțîie portița așa, de nu se mai isprăvește. Îi ies repede înainte. S-a dus să cumpere stafide, și alesul stafidelor e treaba mea: una-n gură, una-n farfurie.

Dar duduca Liza nici nu mă vede. Capul i se clatină mai tare ca de obicei, și pana năpirlită de pe tocă îi joacă de parc-o bate vîntul.

Nu-i singură. În urma ei vine un băiat subțiratic și spălăcît, cu ochelari încălecați pe nas, înfășat într-o redingotă prea strîmtă și prea lungă pentru el.

Mama își leapădă șorțul, își șterge mîinile și-i întîmpină, zîmbitoare și nedumerită.

Mă duc după mama în salon. Musafirul a intrat și el, însemnîndu-și drumul cu urme late de colb pe scîndurile ceruite. Să fac eu asemenea urme! . . . S-a așezat pe un scaun prea scund și a rămas acolo, aplecat înainte, cu degetele răsfirate pe genunchi, cu vîrfurile ghetelor aduse unul spre altul. Se uită pe dinăuntru la ochelarii lui, de parcă nu vede dincolo de ei.

Duduca Liza își face vînt cu un jurnal, înfierbîntată:

— Să vezi cum a fost, Catia. . . Ieșisem de la „greci” cu stafidele, cînd iaca, la fereastră, Adela Zavati! „Vai, Lizo dragă, zice, se poate să treci pe la ușa mea fără să intri?” . . . Ș-am intrat, că, drept să-ți spun, mi-era dor de Adela. N-o văzusem de la nunta nepoate-sii Mari-țuța, cu băietu lui Postelnicu, cel care-o ținut Todirenii înaintea lui Petrache Ivașcu. . . Pe-atunci Alecuțu era în liceu, și ia privește ce mîndreață de flăcău s-a făcut!

Mama s-a întors binevoitoare către musafir. Parcă așteaptă să spuie și el ceva. Dar Alecuțu se uită înainte la ochelarii lui și zîmbește împrăștiat, cum zîmbesc copiii mici în fașă.

— Și cînd să plec, numa ce-l văd pe dumnealui că vrea să mă conducă! O fi auzit că este pe-aici o fată de măritat, ștregarul. . .

Duduca Liza râde, cu nevinovăție. „Ștregarul” și-a proptit bărbia-n piept. Urechile i s-au aprins, cum mi se aprind mîinile cînd le țin, seara, în zarea lămpii. Vrea să spuie și el nu știu ce, dar fiecare vorbă i se oprește de-a curmezîșul în gît și le ține-n loc pe celelalte.

Sprijinită de ușorul ușii, în celălalt capăt al odăii, Onorina stă ca de lemn, cu brațele strînse peste piept, cu gura căscată. Nici nu și-a scuturat, măcar, colbul de zahăr din păr. Din cînd în cînd, musafirul strecoară spre ea, pe la colțul ochelarilor, o privire nesigură, care

se anină în treacăt de toate mărunțișurile din cale. Dar cum se simte surprins, își trage repede privirea sub ochelari, la adăpost, și-și scutură de pe reverul hainei, cu arătătorul făcut cîrlig, o gînganie închipuită.

Într-un târziu a sărit de pe scaun ca înțepat de-un ac, s-a împiedicat de-un covor și a plecat, uitîndu-și bastonul cu mîner de os în chip de plisc de rață.

Tasia s-a uitat după el cum se duce-n mers săltat, cu două palme mai înalt decît gardul de după care nici tata nu se vede :

— Ia te uită, frate ! parcă merge călare. . .

Dar duduca Liza s-a oprit în fața cuierului, s-a uitat lung la bastonul părăsit și-a suspinat cu duioșie :

— Zi-i tinereță, și te mîntuie !

Onorina n-a venit la masă. Zice c-o doare capul. Mama n-are gust de vorbă. Tata se uită în farfurie și, cît nu mănîncă, bate cu furculița în scăueșul de sticlă. Să fac eu așa ! . . . Din cînd în cînd aruncă spre duduca Liza privirea ochilor reci ca două alice de grin-dină. Dar bătrîna parcă nu bagă de seamă nimic.

Margareta și cu Icuță se ghiontesc pe sub masă și-și fac semne. Le-a spus nu știu ce Tasia și-s tare veseli. Rîde și Nuța, pe furis. N-am astîmpăr. Abia aștept să aflu ce-i.

— Luchi ! m-a strigat Onorina, în săliță. Îmi viră în pumn două caramelle și-mi spune repede, pe întuneric : Ascultă, Luchi. . . Să te duci după masă în „odaie” și să ascuți ce-o să spuie duduca Liza despre Alecuțu Zavati. . . Înțelegi ? Și pe urmă să vii să-mi spui. . .

— Ce-i cu Onorina ? întreabă mama, cu gîndul în altă parte.

— Hm ! își drege tata glasul. Dar nu spune nimic.

— O doare capul. . . zic eu.

Și mă duc în „odaie”.

Îmi pare rău că nu pot ieși pe cerdac, cu Nuța, cu Margareta și cu Icuță. Îi aud rîzînd. . . Dar nu se poate. Mi-am primit plata și trebuie să mă țin de cuvînt.

„Odaia” e un fel de cămăruță îngustă, unde-și are mama mașina de cusut și unde, la masa lungă și goală, își fac lecțiile — fiecare la un capăt, ca să nu se „co-

tească” și să se bată cu picioarele — Margareta și Icuță. În fund e o canapeluță strîmbă, cu telurile cam ieșite, pe care-și face culcuș, cînd vine la noi, duduca Liza.

Mama a deschis cutia de lucru și a început să coasă, sub lampă. Prinde la loc mîneca unei tunicuțe, ruptă în goana după un zmeu cu zbirniitoare scăpat din sfoară și găsit, pe înserate, spînzurat în firele de telegraf din grădina Ghicăi-vodă. Stă cu spatele spre mine. Îi văd ceafa înaltă sub părul greu și, în capacul de lac negru al cutiei deschise, fruntea de porțelan.

Nu m-a văzut, ori se face că nu mă vede, nu știu. Tace și ea, tac și eu. . .

Stau pe un scăueș sub fereastră și mă uit în zarea lămpii la caramelle. Au început a se topi. Una-i cu portocale, alta cu fisticuri. Bine că nu-i cu zmeură !

Duduca Liza vine de la cozonaci, fișind cu papucii ei de pîslă.

— Strașnici o ieșit, Catia dragă ! Vezi dac-ai opărit făina cu borș, cum ți-am spus eu ? . . . C-asa făcea și Ilenuța, Dumnezeu s-o ierte. . .

— Duducă Liza, nu te supăra. . . Dar m-a întrebat Iorgu, și n-am știut ce să-i răspund. Cu ce gînd a venit la noi băiatul Adelei Zavati ?

Duduca Liza s-a înfipt în scaunul cu spătar în chip de liră și s-a uitat la mama cu o scînteie de veselie în ochii ei de rătușcă speriată.

— Iaca întrebare ! Ce vrei să caute un biet tînăr într-o casă-n care s-o pripășit o fată de măritat ? Că doar Onorina n-are de gînd să îmbătrînească pe la ușile neamurilor ! Și Alecuțu, slavă Domnului, îi frumușel, îi din oameni și are slujbă bunișoară la Epitropie. . . Că — fie vorba între noi — nici Onorina nu-i cine știe ce : ia, acolo, o bucățică de fată. Fără părinți, fără zestre. . . Parcă voi ce-o să-i puteți da ? Adela ține la patruzeci de mii și trusou. Da' dacă se prinde băiet', nu se mai uită el la ce spune mă-sa, că-i cam hop într-o parte. . . Las', că nici Adela nu-i mai acătării. Mie nu-mi place să vorbesc de rău pe nimeni, da' așa viespe de femeie, mai rar ! Împunge cu gura, nu alta. Și — nu c-o critic — da' umblă pe-acasă ca o slugă. Avea pe dînsa o fustă, ce să-ți spun ? Nici de pomană să n-o dai ! Și

vorbea de patruzeci de mii, așa, ca nimica toată. (Patruzeci de mii bani gheață și trusou, că altfel nu-l dau pe Alecuțu!) Parcă Alecuțu al dumisale ar fi cine știe ce juvaer! Ce să-ți spun, că doar l-ai văzut: slut cât se cuvine, și nu-i în stare să înnoade două vorbe ca lumea. Sîsîie ca un gînsac și înghite-n sec. Da-i drept că și Adela era amărită azi, că i-o murit doi curcani de toată frumusețea. Și omul, la necaz... Aseară i-o văzut că pirotesc, da' o gîndit că poate se schimbă vremea. Și azi, gata! C-o început să umble-n tîrg holera găinilor. Iaca, să nu uit să le dăm mîine untdelemn cu piper și cu usturoi... Grozavă boală! M-am întîlnit și cu Natalia Rașcu. Nu zici c-o prăpădit, săraca, sămînța găinilor pe care i le-o adus Nicu Mușat tocmai de prin India, de pe unde-și întarcă dracul copiii?... Ce, nu știi? Trăiți într-un tîrg, și habar n-aveți unii de alții! Apoi, Nicu Mușat, înainte de-a o lua pe Olimpia Secară, o vrut s-o ieie pe Natalia, după ce-o murit Iorgulescu, bărbat-su dintăi. Da' ea n-o vrut. Zicea că s-o săturat de feciori de popă! Și l-o luat pe Rașcu, că-i mai de neam. De drept așa-i. Bunicu-său de pe mamă a fost însurat întîi (c-o fost însurat de patru ori) cu Raluca, fata logofătului Cumpătă... Strașnic om Cumpătă ista! Numa de năzdrăvănii s-o ținut. L-o cunoscut și Ilenuța, Dumnezeu s-o ierte! Noi eram demoazele, Ilenuța și cu mine, și el era bătrîn de-l purtau doi feciori cu jîțul dintr-o odaie în alta, da' tot cu ochii după fete umbla! C-așa le-a fost neamul. Frate-său, Mihăiță, n-o furat pe fata lui Manolache Zapan tocmai cînd o pornea tată-său la minăstire la Agafton, s-o călugărească?... Că era stareț la Agafton, maica Filofteia Racliș, care era nepoată de soră a mitropolitului Alinic, Dumnezeu să-l ierte...

Onorina mă așteaptă în săliță.

— Ei ?

Rămîn în fața ei cu ochii plecați, ca o vinovată. Degetele mi-s înclieiate pe caramellele topite, gîndul mi-e înclieiat ca și degetele. Caut să prind un capăt din ghemul de vorbe al duducăi Liza. Parcă mi-a dat cineva să descurc un sul de lînă pe care l-au scărmanat pisicile.

— Apoi... zicea că Adela Zavati și cu Alecuțu umblă cu fusta ruptă... și că holera găinilor a dus curcanii lui domnu Mușat unde-a întărcat dracu copiii, fiindcă logofătul Cumpătă a furat pe mitropolitul Calinic, Dumnezeu să-l ierte, cînd îl pornea tată-său să se călugărească la Agafton cu maica Filofteia...

CAD ÎN SOARE!

— Nu pune mîna. Asta-i oglinda bunicului...

Alți copii au bunic. Eu n-am decît oglinda bunicului. Și nici pe aceea n-am voie să pun mîna!

— Cînd are să-mi crească și mie barbă, am să mă bărbieresc în oglinda bunicului, se fudulește Icuță.

Încep să rîd: Icuță cu barbă!

— Ce te rizi? se supără el. Mi-a spus mama că mi-o dă mie. Voi sînteți fete, n-aveți nevoie să vă bărbierii.

...Dar mătușica Dina nu-i cucoană — și se bărbiereste? Cînd ne sărută, ne-mțeapă...

— Da' dacă-mi crește și mie barbă? întreb, cu puțină frică.

— Atunci te ducem la iarmaroc și facem parale cu tine! se veselește Margareta.

Și, proptindu-se bine pe picioarele ei lungi, se încruntă și începe să strige gros, ca turcul de la panoramă:

— Numai zece bani intrarea! Poftiți, vă rog. Nemaivăzut și nemaiauzit: femeia cu barbă din Africa Centrală!...

Aș vrea să nu plîng, dar nu pot. Margareta se uită urît la mine. I-am stricat cheful.

— Iar te smîrcești! Și-mi întoarce spatele, cu dispreț.

Dacă nu-i chip să spun și eu o vorbă fără ca Margareta să mă facă de ris! Măcar să nu fi fost de față Tanța popii... Cum o lasă mama pe Margareta să se joace cu Tanța? N-are niciodată batistă și are totdeauna guturai. Și fuge de acasă să n-o pieptene mă-să...

— Nu mai plînge, Fasolica tatei. Na-ți oglinda... da' să n-o spargi, că te ia mama dracului!

Tot Icuță-i mai de treabă. Dacă-aș mai putea plînge, ar fi în stare să-mi aducă „peștișori” de mîntă de la Alexiades... Dar nu mai pot, și parcă-mi pare rău.

Oglinda bunicului, cu ramă și cu mîner de lemn negru de pe care lustrul s-a șters de mult, are două fețe. Într-una văd un obraz de uriaș, cu dinți lați ca de cal, cu ochi cît pumnul și cu gene groase, de sîrmă. Nu-s eu aceea: e zmeoaica. Se face că seamănă cu mine, ca să mă momească. Pînă și alumica de pe timp_lă o are ca mine. Numai că a ei e cît o alună turcească... Mă strîmb. Se strîmbă și ea. Rîd. Rîde și ea. Dă-o-ncolo, că prea e slută!

Pe cealaltă parte, oglinda bunicului mă arată pe mine, dar mititică-mititică, ca prin binoclu întors. Dacă o sprijin de părete și mă depărtez puțin, în ovalul ei încap întreagă, cu rochiță și cu sandale cu tot. O Păpușă... Îmi place. Aș vrea să ies din oglindă și să umblu prin casă, așa, mică... Numai să nu mi se rupă degețelele! Ce-ar zice mama cînd m-ar vedea? Dar Icuță? M-ar băga în buzunar. Poate că m-ar lua cu el la internat și m-ar viri în pupitru?... Nu vreau, că trebuie să fie întuneric acolo și să miroase a cerneală.

Dar dacă, pe urmă, nu mai pot intra la loc în oglindă și rămîn pe lume așa, pocită? Ce-ar face săraca mama cu mine? M-ar ascunde, de rușine, să nu mă mai vadă nimeni, niciodată...

Pun la loc, în saltarul ei, oglinda bunicului. E plină de primejdii. Ce gust și la bunicu, să se bărbierească într-o oglindă fermecată! Poate că de-aceea a și murit... Mai bine nu i-ar mai da-o mama lui Icuță, să nu i se întîmple și lui cine știe ce!

Eu nu l-am cunoscut pe bunicul. Nu eram, cînd a murit el. Asta n-o înțeleg: Unde eram, cînd nu eram?... Aș întreba, dar mie nu-mi spune nimeni nimic.

Lui bunicu i se zicea „băbăicu”. Icuță și Margareta vorbesc mereu despre el. Știu și eu o mulțime de întimplări cu băbăicu și uneori mi se pare că am fost și eu de față și mi-e drag și mie...

În salon este o fotografie care arată un domn bătrîn, cu fruntea foarte înaltă, cu ochii buni, c-un guler răsfrînt și c-o cravată de cucoană. Acela-i băbăicu. Mama zice că seamăn cu el. Cum pot să seamăn eu, o bucățică de fată, cu domnul acela cu musteți?

Da, dar cu zmeoaica din oglinda bunicului cum seamăn?... Iar nu mai înțeleg nimic.

Mai bine ies afară să mă joc.

E soare...

Icuță și Margareta joacă șodron pe trotuar cu Hara-lamb al dascălului. Ca golani. Să-i vadă tata!...

Eu n-am cu cine să mă joc. Oriunde mă duc, încurc lumea...

Pe strada noastră, oameni mulți au săpat, de-a lungul, un șanț adînc pînă-n fundul pămîntului. Oleacă dacă mai săpau, ieșeau pe ceea parte... Zile întregi m-am uitat, cocoțată pe-un scăueș, la gard, cum aruncau lutul din groapă. Mirosea frumos a pămînt și a răcoare. Au scos odată și niște ciolane galbene, pe care le-au descurcat din țărînă și le-au adunat grămăgioară sub gard, pe-un sac rupt. Icuță mi-a spus că-s de om... Așa a zis' el, ca să mă sperie, dar nu-i adevărat. Nu știu cum vor fi fiind oasele de om, dar acelea prea erau urîte...

Astă-noapte a plouat amarnic. Pînă la ziuă a bătut ploaia cu pumnii în tabla casei. Și acum e soare. Așa de soare, că trebuie să strîng ochii și să încrețesc nasul ca să văd ceva.

Șanțurile-s pline cu ploaie pînă sus. Acolo, în apă, soarele-i mai blînd: mă pot uita la el cu ochii deschși. Și cerul, alburii și sclipitor sus, în apă e albastru. Mă aplec peste marginea șanțului, cu spaimă dulce...

— Cad în soare... cad în soare...

— Ia seama, Luchi!

Nu știu cine-mi poartă de grijă. N-am vreme să întorc capul. Vîntul clatină fața apei și soarele din fund începe să joace. Și o mulțime de sori mărunței și veseli, suflați cu aur, încep să licărească pe cerul adînc sfărmat în bucățele.

— Cad în soare... cad în soare...

Mă văd și pe mine acolo, printre cioburi de cer și de lumină. Fața mi se lungeste, mi se turtește și joacă în tot felul. Parcă rîd — cu toate că nu rîd. O fi și apa asta fermecată, ca oglinda bunicului?... Mă aplec, puțin amețită, să mă văd mai bine.

— Cad în soare...

Și dintr-odată soarele se aruncă nebunește spre mine, plesnindu-mă, ud și rece, în obraz.

Din șalul cu pătrățele al mamei, în care miroase cald a ceai de rom, scot la lumină un ochi, numai unul.

Sînt în bucătărie, așezată ca o bucea pe-o canapeluță de pai, în fața focului. Pe plită bolborosește o oală acoperită, pufnind din cînd în cînd pe sub capac. Mi-e foame...

Intr-un lighian stau, claie peste grămadă, rochița, sandalele, ciorapii, pieptarul... Săracele, tare-s murdare!

— Pentru isprava asta, Cati, cred că fetița noastră ar merita cîteva palme undeva...

Încremenesc. N-am pe mine decît o cămeșuță. Cum s-ar lipi palma mamei acuma! A mamei, că tata nu dă: el numai „face intrigă”, cum zice Margareta.

Dar îmi vine repede inima la loc. Glasul mamei e amestecat cu rîs:

— Dă-i-le dumneata, Iorgule... dacă te-nduri.

Oala a zvirilit capacul în sus: se bucură și ea. Mi-roase tare a inibahar și a frunză de dafin. Se fierbe jambon.

Vreau și eu o așchie, fierbinte și afumată și c-o bucățică de slănină străvezie, ca o mărgică...

VINE „IURĂ”

— Dacă ai să fii totdeauna cuminte, să știi că au să vie îngerașii să te ia și să te ducă de-a dreptul în rai, zice Tasia, frecînd de zor cuțitele.

— Da' de ce să mă duc în rai? întreb oarecum măgulită, dar destul de speriată.

— Așa, pentru cumințenia și buna-cuviința matală, răspunde femeia.

— Ba, mulțumesc! Ce am eu, adică, cu raiul? Și unde-i raiul acela? Și cum au să mă ducă îngerii acolo? Și dacă mă scapă din zbor și cad tocmai pe turnul Goliei?... Și ce-am să fac eu în rai?

— Apoi, îngerașii au să cînte și au să înceapă să facă mătăanii și mata ai să încerci să faci ca ei.

— Alta-i acu! Mai bine m-ar lăsa să mă uit pe gaura cheii. Frumușei cum sînt, mi-ar plăcea să-i văd cum fac mătăanii, mai ales că nici unul n-are chiloței. Dar e așa de departe de rai magazinul domnului Kahane, ca să vină cineva să le cumpere, săracii! Așa că ce-aș mai ride cînd s-ar ploconi... Dar să rămîn acolo, mereu, singură de tot, asta nu! Aș rămînea, cu casa noastră, cu mama, cu tata, cu Icuță, cu toți ceilalți... Și cu dumneata, Tasia, ca să ne faci mîncare bună, adaug, vicleană. Ba aș mai vrea să meargă cu noi și bădia Goghi.

Bădia Goghi e nepotul mamei. O vreme m-am mirat: cum poate mama, care-i așa de mărunțică și de subțire, să aibă un nepot care-i așa de lung, de cărunt și cu niște mustăți de i le face Margareta hățuri cînd o poartă „merchi”? Pe urmă m-am deprins și cu asta. Ce, adică n-am și eu un nepot, ba încă mitropolit, bătrîn, cu barbă și cu mustăți, și cu căciulă de aur?...

Bădia Goghi stă în curtea unde am stat și noi cînd am venit de la Roman. Noi ne-am mutat, el a rămas. A rămas cu mătușica Lina cea blîndă și dulce și cu soacra dumisale, cu cucoana Zamfira.

Cucoana Zamfira e voinică, vorbește tare și puțin sisîit. Se recomandă întotdeauna la toată lumea: Zamfira K. Frimu. Mult timp m-am gîndit eu cum l-o fi chemat pe răposatul de-i zice, prescurtat, „Ka”? La urmă m-am lămurit; desigur „Kahane”, că alt nume cu litera asta nu cunosc. Și am încetat să mai despart cuvintele în două. Pe cucoana Zamfira o cheamă Kafrimu, și gata, lucru care îi face o deosebită plăcere.

Numai Margareta nu se împacă deloc cu cucoana Zamfira. Cînd pleacă mama cu tata și cu Nuța la nea-

muri pe o zi sau două, pe noi ne lasă acasă, cu Tasia. Atunci e urit. Icuță se ceartă cu Margareta, eu cu Tasia... Dar cînd pleacă pe mai multă vreme, ne lasă la Goghi. Și atunci e frumos.

Casa lui bădia Goghi e mică. Nici nu știu cum face el să intre cu noi călare după cap pe ușa joasă, fără să ne lovească de pragul de sus. Are el așa un talent, cum zice cucoana Zamfira. Noi, cei din cîrca uriașului, mîngiiem din treacăt streășina de lemn făcută din felii de pepene galben sau din turtă dulce, și trecem. Dar cum le potrivește el toate așa de bine nu înțeleg...

La colțul curții largi din jurul biseriței, așa de nouă că nici nu seamănă a biserică, a rămas casa unde am stat noi. Parcă ne așteaptă încă... Dar eu nu m-aș mai întoarce acolo. De cînd am plecat, casa parcă a îmbătrînit. Vopseaua cerdacului s-a făcut din albă — cenușie, și tot cerdacul s-a lăsat în jos, la pămînt, de cînd pe scîndurile lui nu mai răsună pași de copii.

Din mîncărurile cucoanei Zamfira, Margaretei nu-i plac decît colțunașii. În schimb, supa gălbuie de zarzavat, pe care ne-o dă la fiecare dejun, o scoate din sănătate.

— Așa ceva, mîriie ea obraznic, mama n-ar da nici la porc!

Și, făcînd șervetul mototol, îl pune îndesat pe masă și iese pe trotuar, să facă o partidă de șodron.

— Să fiu a dracului dacă-i mai dau ceva! zice cucoana Zamfira, furioasă. Să se întindă de foame, obraznicătura!

Dar bădia Goghi se ridică domol cît îi el de lung, iese încetîșor pe ușa și pleacă să facă împăcăciunea.

— Hai, Margaretă, hai, că rămi flămîndă. Te rog eu! Ia o lingură de supă, zău că-i bună, și pe urmă îți pun o farfurie întregă de colțunași presărați cu nucă pisată și vanilie...

— Merg... da' să mă duci în casă „merchi”.

Și peste cinci minute, bădia Goghi apare cu Margareta după cap. Mătușica Lina rîde, rîd și eu. Icuță rîde de-a binelea, și chiar cucoana Zamfira zîmbește

puțin pe furiș și se ridică să aducă mult rivnita farfurie cu colțunași.

Cu Icuță e altă șocoteală. El e mai prieten decît toți cu cucoana Zamfira, din pricina grăunțelor de la Sfîntul Andrei. În fiecare toamnă, în seara dinspre Sfîntul Andrei, cucoana Zamfira vine la noi singură. Sub cașaveica ei albastră, frumos împodobită cu vulpe roșie aduce o oală mare cu grăunțe fierte, îndulcite cu zahăr și cu miere, fierbinți.

— Îs bune pentru copii, Catia, zice ea din ușa. Nu se mai ating strigoii de ei în vecii-vecilor!

Legea e lege. Fiecare copil (ba chiar și Nuța!) mîncă o ceașcă de grăunțe dulci, în nădejdea că s-o fi rătăcit pe acolo moneda de argint pe care bătrîna o pescuiește cu polonicul în oală pentru cel mai norocos. Biețutul Icuță mîncă și cîte trei cești, doar o găsi francul. Dar îl găsește regulat cucoana Zamfira între grăunțele sfărîmate de pe fundul oalei, de unde îl trece de-a dreptul în punga ei cea verde. Nu l-a găsit nimeni niciodată în ceașca lui. „A dracului Kafrima!” zice Icuță.

Dacă-i vorba să plec în rai, aș mai vrea să iau cu mine și o prietenă, dar Tasia zice că nu se poate, că-i evreică. Îmi pare rău. Pe prietena mea o cheamă Țipra. E oleacă mai mititică decît mine și mai neagră, dar încolo semănăm.

Ca să intri în curtea lui bădia Goghi trebuie să treci printr-o uliță îngustă împodobită c-un oțetar roșu și strînsă între două ziduri înalte date cu var. Dincolo de ziduri se văd balcoanele negre de scîndură afumată ale unor case cu etaj, iar pe balcoane stau întinse zi și noapte frînghii cu rufe puse la uscat: mai ales rufe de copii, mai ales pantalonași, și mai ales pantalonași, roșii de cit.

În ulița aceea, fetițele poartă rochii lunguțe și strîmte la piept, iar băieții, chiar cei mai mărișori, pantaloni cu „batistă” la spate. Din cînd în cînd, cîte unul din băieții care bat pichiul cu îndîrjire în mijlocul uliței, aleargă la zid, întorcîndu-se cu spatele la noi. Se joacă de-a ascunselea, îmi zic. Dar peste o clipă, băiatul se întoarce la pichiul lui, iar pe zid ră-

mine o şuviță subțire, care se adună, jos, într-o baltă mititică de spumă.

Pe ulița aceea, Icuță e într-adevăr „ghinărar“. Mai întâi, e frumos în uniforma lui, și apoi, e viteaz cum nu-i altul.

Se știe că evreii nici nu mănâncă, nici nu pun mîna pe raci — așa niște dihănii urite și spurcate, cu foarfeci în loc de nas! Iar la nunțile evreiești, băieții de creștin n-au altă grijă decît să arunce în domnul rabin și în mîri cu raci. Cînd s-a măritat Clăruța lui madam Clara, am fost invitați și noi trei. Era seara. Curtea era măturată și stropită, cortul — întins. Clăruța, ca un băiețel îmbrăcat în rochie de mireasă, stătea nemișcată sub cort. Tocmai se pregătea mirele să spargă paharul cu papucul — semn de autoritate — cînd ceva a pătruns ca din praștie sub cort și s-a încurcat în rochia de mireasă a Clăruței. Fata nici nu s-a mișcat, deși era vorba de cogeamite rac viu și verde. În schimb, mirele și-a uitat și de papuc și de pahar și-a zbughit-o numai în ciorapi spre ciuveiele adunate vraf în colțul curticiicăi.

L-am apucat de mîna pe Icuță. Urmărindu-i privirea, am văzut o umbră cenușie și subțire lunecînd peste gard în stradă.

— Haralambie, mi-am zis.

Atunci Icuță m-a lăsat de mîna, a făcut cîțiva pași de om bătrîn — parcă era tata — și a intrat sub cort. Clăruța nu se mișcase, iar dihamia, prinsă cu cleștele de vâl, bătea din coadă ca o nebună. Icuță a prins-o cu degetele de după cap și a aruncat-o jos cu foșnet. Imediat o talpă groasă a nu știu cui a acoperit-o. S-a auzit un pocnet uscat, apoi nimic. Mirele a ieșit dintre ciuveie, și-a reluat papucii și demnitatea și, în cîntecele obișnuite, slujba și-a urmat cursul. Numai Clăruța nu se urnise din loc, neînchipuit de dreaptă și de palidă.

La sfîrșit Icuță a primit cea mai mare bucată de turtă dulce din paner, iar pentru Margareta, ba chiar și pentru mine, mi s-a ales cîte o felie cît capul nostru...

Iar a doua zi, Haralambie al dascălului purta în fundul pantalonilor două petice cusute cu sfoară și mergea cam strîmb: Icuță o răzbunase pe Clăruța pentru umilînța îndurată.

Prietena mea Țipra avea ochii mari, nespus de triști și de speriați, de parcă vedea mereu ceva ce numai ea putea să vadă și-i era frică. Cuminte, vorbea puțin și totdeauna în șoaptă. Îmi spunea povești. Știa multe, dar niciodată nu mi-a spus vreuna pînă la sfîrșit. Ori începea să vorbească pe limba ei, de nu mai înțelegeam nimic, ori ofta, ridicîndu-și umerii înguști:

— Și gata!... Și nu mai spunea o vorbă s-o fi picat cu lumînarea...

Pe ulița aceea intra destul de des „droaga“, oprindu-se în fața vreunei porțițe. Un omuleț negru, scurt și gros, domnul Handarache, sărea de pe capră, intra în vreo curte și ieșea repede, ducînd subsuoară un fel de cutie de zahăr. Apoi, droaga o lua la goană hodorogînd, cîteva femei alergau după ea bocînd în gura mare — și unul dintre copiii străzii nu mai venea niciodată la joacă...

Într-o zi a răzbit pînă în uliță un zvon ciudat. Parcă ciocotea ceva departe, înăbușit. Ciocotul se apropia. Începeau a se desluși glasuri omenesti: unele cîntau — același cîntec, dar luat pe rînd și pe tonuri diferite — altele urlau, altele făceau ca trompeta. Într-o clipă, toți pantalonașii și toate cămășutele au dispărut de pe frînghii, porțițele din ziduri s-au deschis, și glasuri speriate au început să strige, așa cum își strigă pisica mea pisoi cînd ies printre ostrețe.

Mă plîmbam cu Țipra pe marginea trotuarului, sub oțetarul crescut în uliță. Țipra își lungise gîtul și asculta. Ochii ei nu mai erau triști. În adîncul lor se înfipseaseră nenumărate ace negre.

— Vine... mergi să ne uităm? Și parcă glasul ei răgușit era acum ceva aspru și întunecat.

— La ce să ne uităm, cine vine? am întrebat-o.

— Vine „iură“, mi-a răspuns fata.

Într-adevăr, la capătul uliței, începea să se arate „iură“. Pe strada mare se îmbulzeau oameni mulți: unii voinici (încinși cu brîie roșii și cu ciomege noduroase în mîini), alții pipirii ca vai de capul lor. Un bărbat cu pălăria cît roata carului stătea în picioare într-o birjă care mergea la pas și răcnea nu știu ce, dar nu se au-

zea nimic. Din cînd în cînd își ștergea obrazul vînat cu basmaua, și atunci mulțimea urla, înnebunită :

— Ura... ura !

— „Iură“, se înfioră Țipra !

— Țipra, strigă atunci cucoana Malca, groasă și cu perucă, scoțîndu-și pe porțița lor numai capul și brațele (restul nu încăpea). Hai, că vine „iură“, Țipra !

Dar Țipra nu auzea. Stătea în mijlocul uliței, cu ochii peste măsură de mari, și mă ținea de-o mîină, iar pe cealaltă o ținea în sus, cu degețelul ridicat. Femeia ne-a mai aruncat un ghem de vorbe repezite, apoi a trîntit porțița și a tras zăvorul pe dinăuntru :

— Mișighină !

Cred că în această vorbă dulce femeia mă cuprindea și pe mine. De obicei, cînd mă făceau băieții din uliță „mișighină“, alergam la bădia Goghi să mă apere. Acum, însă, nu era chip : Țipra îmi strîngea mîna ca într-un clește în mînuța ei fierbinte. Atunci a venit alergînd bădia Goghi și m-a luat subsuoară, ca pe-un pisoi. M-am mai uitat o dată în urmă. În momentul acela în dreptul casei domnului Mozes a început să coboare de la balcon o icoană : un sfînt tînăr, călare pe un cal alb, cu un băț lung băgat în gura unui fel de șarpe albastru, care părea că dă din coadă ca racul de la nunta Clăruței, iar dedesubt scria cu cărbune : „ *aici creștin* “...

— Nu-i e rușine obrazului lui domnu Mozes, cît îi el de bătrîn ! Așa un mincinos — am auzit-o pe Țipra, care o luase spre capătul ulicioarei, singură, cu degețelul în sus.

Ajunsa acasă, am întreat pe bădia Goghi :

— Ce strigă ăștia ?

— Strigă „ura“. Manifestație de alegeri...

Am prins la glas. Voiam să știu acum ce-s acelea alegeri, dar am luat-o pe departe :

— Și de ce strigă „iură“ ?

Bădia Goghi a început să rîdă :

— Vezi, dacă o lăsăm pe stradelă ? A început să vorbească ca în ghetou !

Rostogolindu-se greu, tumultul ajunsese pînă la noi.

Mi se părea că n-are să mai înceteze niciodată, că are s-o ia pe ulița noastră, să umple curtea, să spargă geamurile și să pătrundă pînă în bucătăria cucoanei Zamfira.

Și deodată, într-o clipă scurtă de liniște (că nicio dată liniștea nu e mai adîncă decît în mijlocul tumultului), a răzbit pînă la mine un strigăt subțire, care mi-a înghețat inima. I-am răspuns :

— Țipra !...

Seara, după ce s-au strîns farfuriile, am rămas cu toții în jurul mesei din sufragerie. Adică nu chiar toți. Margareta, cu spatele sprijinit de perna de perete, cu genunchii între brațe și cu bărbia pe genunchi, se uita urît, ca totdeauna cînd e tare amărită. Cînd o vede așa, Icuță zice de obicei : „Margareta plînge pe dinăuntru“. Cum poate plînge cineva pe dinăuntru nu înțeleg, dar dacă așa zice Icuță, așa trebuie să fie...

Icuță s-a așezat ciobănește pe burtă, cu picioarele în sus, spre spate, bătîndu-se îndesat cu călcîiele acolo unde de mult n-a mai mîncat bătaie. Într-un ciorap i se vede o gaură, și de la gaura asta mătușica Lina nu-și mai ia ochii... Se vede că i-a pus gînd rău.

Încep eu vorba ca fiind astăzi omul cel mai important dintre toți. Doar mie mi-a murit prietena, iar telegrama cu vestea că mîine seară vine mama de-a dreptul de la gară să ne ia acasă, eu am primit-o și eu m-am bucurat mai tare decît toți. Iau mîna uriașă a lui bădia Goghi în mîna mea mititică : parcă vreau să-i cer iertare că mă bucur de plecare.

— Bădie Goghi, mata ai văzut-o pe Țipra pe urmă. Tot cu degețelul ridicat stătea ?

Bădia Goghi rămîne puțin pe gînduri.

Înțeleg că ar vrea să mă mintă, dar nu poate.

— Nu, Luchi-fată. Cînd a lovit-o bestia, și-a strîns pumnul și l-a dus la rană. Cît au încercat pe urmă să-i desfacă mîna, n-au putut. Pleacă pe lumea cealaltă cu pumnisorul plin de sînge încheșat...

— Sărăcuța, oftează tremurat mătușica Lina.

— Mititica, zice și Margareta, c-un glas pe care încă nu i l-am auzit și care parcă mă face să înțeleg cum se poate plînge „pe dinăuntru“.

— Era o fetiță tare cuminte și tare politicoasă, adaugă și cucoana Zamfira. Nu mă întilnea vreodată fără să nu-mi spună săru' mîna, ca una de-ale noastre...

— Dar „iură” și-a făcut datoria patriotică, zice Icuță, punîndu-și amîndoi pumnii sub bărbie și descoperindu-și dinții dinainte.

Cucoana Zamfira îl privește cu admirație.

— Bravo, Icuță! Iaca așa și băietul meu, țină-mi-l Dumnezeu pe unde-o fi! Tace ce tace, iar cînd zice o vorbă, o lovește așa, de-ți vine și să rîzi, și să plîngi. Ai să-i sameni, băiete!

Și, înduioșată, bătrîna scotocește o vreme în pun-guța ei verde, din care însă nu scoate nimic.

Atunci noaptea s-a rupt în două, ca o pînză într-unu tipăt sălbatic și uscat. Urla biata cucoana Malca. Bădia Goghi s-a ridicat nesfîrșit de lung, a închis amîndouă rîndurile de ferestre și a coborît peste ele draperiile grele de catifea verde, rămase din zestrea cucoanei Zamfira.

— Așa, a încuviințat bătrîna. Să nu se mai audă. Ea cu priveghiul ei, noi cu al nostru. Păcat că n-am fiert cîteva grăunțe de sufletul bieteii fetițe, ca la priveghi:

Lui bădia Goghi i-a tresărit mustața a rîs, dar n-a rîs. Numai Margareta a șoptit, așa ca să n-o auzim decît Icuță și cu mine:

— C-atîta mai lipsea, să-i fiarbă Țiprei grăunțe ca strigoilor de Sfîntul Andrei!

A doua zi nu m-au lăsat să ies în uliță. Stăteam la colțul cerdacului și mîncam agrașe, alegînd din far-furie pe cele care pocneau mai tare în dinți și uitîndu-mă cu jînd la străduța pustie. Și deodată am văzut sosind droaga cea neagră. În jurul ei s-au adunat într-o clipă toți pantalonașii cu batistă la spate, iar la porțile pitice au ieșit bocînd femei cu broboade negre de mătase.

Domnul Handarache a scos din curtea Țiprei, ca pe o jucărie, o cutie lunguiață de lemn negeluit. Ușița droagei s-a izbit așa cum se izbește tabla de pe casă în furtună. Și droaga a luat-o la goană, hurducîndu-se pe bolovani. Numai biata madam Malca, uitînd să se așeze de-a curmezișul, ca de obicei, rămăsese

prinsă în porțiță fără să poată ieși. Atunci, Haim, nebunul curții, a luat-o de coate, i-a pus genunchiul în șale și a împins-o. Madam Malca s-a trezit amețită în mijlocul străzii și, fără să-și mai încheie ghețele, o pornit să alerge, gîfîind fără o lacrimă și strigînd:

— Ho, mișighină, că doar nu dau turcii!

Dar în capătul străzii mici procesiunea dispăruse. Peste ulița îngustă juca, aurit de lumina toamnei, colbul ușor stîrnit de copii și de șnururile de la ghețele cucoanei Malca. Numai oțetarul, copac străin, își înălța în soare brațele roșii și nemișcate.

Iar Țipra se ducea în cutioara ei lunguiață, hurducată prin gropile străzilor, spre Păcurari, spre „raiul” ei — că într-al meu nu voia nimeni s-o primească...

LA CIRC

Pe locul gol de lingă gară, acolo unde bat băieții mîngea cu picioarele, a crescut într-o noapte din pămînt un cort teșit, ca o ciupercă din țara uriașilor.

Tanța popii s-a oprit în poartă și ne-a întrebat:

— Voi ați fost la circ?

— Desigur c-am fost, minte Margareta, așa de liniștită că-mi vine a crede să s-a dus pe furis de mine.

— Este acolo un cal maaare... Si are un nas maaare... si niște urechi maaari... se amestecă în vorbă Haralamb, care s-a cinchit într-o seară pe sub ciupercă și a „privit” minunea, pînă ce l-a prins un neamț cu țăpoiul de fundul pantalonilor și l-a zvîrlit peste gard, în drum.

— Acela-i elefant, prostule! îi trîntește Margareta întorcîndu-i spatele.

— Cine doarme după dejun merge deseară la circ, zice mama. Cine nu, rămîne singur acasă...

Închid ochii bine, să nu mai încapă nimica în ei. Dar sub pleoapele strînse crește o ciupercă cenușie cît lumea de mare, și-n ciupercă o namiă cu nas lung și urechi clăpăuge.

— Cit îi de mare elefantul? întreb încetisor pe Margareta. Dar, trîntită de-a curmezişul patului, cu capul strîmb, Margareta doarme de-a binelea.

Cit o fi de mare?...

Şi vremea asta, care nu mai vrea să treacă...

Lume multă, gălăgie, zgomot tare de alămuri şi lumină care zgîrie ochii.

Oameni mititei se azvîrl şi se prind, ca nişte păianjeni, în plase de frînghie spînzurate de tavan. De n-ar cădea!

— Figura asta şi eu o fac la şcoală, se laudă Icuţă, încetisor, să nu-l audă tata.

Deasupra, pînza cortului se clatină larg, ca faţa unei ape răsturnate. Şi într-un colţ, printr-o spărtură, se vede o bucăţică de cer cu trei stele-n mijloc: se uită şi ele la circ, ca Haralamb, fără parale!

Mă doare ceafa...

A venit August cel prost, cu gulerul lui zburlit, cu nasul de carton şi cu aluniţa în obraz. Îşi înalţă sprîncenele pînă la rădăcina ciufului de păr ca focul, se împleticeşte, se calcă singur pe ghetetele prea mari şi cade-n nas, împrăştiind pe rochiţa mea albastră nisip ud amestecat cu rumeguş de lemn. August plînge, lumea rîde. Îmi scutur rochiţa cu batista.

Şi cînd ridic ochii, perdelele roşii cu ciucuri de aur se dau la o parte, ca să intre o arătare de culoarea scrumului, în faţa căreia se ploconesc oamenii îmbrăcaţi în catifele şi încărcaţi cu fireturi ca nişte prinţi.

— Elefantul! zice Margareta plesnindu-şi cu palmele genunchii goi, de mare bucurie.

Calcă greu cu butucii picioarelor şi clatină din capul uriaş la fiecare pas, parcă tot încuviinţează: da... da... Merge ca-n somn, cu nasul în pămînt, cu ochii mititei ascunşi sub frunte. Pielea prea largă ca de împrumut, spînzură pe el în falduri iar urechile late, ca nişte frunze colbăite, îi atîrnă a plectiseală.

Îngenunchează, pufnind pe nas. Şi trupul moale i se răstoarnă pe nisip ca un boţ de aluat tăvălit prin cenuşă.

Tare-i urît, săracul... Şi nespălat.

— Are rapăn! zice Icuţă cu dispreţ.

De dincolo de perdele, din cuştile cu paie ude, vine miros iute, care înţepă nările ca doctoria pentru guturai. Din cînd în cînd, cite-o sălbăticiune mîriie, întăritată. Ce-ar fi să scape?...

Un pitic cu hăinuţe roşii vine fuga şi se cuibăreşte lîngă nasul elefantului. Cum de nu se teme? Are cap de om bătrîn şi amărit, dar un glas ascuţit ca o muşcătură de fierăstrău.

— Nu teme, cupii... Eu mare, da' prost, eu mare, da' bun... Eu iubesc la voi şi iubesc cuvrigi... Nu teme, dai la mine cuvrigi...

Nepăsător şi adormit pînă acum, elefantul deschide un ochi, pe urmă pe celălalt şi înalţă şarpele voinic al trompei. Coastele i se ridică şi i se lasă greu. Oftează. Poate că-i e dor de ţara lui, de pădurea lui, de puii lui... Se uită împrejur împrăştiat, cu ochi de om, cenuşii şi buni.

Şi dintr-odată mă întrebă, de-a dreptul:

— Matale frică de mine, fetiţă?...

Clipeşte dintr-un ochi şi parcă aşteaptă răspuns.

— Frică tare?...

Toată lumea tace şi aşteaptă. Mă ridic în picioare şi răspund, înroşindu-mă, ca o fetiţă binecrescută ce sînt:

— Nu... domnule!

HULUBII LUI COCUŞOR

— Închide-ţi motanul, madamă Tasio, că ţi-l mănîncă fript conaş Cocuşor!

Capul Anicăi, înfăşat şi iarna şi vara în tulpă negru, iese deasupra gardului cînd nici cu gîndul nu gîndeşti, ca muţunache din cutia cu păcăleli. Obrazul ei vechi, de lut, e crestă în fel şi chip, cu cuţitaşul parcă. Vorbeşte acru, tuşeşe gros şi duhneşte-a tutun cale de-o poştă.

— Mănînce-l din partea me, se îndeasă Tasia de dincoace. Da' ce are cu el?

— Da' el ce are cu hulubii lui conaş Cocuşor? Hai?

Moti nu mănîncă hulubi. Îi place și lui să se uite la ei, cum îmi place și mie. Stăm amîndoi, el sus pe gard, eu jos sub gard, unde scîndurile-s mai depărtate, și ne uităm în ograda dealături.

Acolo e împărăția hulubilor. Albi, cenușii, negri cu lustru, în culoarea cafelei cu lapte, gușați, gulerăți, zbîrlîți, toată hulubăria pămîntului sălăsluiește în cele două căsuțe cu uși și cu ferestre de dantelă de lemn, cocoțate în cîte-un vîrf de par.

— De s-ar mai isprăvi odată și „vacanția” asta, să se ducă conaș Cocușor la Doamne iartă-mă! zice uneori Anica de după gard. Ce-aș mai face-o ciulama de hulubi, colo, să se ducă vestea!

— De ce nu faci ș-acu? o-ntărită Tasia.

— Acu?... Da, unde-i chip să-i suceso vreunua gîtul? Că pe fiștecare-l știe a' cui îi și cînd o ieșit din ou, că-i trece-n condică, ca la primărie!

Stăpînul hulubilor vine de departe, din tîrgul acela unde bomboanele-s mai bune decît la noi și stau în cutii mari și frumoase, din care nu-i voie să iei decît cîte una.

— Numai una, Luchi... că-s de la București.

Cocușor nu vine la mama lui decît vara. Și cum vine, începe să împuste mițele vecinilor, că cică-i mănîncă hulubii. I-o fi mîncînd cine i-o fi mîncînd, dar Moti n-are nevoie de hulubii lui Cocușor. El are ce mînca. Străchinuța lui, sus pe dulap, ca să nu fie la îndemîna Cotarlei, e totdeauna plină cu lapte. Iar bucățița de carne o are de cîte ori o cere. Nici nu trebuie să miaune măcar: cum cască gura, Tasia i-o și dă. Abia își duce burta de sătul ce-i.

— Parcă-i făta! rîde de el Tasia.

Iar Moti rîde și el pe limba lui, hîriînd subțire.

Pe Cocușor nu l-am văzut niciodată. Vin uneori printre hulubi, zburătîcîndu-i, „nebunii lui conaș Osvald”, Păstorel, Ionel și Puiuțu. Anica îi alungă cum alungi uliul cînd vine la pui, zvîrlindu-și brațele-n sus și țipînd cît o ține gura:

— Ho, zărghiților, că sperieți hulubii!

Cu „nebunii lui conaș Osvald” m-aș juca și eu, bucuroasă. Îi văd uneori cum sar capra în ograda bise-

ricii, de mai mare dragul! Dar nu mă lasă mama. Vorba Anicăi: îs zărghiți. Desigur că nici pe Cocușor nu-l lasă mama lui să se joace cu ei. El trebuie să fie mai mic, dacă-l cheamă Cocușor, și l-ar bate... Mi-l închipui pe Cocușor ca și cum l-aș fi văzut: are păr castaniu, lung și buclat, ochi rotunzi, hăinuțe de catifea și gulerăș de dantelă făcut cu drotul. Așa ceva ca Iencușor-Ochișori din cartea mea. Cum ar putea să fie altfel împăratul hulubilor?

Desigur că știe și limba lor...

Cînd coboară între ei, hulubii i se lasă ușurel pe umeri, ciugulesc grăunțe din palmele lui și-i răcoresc obrajii cu aripile desfăcute ca niște evantalii...

Dar cum poate un băiețel care iubește hulubii să împuste mițele? Pe ele nu le doare? De ele nu-i e milă? Asta n-o pricepe.

Însă poate că povestea cu mițele nu-i decît o scor-nitură de-a Anicăi, care-i o babă rea, ca să-i facă-n ciudă Tásiei...

A plesnit ceva scurt, ca un bici. Și-n aceeași clipă s-a prăvălit peste gard un țipăt de dihanie lovită, atît de omenesc, că tot trupul mi se face ghem, de parcă mă doare pe mine.

Tasia iese în prag, cu broboada desfăcută, cu brațele în vînt:

— L-ai împușcat, fi-ți-ar hulubii ai dracului să-ți fie, ciine bătrîn!

Cotarla a ridicat și ea botul în sus și-a aruncat spre gard un urlet lung, ca un blestem.

Toată lumea aleargă în bucătărie. Mă duc și eu în urma tuturor, urnîndu-mi greu picioarele, care mi se-ndoaie cînd calc, ca ale păpușilor de petică. Nu pot să-mi încheg în cuvinte adevărul adevărat. Nu vreau.

Nuța trece repede pe lîngă mine. Are în mîna un pachet de tifon și sticluța cu iod.

— Tu să nu intri... zice ea mușcîndu-și obrajii cum face totdeauna cînd e supărată.

Și-mi trîntește ușa în nas.

Cu-atît mai bine. Mă opresc în prag. Cineva, sprijinit de ușa pe dinăuntru, plînge încetîșor. Margareta? Icuță?... Nu știu, dar îmi vine și mie să plîng.

Îmi sprijin fruntea de ușă și plîng și eu, pe dinafară.

— Scapă! E lovit superficial, zice Nuța, bucuroasă.

Nu știu ce e aceea „superficial”. Dar dacă scapă Moti, înseamnă că-i bine. L-a legat la cap. I-a lăsat numai botul, o ureche și un ochi. Icuță i-a făcut pat dintr-o lădiță de zahăr. Eu i-am împrumutat salteaua și perna păpușii.

Se vede că nu-l mai doare. Se lasă culcat și purtat sus, pe cerdac, ca un pașă. Mi se pare că și toarce, alintătura!

— Unde l-o pălit? întrebă peste gard capul Anicăi.

Vorbește în șoaptă. Se vede că ucigașul e pe aproape.

— La superficial, răspund eu cu importanță.

— Când, te-ai face tu sănătos, măi Moti, măi — zice Icuță tare, ca să-l audă ticălosul de peste gard — am să prind un hulub, am să-l jumulesc de viu ș-am să ți-l dau să-l mănînci tot, măi!

Moti nu se scoală din lădiță decît ca să se ducă pînă jos, sub cerdac. „Are voie” în stratul de condurași. Ia să fi-ndrăzniit înainte una ca asta! Vine încetișor sus, cu hodinelii, urnindu-și anevoie pîntecele dolofan, linchește un pic de lapte, apoi se culcă în cutie și doarme. Uneori toarce prin somn. Alteori tresare și scîncește ca un pisoi lepădat. Se vede că tot îl mai doare cîteodată, ori numai visează că-l doare!

Margareta și cu mine îl păzim cu rîndul.

— Nu se poate să rămîie nerăzbunat! zice Margareta potrivindu-i perna sub capul bolnav. Nu-i așa, măi Moti?

Moti clipește din ochiul slobod. Desigur că nu se poate.

— Sucim gîtul la zece hulubi, și gata! zic eu.

Ba dăm drumul lui Cotoșman, c-acela le face felul la toți!

Cotoșman e sălbăticiunea lui conu Neculai. Îl ține ziua într-o cușcă de găini și noaptea în cămară de frica puștii lui Cocușor.

Dar ce-s de vină hulubii, săracii? Mă gîndesc la ochisorii lor roșii, cercuiți cu alb și cu negru, ca la păpuși. Cum să le sucești gîtul?

— Mai bine-l batem pe Cocușor, că el e vinovat!

Nu spunem nimănui nimic. Nici măcar lui Icuță. Icuță l-ar bate măr, dar ce haz ar avea să-l bată un băiat? Să-l batem noi, fetele, ca să-i fie rușine cîte zile-o avea...

Plecăm de-acasă pe ascuns. Margareta a luat cureaua tatei, al cărei gust nu-l știe decît Icuță cînd aduce de la școală carnețelul cu note. Eu am luat linia cea lată, căptușită pe-o parte cu gumă, care se lipește așa de bine de gol...

— Să-l însemnăm cu pecetea infamiei! zice Margareta cu ifos.

— Să-l însemnăm...

Dar cum să-l bați acasă la el?

Trebuie să-l scoatem în stradă. Poarta e departe de casă. Pînă să se ducă el să spună ce-a pățit, noi ne și întorcem acasă și stăm spășite, ca și cum nici nu ne-am fi urnit de lîngă lădița lui Moti.

— Du-te de-l cheamă, zic eu în porțiță.

— Ba du-te tu, că de mine poate să-i fie frică, se apără Margareta.

Mi-e greu, dar ce să fac? Dacă nu mă duc, mă bate pe mine și rămîie Moti nerăzbunat...

Intru în ograda străină, cu sufletul ghemuit în gît și cu furnici la genunchi. De nu m-ar lua în primire „nebunii lui conaș Oswald"! Mă pitesc pe lîngă gărduțul care desparte grădina de flori. Miroase pipărat, a garoafe calde...

Întins pe un scaun de pînză, la soare, un domn cu ochelari negri și cu capul tuns chilug fumează liniștit din lulea. Mă apropii.

— Ce dorești mata, fetițo? întrebă el pe la colțul gurii, pe lîngă lulea.

Nu pot să-i spun ce doresc, pentru că-mi vine a rîde. Capul neted și cu lustru, ochelarii negri, luleaua...

Se ridică de pe scaun, nesfirșit. E un uriaș.

— Cauți pe cineva?

Ca să mă pot uita acum la el, trebuie să-mi dau capul pe spate, de mă doare ceafa.

— Vă rog... dacă-i acasă, să-l poftiți pînă la porțiță... că-l așteaptă...

— Pe cine să poftesc pînă la porțiță și cine-l așteaptă? întrebă luleaua, blînd.

Dau să răspund, dar n-am cînd. De după colțul casei a ieșit Anica:

— Conaș Cocușor! Conaș Cocușor!

Uriășul întoarce spre ea ochelarii și luleaua.

— Ce este?

— Conaș Cocușor, o mai ciocnit un oușor!

Nu știu pe unde-am scăpat linia. Mi s-a pus între umeri un bulgăre de gheață. Picioarele deapănă singure, de capul lor, că eu nu le mai simt. Margareta mă așteaptă-n drum, cu cureaua la spate, pusă pe bătaie.

— Unde-i Cocușor?

Zbughesc pe lîngă ea, fără să mă mai uit în urmă:

— La dracu!... Hai acasă, că-i bătrîn!

JOACĂ BINE, NICOLAE!

Dormitam la umbră, în liniștea după-amiezii adînci de vară. Spice subțiri și zdrențuite se clatină deasupra noastră, dar nu se simte nici urmă de vînt. Cite-un cosaș de colb sare sprinten peste noi. Cerul fierbinte sclipește și se leagănă: balonașe de lumină coboară de sus și se sparg în ochii mei. Le urmăresc, le număr... Mă dor ochii.

Margareta a început o poveste, a încurcat-o cu alta, pe urmă a făcut. Stă cu mîinile sub cap și se uită țintă la cer. Pe dînsa n-o dor ochii cînd se uită mult în albastru. Pesemne că unde-s albaștri și ei.

Prin liniștea caldă, grea de parcă numai un tunet ar putea-o urni din loc, răzbat ca o părere bătăi înăbușite de tobă: cite două, cite două. Întocmai ca la Crăciun, cînd se pornesc irozii. Numai că atunci bat cite trei, cite trei... Ciulim urechile. Nu mi se pare.

— Ce-o fi?

Și sărim, zvîrlugi.

Pe strada noastră nu-i decît soare și vrăbii. Dincolo de ograda bisericii, acolo unde un boier cu barbă și cu căciulă privește peste lilioci, dintr-un virf de par, la lumea care se-nghesuie la cișmea — acolo este ce este!

Ne uităm repede una la alta.

— Numai de n-ar scîrții porțița!

Margareta o deschide cu grijă. De-nchis, rămîn s-o închid eu. O apropii, încetișor. Dar cînd să se prindă în clampă, o scăp. Tronc! Parc-a dat cu tunul... Rămînem de lemn.

Noroc că sîntem dincolo de poartă! Din casă nu s-arată nimeni. Ferestrele dorm.

— Uf, că de nimica nu ești bună! se răcorește Margareta, pe gratis.

O luăm repegior de lîngă gard, prin umbra îngustă. Simt pe degete colbul cald și uscat. Nu pot să-l sufăr. Trotoarul frige prin sandale. Sîntem fără șosete, cu rochițele descinse, cu capul gol: ca niște țigănci, cum ar zice mama.

Trecem prin ograda bisericii, cu soarele în frunte. Toba se aude tot mai aproape. Uite lume, adunată strugure în jurul a nu știu ce. Ne facem loc, Margareta înainte, împungînd mulțimea cu coatele ei ascuțite, eu în urma ei.

Un țigan deșirat, c-o pălărie fără fund, c-o polcă roșie, de femeie, desfăcută la piept, dar cu șalvari grei de catifea și cu ciubote ca pentru miez de iarnă rîde cu gura pînă dincolo de urechi, bate-n toba cu zurgălăi și cîntă:

Joacă bine, Nicolae!

Nicolae e o maimuță cenușie, abia cît ciubota stăpînu-său. Parcă-i un cățel bicisnic. Poartă ghetuțe de mușama, rochie verde și pălărie cu pană de păun. La gît are mărgele, și-n mînuța subțirică ține un bețișor.

Joacă bine, Nicolae!

Și Nicolae joacă, făcînd mărunțel din ciuboțele și rotindu-se de i se vede fusta de pe dedesubt, cu dan-

telă. Lumea râde. Nicolae ne privește cu ochi serioși de om bătrîn.

Ca boierii la plimbare...

Nicolae pășește rar, cu nasul pe sus, cu bastonul departe de trup, fudul.

Ca cucoana la grădină...

Nicolae își ia coada la subsuoară, pleacă ușor capul pe-un umăr și se leagănă în mers: cochetează.

— Ptiu, spurcăciune! face-a admirație o babă legată c-un tulpă peste măsele.

Săracul Nicolae nu mai poate. Se face ghem pe marginea trotuarului, cu pălăriuța strîmbă. Își freacă picioarele și scîncește ca un pui de miță lepădat.

Stăpînu-său întinde toba de jur împrejur, cu același ris fără sfîrșit.

— Pîntru Nicolae, boiarule! Pîntru Nicolae, cocoană!

Fiecare dă cîte ceva. Cum să nu dea, pentru Nicolae? Numai eu n-am ce da. Noroc că-n buzunările fără fund ale Margaretei se găsește totdeauna ceva. A scos, tocmai din adînc, un ban cu bortă. Pornim. Țiganul cu Nicolae înaintea, noi după ei. Nicolae merge cît merge ca oamenii, pe urmă o dă pe-a lui și se lasă-n patru labe, tăvălindu-și rochița prin colb.

La capătul străzii, altă reprezentație. Nicolae pare mai vesel. I-a dat Margareta, pe furiș, o bucățică de rahat.

Suim dealul Tatarășilor, pe lîngă spital. Publicul se primenește mereu și se risipește mai ales cînd întinde țiganul toba. Margareta a dat, pe rînd, tot ce-a avut prin buzunări: întîi gologanii, pe urmă doi covrigi, pe urmă o cutiuță cu mărgelile, pe urmă un radier... Țiganul râde și primește orice:

— Pîntru Nicolae, duducuța...

Umbra caselor se culcă în drum, răcorită. Umblăm pe străzi pe unde n-am fost niciodată, printre căsuțe cu femei îmbrobodite pe la porți. Băieți murdari și dezmațați se leagă de Nicolae, îl trag de coadă și aruncă în

el cu ciucălăi de păpușoi fierți. Unul îmi împinge un ghiont în coastă, face cu ochiul și mă-ntreabă:

— Zi, bă! Nicolae-i băiat ori fată?...

Ni-e foame, ni-e sete, ne dor picioarele și ne ustură în gît de colb. Sintem într-un fund de mahala, pe nu știu unde. Lăsăm să treacă înaintea alaiul, tot mai zdrențăros, și rămînem sprijinite de-un gard.

Se înserează. Ne prinde frica. Nu spunem nici una nimic, nici nu ne uităm măcar una la alta.

— Auzi? Tramvaiul!

Nu știu cum oi fi arătînd eu. Dar în obrazul bătut de colb al Margaretei numai ochii îi sticlesc, albastru. Îi sticlesc de bucurie.

O luăm cît ne mai țin picioarele pe linia tramvaiului, care trebuie să ne scoată la Tîrgu-Cucului. De-acolo pîn-acasă e nimica toată.

Prindem curaj.

— Al dracului, Nicolae!

Dar în porțiță ne oprim: dacă o fi ajuns tata înaintea noastră?...

— Ascultă, Luchi... Să zici că tu ai vrut, că pe tine nu te bate.

Mă codesc. Nu mă bate... Dar cînd își ridică tata o sprînceană și și-o coboară pe cealaltă peste ochiul cel întunecat, intru-n pămînt.

— Să-ți fie rușine obrazului! se înfurie Margareta. Eu dau tot ce am ca să-ți fac ție plăcere, și tot eu să mănînc bătaie?

Și-și întoarse pe dos buzunările, din care se scutură doar cîteva fărîmături și-un pic de scamă. Mi se moaie inima.

— Lasă... am să spun că eu...

Spălate din cap pînă-n picioare, periate, schimbate, stăm la judecată.

— Ea a vrut! zice Margareta îndesat, arătîndu-mă cu cotul.

— Dar tu, ca mai mare, trebuia să te duci de gustul ei, de-a valma cu golani și cu țigani? o dojeneste mama, încercînd să nu zîmbească.

— Dacă-ai început să scîncească, cum i-i obiceiul, ce era să-i fac? minte liniștită Margareta.

Nici ea, nici mama nu se uită la mine. Mi-e totuna acum. Un singur gând rău îmi lovește templele pe dinăuntru: ce mă fac dacă ne dă afară de la masă? Mă doare foamea-n trup, adânc.

— Tu ce zici, Luchi? întrebă, în sfârșit, mama.

— Mi-e foame! răspund, speriată.

De ce-or fi rizînd toți?

— Haideți la masă. Voi două n-aveți clătite în sara asta... hotărăște mama.

— Pagubă! îmi zvirle Margareta în ureche. Is cu brînză de vaci! Pentru noi oprește Tasia „cu nimic“...

Și-n vreme ce toți mîncă tacticos clătitele cu brînză, pe care nu pot să le sufăr, Margareta se foaște pe scaun, iar Icuță, obraznic, bate cu degetele pe sub masă tactul cîntecului, care-mi sună-n cap:

Joacă bine, Nicolae!

Tata se face că n-aude, dar se cunoaște că-i vine a rîde. Aș rîde și eu. Dar am mîncat prea mult și mă gîndesc cu jale că n-au să mai aibă loc foile de clătită presărate cu zahăr tos, care se rumenesc acum în rolă, do-site de Tasia pentru noi — vinovatele.

NEPOTUL MEU, MITROPOLITUL...

Tasia scobește merele. Dacă ne dă mere coapte, înseamnă că azi la dejun „e jale“, cum zice Icuță.

Dar mie îmi place s-o văd pe Tasia scobind merele. Treaba asta e cu dichis. Cu un cuțit care a fost ca toate cuțitele, dar a rămas pe jumătate de atîta treabă cîtă a făcut, femeia scobește mărul cu încetul, să nu crape, că apoi se scurge din el tot zahărul și tot untul. Adun „cio-cănelele“ și scociorăsc din ele simburii copți. Tare-s buni, amărui și cleioși! Cuțitul scrișneșe în carnea umedă a mărului. Întreb:

— Oare pe măr nu-l doare cînd îl scobești așa?

— Altă prostie! sare Margareta de la fereastră, unde își face lecțiile, că doar îi măr, nu-i om.

Nu-i răspund, dar știu eu ce știu. Nu mi s-a întîmplat odată, cînd eram eu supărată tare, să mi se pară

că-s un măr scobit pe dinăuntru? Și dacă eu, că-s om, m-am simțit ca un măr, de ce să nu simtă mărul că-i chiar măr?

Dar îndată după ce are să-l așeze în tavă în rînd cu celelalte, Tasia are să-l umple cu zahăr și are să-i pună deasupra o bucățică de unt. Și atunci, chiar dacă-l doare, are să-i treacă...

Pentru mine, pentru Margareta și pentru Icuță, Tasia pune în gropița merelor și cîte trei boboite de dulceață de vișine. Uneori greșește și pune cîte patru: „face risipă“, cum zice tata.

Pași în curte. Se întoarce tata de la slujbă mai devreme ca de obicei. Ce-o fi avînd? Nu rîde la mine de departe și nu mă mai așteaptă să-i ies înainte. Trece pe lângă bucătărie, de parcă nici nu m-ar vedea, și intră în casă. Mă iau după el.

— Ce s-a întîmplat? îl întîmpină mama, îngrijorată.

— A murit mitropolitul, îi răspunde tata.

Și mama înțelege și-și pleacă fruntea adînc.

De asta bălăngănesc de-un ceas toate clopotele tirgului! Cum de n-am întreat pe nimeni? Cînd se clatină clopotul cel mare de la Mitropolie, dîrdăie geamurile.

Mi se face inima mititică. Mitropolitul e doar „nepotul“ meu...

Tata e bisericos. Mama, nu. De cînd a venit la Iași, în fiecare duminică tata mă ia de mîna și mă duce cu el la Mitropolie. Îi simt încă mîna mare și bună, în care a mea încapă toată, ba mai rămîne loc și pe delături.

Mitropolia e aproape. Cum treci de cofetăria lui Alexiadis, grecul, cel cu peștișorii lui de mîntă, dai de ea.

Ne-am dus așa o dată, de două ori, de trei ori. Și într-o zi, în strana din dreapta, l-am văzut pe mitropolit. Era întocmai ca un înger bătrîn căzut din vreo icoană. La început chiar m-am speriat, dar tata s-a apropiat de el, trăgîndu-mă și pe mine, pînă la picioarele stranei, și i-a sărutat mîna. Bătrînul s-a uitat la tata, a clipit mărunțel, și deodată s-a bucurat:

— Tu erai, bre Gheorghieș Casian? Ce faci, băiete?
Mi-a venit să rîd. Să fi fost Margareta în locul meu, hotărît că nu s-ar fi putut stăpîni. Auzi? să-i spună cineva tatei „băiete“!

Povestea cu „băietul“ am aflat-o mai tîrziu.

Tata era cel mai mare din cei șase copii ai preotului Gavriil Casian, din Cotul-Vameșului. Și preoteasa văduvă, Maria, hotărîse că, mai mare fiind, Gheorghieș trebuia să rămînă pe lîngă gospodărie, să muncească pămîntul puțin pe care-l aveau — zestrea fetelor — și să îngrijească de ceilalți copii ca un tată mititel ce se afla.

Dar Gheorghieș nu se împăca deloc cu gîndul că are să rămînă numai cu învățătura din sat. Era deștept, harnic și puțintel încăpățînat. S-a pregătit într-ascuns un an întreg și, în toamnă, a plecat pe jos de la Roman la București, să dea concurs la Școala normală. S-a sculat într-o dimineață cu noaptea în cap, și-a pus în traistă actele, un rînd de schimburi și o pereche de ghete bune, cîteva cărți, un caș rotofei și o pîine mare de casă — și a plecat.

Cît mergea pe jos cît, desprionind cîte-un cal împiedicat pe marginea șoselei, călărea pe deșelate cîțiva kilometri, atît cît să nu se rătăcească bidiviul la întors. Și așa, în cîteva zile, poposind pe unde ni-merea, a ajuns la București cu traista lui, în care nu mai avea nici o bucățică de caș și nici o fărămitură de pîine.

Era ultima zi cînd se mai putea înscrie. S-a spălat la o cișmea pe stradă, s-a încălțat cu ghetetele cele bune și a bătut la ușa cancelariei. Secretarul s-a uitat cam lung la băiatul cel voinic, cu ochii hotărîți și plin de colbul drumului.

— Ai pe cineva la București? l-a întreat.

— N-am pe nimeni.

— Vezi că... am încheiat înscrierile de azi-dimineață.

— Poate că mai încap și eu pe listă, că vin de departe...

În clipa aceea a intrat pe ușă arhiereul Iosif Nani-escu, profesorul de religie al școlii. Era de pe atunci

bătrîn și mititel. A ascultat povestea feciorului de preot din ținutul Romanului, care venise pe jos la București, unde n-avea pe nimeni...

— Gheorghieș Casian zici că te cheamă? Hai cu mine, Gheorghieș, că-i fi ostenit. Și de azi înainte să nu mai spui că n-ai pe nimeni în București, că mă mîniuu!

Pînă la concurs, la care tata a reușit bursier, a găsit adăpost și ocrotirea în casa mitropolitului de mai tîrziu. Iar după ce a terminat școala nu l-a mai văzut pînă în ziua cînd, de mîna cu mine, s-a apropiat de el să-i sărute mîna.

— Asta ți-i fata cea mai mică, zici? s-a mirat bătrînul. Ia te uită la ea, că nu mai are nici un dinte! Cînd ți-au căzut, mătușică?

Și de atunci, eu, Luchi, mătușica mitropolitului, am voie să stau în fiecare duminică pe treptele stranei arhierești. E bine acolo. Din cînd în cînd, nepotul își co-boară asupra mea privirea bună și zîmbetul cald. Am îndrăznit odată, spre spaima tatei, să pun mîna pe mătăniile mitropolitului, care nu s-a supărat deloc, ba chiar m-a lăsat să mă joc cu ele.

Vreau să-mi aduc aminte acum de ochii lui și nu pot. Îi văd fața prelungă, barba subțire, mîinile înguste și mititele, dar ochii, nu. Erau albaștri, cenușii, verzi? N-aș putea să spun. Se uita la mine de sus în jos, cu lumină în priviri, și mă întreba:

Ce mai faci mata, mătușică?

La masă tata n-a mîncat mai nimic. Icuță și cu Margareta au împărțit între ei porția de mere coapte a tatei, cerfîndu-se pe mutește de la mărul cel mai mare.

— Și-l așează în Mitropolie? întrebă mama.

— După amiază la patru. Îmbracă-te, să mergem amîndoi. Îi datoresc tot...

„După amiază la patru“... De unde să știu eu cînd „la patru“? Pentru că mi-am făcut planul: să mă duc să-l văd și eu, fără știrea nimănui. Doar i-s mătușică. Și pe urmă, e aproape. Treci de cofetărie, dai de Mitropolie...

Clopotele bombănesc adânc, de parcă se cutremură pământul. Când se pornește cel mare, crezi că se dărîmă catapeteasma cerului peste tîrg.

Nu mai am răbdare.

Îmi netezesc părul cu palmele unse cu sirop, îmi trag bine ciorapii și-mi scot șortul, vîrîndu-l mototol după dulapul din săliță. Rochia e destul de curățică. Merge...

Cobor încet pe cărare, ca și cum m-aș plimba. Cotarla se ia după mine, dar îi închid poarta în nas. Și după ce fac pe după colțul străzii o iau la goană spre Mitropolie fără să arunc măcar o privire spre peștisorii lui Alexiadis.

Mă opresc în fața scărilor. Din biserică izvorăsc atîția popi, că începe să-mi fie frică. Parcă-s furnici din mușuroi. Îl caut printre ei pe cel mai mititel, pe nepotul meu, dar cum are să fie dacă a murit?

Urc scările, speriată. De nu m-ar da cineva afară! Un călugăr bătrîn care-și numără luminările în pridvor bombănește nu știu ce. Mă opresc și-l ascult:

— Paș'trei, paș'patru... nu, nu vorbește cu mine. Trec pe la spatetele lui în vîrfurile picioarelor.

Niciodată n-a fost Mitropolia așa de mare ca acum. Când vin cu tata duminica, abia putem intra. Acum e goală. Doar cîțiva călugări mormăie nu știu ce prin colțuri.

Mă uit la strana arhierească. E goală. Mî se strînge inima: să știi că-i adevărat. Dar unde-i mortul? În mijlocul bisericii nu-i decît un jilț. Unul înalt cu spătar, și atît. Și dintr-odată îmi vine să rîd, să strig și să cînt în gura mare: pe scaun stă chiar mitropolitul! Stă drept, cu căciula lui de aur pe cap, cu mîinile mititele și cumînți pe piept, ca-n strană. Își ține ochii închiși — e obosit, săracul, dar mort nu e. Doar morții nu stau pe scaun! Cine i-a mai spus tatei și minciuna asta, c-a murit mitropolitul? Să nu fie de față călugărul cel înalt, cu ochelari, care se uită țintă la mine, m-aș apropia de mitropolit și l-aș striga, și el ar deschide ochii bătrîni și buni și m-ar întreba:

— Ce mai faci mata, mătușico?...

Mă trag binișor îndărăt. Oricît de ușor aș călca, mai ușor chiar decît Moti motanul, pașii mei tot se aud, sus, sub bolțile înalte pînă la cer.

Am scăpat. Cobor scările în goană, ies pe poartă pe sub zăbranicul negru, trec strada și intru pe străduța noastră. Uite casa, uite porțița, uite Cotarla care mă așteaptă. Urc scările într-un picior. Tata iese în ușă mirat, cu peria de ghetă în mînă.

Bucuria pe care i-o aduc mă înăbușă. Vreau să i-o spun. Casc gura ca puui cei de vrabie, dar nu iese nimic. Și deodată izbucnesc în plîns, în rîs, în cîntec:

— N-a murit, tată, n-a murit! L-am văzut eu. Stă pe scaun și doarme. Da' de murit, n-a murit, n-a murit, n-a murit!

Tata îmi mîngîie codițele. Îi tremură mîna. Nu spune nimic: însă ochii plini de lacrimi nu-s ochii lui de fiecare zi. Sînt ochii tineri ai lui Gheorghieș Casian cel de demult, care s-a pornit pe jos de pe apa de aur a Moldovei, cu trăistuța pe după gît, să învețe carte la București...

CARTEA CU VISURI

Numai eu știu, în toată lumea asta, ce povești minunate pot spune literele care încă n-au nume, gîngăniile misterioase care-s cumînți numai cu oamenii mari, de frică, pesemne.

Așa-s de pline cu poze, cărțile fără poze! E destul să fii singură și să te uiți la ele cu ochii strînși, pînă se împletesc genele de sus cu cele de jos: îndată literele sar de la locul lor și încep să umble în toate părțile ca furnicile, rîndurile se strîmbă, se frîng și fug — și poveștile ies la iveală singure, zugrăvite în umbre și-n lumini.

Poveștile „citite” de mine pe furiș, în întunericul cămării liniat, printre scînduri, cu dungi înguste de aur colbăit, nu le știu decît eu și nu le spun la nimeni.

Stăm la soare. Margareta și cu mine, pe scara de la bucătărie. Pe prag, cinchită pe un scăunaș, Tasia curăță

morcovi și povestește o întâmplare cam încilcită. Ascult, din bucăți. Margareta scociorăște c-un bețișor între scînduri : colb, furnici, scamă, o mărgică roșie...

... Și-n sara ceia o *chicat* o stè... Aista a fost sămn de la Dumnezeu c-are să moară fata.

Tesar. Nu prea știu despre ce fată-i vorba, dar eu nu vreau să moară! Se vede că nici Margareta nu vrea. Aruncă bețișorul cît colo și ridică spre femeie obrazul pîrlit și ochii albaștri, dintr-odată răi :

— Prostii ! Parcă de cîte ori cade cîte-o stea, numai-decît moare cineva ?

Tasia s-a supărat. Și-a împins mai pe ochi, cu dosul palmei, broboada galbenă lipovenească. Morcovul, zvîrlit de sus în strachina cu apă, ne stropește mărunțel și rece.

— Apoi, dacă știți matala mai bine decît mine, iaca, eu tac. Și tace.

E soare, e cald... Cuțitul rîciiie umed carnea dulce și parfumată a morcovului. Aș mînca o felioară, dar știu că Tasia nu-mi dă.

— Soi rău ! zice, cînd îi cer. Piure nu mănînci și vrei morcov crud, ca să te doară burta și să mă huiască cucoana pe mine că ți-am dat...

O viespe bîziiie subțirel și susținut sus, sub streășină. O fi avînd acolo cuib, cu faguri cenușii și cu miere amară ?

Tasia tace. Dacă tac și eu, adorm. Și nu vreau să moară fata ! Mă aud vorbind, somnoroasă. Parcă nici nu vorbesc eu.

„Nu moare nimeni cînd pică stelele. Eu știu... Că fiecare stea e legată de tavanul cerului cu cîte-o ață de păianjen. Și cînd trece noaptea cîte-un liliac, rupe cîte-o ață și cade cîte-o stea... Asta-i !”

Margareta zvicnește în picioare.

— Altă prostie ! De unde dracu ai mai scos-o ?

Am citit... undeva.

— Ai citit — tu ?

Întrebarea mă plesnește în obraz, fierbinte. Încep să văd lucrurile cu lustru. Dacă nu mă sfădesc, plîng.

— Să știi tu c-am cîtit !

— Parcă știi să citești ! ?

Socotesc la rezezeală. E marți. Icuță e la internat de duminică și nu vine decît sîmbătă seara. Pînă atunci, are vreme Margareta să uite.

— Să știi că știu. Întreabă-l pe Icuță, că el m-a învățat.

Ochii albaștri mă sfredelesc cu neîncredere.

— Așa ?... Și unde-ai citit, mă rog, minciuna cu stele și cu liliicii ? În *Iencușor-Ochișori* ?

Iencușor-Ochișori e cartea mea cu poze, singura mea carte : cartea mea oficială.

Nu mi-e drag Iencușor. Ba chiar nu pot să-l sufăr. E un băiețel din cale-afară de cuminte și de bun, mult mai cuminte decît o fată. Nu scapă o vorbă nepoliticoasă, nu face o poznă cît de mică și nu-și pătează măcar o dată hăinuțele de catifea albastră, cu guleraș alb de dantelă încrețit cu drotul. I le-am murdărit eu, de ciudă, cu creion chimic și cu poamă de boz. Dar și după isprava asta el s-a uitat la mine cu aceeași privire bună în ochii lui prea mari și mi-a zîmbit dulce, parc-ar fi vrut să-mi spuie „mersi”. Mi-a fost rușine.

— Are ochi de vițel, zice Icuță.

— E un băiețel tare drăguț și binecrescut... spune mama nu știu de cîte ori pe zi, cu o admirație, e drept, cam plictisită.

Parcă Icuță nu-i drăguț și binecrescut ? Și nu l-a urecheat domnul Lascar de era să rămîie cu urechea lui în mîină ?

Să fi mîncat și Iencușor o bătaie, măcar o dată, așa, ca omul. Am mîncat eu, că-s fată... Ce drag mi-ar fi Iencușor cu nasul roșu, plîns și necăjit !

Nu pot să-l sufăr pe *Iencușor-Ochișori*, dar e al meu. De ce să se lege Margareta de el ? Ce i-a făcut ? Doar nu i-l dă nimeni de exemplu de dimineață pînă seara, cum mi-l dă mie...

Mă ridic cu bărbia-n piept, uitînd să-mi scutur de colb rochița la spate. Tasia lasă cuțitul în poală, gata să intervieve. Dar nu-i nevoie.

— Nu-i minciună, cu stelele și liliicii. Și n-am citit-o în *Iencușor-Ochișori*.

Am eu o carte... o carte adevărată. O carte groasă cât toate cărțile tale la un loc și legată cu piele și scrisă cu aur!

Margareta mă privește a bătaie :

— Și unde-i, mă rog, cartea asta a dumitale ?

Cînd îmi spune Margareta „dumneata“, e semn rău. Răspund repede, că n-am încotro :

— În cămara cea veche, după sticlele de bulion.

Mă sprijin, moale, de stîlpul cerdacului. Mi-am trădat taina. S-a isprăvit cu lecturile mele cu miros de piele scorjită, de mucegai și de mere oțetite...

Sandalele Margaretei tropăie grăbite spre cămară. Tasia se ridică, cu un strigăt :

— Ai să-mi răstorni bulionul, pacatele mele !

A ieșit la geam și mama, care, cînd pune ochelarii să lucreze, parcă se joacă de-a cucoanele.

A ieșit și tata, c-o sprînceană zburlită de somnul neîmplinit al după-amiezii.

— Ce s-a întîmplat ?

Îl văd prin pînza umedă a deznădejzii și nu știu ce să le spun. Plînsul mi se rupe deodată în suspine.

Cartea mea, adusă pe sus și trîntită pe cerdac, se risipește într-un nou raș de colb vechi, din care se desprinde-n soare, delicată, sclipirea obscură și năucită a unei molii.

Cartea mea cu visuri, cu stele și cu liliaci, cartea mea cu povești, cartea mea cu minciuni era un dicționar greco-german, uitat, nu se mai știe de cine, nici cînd, în bezna cămării părăsite.

A MURIT LUCHI...

Stau cu ochii deschiși în întuneric. Nu se vede nimic. Parcă am pe ochi două căpăcele negre.

Și nu se mai face ziuă... Dacă nu se mai face ziuă niciodată?... Oare cum ar fi dacă n-ar răsări soarele în veci de veci ? Nici ceasul de dincolo nu se aude. Nu s-aude nimic, nu se vede nimic ; ca pe ceea lume...

Mama intră în odaie în virful picioarelor. Crede că dorm. Ridică storurile. Afară parcă-i fum.

— Plouă, mamă ?

— Ce, nu dormi ? Nu, nu plouă... Stai acolo, că-i devreme.

Bine că nu plouă ! Mi-ar fi stricat șorțul de uniformă, pe care nu l-am îmbrăcat încă. Mi l-a adus aseară madama Janeta, iar Tasia l-a scuturat bine, l-a stropit și l-a mai călcat o dată, „că miroase a madama Janeta“. E drept că nu miroase frumos : a gaz, a mucegai și a ceapă prăjită în untdelemn. Dar mie îmi place să-mi miroase rochiile a madama Janeta : se cheamă că-s noi, chiar dacă-s făcute, ca de obicei, din vechi.

Toată noaptea n-am putut să dorm din pricina șorțului. Stă întins pe spătarul scaunului, și parc-ar fi cineva viu acolo, cineva care am să fiu eu, dar încă nu-s...

Cînd se scoală Margareta, bodogănind că-i prea devreme, sînt gata de mult. Nuța a întîrziat de la spital anume ca să mă pieptene.

— Vreau să te văd plecînd la școală școlărițo !

Și-mi dă ea cafeaua, că mama n-are vreme : se îmbracă să meargă cu mine.

Cafeaua cu lapte nu se duce pe gît. Nu știu ce are. Mă uit speriată la cele două cornuri de lîngă farfuriară. Mușc un colțisor, sfărâmicios și dulce. E bun. Dar gura mi-e uscată și mă înec.

Margareta mă împunge cu cotul :

— Nu poți?... Dă-le-ncoace !

Și le mistuie pe sub masă în buzunările ei, în care încap, nu știu cum, o groază de lucruri : degetare, radiere, poze, mototoale de ață, bucățele de cretă, acadele, bumbi de tot felul, sîmburi, pietre de domino și numere de loto.

— Ei, gata școlărița noastră, gata ?

A venit și conu Neculai ! Dumnealui nu vine la noi decît la zi întîii, cînd aduce chiria. Te pomenești că vine și părintele Veniamin, ca la zi întîii !

Conu Neculai mi-a adus o plumieră cu creioane colorate și cu plumburi de placă. Pe capac, două rîndunele stacojii stau alături pe-un buchețel de nu-mă-uita. Înăuntru, cutia e căptușită cu sugătoare roșie, iar pe dos e

scris cu litere de tipar, puțințel tremurate : „Alexandra Casian, clasa întâia primară”.

Mă înroșesc pînă-n ochi de bucurie și nu mă pricep ce să spun.

— Ei, îți place ? Mi-o fost tare frică că nu ți-a plăcea. Cînd m-am dus eu întîi la școală să-nvăț az-buchi, nu mi-o adus nimenea plumieră cu poză... Purtam sumăeș și opinci și mi-o aninat mămuca, Dumnezeu s-o ierte, o trăistuță vărgată pe după gît. Și-n trăistuța aceea aveam cartea, un pumn de perje și doi păpușoi coțți, să-mi ție de saț...

— Să-nveți... ce, coane Neculai ? se înfige Margareta.

— Az-buchi, Mărgărinto. C-așa se-nvăța pe-atunci.

— Az-buchi ! se bucură Margareta. Și deodată începe să-mi cînte, obraznică, sărind într-un picior :

Az-buchi,
Mamă, Luchi,
Ș-un păduche !

Nici azi, cînd mă duc eu la școală, nu-mi dă pace ! Și încă de față cu conu Neculai...

Noroc că tocmai a ieșit din casă tata. A auzit, dar n-a zis nimic. A coborît doar sprînceană, și numai decît Margareta și-a găsit nu știu ce de lucru pe sub cerdac.

Mama și-a pus rochia cu care se duce la cucoane și pălăria cea nouă, în culoarea șerbetului de cireșe, numai cît un cuib de rîndunică.

— Gata, Luchi ?

Tata se pleacă și mă sărută pe frunte, mărunțel și des, cum sărută el.

— Hm... te duci și tu... te duci și tu...

Și se uită în altă parte.

Conu Neculai îmi netezește părul cu mînuța lui uscată și nu zice nimic. Iar Nuța îmi potrivește gulerășul numai c-o mînă : pe cealaltă o ține la spate. Am înțeles. Are să arunce după mine cu o felie de piine proaspătă, ca să-mi fie cu noroc. Mă bucur pentru Cotarla : îi merge-n plin de dimineață, azi...

Coborîm scările, mama și cu mine, cu oarecare solemnitate. De sub cerdac, Margareta îmi suflă din treacăt :

— Az-buchi, noroc, Luchi !

Tasia vine în urmă cu geanta. O ține departe de trup, c-un fel de respect parcă, altfel decît cum ține coșul cînd aduce din piață. Și-n geantă sună dulce din plumburi și din creioane plumiera de la conu Neculai...

Întorc capul și mă uit în urmă.

Tata, conu Neculai și Nuța mă petrec cu ochii, parc-aș pleca la drum lung, de unde cine știe dacă mă mai întorc. De sub cerdac, Margareta îmi face niște semne pe care nu le înțeleg. Și-n portița rămasă deschisă, așezată cuminte pe coadă, stă Cotarla și dă din cap. Pe ea o înțeleg. Îmi spune, în legea ei :

— Lasă, Luchi, că trece și asta...

Am rămas singură între fete.

— Sînt kolegele tale, Luchi. Vezi să te împrietenești cu ele, mi-a spus mama cînd a plecat.

Tare-s multe !

Cum să mă împrietenesc cu toate ?

Una lungă, cu șorțul pînă-n călcîie, cîntă nu știu ce, și altele rid împrejurul ei. Nu s-a pieptănat de-o săptămînă, și mereu își trece degetele arătătoare, cînd de la o mînă, cînd de la cealaltă, pe sub nas.

Cum să mă împrietenesc eu cu asta ?

— Să nu te pui cu Zamft, că are insecte ! îmi spune una bălaie și îndesată, cu cozile lăsate slobode pe umeri.

Parcă eu știu care-i Zamft, să nu mă „pun” cu ea !

Alta, mărunțică și știrbă, își suflă întruna nasul într-o batistă roșie. Plînge-așa, fără glas și fără lacrimi, numai cu nasul, de cînd a lăsat-o mama ei.

Eu nu plîng, cu toate că nu mi-e îndemină. Stau, cum stau cele mai multe, stingheră și tăcută, puțin spe-riată.

Cine era cucoana cea frumoasă, cu care-ai venit ? mă întrebă o fetiță firavă și dulce, cu moț alb în creștet.

— Mama, răspund bucuroasă.

Îmi crește inima, și dintr-odată mi-e dragă fetița asta albă, coborită parcă din cărțile cu poze.

— Mama mea nu-i frumoasă ca a ta... Doamna noastră-i frumoasă, da-i a dracului. Are doi copii, un băiat și-o fată. Băiatul mă bate el pe mine, da' pe fată o bat eu... Pe tine cum te cheamă? Pe mine, Lilica. Fetița cea cu moț negru e prietena mea. O cheamă Martica. I-a murit o soră, și de-aceea-i în doliu. Mai are trei surori și-un frate, unul gras. Îl știi? Mata ai frați? Eu îs singură... Unde stai? Eu stau la școala de băieți. Vrei să vii la mine să ne jucăm! Vine și Martica, și am o mulțime de jucării. Ne face mama ceai și ne dă mandarine. Îți plac mandarinele?

Nici nu-ncerc să-i răspund. N-am când. Mă amețește cu vorba ei, dar îmi place. Se cheamă că am și eu o prietenă, și încă pe cea mai frumușică dintre fete.

Un clopoțel a început să se smucească deasupra ușii, speriat. Parcă vrea să-și rupă frînghiuta și s-o ia la fugă.

Intrăm în clasă.

Pupitrul e înalt. Mă ridic în vârful picioarelor, mă sprijin în coate, și abia izbutesc să mă așez, strîmb, pe-o margine de bancă. Fetele se foiesc o vreme, pe urmă se astîmpără. E așa de liniște, că se aude cum își strigă Hună, pe stradă, covrigeii lui sărați...

— Casian Alexandra!

E numele meu. Știu. Dar nu răspund. Pe mine nu mă strigă nimeni așa. Toată lumea mă strigă Luchi...

Îmi vine-a rîde. Așa-i de caraghios să te strige cineva Casian Alexandra! Ca și cum ar striga-o tata pe mama, în loc de Catia, Casian Ecaterina!

Doamna se uită la mine și rîde.

Are un dinte de aur drept în față.

— Cu mata vorbesc, fetițo... Cum te cheamă?

Am uitat că banca e înaltă și cad de sus, bocănind, în picioare. Simt în jurul meu risul stăpînit al clasei. Așa rîde Margareta, pe mutește, cînd așteaptă să spun eu o prostie.

— Cum îți zice mama, acasă? stăruie doamna tot blînd, dar c-un fel de nerăbdare parcă.

— Luchi! sare de lingă mine, răpezind înainte două degete ascuțite, una bondoacă, și zburlită, c-un ochi strîmb. Luchi, ca la căței!

Asta-i Pandeles, repetenta clasei.

Toate fetele se uită la mine. Încă nu rîd, dar ochii lor împung și dor. Și dintr-odată mi-e rușine de numele meu, mi-e rușine de mine, mi-e rușine de tot.

— Nu-i adevărat! Acasă, mama îmi zice... îmi zice Casian Alexandra! răspund repede, ca să se isprăvească odată, uitîndu-mă urît spre zburlită.

S-a isprăvit. Nu mă mai întrebă nimeni nimic. Mă așez la locul meu și mă uit la mine, la fetița asta nouă pe care o cheamă Casian Alexandra și pe care parcă n-o cunosc.

Casian Alexandra are șorț negru, de sub care nu i se mai văd genunchii, ciorapi lungi prinși cu gumă de pieptăraș și guler de pichet alb, care-o supără puțin, cum o supără și cozile împletite prea strîns, care-i trag ochii spre tîmple ca la chinezoaice. Stă cuminte cu miinile pe pupitru și i-e rușine că o cheamă Luchi, ca pe căței...

Dar nu-i adevărat. N-o cheamă Luchi, Luchi nu mai este. A rămas pe undeva pe-acasă, poate în lădița din cămară, printre resturile de jucării pe care nu le mai știe ce-au fost și care nu mai au nume.

Luchi era mică. Luchi era proastă, Luchi era caraghioasă.

Luchi era fericită...

Lui Casian Alexandra i-e milă de Luchi. I-e milă, ca de păpușa moartă căreia i-a cules ochii verzi și reci de pe covor, într-o dimineață de Crăciun, demult...

Mă uit la turnul bisericii, patrat și greu. Două ciorii încearcă să se așeze alături pe spițele crucii. Dar vîntul le umflă penele și le suflă jos.

Le văd întii limpede, pe urmă cenușiu, ca printr-o ploaie mărunță și deasă. Liniile se strîmbă. Turnul stă acum hîit, crucea s-a întors ca semnul înmulțirii. Cum să nu cadă ciorile, săracele?

Ceva fierbinte îmi frige obrazii reci. Și doar nu plîng.

— Ce ai, Casian? Ți-e rău?

— Nu, doamnă...

Nu i-e rău lui *Casian*. Ți vine să plîngă în gura mare și nu poate. Dacă doamna ar fi întrebat-o:

— Ce ai, Luchi?

Poate că ar plînge. Și ar fi bine...

Dar Luchi nu mai este nicăieri. Luchi a murit, în locul ei, o școlăriță cuminte clipește mărunțul și-și înghite lacrimile, care au, pentru întia oară, un gust de cenușă...

A murit Luchi...

CUPRINS

STUDIUL INTRODUCȚIV	V
INTUNERIC	1
(din carnetul unei doctorese)	
CUVÎNT ÎNAINTE	3
Intuneric	5
O confruntare	12
În palatele lui moș Ghercă	22
Vinovata	32
În lunca Mirceștilor	40
Neam rău	44
Colindă cu lupi	49
Consultații gratuite	54
Străinul	61
Un certificat medical	72
S-o spinzurat tătucu	79
Mangu	86
Idilă	95
La hanul lui Valmă	101
„Sămnuțul maicii Măgdălina”	108
Drum de seară	115
ÎN TIRGUȘORUL DINTRE VII	
— Fragmente de roman —	121
În tirgușorul dintre vii	123
Doi trandafiri	146

„Sărmanul Dionis”	152
Dragoste-nvrăjbită	160
Aventura	165
Între păpuși	171
În deal, la Bogoslov	181

GRĂDINA CU AMINTIRI

- Și alte schițe -	199
--------------------	-----

CITEVA PRECIZĂRI

Prestigiu	203
Profil	206
Miraj	209
Logodnicul	213
Patriarhală	216
Idila	221
Cucoșeii	225
În tren	228
Între două gări	231
Domnul Venceslav	234
Primăvara	238
Viața	239
Cald	241
Moartea	244
Trandafirii	246

A MURIT LUCHI...

CASA DE LA POARTĂ

În „vizită”	255
Bastonachi	258
Plouă cu gheață	260
Povești	262
Cu tramvaiul	264
La „Copou”	265
Vedenii	267
Descintecul	270

CASA DE LA ȚARĂ

De dincolo de negură	275
Badană	279

S-a jucat pădurea cu mine	283
Moș Gheorghe Zamfirescu	286

CASA CU CERDAC

Ghitla	289
Cu limbă de moarte	292
Haimana!	296
La joacă	299
Moș-Crăciun cu barbă-albă	300
Vine popa cu Ajunul	302
Veste de la bunica	305
A murit Moaca	307
„Mărunțele”	308
Soare cu dinți	312
Cintec de plins	314
Avem oaspeți	318
Cad în soare	325
Vine „lură”	328
La circ	337
Hulubii lui Cocușor	339
Joacă bine, Nicolae!	344
Nepotul meu, Mitropolitul	348
Cartea cu visuri	353
A murit Luchi...	356